Det flager i byen og på havnen

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta originalverk av **Bjørnstjerne Bjørnson** (1832-1910) har digitaliserats i juli 2008 av Nasjonalbiblioteket i Oslo och anpassats för Projekt Runeberg i juli 2013 av Ralph E.

Det flager i byen og på havnen. af Bjørnstjerne Bjørnson.

DET FLAGER I BYEN OG PÅ HAVNEN.

DET FLAGER

I BYEN OG PÅ HAVNEN.

AF

BJØRNSTJERNE BJØRNSON. KØBENHAVN.

Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel & Søn).

FR. BAGGES BOGTRYKKERI. 1884.En autoriseret engelsk og tysk udgave af denne bog er under pressen og udkommer om nogle uger.Af et gammelt dokument.

1.

„Godset“ og dets beboere.

o dset var sansynligvis kommet sammen som de fleste store ejendommer i alle land og i alle tider, ved den stærkes ret. Kanske ved mindre tvungne gifter og ærlige køp; men kanske også ved overlistelser, bedrag og andre nederdrægtigheder; vi vét det ikke mere.

For to hundre år siden var det en umådelig ejendom. Hoved-bolet lå dengang som nu i den skog-klædte bærg-skråning over byen. Hele byen kan man se derfra, både gammelbyen på denne side af havnen og ny-byen over på tangen, der dækker havnen mot havet. Dog ligger tangen ikke åpen for selve havet;der er øer og skær utenfor, og mellem disse øer og skær er de to insejlings-Sund, kaliet nordre og vestre løp. Alt det ses fra »Godset«, likesom havet langt ut. Æn videre ses til højre elven, hvor den skummende vælter ut i havnen mellem ler-bakkerne der borte. Engang var elven og alle værk i dens munning »Godsets« ejendom, likesom hele byens grun, øerne og kysten til bægge sider. Æn videre de nederste bygder og skoger opad elve-lejet. For to hundre år siden var dette så.

»Godsets« hoved-bygning er et stort murstens-hus, hvorover rager et kort, plumpt tårn. Huset har en lang fløj-bygning på højre side og besynnerlig nok ingen på venstre. Bak ligger en mængde gamle mur-hus til stall, fjøs o. s. v. samt en bolig for tyendet. Husets hoved-trap, —• et helt h-elle-bærg, så stor som den er, —- har trappe-trin i hele sit omfang og er halv-rund. Fra den går en ærværdig allé like på torvet. På hvær side af alléen følger et højt sten-muret gærde. Det følger næsten til torvet; for så langt rækker haven, som alléen har skåret i to. Bar mark på bægge sider af haverne, og også mellem haverne og byen. Ovenfor husene opefter bærget løv-skog, hvori bar-trærne dog atter har begynt sin stille krig. Engang har nemlig bar-skogen været alene her på bærget.Hvem har gjort disse store anlæg, bygget disse uhyre hus? spør man, når man første gang ser »Godsets« hus og haver.

Det-var for over to liundre år siden, omkring 1660, at en tysk skipper, som kalte sig Kurt (dengang Curt) første gang løp in på havnen der med et skib, lian dér lot overmale og omrigge, antagelig for at gøre det ukænne-ligt. Vi vét nu, at dengang var han længst fordreven fra sit fædreland for volds skyld, og at han var af en stor tysk fyrste-familje, som ænnu har et berømt navn; det har ingen hensigt at nævne det her. Han kalte sig Curt; det var hans fornavn. Han havde ikke ligget der længe, før han fridde til datteren og arvingen på »Godset«, og generede sig ikke, som det vil ses af nedenstående.

»Det var vel-borne frøiken Ingeborg Claus-dotter«. (Jeg følger fra nu af ord-ret en beskrivelse af byen og særlig af godset, som er forfattet i begynnelsen af forrige hundre-år af en gammel degn og kantor ved »Sancta Maria« sammesteds. Retskrivningen er ujævn, har f. e. et, ej og ey for samme lyd, har hand og han, men altid hans, ikke hands, har store og små forbokstaver i navne-ord og tillægs-ord o. s. v.) »Hun giemte sig undaf op paa Mørkeloft, ned i Kielder, i Fiøs og stald, løb ogsaa ud i Skouf og marclc, hver Gang den ovsterckeudenlandske skipper Curt kom paa Frierie. For da var han gemeenligen beskiencket. Velbyrdige Her Claus Mathiassøn maatte bære op til ham 011 af sin kiælder, og framsette, hvad andet hannem behagede at begiære, og bagefter slog Curt hannem næsten forderfvit, naar Her Claus icke kunde skaffe hannem frøyckenen i Tale, og joeg efter alt levendis paa gaarden. Oc han svor, at huer den, som fordristede sig til at attraae hinder til Ectehustru, ham vilde hand snoe Halsen om paa, ligesaa og med hinder self og hindes Slect, hves hun var nogen anden end hannem til Villies. Og Hans Fiirst ved Torfvet lige mod Kircken Sanctæ Mariæ, som det blef sagt om, at han gick der paa Frierfødder, søgte Curt op Langfredag morgen, mens Hans endnu laa i sin seng, og slog ham saaledes med it stort riis, at Hans længe efter var bare en blødendis Massa. Hans Fiirst torde icke meere vere i Byen, naar skipper Curt kom did med sine skibe, hvilket hand fra nu af giorde ofte. Ligesaa fogeden Her Bernhard v. Kliiwer, som vilde hannem til Rette tale. Hannem undsagde Curt og halede sine skibe lige udenfor hos Fogedens; for da hafde hand to og kanoner og folk. Og fogeden torde icke meere gaae ud alleene og trøstede sig icke til at forrette Embedet, men reysede og blef borte med det same. Saa det varedevel it Aar, før Embedet atter blef beset. Men det var med en Tydsker, som var Curt til viljes i alle maade. Den forige foged, liand fick embede et andet sted.

Det sagdes almindeligen om Curt, at hand hafde vundit sit første skib ved røverij i Nord-siøen. Siden for han med to skibe, og Folck tenckte for vist, at ogsaa det andet hafde han tagit. Men hans folck tagde still med det, og ingen giorde hannem noget derfor. Men saa-ledes gick det til, at hand fick frøickenen. Der kom en Skrifversvend fra hans høye Excellence Statholder Ulrich Frederich Gulden-løve med Paalegg fra almæctigst, allernaadigst kong Frederich den 3die, nu høisalig i HErren, til welbyrdige Claus Mathiassen paa godset og til Byens gode mend, Raad og Borgere, at de maatte lafve det saa vel for skipper Curt, der var af høyadelig Æt i Tydsk-Land, at hand fick dend velacte Møe Ingeborg Clausdotter til sin ecte hustrue, lovendes dennem sin kongelige Yndist og synderlige bevogenhed, som Her Curt uden ophold heri tienede. Da skeede Kongens villie. S kr i fve rs ven d e n var kommen med Søren Rasmussen sin jaclit fra Oslo oc var en tydsker, som kun maadelig talede dansk. Hand forlangde stor Opvartning, den han ogsaa fick; for hand indquarteredis paa Raadhuuset og blefbuden at vere Bryllopet ofver, samt at tage til tacke saa lenge hos diverse af Byens Borgere.

Brylloppet blef holdet med stor Pomp, men med mange grædendis taare af frøicken Ingeborg, som og af Claus Mathiassen, som vidste, at nu vare hans gode dage forbi. Men paa Bryllopsdagen blef Curt full, og da ofverfalt hand Skrifversvenden met hugg oc slag og jagede hannem fra bordit. Der som hand icke vaar verdig at sidde sammen med hederlige mend og deris Qvinder. For hand var ingen Skrifversvend hos Statholderen, men en forbandet forløben barbeerere, som hafde verit Skosvend hos Curts svogere i Pommeren. Men Barbeereren tog flucten over til Tangen og derfra til den nordre Holme, hvorfra han skreg sig ombord i et forbiseiglendes skib. Brylloppet endede med det samme; men det brøed Curt sig lidet om, for nu hafde han Bruden.

Saaledes gick det til: Skipper Curt hafde været i Oslo og der treft en Holstener Georg v. Bregentvedt, som var ridtmester oc gick Statholderen tilhande i Krigshandvercket. Men Georg v. Bregentvedt og Curt kiendte hinanden fra et steds i Tydskland, oc denne Georg valen stoor Spitzbube med mange lystige Indfald, og hand hielpte Curt med det Skielmstycke. Men Barbeeren fick de til at fuldkomme det.Gamble Claus Mathiassøn reysede strax ud til Kiøbenhafn forat klage sin1 sag for Kongen, hos hvilcken hand ogsaa tre gange hafde

audience, og Kongen blef hver gang Mectig vreed; men maa vel hafve glemt det igien ofver andre Ting. For Curt hafde landsmend ved hofve. Imidlertid slapp de paenger op, som Claus Mathiassøn hafde forsynt sig med, og Curt hafde tagit »Godset« og nectede at sende hannem fleere, ligesom hand truede den-nem som vilde staae hannem bi. Da Claus Mathiassøn dissimillom fick bref fra dotter sin, send hemmeligen med en jachte-skipper, at nu var hun med barn, men at Curt holt sig med andre Qvindfolk paa Godset og i Byen, saa tenckte Claus Mathiassøn det icke værd meere at søge hiem. Og ingen spurde siden til hannem. Claus Mathiassøn var ‘af dansk æt og en god Mand.

Men Godset var dengang en overmaade Herregaard med Tilliggelser og herligheder, saaledes eyendomsret til Elfven paa begge Sider fleere miiler opofver. Thi ald Skofven og alle gaarde hørde dengang Godset til. Oc it stort Teigl-verck lagde Curt an i elfve-backen oc indkaldte mange Hollendere. Ligesaa anlagde hand siden it Skibs-byggerie, som hafver værit Byen til stoort Gafn. Han oprettede og-saa it saare kunstigt Saug Werck, som aldrig her var seet tilforne.

Ogsaa rejste hand ned til Kongen, som da var blefven den allerstormectigste arfve-første oc Herre, Kong Christian den 5te, nu høysalig, for ved hielp af sine mectige fornemme Landsmænd ved hofve at komme i kongelig Yndist oc Bevogenhed. Hand hafde ogsaa adskillige Gonger audience og fornøyede Kongen med sin store Størcke som og ved sin heele person. Hand sagde i Underdanighed til Kongen, at det var en hævdet Skick, at Kongen, hvis hand naadigst kom hid til Egnen, da tog ind paa Godset. To konger hafde sofvit der, høysalig kong Christian den 4de endog to gange. Og ventede hand sig i Underdanighed same Naade. Kongen afviste det icke. Men Curts Act dermed var at blifve indset igien i de adelige rettigheder, hand fradømt var i sit Fæderneland. Og hand reysede hiem og besluttede i' sit Hofmod, at det gamble Huus paa Godset, skiønt det var it udmercket Huus i alle maade, stoort og bekosteligt, dog skulde rifves, og it slot byggis op, Kongen til Ere, naar han kom.

Oc dermed gick hand strax iverck. Men da hand fick Lyst paa Hans Fiirsts Huus mit imod Sancta Maria ved Torfvet nemblig til Bostad, mens det ny Slot bygdis, saa fordrefhan bemelte Hans derfra saalænge til Slottet stod under Tag. Det gick saaledis til. Han forbød Siømend og handverckere og Fiskere, at de der skulde kiøbe et pæglmaal eller et Qvintin eller en Alen. For Curt hafde den meenige Mand med sig lige siden hand kom til Byen. Lijderlige Siøfolk og deris Frænder de ere icke som Lands-folk. De tilbede den-nem, som hafve mact ofver dem. De hår, de og deris Forfeder, lat sig hundske ombord og i land. De trifvis icke, naar de icke commen-deris og bandis og banckis, og kand assistere ved Skipperens lijderlige Lif.

Men tillige gaf Curt dennem i denne same Tjd biærget til fri beboelse, saa mange der plads kunde faa til alle Siider. Endvidere billigt Timber til Bygninger, saa det nu er en hel Bye paa Bierget, viit synlig, som seeis kand af hvert indsejglendis Skib. Der øfverst oppe haver loodserne bygd sig en udsict.

Det kan trygt sigis, at uden denne Yndist hos den meenige mand i Byen kunde aldrig Curt og hans æt hafve regierit og rumsterit som de giordt hafver lige til denne Dag. Jo større voldsgierninger, de begick, dis meere stege de i den meenige mands øyne. Thi saa er deris Art.

Alt det, Curt forbrøed, kunde han derfor trygt lade være at betale bod for. Han be-talde heller aldrig til noget Menniske i sit levende lifve! Folck hafver endnu det Mundheld effter ham, som hand brugede, naar nogen förlängde bod: »Jeg giwe dick bot i min rew, du verdammte bauer-bonde!« For hand talede aldrig vort Sprog rigtig, og »bauer-bonde« kalte hand hver Mand, hand blef vreed paa. For i hans Land skal Bonden være til stoer Foract og næstendels som it Dyer; hand eyger slet icke Huus eller Jord, men arbejder for Herremanden, hand og hans gandske Familie. De kand icke komme derfra før i Døden; ja, som det er i Danmarck.

Men anbelangendis bemelte Hans Fiirst, saa hafde hand intet andet end sin Handel, og maatte derfor fortreeke til ofver paa den andre siden af Torfvet i Siegfried Brandenburg sit gamle Huus, det til venstre; thi hand hafde to. Og der var hand til Curt flyttede op i sit Slot.

Som dette nu er, har Curt ikke bygd det heele. Hand hafver icke bygd den store højre Fløy, og icke de store

Udhuus. Ey heller hafver hand ladit miture hafve-muren paa begge Sider; det hår hans Søn. Men det store Huus med Trap og Torn, det haver han bygd, ock alléen mellem de to muure, den hafver Her Curt lagt; for før var der bare enVey, og den gick icke lige, men udenom Hafven til høyre,som endnu vises kand. Ligesaa er Træerne paa begge Sider af denne store allée plantede af Curt self, hvert eneste it; for hand hafde en heldig Hand i saa maade, hvilcket han vel vidste. For ogsaa største delen afHafven, som den nu er paa begge Sijder, er af hannem plantet, og han loed komme mange nye og kostelige Træer, Urter og Blommer fra Holland, som hans sinds-svage Hustru hafde sin giede af, naar hun fick gaa lit fri; thi hun var blomsterkier.

Det indre af Slottet er for den meeste Deel heller icke af Curt; for hvad hand giorde deraf, det omgiorde Sønnen, Her Adler; thi saa hed hand effter den store Siøhelt Cort Adler. Det var en slags spøg af Curt, at hand kaldte sin Søn Adler, siden han hafde kaldt sig selv Curt, saa Admiralens Nafn var vend om den anden Vey. Den kongelige Seng og øfvrige Meubler til Kongekammerset, som det endnu foreviises, det er heller icke af Curt. Det Curt dertil anskaffet hafver, det staaer nu i andet Rum fra gangen til vinstre; i den seng sof Her Adler self. Der staar og Meublerne. Men til Kongekammerset anskaffede Her Adler alt nyt fra Holland, idet han self rejsede ned med sine Skibe fra Kiøbenhafn af og tog det ud. Det var samme gang hand kiøbte Tapeterne, som nu hænge i Kongens Rum ved Siden afHans Sofve-rum, samt den store Carrosse, hvorom siden. Derimod ere alle Skilderier i Gyldene rammer fra Curts Tid. De i Riddersalen er copieret efter dem i hans Fæderne Slot og forestiller hans Ahn-herrer og Ahn-Fruer.

Jeg hafver gandske glemt at fortelle om tornet, som icke blef fuldkommit, samt Aar-sagen dertil. Han, som forestod Bygningen fra først af, var en Mester fra Liibeck. Han blef kied af det, hver Gang hand skulde hafve Penger, og reysede hemmeligen. Her Curt sette efter ham i et radsejglendis Skib, tilhørende en Dansk Mand, som netop da laa paa Hafnen; men han naadde ham icke. Den anden var fra Holsteen eller nogensteds deromkring. Curt hafde paa den Tijd hos sig it Qvindfolck af stor fauerhed. Hun var en flamsk Skippers Hustru, som Curt hafde locket til sig, og som hand icke udleverede meere, saa Skipperen maatte reyse. Til hender faldt Bygmesteren i Kiærlighed, og hun til ham. Da maltracterede Her Curt dem begge forskræcke-ligen og loed dennem jage nakne begge to ned paa Torfvet. De kom siden afsted med en Baad. Bygmesteren var rent fordærfveslagen. Jeg veed icke, hvad der meer blef af dennem.

Da forsagede Curt Tornet, som var meget vanskeligt at bygge. Det ord gick, at Kongen skulde komme den Sommer, saa lod han byggeet bræde Tag ofver det og belagde det med teigl-steen paa vanlig vis. Saaledis staaer det endnu, for ingen har siden rørt ved det.

Curt hafde sæt sig i ofvermaade omkostning for den store Ære at see Kongen under sit Tag. Den Gang var endnu Godset samlet. Dengang var højgerne langs elfven paa begge Sider, og Dal-strøget saa lang øjet kunde see, deckt med Barskouf. Ligesaa øerne. Dette blef anderledis sijden, da Kiøbmændende toge Skoufven paa Pant. Men denne Pantsætning begyndte allerede i Curts Tiid.

Nu.er at formelde Curts lif for øfrigt, først at hans Hustrue var sinds-syg fra meget tidlig af. Hun var en fin Skabning at see til, og taalde ham icke, som hand var. Hun blef da spærret inde. Vi kand endnu se mercker i Kammerset længst til Vinstre efter hinders Foede-far der foran døren, hvor hun vilde ud og icke kunde. Ligesaa kan vi see Mercker efter Jærn-Stengeme for Vinduet, som Curt lod sætte fore efter at hun engang var hopped ud i Hafven og hafde slaaet sig til Skamme. Dengang Slottet stoed aabent for alle efter Curts Død og hans Sønner vare i Udlandet, da kunde vi see, hvad hun hafde skrefvet paa Væggene rundtomkring; for Curt ænsede det icke, og ey heller de, som styrede Godset i Drengenes mindreaarighed og fravær. Men Sønnerneloede det vaske ud. Ogsaa ieg saae det, den Gang ieg kom hid til Staden første Gang som studerende. Det var mest Psalme Vers efter Bogen; men ogsaa Klager og andre Artige Indfald, som rørte mig for sin Trohiertighed Skyld. Saaledes om it Molteber, som var blefvit frosset. Dette er Naturens zarteste Siun, skref hun, og sandelig har ieg siden tenckt det ofte. For især paa Roeden, naar Isen sidder paa og det tiner, da er det sandt.

Men en Historie maa ieg fortælle, som passerede engang hun var frisk og sad tilbords med Sieur van Geelmuyden, Her Curts synderlig Ven og en skiemtsom Mand. Pludselig kom Galskaben paa hender igien ved

Bordet og hun kaste sin Knif efter Curt sigendes, at den Dag hafde en sagt hinder, at Curt hafde IOO Bøm gaaendis i Byen. Da yttrede van Geelmuyden fynteligen: »Højterede Ingeborg Curt, ingen skal troe meere end halfve Parten af det, onde Folck sige«. Da loe Curt og alle Giester ofvermaade, og for dette ord Skyld be-skienckede Her Curt van Geelmuyden, til hvilcken hand ogsaa for øfrigt sette stoer fichice, med det Huus ved Bommen, som endnu seis der, det med andet Stockverck bygd næsten to Alen udofver første, og som ligger lige ved det, Fogeden fick. Huuset blef til Minde om de piquante Ord kaldit bon mot", hvilcketden meenige Mand hafver giordt om til »bommen«, som nu hele Strædet heeder.

Næppe nogen vaar kiørde de Giødselen ud oppe paa Godset, eller tømde de kiøkken-dungen, uden at de fandt Barne-Lig i samme. For han lefde et lijderligt lif med sine Tieneste-Qvinder og andre, som hand fick did op. Da nu den salig i HErren hensofvede bisp ofver Christiansand, den højærverdige Her Magister Jersin, skulde forrette Visitats her i Byen noget før Curts Død, og Curt herom fick nys, udbad hand sig dend Naade at maatte huuse og beværte Bispen under hans Ophold her, hvortil Bispen icke svarede ney. Da rejsede Curt mod hannem med it af sine Skibe, som hiemme vare, og toeg Præsten og Raadet og Kongens troe tiennere og mange Borgere med sig og giorde stort Giestebud ombord for Bispen, som de hentede hos Naboe Presten, som og-saa blef med, self tredie. Og de komme alle i saadan Tilstand i land, at det var et stort Siun. Curt tog Bispen paa sin Part, og da de komme saa langt som til Trappen paa Godset oc skulde gaae op äd den, da vende Bispen sig og sagde, saa alle hørde, at dette var den største Trap, hand seet hafver her i Landet. Da svarede Curt: »Denne Trap, eders Naade, hafver og en anden Egenskab; for op ad den hafver gaaet fleere Jomfruer, end der hafvergaaet ned«. Han sagde det paa sin Tydsk, men dette var Meeningen deraf. Jeg haver det af en, som da var ung, men stoed der paa Trappen med Welkomst øllet at gifve Her Curt, som drack Bispen til og rackte ham det. Men hand, som stod paa Trappen, var senere Raad-manden Niels Ingebrechtsøn, som da var Skrif-ver hos Curt; hand fortaalde det.

Nu var det om Curts Død. Den gick saaledes til: Der var kommen en Bonde til byen, hans Qvinde og Dotter, og skiønt der var stort Stæfne af Bønder paa samme Tijd, saa hafde ingen seet saa vakre Folk, og dette taldes der om i et Giestebud paa Godset. Synderligen rosedes Dotteren. Saa gick det icke ligere til, end at næste Dag var Bonden, hans Qvinde og Dotter paa Slottet, dertil ind-budne af Curt. Der tracteredis de som de fineste Folck oc blef synt omkring i alle Rum. Men Enden paa det heele var, at fleere af Curts Folck kom til og Pigen skildtis fra Faderen og blev voldtagen. Hun var meget fortørnet og bad Faderen at kræfve en stoer Bod. Og det giorde Faderen; men Curt lods intet. Da klagede Bonden til Kongens Foged, som raadde hannem til at lade sig det gefalde; for Ingen hafde endnu faaet Boed af Curt, thi han hafde den gandske højere Øfrighed paa sin Siide, baade den gejstelige oc militære ogværdslige og Patroner ved Hofve. Dertil kunde Curt sikert stole paa den meenige Mand lier i Byen.

Men Bonden gick op til Curt alleene og trefte ham i Gaarden bag Stalden, mellem denne og Fiøsit. Oc der krefde hand atter Boed. »Jeg giwe dick Bot i min Rew, du verdammte Bauer-Bonde«, svarede Curt. Dette var hans vanlige Ord. Da tog Bonden Her Curt op til sig fra Iorden. Saa knappede hand som i Mag hans Buxer ned, og tog hand saa sin Bod, hvor Curt hafde bedit hannem at tage den, i Nærheden deraf. Og hand tog den med sin Knif. Der var Ingen uden it Par Qvindfolck paa Gaarden sampt en gammel Stald karl. Han stod og saa paa. Curt og det, som ham tilhørde, blev kast paa Dungen. Der endte Curt sijt Lif.

Folck vilde strax icke troe det; men komme op. Aldrig tilforne hafde Curt tabt mod nogen Mand, og nu var han blefven tagen som et lidet Barn i sin Hiælpeløshed. Saa kom det Ord ud, at hin Skinbarlige self hafde været i Staden og taget Straffedom. Og det stadfestes der af, at Bonden icke siden var til at finde, ey heller hans Nafn, saasom ingen kiænde hannem af Bønderne, som da vare i Byen. Men Bønderne kand tie, saa det er icke sikert.Hvem det nu var, saa var det Gud den almectige self. For uden hans Villie falder end icke en uselig Spurf til Iorden. Han haver sine egne Veyer paa forder Hand udstuckit, hvorfore den store Synder skulde ende der paa Dungen hos alle sine Barnelig tilforne. Guds Nafn vere høylofvet i Ævighed, Amen!

2.

Hvorledes det videre gick til.

Curt Sønner vare paa den Tid i Kiøben-hafn under Magister Owe Gude. Med ham reysede de og seenere udenlands og opholdt sig synderligen længe hos Curts fornæmme Frænder. Adler kom siden hiem for at ofver-tage Godset. Men Max blef ude og studerede til præst, for sine store Talegafver Skyld.

Her Adler var skiælden synlig i Byen, og aldrig gick hand ud at promenere i samme uden boren i en porte chaise med Tienere i stoort Liberie. Ligesaa paa Slottet; der stood den ene Tienner iveyen for den anden oc alle klædde som til Gilde hos en Første. Her Adler lefde allene oc uden Omgiængelse med Byens actbare Borgere, som for hannem intet vare. Her Adler blef efterhaanden overmaade tyck og med mange sære Ski eke oc Facter. Saa-ledis talde hand aldrig med Folck; men hørde paa.

Da hand hafde verit her i nogle Aar og alt var gaaet heldigen for resten med de mange Forretninger, som styredis got af Tor-biørn Christoffersen, rejsede ogsaa Her Adler til Kiøbenhafn. For da var Christian den 5te, høysalig Ihukommelse, icke meere; men Hans Søn, vor høye Arfveførste og Herre, stormec-tigste, allernaadigste Kong Frederich den 4de (hvem Gud pryde og opholde med alleDyder!) han var da blefven vor Regent. Oc for Ham knæfaldt med stor Møye Her Adler og bønfaldt om at fylde Hans Høysalige Her Faders naa-dige Løfte til hans salig Fader, at verdiges at komme til os her i Byen oc sofve under hans ringe Tag første gang Han giæstede Norge, hvor alle ventede Ham. Og Meeningen under-haanden var den, som oc Kongen kiende til, at skulde Her Adler faa igien den høye Adelstitel, som hans Fader engang i sin Ungdom hafde forspildt. Dette værdigedes Kongen at høre paa.

Da reysede Her Adler til Holland med det same; for da var intet got nok af det, som Faderen hafde giord. Fra denne reyse kom hand oc hiem med den store carrosse, som her for første Gang synlig blef. Krigskommissarien Her v. Synnestwedt tenckte, at det tilkom ickeHer Adler at kiøre udi car oss e, for hand var ingen Standsperson, hvor ofver klage indgick. Da var det første Gang, det blev erkiend fra Kiøbenhafn, at Curterne vare af meget høy Adel. Siden den Tiid kiørde han aldrig uden med forrider og læger foruden Kusken sampt to Tiennere bag paa disforuden. Hvorfor hand ocsaa maatte hafve fire Hester for Backerne Skyld. Men Byen regnede sig det til Hæder, at de hafde en Mand med saadanne Rettigheder.

Men Her Adler hafde udi Kiøbenhafn fun-det ud, at udi det Slot, Kongen sammesteds bebode, der sof icke Hans Tiennere eller Hans Opvartning, som og rimeligt var, uden aleene Han og Hans' høie Familie. Hvorimod den Kongelig Opwartning og det kongelige Tiener-skab bode i en Fløy for sig self. Derfor var det, at Her Adler loed den stoore højre Fløy sette til paa det ny Huus, som nu seis. Der skulde Kongens Opvartning og Tienerskab holde til, ligesom Her Adler self og hans Tiennerskab, naar Kongen kom. Men Torbiørn Christoffersen, hans betrode Mand, hand næctede bestemt at sette den vinstre Fløi til og truede at gaae. Derfor staaer den høyre allene. Ey heller fick Her Adler Lof at fuldføre Tornet. Thi endnu mange fleere Panter vare optagen paa Godset for denne store Pract Skyld, oc Torbiørn Chri-stoffersen kunde ingenlunde klare Renterne, saa nogle af de kostbareste Panter maatte selies til stoert Tab. Ligesaa blef Tomterne i Byen saalde hver til sin leyer, som løse kunde. Da var det, at Godsets Udstyckning begyndte.

Her Adlers yngre Broder, Præsten Her Max, hand var i alskiøns Forretninger en saare kyndig Mand, saa hand stødde Torbiørn Christoffersen. Og naar ieg nu gaaer o fver til at giøre it Skilderij af Her Max, saa beder jeg Gud at beware mig, saa ieg icke løfter Afvind Skiold imod en afdød Mand, som haver veret mig til Fortred i mange Stycke. For ieg var i det samme Aar uverdeligen blefven Dægn og Kantor ved Sancta Maria her i Staden; men vil icke nu fylde det kostbare Papir med ald vor Strid anbelangendis det Krus, som var kiøbt paa Auctionen efter Her Curt, og som var kommen mig tilhænde ved Arf, eller med den Trætte, som opkom, da ieg i Her Max’s sted, som den Dag var ubeqvem af Drick, skulde læse Præ-dickenen af Dr. Martins Bog, og Her Max kom op paa Prædickestolen og slog mig omkuld. Dette skal alt af mig være forwarit i Glæmsil nu, hand er under Mulde. Saa det er icke derfor, ieg her nedtejgner Sandheden om hannem. Men for at Efterkommerne skulle vijde det, hvorledes HErrens underlige Veye hafver gaaet med denne Æt. Ogsaa for at det tyde-ligt skal blifve, hvorledis denne Bye maa vere fremfor andre i Guds Varetect, da hand saa synligen hår omhuldet den ved at slaae ned dens Plageaander.

Lige fra Her Max kom hid, dominerede oc regierede han først sin Broder og alle paa Godset, saa Kircken oc alt dertil hørende, men saa ogsaa den gantske Stad. Hand var værre end Faderen, Her Curt, i saa maade, at hand var lærd og kunde med stor Klyct og goed Skick snoe oc vænde baade Personer og Ting. Hand var ogsaa den vældigste Mand paa Stoe-len. Den Gong den gruelige Ulycke hende, at Sanctæ Mariæ kircke nedbrænde, tænd af Lyneld fra Himlen, os alle til Paamindelse, som andetsteds i dette mit Manu scrifttum berettet, dengang talede Her Max heele Sommeren igiennem hver Søndag paa Torfvet, oppe fra en Forhøjning. Oc da hørde de ham ned ofver hele Byen paa denne Kant; ja de stoede ude paa Hafnen paa sine Fartøyer og hørde hannem der ogsaa, oc i Vinduerne mit imod paa Tangen, dog icke Ordene. Ja, et Skib blef indbuxseret, oc Skipperen hafver mig det self fortaald, hvorlunde de alle hørde det heelt ude udi nordre Sund, at det skreeg fra Byen som af en Qvinde i Barnsnød, og de vidste icke hvad. For mandsrøst høris paa stor Afstand som Qvindes. Derfor maa det siges tilHer Max's Ros, at det gaf alle en gafnlig Skræck at gaae udi Kircke i hans Tid. Og hand taalde det heller icke, at nogen derfra udeblef. Han spurde efter dennem fra Stoelen eller søgde dennem udi Husene, hvorfor Kircken aldrig hafver værit saa søgt, som da. Den meenige Mand hengde synderlig ved ham, som fordom ved hans Fader. For hand værdigedis ofte at besøge deris Bryllop og begrafvelser og koste deres 011, som oc at gifve dem nyttige Raad om alt deris; for hand var saare forstandig og kiende dennem alle ved Nafn, Mænd oc Qvin-der. Hand underlagde sig efterhaanden den gandske Bye, saa at ingen fick noget hiem i de Dager, uden at yde deraf til Præsten, ei heller maatte slagtis eller bryggis uden at Presten velsignedis deraf. Oc kunde den fattige inted andet beskiencke ham med, saa fisk. Ey heller maatte nogen, høy eller laf, i de Dager gifte sin Dotter væk, eller paa anden maade forandre sin Stilling, uden at først Her Max's Raad var hørt. Oc naar gode Gafver oc anden sort Ydelse i Hemmelighed var tilhaands, kunde mange faae frem ved Her Max, hvad som var umuligt paa andre Veyer. Dette ved jeg; thi ieg fortæller det, jeg ved, og icke det, jeg icke veed. Den, som var mod hans Willie, hannem kunde hand forfølge og plage ved Dag oc ved Nat, ham oc hans Huus oc hans Slect,baade ved Øfrighed, verdslig og militær, som og ved Venner og Venners Venner lige ned til Kiøbenhafen*. Men undertiden kom det og-saa Byen tilgode, som at ingen paa den Tid fick nogen Proces afstedkomme; men maatte føre sin Sag for Presten, som afgiorde den. Ligesaa da den ny Kircke i Sanctæ Mariæ sted skulde byggis, den som nu heder Korskircken i almindelig Tale, da var det under hans til-siun i alle Stycker, saa hand er dens rette Bygmestere, hvorfor dette Practwerck er Staden til Ere og hannem til ævig Amindelse. Det var gruelige Penger, den koste, og som alle gick i hans Broder; for Godset skaffede Steen og Træ, som og det andet paa Handels-Veyer.

* Som med Carl Brandenburg paa Torfvet. Hand hafde en Dotter Christiane, som var stolt af Sind, men fauer. Da Her Max's første Hustru var død, begierede han strax Christiane til æcte; men hun vilde icke, og Faderen føjede hende derudi, skiønt han hafde Fryct. Da blef Carl Brandenburg anklaget for at handle med ulofligeTing; siden for falsk Maal ogVect; og endelig for at hafve spottet Gud. Fra det siste udfriede Døden ham. Saa kom Sønnen hiem fra Frankrige; han blef skicket i Krigstieneste, og ingen hafver siiden hørd til hannem. Dengang Øfrigheden begyndte mod Carl Brandenburg, var hand Byens rijgeste Mand. Men da hand døede, hafde Dotteren alleeniste saa vidt, hun kunde indackordere sig hos en Bonde paa Landet. Der lefver hun endnu. Mange lignende Ting hænde, saa ingen torde være hannem imod.Men Her Max samblede Pengene, og det giorde hand saaledes, som om Staden var occupent af Fienden og blef brandskatted. For ieg alleene, naar ieg ofverreigner, hvad ieg alt maatte ud med, saa forstaaer ieg det icke, at ieg fant mig derudi. Men hand var en Skreckelig Mand. Han passede self op hvert Skib, idet hans første Tur hver morgen var paa Fetaljen forat see efter, og ligesaa mange Gonger om Dagen, og da maatte de plicte. Hver reysende Mand og Qvinde, hand spurd fick, maatte yde til Kircken. Engang paa Fetaljen hos Sarah Andersens, Encken, som holdt Huus for Siøfolk, kom han nær ilde afsted. For hun varskudde sine Logerendis, naar hun saa ham komme, og krøbe de ofte op paa Mørckloftet eller ned i Kielderen, at de kunde sig forsticke. Thi ingen modstoéd hans Ofvertalelser eller Trusler. Saaledes rige Heinrich Arendt fraLiibeck; hand var her om det Skib, som Siørøfverisk hannem frataget var og hid forsaald. Hand kiende got Her Max fra tilforne og krøb op paa Mørck loftet. Men Her Max var vand til den trafique og krøb efter. Dog, saasorn hand var meeget svær, brast Trinene i Trappen, oc han gleed ind i den og stoed fast. Men da blef der en stoer Dommedag ofver Sarah, som maatte ud med en mectig summa til den ny Kircke istedetfor den rige Heinrich Arendt. Denne vilde icke erstatte hinder det; men holdt hinderop med Snack, saa hun inted fik, hvilcket

hun ofte med grædendes Taare mig repeterit hafver.

Bemelte Sarah Andersens, Encken, døde ellers samme Dag, ja samme Time, som Her Max. Ieg hafver tit specuerit meeget forat finde ud Guds dybe Meening der med, og mange som jeg. Men det vilde icke vere godt, om alt skulde forstaais af os Menniskens bøm.

Men saaledis gick det til med Her Max's Døed. I Begyndelsen hand her kom, da bar hand alt det, hand drack; men icke paa Slutten. Oc naar hand var fuld, da var hand farlig for Fruentimmerne, saa de maatte passe sig meeget for hannem. Oc saa var det engang paa Slottet, hand hafde tvinget sin Broder til at holde it stort Gilde, som hand gemeenligen tvingede hannem til to Gonger pm Aarit, et til Nyaar, og et til Ionsock. Dette var ved Ionsöck. Men før jeg fortæller, hvad som da hende, maa jeg fortælle at der paa Godset er meget mørckt i Gangen indenfore den stoere Trap, naar Dobbeltdørrene begge luckis. Oc da vare de luckede, formedelst en Rægn storm, som ofte her paa Kysten. Her Max toeg fejl af Ane Trulsdotter, Carstens ved Bommen, og Nille Monsdotter, Raadmand Paavelsens, fordi at de begge hafde samme slags røde Kattun-trycket Skiørt. Det var i Gangen i Halfmørclcet. Oc den som kiende begge, hand kand det for-staae. Men Ane Raadmand Paavelsens, var icke til at spøge med; ja, hun dristede sig til at giøre stort Anskrig mod ham. Nu blef der en svare Støy og Opstandelse. Raadmanden gick efter Værten, og denne kom og talde sin Broder til oc sagde, at hand var saare meeget mod dette Væsen der paa Slottet, oc at Max endte icke, før hand hafde ruinerit dennem alle. Ingen hafde hørt saa mange Ord af Her Adler tilforn paa een Gang; men alle fant dem vel betænckte og passende. Men Her Max lod sig icke dette paasige, for hand stoed i Præste Kiole, saasom det var lige efter Middagen. Oc der for rusede hand paa sin Broder, oc da Her Adler var ofvermaade svær, holdt hand icke Ballansen, men faldt først mod Veggen oc siden mod Golfvet, idet hand begge Gonger stødte hardt an med Hofvedit. Siden hafde Her Adler icke meere sin Forstand, oc det var icke længe efter, saa døde han.

Da tog Her Max Godset i Besiddelse for sig og Arfvinger. Men fra den samme Stund hand flyttede derop, var hand rasendis. Han trode sig forfuldt af Aander. Hand sagde, det var hans Broders Aand, som oc hans Faders og Moders oc diverse Aander. Hand fick icke sofve for dennem og flyttede fra Rum til Rum det hele Huus rundt, oc skreeg og prædickede mod dennem med stor Størcke. Ey hellertaalde hand Vinduerne vare lucket; thi der af skulde Aanderne ud. Men der maatte staae Vact ved Vinduerne, saa hand icke fick styrte sig ud self. Folck heelt ned i Byen kunde høre ham prædicke saa hardt, som slogest hand med nogen. Saaledes kom det Ord ud, at Her Max drogs med Diæfvelen, oc at Aanderne alle vare send af hannem. Ia, det sagdes almindeligt, at Her Max hafde haft Diæfvelen til Tiennere for sig den heele Tijd i alle sine lyckelige Foretag. Nu skulde Dief-velen hafve hannem tilbage; for nu var Tiden kommen. Men Her Max vilde snyde ham ved sin store Størcke i at bruge Ordet og ved Præstekunster i det hele. Saa kiempede de af alle Lifsens Kræfter ved Dag og ved Nat; for Her Max maatte holde det gaaende, saa hand icke ofverlistedis. Hele Byen gick til Torfvet og længer op for at høre paa. Her var stor Forfærdelse paa alle; men i Stilhed. Ej heller var der nogen Præst at faae Tag i, endskiøndt der blef send Bud til begge Siider hver Dag. De vare borte. Saa var der ingen til at hiælpe Her Max mod Diæfvelen med ordets mact.

Da skinnede det en Qveld med ofverhen-digt Skin paa alle Ruder deroppe oc paa det gandske Huus, saa det stoed i Brand. Men Anders paa Raadhuset, ogsaa kaldet AndersRødnæse, som skulde op med Budsticke, hand kom gaaendis fra Byen. Hand hørte i Alléen nær ved Huusit den arme Mand skrige med hæs Røst; for nu hafde hand ingen anden. Oc Anders saa Ildsluerne ofver det hele Huus, oc mit i dennem saa hand den onde ligge tværs paa Husit heelt ofver op mod Her Max's Vindue, sigende: »Nu maa du komme, Max.«

Anders gick icke fram, men vende om mod Byen. Da hand kom ned paa Torfvet skrigendis, fortaalde hand, hvad han hafde seet oc hørt. Oc hand blef lige saa rasendes som Her Max self, og hand maatte stengis inde, hand ogsaa, og holdis.

Nu skiønnede Folck, hvem som hafde vundet til Slut. Oc alle ventede paa Udgangen. Dagen efter døde ogsaa gantske rigtig Her Max; men stille og i skiøn Forstand, hvilckit undrede mange. Ia, han giorde med Tegn vitterligt, at hand ville ind i sin Moders Rum og døe der. Og icke før var hand kommen der, da kom ogsaa

uvæntendes Præsten Thomasius, og hand bad for Her Max, og betienede hannem med Alterens dyere Sacramente der udi det samme Rum. Oc hand sang for hannem og bad inderligen, og Her Max kunde nu ogsaa bede, dog icke med sin Stemme. Der døede hand udi samme Sæng som hans salig Moder tilforne. De, som stoede hos, de lagdeMercke til, at i det same kimede Kircke-klockerne i den Kircke, hand self hafde bygd. Saa det tør endda være tvivlsomt, hvem som fick det sidste Tag, hand eller Diæfvelen.

Ieg skulde ynske, ieg hafde en stoor Skribents Gafver og kunde skildre udi alle Stycke, saaledes som hand var, denne Mand. For saa-ledes som han var udi sit levendis Lif, det kand ingen tæncke sig, som ey under ham været hafver, og det i mange Aar saaledis som ieg. Ieg kand endnu drømme det om Natten. Oc da vogner min Hustru ved min store Angst og klage, og væcker mig, forsikrendes, hand er død. Men da er ieg gemeenligen badet i Sved fra øfverst til nederst. Hand var tre Gonger gift, og hand skulde gifte sig den fiærde, da hand døede. Ieg hafver talt med dem alle tre, for jeg hafde io min Gang der i Huuset paa Embeds Veg-ner. Da klagede de sin Nød for mig, den ene efter den anden. For hand vilde hafve alting giordt oc alt paa een Gang. Ieg bruger icke mine egne Ord, men Aadel Knuts-dotters som var hans anden æcte Hustrue. Hun døede ved Kyndelsmøs. Men noget før sad hun i den store Stool i Grønstuen og kalte mig ind; for hun hørde mig i Kiøckenit. Da var hun meget svag og skalf paa Handen. Ieg spurte, hvad det nu var i Veyen. Det erdet i Vejen, sagde hun, at hand, som er min ecte Herre, hand haver slidt mig ud med Barne Fødsler og Stræv ligesom det Klædesplag, han hafver nærmest Kroppen, saa nu er jeg færdig. Gud ved, hvem som er den næste. Dog kan-skee veed hand det ogsaa self. Dette sagde hun. Oc kort Tijd efter døde hun. Men den næste var Birgitte Mogensdotter, Apothekerens. Oc det var Tremaaneds Dagen siden salig Aadel gick i Iorden, at Bryllopet stod. Skiøndt Birgitte var it stort, stærckt Qvindfolck, blef hun saa angst, da hun hørde, hun skulde blifve hans Ectehustru, at hun siden fyldte sig med stærcke Dricke, naar hun kunde komme til af dem, Apothekeren, hendes Fader, handlede med. Hun hafver self fortaald mig, hvorfor hun begyndte med Dricken, og dette var Grunden. Men hun sloges med ham, naar hun var fuld, og endte med at tage Lifvet af sig med Forgift. Dette hafver Doctor Mogens Mauritius siden fortaalt. Hun døde icke af Drick, som dengang sagt blef. Hun var gift i tre Aar oc hafde to Sønner med hannem. Ialt hafde hand trætten Børn, skiøndt hand icke var gammel Mand, da han døede. Den ældste Adler slog hand døf paa begge Øren, saa han gaaer her som it Fiaan.

Self om ieg med mine ringe Gafver skildre kunde som hand var mod Hustruer, Tyende,Barn, oc ellers, naar han blef vreed, saa vilde ieg dog icke. For vi saa det i hans Bortgang, at Gud self i sin urandsagelig Naade (ja, sandelig den er stoor I) hannem tilgifvet hafver. Hvorfor skulde saa icke vi Mennisker, mod hvilcke hand haver syndet meeget mindre, icke giøre det? Som oc bispen sagde i sin kostelige Mindetale ofver hannem. For hans Be-grafvelse blev holdt stor og prectig. Ieg hafver aldrig seet Magen. Ieg kunde fylde fleere Sijder, hvis ieg vilde opregne de Standspersoner, her vare med, og næfne hvad her i tre Dager blef talt, spiist og druckit. Hand var oc mectigere i lefvende Lifve end nogen anden Mand, som værit hafver i denne Stad. Ingen uden Kongen self hafde noget at sige, saa længe hand var ved Kraft. Ogsaa var hand kunstforstandig; i saa maade nemlig, at hand hielpte Folck med det vanskeligste, især i deris Regnskaber og Byggerijer. Ieg hafver berettet om Kircken; men ieg hår glemt at fortælle, at hand var stor Skibs byggere til-liige. Hand kunde det fra hand som liden Gut færdedes der paa Værftet og senere i Kiøben-hafn paa Holmen, livor hand stadigen dref og saa alt, ligesom hand ogsaa i Udlandet nøje gaf act paa disse Stycke. Ieg hafver hørt det af ham self. De Skibe, her bygdis paa hans Broders Værft under Elfvebacken i hans Tijd,de vare alle af ham, og fleere af dem saaldes i Udlandet med stoer Berømmelse og Gewindst. Men nu faaer det være nok om hannem.

Af denne Historie haver vij seet Gud Styrelse klarligen, nemlig, at Faderen Curt, hand ødelagde deris Moder og sig self, og Her Max, hand ødelagde baade sin Broder og sig self og mestendeels sin eldste Søn. Det blef dennem til liden Velsignelse, hvad de røfvet hafver fra Claus Mathiassøn og ellers fra mange andre. Ligesom deres Styrcke alleeniste var dennem til Fald. Dernest maae vi ihukomme, at Kongens høye og hellige Nafn blef tagen forfængelig forat faae Fingre i Godset; men at til Straf var det i samme høyhellige Nafn, at det blef forspildt.

Det er flere end ieg uverdig, som dette mercket hafver. For da Raadmand Niels Inge-brechtsøn, før næfnd, var i Kiøbenhafn for at søge Toldforwaltningen hersteds, s.agde han det til Kongens Skriftefader, som hand kiende.

Og da Niels søgte audience hos Kongen, da fulgde den kongelige Skriftefader ham, og hand bad hannem der foran Kongen frimodigen fortælle det, hand hafde fortaald ham. Oc da nu Kongen gandske rigtigen fornam, hvorledis det tilgaaet var, at Godset kom i Curts Hænder, og hvad som voldte dets Ruin, at nemlig til begge Ting hafde Kongens ophøyede Nafn

3uskyldigen staaet Fadder, da værdigedis Kongen i Naade at legge sit Øre til, og med nogen Eftertancke at yttre: »Vorherre er listigere end alle Skiælmer tilsammen.«

Og dette Kongelige Ord giør ieg udi Un-derdanighed til mit, idet ieg efterlader den Curt'ske Historie og begifver mig ind paa andre T erritorier.«

* #

%

Omkring 1830 var af »Godset« følgende: bærget med løv-skogen, hvori bar-trærne atter begynte; de store forfalne hus, de uhyre haver med sten-gærde langs alléen, noget bar mark mellem haverne og byen, samt lit også på bægge siderne. Æn videre ejede »Godset« nogle uthuggede skog-marker etsteds.

Den daværende ejer, en lang sort-smusket fyr i et grønt, fot-sidt forklæde, gik som gartner i sine egne haver. Disse og nogle kør var hans eneste levevej.

Han var også den eneste genlevende af hele ætten her i landet, og han var ikke gift.II.

John Kurt. 2.

Ensomhed.

onrad Kurt var rømt hjemmefra femten år gammel; længer tålte han nemlig ikke at se sin mor mishandlet; denne arv havde holdt sig i familjen. Han havde med et skib flygtet over til Hull, hvor hans mor-bror levede. Men Konrad Kurt blev opdraget pålandet; onkelen betalte for ham. En læge havde nemlig sagt, at guttens nærve-system ikke var det beste; skulde der bli kar af ham, måtte han leve i frisk luft, f. e. som gartner. Nu var det en arv af gourviandise i den kurt'ske æt at stelle med haven, og dette blev hans levevej. Da faderen døde, og han drog hjem for at forsørge sin stakkars mor og sig selv, fant hanintet annet at ta sig til. Hans elskværdige far havde nemlig solgt de siste skoger til fullstæn-dig uthugst, de siste skibspårter, de siste sjø-boder og endelig teglværket. Af alt dette tilsammen lagede han sig en livrente. Med andre ord — han havde husene, haverne og lit mark igen; ellers havde han »spist snaut« omkring sig, som det heter. Så kunde sønnen ha det så godt. Denne kunde jo i sin tur begynne med at sælge marken; den grænsede til byen og fræmbød ypperlige byggetomter; likeså det nederste af bægge haver. Men der var solgt nok af »Godset«, mente Konrad Kurt og tok op et lån, for hvilket han drænerede haver og marker og satte husene så vidt i stand, at de ikke ruineredes; utvidede drivhuset, byggede senere ét til; kort — han viste folk, at det gik an at leve af ejendommen og navnlig at drive en have, så det lønnede sig,

— noget, som på den tid og på de kanter var nyt.

I begynnelsen utskibede han næsten alt, han avlede; men efterhånden blev dette annerledes.

Han sov, spiste, skrev i et og samme rum, det nærmest til venstre i gangen, som havde været den første Kurts stue, og efter ham alle deres, der ejede »Godset«. Stuen innenfor havde de brukt til sove-rum; men dette over-lot Konrad Kurt til sin mor. Hun havde nu sine lykkeligste dager. Tjenere og arbejdere færdedes i køkkenet på den andre siden af den brede gang, som gik langs efter hele huset og delte dette i to. For øvrigt lå hovedbygningen øde. Om høsten bredde han dog sin avling utover gulvene i de forskellige stuer og sale til tørkning, når dette trængtes. Han var en hæftig man, stundom fåmælt, stundom buldrende; men han var god: Tjenere og arbejdere holdt af ham; han holdt nemlig af dem. Sjøfolket og fiskerne ute på bærget gav han frø og lærte at stelle med have og at bruke dens avling. I tidens løp havde så meget af-fall samlet sig omkring deres hus, at hvær kunde få sig en liten have-remse, når de lagde flid på det; jord kunde de hente hos ham, hvis de vilde ha noget til at blande

med. Aldrig havde de tænkt derute på bærget, at de skulde komme til at fragte jord dit-ut; at de skulde få tid til det, eller ha moro af det. Han var ute - hos dem hvær søndag, vår og sommer, og hjalp til; hele sit liv blev han ved med det. Men det var næsten de eneste ganger, de så ham utenfor haverne, huset og kællerne.

Klokken 4 hvær vår og sommer var han oppe og ute — og høst og vinter, fra det blev lyst. Om sommeren i bukser af engelsk skin,i en grå-hvit lærreds-frak, et fot-sidt grønt forklæde og på hodet en kasket med stor skygge. Om vinteren i samme bukser af engelsk skin og i en tilknappet sjømans-pjekert, det samme fot-side forklæde; men på hodet bar han da en skin-hue med bred bræm, som altid var nedbrættet, så de løse ende-klaffer lå og daskede ham i ansigtet. Aldrig havde folk set ham annerledes klædt uten om søndagene. Da havde han barberet sig, tat stivet skjorte på og lat sit forklæde ligge. Han havde ikke Kurt'ernes brede, trodsige panne; hans var temmelig høj og gjorde intryk af at være så hvit; kanske fordi han ellers var vejr-brun. Men ættens snare, ville øjne havde han. Ansigtet var længre æn Kurt'ernes og magert; næsen noget bred. Husmødre og barn lærte snart, at de skulde gå op og handle med den barske, ofte buldrende man -— i stedet for i hans bod på torvet; for han var flot at handle med og innerlig barne-kær. Men de måtte ikke vrake for længe og ikke prutte. Han havde den vis, at ret som han stod, så han ut for sig, som tænkte han på noget tungt, og tok sig så sammen med et hurtigt: »Tja, tja, tja, tja,« og så til slut langt, dypt: »Tja-a-a!«

Det gik ham godt; hans kør og hans have ernærede ham bedre og bedre. Men efter nogle år kom det rygte ut, at fra moderensdød af sat han hvær kvæll alene og drak sig full i whisky-toddy. Vilde man vite, om det var sant, måtte man gå dit-op noget før ni; for da gik han regelmæssig til sengs. Og det gjorde en og annen. Jo, det var ganske sant; klokken halv-ni var han stød-drukken. Han kunde ikke godt snakke; men gråt gærne.

Dette fik »gamle« pastor Green høre; allerede dengang som ung man hét han nemlig »gamle«, fordi han ved et forfærdeligt tilfælle havde tapt hår-farven. Pastor Green var en af dem, som tidligst i Norge optrådte mot fylleriet, — en af dem, som havde viet sit liv til denne sak.

Hans hoved-sætning var og er, at det nytter ikke at præke mot drukkenskaben uten med fakta og handling, og det nytter ikke at tænke på at omvende den enkelte dranker, uten at man kænner årsaken til, at han drikker. Der er altid en; og ligger den ikke i for dyp arv eller i for langt fræmskreden vane, så er det der, drukkenskaben kan stanses. Han gik til Konrad Kurt, og så længe godsnakkede han med ham, til han fik høre, at Konrad Kurt havde ståt i forhold til den gartners hustru, hos hvem han var i lære i England. Med henne havde han et barn. Hun døde omtrent på samme tid som hans mor. Han holdt så rasende af henne. Det havde været forfærde-ligt at bedrage mannen. »Men de havde ikke kunnet hjælpe for det.« Og så gråt han. Gutten, de havde fåt, — å, noget livligere var ikke født på jorden. Den fulle man tutede af længsel og anklagede sig med ville eder.

Green forsøkte at få ham i vej for at af-bede sin synd hos gartneren og for at ta gutten med sig hjem; men det var Konrad Kurt for fejg til. Så blev enden på det, at Green måtte henvende sig til andre, og en sommer-kvæll kom han gående med en lang, mørkhåret 12-års gut op til »Godset« og spurte efter Kurt, som ænnu var i haven. Og det var værdt at se, da Konrad Kurt rejste sig op fra en mistbænk, hvori han lå og grov, og begynte at riste jorden af sine hænder, — og så stansede midt i det, stirrede under den store kasket-skygge fra Green på den mørk-hårede lange laban og fra denne på Green, og så til-sist kænte de snare, ville øjne, større æn hans egne for resten, og den lange, noget brede næse og hans magre ansigt! Uten at vite det talte han engelsk. „I beg pardon; but this lad —?" han kom ikke længer .... Så måtte Green fortsætte; jo, det var hans søn.

Den kvæll glemte Kurt at sætte whiskyflasken fræm. Og næste gang han vilde til med det, tok gutten flasken og kylte den ut af det åpne vindu mot en sten; det var for-trinlig kastet; og glas og sukker-skål og té-ske fulgte efter, — ypperlig kastet. Pastor Green havde bedt ham passe på, når faderen tok fræm sin whisky-flaske, og da se til at få den fra ham. Dette var den måten, gutten utførte det på.

Faderen stod og stirrede på ham, ---til

han brast ut i en ustanselig latter.

2.

Et geni.

Aldrig havde nogen været sikrere på at ha et geni til søn, æn Konrad Kurt var. Ikke at tale om, at gutten var en hel botaniker og kænte gartneriets hemmeligheder, så var der ikke en gærning på gården, fra fjøs til køkken, som han ikke snart kunde. Man så, han var opdraget i en bak-gård blant gartnere, køkken- og fjøs-betjening; men tillike, at han var vel undervist.

Nu måtte han også ut på skibene og i båtene og lære stellet der; han havde aldrig før opholdt sig i en havn.

Og som han lærte norsk! På nogle uker! Først og fræmst at banne. Faderen lo sig kryi af alle de eder, gutten straks brukte med latterlig betoning. Og som han kunde fortælle! Ænnu før han fik sprog, interesserede han arbejderne i en grad, som virkelig var usædvanlig. Han kunde derfor også drive, hvad spilopper han vilde; det var bare morsomt. Og da han så endelig fik lit sprog, — hvad han kunde inbille dem! Det var faderens fryd at liste bak-om en af de store hækker og høre på. Gutten fortalte dem, hvorledes det var ved hoffet i England, hvor han havde været page. Sammen med nogle kammerater var det han, som bestandig gik foran den unge dejlige dronningen; bak efter henne kom så alle de store parykkerne. Væntelig havde han set slikt i et teater eller på en tegning. Og de forfærdelige krigs-bedrifter, han havde været vidne til i Indien, dengang han var over der en snartur med dronningen af England! — Faderen stod skjult og lyttede til den blod-farve, gutten fik utover det, ænda han ikke ejede så mange norske ord. Faderen listede ut på eventyr i sønnens fortællinger. Han drak ikke længer whisky-toddy; men han drak sig full i gutten. For et geni! å, for et geni!

Der i haven var uophørlig skyss-ut af katter, som fra den nære by kom op på fuglejagt. En dag havde John -— så hét den yngste hr. Kurt — fåt fat i en af de værste fuglejægere, og han besluttede, at morderen skulde levende korsfæstes. Da ingen af arbejderne, ikke engang de yngste, vilde være med pådette, stængte han foreløbig katten inne og gav den godt at spise, mens han selv hentede et par skøjer-gutter fra havnen. Faderen hørte snart en jubel så usædvanlig, at han måtte se, hvad den galit, især da der blandede sig fortvilelsens lyd deri. Han fant de korsfæstende i indiansk dans foran den korsfæstede, —• en arm, blødende kat på stabburs-væggen. Sønnens umådelige glæde hindrede ham i at se faderen. Dennes første tanke var den gang ikke netop, at hans søn John var et geni. Skønt — når han senere tænkte på det, måtte han dog in-rømme, at det var et mærkeligt påfun. Det var også pokkers godt gjort. I sig selv er det vanskeligt at korsfæste en levende kat.

Men da faderen en dag havde forbudt gutten at gå ned til havnen, — vejret var for farligt, — og gutten til gengæld herfor gav sig i kast med faderens fineste æple-træ, en ung prøve, som første gang gav frugt, og hvis røtter han nu sagede over, en for en, og bredde jorden over igen, — da falt faderen ikke i staver over arbejdets kunstmæssighed, æn sige over påfunnet. At' gutten var et geni, glemte han også; — i den grad glemte han det, at han inne på sit værelse talte til ham med en ganske nylig afskåren og vel-kvistet bjørke-svejv i næven. Gutten anede ikke, kunde ikke fatte, at faderen vilde slå ham. Da det rentutænkelige, det umulige allikevel hændte, — da var han, med vanviddets rædsel i sit ansigt, i et byks ved døren. Faderen var også myk og rask og sprang på ham som en gnistrende leopard. Han gulvede gutten; han dængte ham med i sanhed vill lyst. Gutten skrek, bad, lovede, tiggede; han var på knæ, rullede sig, vred sig, hoppede op og kastede sig ned. Øjnene stod ham ut af hodet; skrikene blev til en ensformig grå forstands-forlat ulyd; ansigtet var ganske blåt. Alle piger, tjenere, arbejdere kom styrtende fra den ytre gang, rev dørene op. Faderen blev rasende over at afbiytes; rente hen til den ene dør og slog efter dem, som stod der; så til den andre dør og slog efter dem der; —han var like så vanvittig som gutten. Men denne havde imidlertid reddet sig.

En times tid efter var han ute blant gartnerne. Og da var der ikke snillere, mykere, flinkere, muntrere gut til æn John Kurt. Han hjalp nu den ene, nu den andre under insmig-rende, smidige ord. Og så gav han sig til at fortælle om alle apekatterne på den ytterste spisse af Gibraltar; å, der vrimler det af apekatter; de står derute og ser over til Afrika. Han gjorde dem efter i manerer, snærrede, var nysgærrig, overgiven, ræd, kåt, væmmelig som de. At han havde set apekatter, var tydeligt, om det ikke netop var på Gibraltar.Faderen var kommen gående, og da han hørte moroen, gemte han sig som vanligt. Der stod han nu og dukkede og gløttede, — gløt-tede og dukkede. Om kvællen havde de en samtale, far og søn, i det samme rum, Kurt'ernes gamle rum. Der gråt bægge de siste

Kurt'er, i armene på hværandre. Sønnen lovede at være bare, bare, bare snil, og faderen aldrig, aldrig mere at slå ham. Aldrig!

— Kort tid efter havde en gut, som løp ærend, fåt sig en ny, fin søndags-trøje. Guttens bror var styrman og havde i engelsk havn køpt trøjen af en kone på gaten for næsten ingen ting. Gutten havde hørt, at der var ikke så fin trøje i hele byen; og deri troddé folk, han havde ret. Nu; — næste søndag, han skulde ta den på, var den skåret istykker, fint, men sikkert; således nemlig, at den hang, som den var hel; men den var en eneste ubrukelig trase. Naturligvis tænkte alle på John; selv var han i det øjeblik ute og rodde. Fordi faderen havde mishandlet ham så siste gang, og fordi de holdt af John, tok folkene i betænkning at sige det. Men gartner-gutten, Andreas Berg hét han, havde bare denne trøje; den var hans lyksalighed: derfor kunde han ikke holde gråten, og gamle Kurt så det til-sist. Da måtte sanheden fræm.

Nu kunde det synes ufatteligt, at ikke John havde tænkt sig, hvorledes dette måtte gå; athan ikke kunde forstå, at efter det med katten og det med havens fineste frugt-træ måtte alle mænnesker straks gætte på ham. Kanske tænkte han sig, at det ikke vedkom andre æn ham og den vesle gutten? eller at hans far havde lovet ham, at han aldrig mere skulde få bank? — John kom frejdig op fra sjøen; allerede i have-lågen begynte han at skræppe af, hvad bedrifter han havde øvet den dag. Da kalte faderen på ham fra det åpne vindu i stuen. Gutten svarte ja, så det klang, og var opad den store trap i en svip.

Straks han så trøjen på bordet og en ny vel-kvistet pisk lagt tilrette ved siden af trøjen,

— det tok intet sekund, så var han grå-hvit som kalk og tapte vettet. Han drejede rundt

i ring, der han stod, og ikke med sin vanlige stemme, men hæst — for han drog vejret den gale vejen — skyndte han sig: »Det er ikke mig, det er ikke mig, det er ikke mig, det er ikke mig!« — og ved at se faderen løfte pisken, da lynsnart med stemmen den rette vejen: »Jo! Det er mig, det er mig, det er mig, det er mig!«

»Vil du be om forladelse!«

»Ja! Ja! Ja! Ja! Ja!« og på knæ og med hænderne korslagte over hodet: »Om forladelse, om forladelse, om forladelse, om forladelse!«

»Og vil du be gutten om forladelse?«»Ja! hvor er gutten? Lad os gå til gutten ?«

— han var oppe og ved døren, stirrende med rædsel på faderen. Denne fulgte ut med pisken; men han turde ikke slå.

Foran den vesle gutten falt John igen på knæ. Og så flådde han af sig sin egen trøje og vest og gav gutten. Ingen havde bedt ham om det. En engelsk gull-mynt og et par norske sølv-penger lå i vesten. De falt ut. Han gav også dem straks. Nu blev faderen rørt og måtte gå. Da arbejderne snart efter sat tilbords, spilte John atter apekat-terne fra Gibraltar for dem. Så kom han til sin far, tillits-full, og spurte, om han ikke måtte få gi arbejderne noget med hjem af alt det, de havde tat op idag. Det fik han, og han fulgte med dem for at hjælpe dem at bære det. Faderen stod i vinduet. —

Johns næste bedrift var tilsjøs. Kanske havde han nu lært, at visse ting var farlige til lands. Så stod det igen at prøve, om ikke sjøen var fri. Han begav sig i båt med en liten gut, som han endelig vilde kaste ut, for-at han selv kunde redde ham. Han havde kanske læst noget slikt; eller det var guttens angst, han vilde se. Og den fik han se. Den lille kunde nemlig ikke svømme det gran, og han trodde, han ved at vise sin skræk kunde bringe den andre til at forstå det og til at opgi det. Men umuligt. Guttens forfærdelsesteg; han skrek af alle sine små kræfter, så John måtte ha kænt denne rædsel igen. Men nej! Så klamrede den lille sig fast ved Johns klæder med tusene små fingrer; han blev slitt løs; — slog sig så fast ved båten, og blev slitt løs; — da i fortvilelse ved åren; men blev puffet ut. John ut efter. Han tok ham også, i det samme den lille vilde synke, og holdt ham oppe. Men han havde megen møje med at få ham i båten igen; for den lille havde fåt krampe. Folk kom roende til fra alle kanter; de trodde, her foregik et mord.

Den kvæll kom John ikke hjem. I flere dager lette man efter ham, først alle på Godset, så også politiet, så mange

folk fra byen, som havde ondt af faderen. Endelig fant de gutten oppe på en sæter. Han kastede sig bent ner og storskrek; han vilde ikke hjem, før de, som kom, lovede, at ingen skulde slå ham.

Denne siste bedrift gjorde ham kænt i byen. Om det var til fordel for ham eller ej, at alle kom overens om, at han var ikke som andre barn, han var ikke rigtig, — nok er det, at også på skolen bar man senere over med ham, d. v. s. ikke kammeraterne, de bærer over med ingen; men lærerne. Han begik de gyseligste ting, navnlig en usømmelighed i den tid, han holdt på at bli voksen, som overgik det, der kan nedskrives. Men hans far kompå skolen og bad for ham. Alle lærere syntes synd i faderen, der strævede så ærlig. Man fik da se igennem med det denne gang også.

3-

„Mænneskets bryst er som havet."

Han tok en god eksamen artium. Så fik han lyst på at bli kadet, hvilket faderen straks gav sit minne til; ti på krigs-skolen lærte han orden og disciplin. Men hvis ved disciplin forstås at lyde befaling, så behøvede han ikke at lære det; og uordentlig havde han aldrig været. Der var andre ting ivejen med ham, og et par ganger var han ved at jages ut fra krigs-skolen også. I forhold til lærerne var han altid insmigrende; og det bærgede ham. Han tok også her en god eksamen og var idel begejstring for sit fag. Navnlig viste han sig som en fortrinlig eksercer-mester. Det gik med liv og lyst og historier, hvor han var, og så med banning 1 at banne var efterhånden biet hans specialitet. Alle officerer ved brigaden bante tilsammen ikke halvparten i et år af det, han bante i en uke. Han kunde begynne på en ed ved den ene enden af kompaniet, når det stod opstillet, og holde den gående, til han stod ved den andre. Med den fantasi, han ødslede på banning, kunde han som malerha fylt et museum, som digter eller komponist mange hyller. Ederne kan ikke godt gengives; de var mest til bruk mellem mæn. Til alminneligt, offentligt bruk havde han det vanlige sæt; kun at hans behandling var virtuos-mæssig. For at antyde de førstes karakter, — jeg mener de selv-opfundnes, — skal jeg gi en noget afdæmpet prøve. Kompaniet havde en søndag været opstillet til bøn, og præsten havde trættet dem med en for lang præken, som John Kurt ovenikøpet påstod at ha læst i en gammel postille. Så lyste han velsignelse over præsten i følgende ord: »Fa'en han innerlig illumunere hejle tarm-gangen i'n med brænnendes postiller I«

Af historier havde han et uuttømmeligt forråd. De serveredes i en sauce af billeder og forbannelser, så det boblede. Historierne havde ellers det ved sig, at ikke alle trodde dem.

John Kurt var høj, mager, knoklet, vig som en vidju. Han bar hel-skæg; men det vilde ikke rigtig til; det var fillet, og pletter i det, hvor intet vilde gro. Dette gav ansigtet noget sønderrevet. Når hans ville øjne luede op, var han styg. Men pannen var klar, dens hud ejendommelig hvit; der kunde fare lyn henover den, når han var på sit beste; og da var han ikke styg heller. En stor stemnings-magt var over ham; og den kunde han meddele.

Det grommeste for en velvoksen man var naturligvis at være officer og soldat. Han lynede og tordnede de forsikringer in i værden, at ingen kunde bli mænneske, som ikke først havde gåt gennem »eksisen«. (Han brukte som oftest almuens ord og vendinger; skriftsproget havde ikke nok farve.) Eksis og disciplin! Kvin-folkas største mangel var den, at de havde aldrig fåt disciplin og takt in i sit syndige liv,

— »di svina«. Hele landet skulde inrettes som et »eksis-hus«. Så var der ingen sjuke og klejne på kroppen heller; og så var der, dæve-len tute og blåse, orden og greje. Hejle stortinget skulde, fa'en bryte, på moen og eksere; før kom der ikke mejning i hejle skitten. Kongen skulde, fa'en glo, stå for eksisen; ellers blej det som i et pork-hus, at di stærkeste tryna, di skauv di andre tryna væk fra matfatet. Der måtte stå ejn over dem, me'n kæp.

Hvem kan så måle hans kammeraters, hans kænningers, men fræmfor alle hans fars forundring, da det en vakker dag stod kungjort, at premierløjtnant John Kurt havde inlagt ansøkning om afsked og mot-tat den i nåde!

Han kom strykende hjem-over. Når nogen spurte ham hvorfor, svarte han, at det hejle militær-væsen var, dævelen sylte, det uslesteapekatteri; ingen hæderlig man burde nedlate sig til det. Officererne var utmajete, oplærte aper; de lærte op friske, staute gutter til aper; generalerne var stor-aper med fjør på og kongen over-ape.

Hvad han så vilde bli? Jord-grrraver som far hans! »Jora« — det-det var det ejneste solide, som var til i væra. Den var derfor også det ejneste, der hadde værdi og gav alt annet værdi. At grave fræm af jora det fineste ætendes og fineste lugtendes, det var, dævelen partere, det fornemste, en fri kar kunde ta sig til. Nu klædde han sig som en slusk blant alle de andre i sommer-varmen der oppe i haven og arbejdde på har'e livet.

Ja; dette var om sommeren. Men høsten var ikke forbi, før han, fa'en besætte og dividere, fant gartneriet at være bare »møk«. Det bestod i at bruke den slags møk, og så mye møk, og på den måten møk. Han syntes til-sist, at »hejle væra bare var en stor møkahaug«. De folk hadde det best, som ejede den største. Hvad fa'en var krig annet, æn at de dræpte hværandre for hvær sin møka-haug? Poesi var fluer om våren, når møka tok gær.

Han drog afsted på et skib til Sydhavet. Hvor han nu var, og det i mange år, kunde ingen få rede på, dengang han endelig en vakker vår-dag kom hjem. Skulde man tro ham selv, havde han været over hele jorden.For siden nævntes i hans nærhed ikke et land, ikke et folk, ikke en naturhistorisk mærkværdighed, ikke en havn, ikke en navn-geten bygning, som han ikke havde set; heller ingen berømt man, som han ikke var dus med eller i det minste kænte. Altsammen var ikke digt. Kunskaber havde han; også af dem, som alene vinnes på stedet. Mærkelige bekæntskaber havde han også; det viste hans brev-veksling. Ænnu ut på eftersommeren søkte en engelsk lord og hans vænner ham for at få ham med på en ijæll-jagt.

Hvorfor var han kommet hjem igen? Jo, sa han, for at se far sin dø. Faderen var for resten i det beste velgående og omtrent like glad den dagen, han rejste, som den dagen, han kom igen. Men sønnen påstod for sin del, at han, hærren forsyne, ikke længer kunde holde ut at tænke på, at føderen kanske kunde lægge sig til at dø, og han ikke var der. Fra den dag han atter kom hjem, var han idel omhyggelighed og kærlighed mot faderen. Denne var blet gammel og lot alt ske med sig, som sønnen falt på. Tildels var dette rent mærkværdige ting; som f. e. når han pludselig vilde, at faderen ikke skulde spise. Eller når han likeså bråt falt på at putte ham i varmt bad med kold styrt ovenpå. Eller når han la ham ned under store edderduns dyner for atsvede, uten at faderen følte den ringeste trang til det. Han så på sønnen med et eget blik fra siden. Et meget sigende blik. Der var hværken tryghed eller frygt i det; ænnu mindre godt humør. Men en egen kold nysgær-righed, som kunde han nok ha lyst til at vite hvad mere. Undertiden igen, som spurte han: »Er dette John? Eller er det ikke John?«

4-

Sejler i sigte.

Samme års høst, som John Kurt var vendt tilbake om våren, kom en ung pige hjem, som i en fart blev hele byens samtale-æmne. Og det af to grunner. Hun hét Tomasine Rendalen og var datter af overlærer Rendalen, som bar dette navn, fordi hans far var utvandret fra fjæll-bygden Rendalen. Overlærer Rendalen var en stærk, stor man, som gik sin stille, noget tunge skole-gang der i byen. Efter sin hustrus død tok han ikke del i noget utenom sin skole-gærning og byens læse-forening. Han omgikkes ingen, og lot bamene og gamle Mariane råde i sit hus. Hans ældste barn var Tomasine; hun var ualminnelig flink i sprog og havde moderens beslutsomhed. Seksten år gammel lånte hun en liten sum penger og begav sig in i et institut i England og lærtegrundig engelsk. Derfra oversattes hun til et institut i Frankrige, hvor hun underviste eleverne i engelsk og lærte selv fransk. Derfra til et institut i Tyskland, hvor hun gav undervisning i både fransk og engelsk og lærte selv tysk. Hun havde været borte i næsten fem år, var blet en øvet og overmåde flink lærerinne og begynte straks efter sin hjemkomst at undervise kvinner som mæn og at afbetale på sin gæld. Dette vakte byens udelte beundring. Hun havde hilsende vænner i alle.

Men like så udelt beundring vakte hennes figur. Der skal noget til, forat dette kan hænde. Et vakkert ansigt blir altid beundret; ti det kan ikke helt forfalskes; en vakker figur derimot beundres ikke uten videre. Men hun var høj og kraftig, klædt på nyeste mode. Som alle unge, sunde piger havde hun fra barn af havt trang til at øve sine kræfter og havde også altid skaffet sig lejlighed til det. I England begynte hun derfor straks at gymnastisere; i alle disse år var hun blet ved med det; det var hennes lidenskab. Hun førte også nu sit legeme som ikke én pige til i byen.

Det gjorde ingen afkortning i beundringen over hennes figur, at ansigtet var temmelig flat-næset; at hun havde lyst hår, som på afstand gav hende utseende af at være skallet; øjenbryn kunde der ikke engang være tale om.Øjnene grå og, når hun ikke bar briller, mysende. Munnen var meget for stor; men tæn-nerne bak-om dem regelmæssige og så sunde, som sat slægten ænnu i Rendalen og tygde hårdt brød. Når folk så henne bak-fra, og hun uvæntet snudde ansigtet til, var det en skuffelse. Man havde også prøvet på at kalle henne »skuffelsen«; men det gik ikke. Figuren hjalp henne over alle betænkeligheder. Da hun var nærsynt, bar hun undertiden briller, den eneste unge kvinne i byen. Dengang var det ænnu ikke på mode at bruke pince-nez. Også dette gav henne noget særeget. Hun rigtig strålte ut kraft og forstand. — I vinterens løp blev hun ubetinget første bal-dame. Hennes glæde over atter at være hjemme, atter få færdes tvangløst blant en lystig ungdom af bægge køn, og over at alle var snille mot henne, og at det gik godt for henne, var særdeles synlig; den gav sig også ofte luft i naturlige ord. Derfor vakte hun ingen misunnelse. Kanske hjalp det lit til, at hun selv visste, hun ikke var vakker.

Den vinter var en bal-vinter, og overalt var hun med. Dans var det morsomste, hun visste.

Utpå vinteren begynte også John Kurt at være bal-kavalér. Det var bare for hennes skyld. Hun hørte ham sige det straks. Menhun visste jo, at han ikke skulde in under alminnelige regler; at han overalt havde fri tale. Hun fant ham ny og meget besynnerlig. Men hun gjorde som de andre; hun hværken flyttede fra ham eller besvimede, fordi om han fordømte, syltede, kokte, »stejkte« sig på, at hun der i »danse-moroa« var som en ung, kvit, knæggende ørken-hoppe, eller som en hejl sprættende fugle-lejk i skogen. Armene hennes og halsen hennes, det var som en rigtig lækker liten varm tyrkisk gris-unge, af dem, som var »raue i skinnet«. Hun trødde dansen, gud forsyne, som a great man of war trødde sjøen. Når han selv dansede med henne, så var det på ære, liv og salighed »som oppi fjællet klåre hausten med gevær i hanna og bikkjerne bort-etter åsene i full los«. Disse »trrrompet-støt« like i øret på henne mellem hvær dans gjorde moroen ænnu større. De andre lo, og hun lo. Hun havde ikke det bitterste mænneske-kunskab. Man far ikke den ved at stikkes fra det ene institut over i det andre, selv om de ligger i forskellige land.

Han kom snart også hjem til henne. Han kænte hennes fri-timer; han kaente snart hennes spasér-timer med og søkte henne overalt. Hun sørgede for, aldrig at være alene; ellers likte hun nokså godt, at han kom. Han fortalte da henne og væninnerne morsomme ting ogstundom rørende. Således engang om et forlat, forkommet kuld af rype-unger, han med hænderne havde plukket sammen en for en i lyngen, hvor de løp om i sin første dun; han bar dem hjem »i lua si«. Han fortalte det så lyng-friskt fra fjællet, så ægte, at tårerne kom dem i øjnene. Slikt inspirerte ham. Midt i de villeste historier kastede han så in et fint, rørende drag.

Den måten, han altid omtalte sin far på, intok også pigerne for ham; en blanding af det snurrigste og ømmeste, bestandig mellem at le og gråte. De vænnede sig til hans rå billeder, hans saftige sprog; det kunde ikke undværes; det gav den egne farve-virkning, som ofte forskrækkede dem, men fortryllede. Tomasine og væninnerne gjorde sig ikke rede for det annerledes, æn at der tilsist ikke var nogen, som syntes dem at kunne 'fortælle, uten han.

Tomasine mer æn de andre. Hun følte, som det også var, at alt gik ut på]at more henne.

En dag, de tilfældig var biet alene, gav han henne en historie om en lods-enke, til hvem han i de dager med ihærdighed samlede penger. Han så, at Tomasine syntes om ham for det, og uten nogen overgang sa han til henne, at for ham var hun, frøken TomasineHolm Rendalen, hvad en by er for en ørkenkaravane. Ja, når hun lo af det, så var det, fordi hun ikke visste, hvad det var at traske afsted i samme sandet og samme sol-stejken, trætte, slitte, tørste, sultne. Da er det noget at få se en by! Hun var minaret-tårnet og platanerne og vand-springet, og forbudt vin og kvite telt-tak, og dans og citar-lej'k og lugt af stejkt køtt. Æn om de to slog sig sammen? Så solgte de »hejle hurven« her og rejste til værdens dejligste lande og la sig på ryggen under sol-teltene og lot andre gå rundt og dryppe maten og drikken i dem? Eller også »blej di« og drog haverne på Godset op over fjællet? For hvad kunde ikke vokse i slikt ly, i en slik sol-bakke, under en slik varm hav-gufs? Så skulde de grave sig ner der i bakkerne som to grrrævlinger og bli rike folk?

Men han så hennes stigende forfærdelse ved det! Atter uten at give stans lot han det hele glide over i en stormende lov-tale over hans far. Dette var nemlig intet annet æn hans fars påfun; han vilde endelig ha sønnen

gift. Hans far kunde stå op om vinter-nætterne, når det pludselig blev koldt, »og bitte flejre bastmatter og ull-filler omkring de forfrosne frugt-træme, som var de nakne unger«. Når hans far skulde hugge om en busk, »tok'n først fugle-rejrene og bar dem i næverne borti ejanna busk og limte dem fast der«. Hun måtte derfor ikke undre sig, om far hans også tænkte på ham. Men selv kunde han nok vænte. Han var lykkelig, som han havde det, han. Begynte så på en historie om nogle kør, som ikke vilde bite i græsset, fordi det så blekt ut; men han satte på dem store grønne briller, og da tok græsset sig ut som friskt, »og ja-gu åt di«.'

Så meget forstod hun imidlertid, at John Kurt var skuffet. Selv var hun biet ræd; hun visste ikke rigtig hvorfor. Jo, hun visste det nok også. Hun havde netop samme dag hørt noget om hans forfærdelig usædelige liv.

Da hændte det besynnerlige, at en væn-inne af hennes afdøde mor kom til henne for efter en passende inledning at tale hans sak. Og en tid efter kom nok en væninne af hennes kære mor; og nok en! Han var ganske vist ikke som andre; men han vilde bli en udmærket ægteman; derpå var de sikre allesammen. Og hvad hans usædelighed angik, ja, den var slem; men værre æn så mange andres var den næppe; selv gifte mæn kunde der i byen forgå sig stygt. Forskellen var, at han gjorde full offentlighed af det. De tre damers taler lignede stærkt hværandre, og Tomasine blev slåt af samstemmigheden. John Kurt selv holdt sig en stund borte; kun at han påalle turer til og fra byen — og de var ikke få — gik forbi Rendalens, skønt de bodde afsides, langt til venstre fra torvet, op mot marken. På hvær op- og nedtur hilste han in, om så bare katten sat i vinduet.

Samtidig sendte han hvær morgen en buket; dagen og buketten var like sikre. Gamle Mariane, som tok imot dem, havde gærne et eller annet ord om Tomasine at lægge til. Han havde hvær gang lat en lejligheds-ytring falle, som f. e. »gud velsigne hals-grope på a!«

Efteråt moderens beste væninner havde været hos Tomasine for at tale hans sak, varte det ikke meget længe, før hennes egne beste væninner begynte at komme. Nogle havde før gjort det motsatte; de havde nævnt ham næsten med afsky; de kunde ikke holde ut »hans løgn-historier«; ikke døje »hans rå tale« ; ej heller ham selv; »han var fæl«. Nu begynte de at inrømme, at der var noget interessant ved ham allikevel, en slags dæmonisk betagende magt.

Han havde naturligvis været hos dem; først hos den, han visste havde mest imot ham. Han sa henne, at han kænte til det; at han respekterte henne for det. Han var jo et elendigt, foragteligt mænneske. Men netop derfor kom han. For hun var da den rede-ligste og skarpsynteste samvittighed der i byen; alle var enige om det. Hun måtte hjælpe ham! Hun kænte ikke hans livs-historie; det var saken. Hun visste derfor ikke, hvorfor han like fra gutten af havde været og måtte være misforståt og derfor også måtte bli en raring. Ja, egentlig behøvede han ikke at sige noget; for hun så tværs igennem folk. — Om en annens hænder sa han, at de var så nubne, så lækre og runde og færske, at en kunde drikke kaffe til. — Han tullede og rullede dem in i sin ord-strøm; han duschede dem koldt og duftede dem varmt; han forskrækkede dem, og han rørte dem. De tapte ikke sansen; de forstod godt, at ikke alt var ægte vare, umiddelbar natur. Men netop det slog om til hans undskyldning. Han brydde sig ikke med at skjule sig; insmigrende var jo de fleste, når de vilde opnå noget.

Da lød der et eneste brøl af latter fra den ene ende af byen til den andre; ti hen på foråret utlagdes han af en liten frisk sy-pige som far til hennes barn, vedkænte sig barnet for al værden og lot det med stor stas bringe i kirke og bære over dåben, hvor det fik navnet — Tomasine.

En ny latter-bølge kom straks efter; for når folk spurte ham, hvorledes i al værden han kunne falle på slikt, svarte han, at stoddet til ham, så skulde — hærren forsyne — hvært evige barn i byen herefter hete enten Tomas eller Tomasine. Det var rørende.

På den tid døde hans far, og det under særegne omstændigheder. Den gamle havde sendt bud til Tomasine, om hun vilde være så snil, næste gang hun gik sin kvælls-tur, da at gå in-om til ham; han var ikke vel. De to var gamle kænte; da hun var liten, havde han ofte git henne lommerne fulle af kirsebær; for hun havde set så frisk og sund ut; en gammel gartner havde øje for slikt.

Hun gik dit-op og fant ham i hans rum til venstre. Hun stod der for første gang. Det var betrukket med noget stivt,

mørkt noget, som antagelig var læder og engang havde været malet og forgylt. Et stort skap stod i hjørnet ved vinduet, et hærligt stykke, minst to hundre år gammelt, med kunstneriske ut-skæringer. Like foran vinduet et umalet plumpt bord, belagt med papirer, frø-prøver, aviser, mat-smuler; der sat han også selv i en gammeldags læne-stol, af dem med kort, bred læderryg. Han rejste sig og tvang henne ner i stolen. Han gik i sin grå lærreds-frak, havde det fot-side forklæde på og tøfler, som sob-bede. På hodet havde han sin stor-skyggede kasket; om halsen var tullet et tykt tørklæde; han var noget hæs og ellers uvel; våren varså skarp det år. Den lange, magre man begynte at trave mellem bordet der ved vinduet og sengen på den væg, som vendte ut til den ytre gang, — den, som delte huset; han travede og travede langs den indre væg forbi den store ovn med to Oldenborgere på, bægge i forfærdelige parykker; han travede til takten af et gammelt stue-ur på væggen mot ovnen. Det slog netop syv med megen støj af et sangværk. Hans seng var af frisk, poleret bjørk; langs væggene derimot gamle, værkbrudne stoler med et nyt ben eller to, somme med ny halv-ryg. Væggene selv behængte med malerier, hvori en rød-gul arm eller en brun-rød kjole ænnu var synlig, ellers alt mørkt. Rammerne havde mere efter fluerne æn efter forgylleren. Og Konrad Kurts buldrende tale under marschen var omtrent som stuen, et sammenrør af gammelt og nyt, mest af gammelt om familjen og ikke uten skryt, mindre af det ny, og dette efter nutidens tarveligere snit. Han fortalte uten sønnens eder og billeder; men med adskillig kraft. Han skrøt i det ene øjeblik, spottede i det næste, som sønnen ofte. Summa summarum blev dog den, at den storartede æt var færdig; stammen dugde ikke længer. Skulde den reddes, den og ættens siste ejendom, så måtte de bruke inpodning. Et nyt, stærkt træ måtte finnes.Hun sat der i næsten to timer og hørte på. Hun forsømte tiden for sin kvaells-mat, tiden for sit aften-kursus. Han vilde ikke slippe henne. En jente åpnede døren fra den indre gang for at spørge, om hun skulde dække; men hun blev vist ut.

Da Tomasine gik lijem gennem alléen, hvor vej-banen var oprevet af regn-bækkene, og de gamle trær stod og suste i en storm, kænte hun det, som hun kom fra et mausoleum; deri havde hun møt en eneste levende man, som gik om og synte sine døde. Hun havde ikke den fjærneste trang til at gå der in, hun også. Hun vendte sig og så på den overkal-kede, smudsige store bygning med de små vinduer. Hun sagde ganske højt: »nej!«

Næste morgen, hun kom ind i stuen, var den vanlige buket fra John Kurt ikke kommet. Det gav et stik i henne; hun visste ikke hvorfor; for det var jo dog så, hun vilde ha det? Var det ikke så? Hun skulde just til at ut-rede det for sig selv, da hennes far kom in fra sin morgen-tur, meget blek. Han fortalte, at gamle Kurt var død i nat. De havde funnet ham i morges livløs i hans stol foran bordet.

Straks efter kom John Kurt. Han sagde intet; men kastede sig ner og gråt. Han gråt således, at både hun og hennes far blev rædde.

— Og de selv-anklager, som fulgte!Han kom igen hvær dag og lettede sit hjærte for dem, og det var hværgang med gripende styrke. Ellers gik han ingensteds og talte med ingen annen. Bare med dem og med sine folk. Ved nat og dag arbejdede han og de; for de byggede et blomster-tempel på husets store trap; derfra skulde den gamle bæres ut. Dette blomster-tempel blev ualminnelig vakkert. Der gik ord af det, og kvællen før begravelsen kom folk op for at se det; Tomasine med sin far kom også. Den afdødes væn, provst Green, blev snart synlig i alléen, og bak ham halve »bærget«, barn og voksne, for at se og takke og sige farvel; de havde været in-om efter præsten. Gamle Green gik op på trappen og talte over blomster-elskeren, som fra vor vår gik in i den evige. En almen bevægelse brøt ut; sønnen måtte gå.

Dagen efter søkte han in til Rendalens fra begravelsen. Men han fant ikke Tomasine hjemme. Herover blev han så skuffet, så hjærtelig bedrøvet, at han længe stod stum, og endelig lot falle, at han havde da ingen; nej, ikke en eneste én! Han vilde innerlig ønske, han kunde graves ner med det samme, han også. Han var jo til plage selv for dem, han holdt af; han skønte det nok. Og han gik sin vej. Dette rørte gamle Mariane, som var den, der fik det. Og da Tomasine endeligkom hjem, fortalte den gamle det slik, at det også rørte Tomasine. Saken var, at Tomasine havde ikke villet være hjemme; hun havde frygtet ham. Hun havde ikke havt mot på hans bevægelse, som kanske kunde ta en egen retning.

Nu angrede hun det. Hun tok pludselig sine briller af og pussede dem, satte dem på og så sig i spejlet. Mon hun

ikke var stor og stærk nok til ät våge det? Hun stod likesom og tok mål.

Den tids dragt var gærne et rynket liv med bælte om og krinoline; hun trykkede bæltet ner med bægge sine faste hænder. De hvite løse ærmer havde hun tat af, idet hun kom in; kjolens egne var vid-åpne, så hennes håndled og underarmer stod godt mot den sorte kjole; hun nød deres styrke; folk, som gymnastiserer meget, har vænnet sig til det. Men øjnene søkte uvilkårlig ansigtet, det svake punkt. Det var dog utrolig stygt! Denne flate næse, disse store læber og dette hår, som havde pannens farve; det var næsten ikke til at se. Og disse øjenbryn — lyse, korte buster; de stak ut så tynt, at de blev rent usynlige. — A-nej; det var nok ikke værdt, hun gjorde sig kostbar. John Kurt elskede henne jo virkelig. Og var ulykkelig; — svært ene og

5*ulykkelig. — Og hans far havde trykket henne ned i sin egen stol. — — —

Straks efter gik gamle Mariane op ad alleen, så fort hun kunde. Hun stansede dog én gang og viklede ut af et avis-papir et fint — å, så fint et brev; hun måtte se på det.

Da det lå i John Kurts hånd, rev han det heftig op og tok ut et tykt engelsk brev-lcort med en due på. Papiret var svært solid, og duen godt tegnet. Følgende ord, raskt skrevne af en øvet hånd, læste han:

»Jeg gjør det.

Tomasine.»

John Kurt vendte sig om möt Mariane: »Nej«, sa han, »slik en man, som far min var! For hadde'n ikke daua netop nå, — nej-gu' om jeg hadde fåt a.«

Han vilde gifte sig næste dag. Til hans Største forundring vilde ikke hun det; ikke engang i næste uke. Hun sa nu op alle sine elever for at begynne at lære noget for sin ny stilling; hun kunde ikke det ringeste; bare så vidt holde orden omkring sig selv kunde hun; fra hun var liten, havde hun jo bare passet boken. John Kurt blev henrykt, da han hørte om disse hennes mangler! Han kunde altsammen. Tvilte nogen på det også? Han kunde vaske op og gøre rent, det være sig stue eller køkken, bedre æn nogen norsk stue-pige eller kokke! Han skøv på flækken gamle Mariane til side og synte dem det, stykke for stykke. Så hurtig og net, så omhyggelig som bare den mest øvede jente gjorde han det; det var sant. Æn videre kunde han koke al slags mat, — retter, de ikke engang kænte af navn; han kunde steke, bake; han kunde strikke, sy, stoppe; han kunde vaske linned, stive, stryke. Han o g ingen annen måtte få lære Tomasine; hvorfor ikke begynne straks? Og så blev det. Selv gjorde han inkøp og inbød selskab hos Rendalens. Disse dager var de morsomste, som Rendalens familje havde havt. Der gik ry af dem hele byen over; væninner og væninners væninner måtte op og se på. Og høre på! Hvilken støj og skøj! hvilke fortællinger om, hvor han havde lært det! Snart blant gull-gravere i Australien i stadig fare for sit liv; så på en Nil-båt med et engelsk hærskab, hvor kokken styrede hele farten. Snart i Brasilien på et hotel blant negere. Atter i gruber der i Sydamerika. Pludselig på Haiti med et stort dampskib! Derfra rømning. Han sparte ikke på lokalfarver eller på andre farver; græsseligheder og eder regnede som ild fra himlen over de forskellige landskab og folk. Men arbejdet gik.

Tomasine var under-kok, under-vasker, under-stryker og under-stopper! Selv det sistekunde han bedre. Han arbejdede likeså fort, som han fortalte; likeså ivrig. Han afbrøt sig selv, og det på den allerlivligste måte, bare hvaergang hun gjorde fejl; for hun havde egentlig intet hånd-lag. Nu intok han dem alle uten undtagelse.

Men likeså godt og bedre kunde jo denne undervisning og den,ne moro foregå oppe på Godset? Derom blev efterhånden alle enige,

— og Tomasine gav efter.

S-

Husliv.

De blev viet en eftermiddag hjemme; bare familjen var tilstede, og fra bordet gik de op arm i arm, de to alene. Da var der feber i det fra bægge sider; det kunde ikke dølges. Ja, det blev netop synligere ved, at alt skulde gå, som

om ingen ting var på færde.

Deroppe var sågodtsom intet gjort for at mot-ta dem; det skulde komme efterhånden, det også. Den første stue til venstre var fræmdeles daglig- og spise-stue; den dernæst sove-rum. Husets beste møbler og beste senger, tildels gamle kostelige ting, var nu draget sammen her; væggenes læder-klædning vasket; men blev ikke synnerlig bedre derved. Take-nes tunge træværk-forsiringer tok sig derimot bedre ut efter vasken. Vask var også spenderet på malerierne; men ikke altid med held; da rammerne samtidig var forgylte op igen, så det forfærdeligt ut. Dermed er omtrent alt nævnt. Ved siden af sove-rummet havde straks efter John Kurts hjemkomst været inrettet et bade-rum; nu blev det af-delt, så også et toilet-rum kom istand. Køkkenet på andre siden af den store gang, der delte huset på langs, var som en svær dansesal; der-in blev sat en ny komfur fra England; de nygifte skulde jo tilbringe en god del af tiden foran denne.

Nogle dager var de ganske ene. Heller ikke senere gik de ut; men væninnerne blev særskilt inbudne, — og snart var samme lystighed i gang deroppe som før nede hos Rendalens. I de dager, som gik forut for ægtevielsen, og i de, som fulgte, var Tomasine forelsket, — rent væk i John Kurt; bare op-tat af John Kurt, lykkelig uten hvile, overgiven.

Men det var ikke hennes natur at være overgiven; derfor klædte det henne ikke. Hun så oprevet ut, ja, snart simpel. Hun følte det, når væninnerne så på henne; hun havde jo før opdaget det i sit eget spejl. Hun tænkte noget ved det; men hun skøt det fra sig; såkom det nu og da som en hemmelig skræk. Naturligvis vilde hun støje den ned, blev derved ænnu mer af det, hun ikke vilde være. Væninnerne hviskede, at hun var biet så utækkelig; hun, som netop havde behaget ved sit greje, umiddelbare væsen, var nu enten besynnerlig åndsfraværende eller voldsom.

En liten ting vakte opmærksomhed; ingen af væninnerne fik komme længer æn til stue og køkken; der var omhyggelig læst. Hun formelig spejdede efter, om de spejdede.

Men snart var der én, som spejdede på dem alle. Ingen kunde mere få være alene med Tomasine, uten at John Kurt åpnede en dør og stak hodet in; det kunde ikke høres, før han stod der. Alle låsene var efterset og smurt; dørene gik uten lyd. Spasérte de i havens brede ganger, kom han uvæntet fræm bak en hæk. Hviskede de, hvor han var, begynte han at banne, bli urolig, vrang — ikke likefræm mot dem, men dog så, at de ikke kunde ta fejl. I regelen slog da 'ned [et hagl-vejr over, hvor uordentlig Tomasine var.

Væninnerne tænkte, at enten var de i vejen; eller var noget i vejen, som de mer æn gærne vilde gå utenom. Og den ene efter den andre kom sjældnere.

Tomasine var den, som sist forstod mannens uro. Hun tænkte i begynnelsen, det varfor at skræmme dem, han kom slik. Klageme over hennes uorden var sanne; en må først lære at ordne sig. Senere, da ingen fejltagelse længer var mulig, spurte hun sig selv, om han var skin-syk på dem, som besøkte henne. I så fall måtte han ha været det før; da kom de oftere æn nu.

Var han da ræd? Hvad ræd? At de skulde tale om ham? Hvad tale om ham?

Hun visste det i samme stund.

Han var dengang ute, så hun fik tid på sig; tid til at kølne lit af. Hennes natur lå ikke for bråe bestemmelser, og det var uklart for henne, både hvorledes hun skulde ta det, og hvad hun i et ægteskabeligt samliv havde ret til eller ej. Aldrig havde hun talt med nogen om det, aldrig læst. Smærten fordelte sig lit efter lit i overvejelser; hun tok fat på sit arbejde igen og forsøkte at være, som om intet var hændt.

Men John Kurt mærkede straks, at hennes væsen var et annet. Siden så han nu og da, at hun havde grætt. Hværgang han herefter kom hjem, spurte han, om der havde været nogen. — Nej. — En gang hørte hun ham like bakefter spørge gartneren, om der havde vær’t no’en hos frua, mens han var borte.

Han blev sky for henne og varsom, egentlig usikker. Men i længden kunde han ikkeholde dette ut; blev da med én gang utålmodig og straks rå. Angrede så dette voldsomt, bad tyve ganger om forladelse. Bægge deler op igen.

Tomasine var ikke nervøs, så hværken skræmte det. første henne, eller fik det annet henne til at ændre noget. Hun var vænlig; men altid tilbakeholden. Så drog det sammen til et større uvejr; det kænte de bægge to. Overgangene mellem koldt og varmt blev bråere; de forut-løpende kaste-byger kvassere, stilheden og lummerheden bakefter farligere. Og midt i dette kunde han så igen være så utrolig snil, så naturlig glad og hensynsfull, at hun glemte alle bebudelser og overlot sig til det håp, at de uten noget bestemt opgør, bare ved hennes stille værgemål, som han forstod in i det fineste, skulde få deres samliv forvandlet til, hvad hun tænkte ved et sædvanligt hæderligt ægteskab.

En eftermiddag kom han in fra haven, hvor han havde arbejdet hele dagen; han skulde bytte klæder; ti han var inbudt til stor hærre-middag i byen. Han gik in i soverummet, kastede af sig frak og vest, kom igen og talte om at ta bad; drev et par ganger op og ned, som overvejede han noget; hun kænte, det var ikke trygt. Selv var hun pyntet for at gå i byen til en væninne; han gikforbi og mønstrede henne. Hun tænkte, det var best at fjærne sig.

Da han så, hun gjorde sig færdig, foreslog han, at hun skulde bie; så gik de sammen. Hun undskyldte sig med, at hun var væntet. Men den »sladderen« fik de da tidsnok begynt på; nu kunde hun hjælpe ham lit.

Hun spurte hvormed. Det tålte han ikke. Hun havde ingen ret til at spørge slik. Hun var overhovedet ikke lydig; hun havde ænnu ikke lært det. Hun burde dog vite, at nu havde hun fåt en hærre, og at hun måtte være ham underdanig »i alle ting.« Det var selve bibelen, som sa det. — Til svar satte hun sin hat på; den lå færdig på bordet, — den, hennes parasol og mantille. Han blev nu rasende og spurte, om hun ikke trodde, han skønte henne? Hun skulde være så meget bedre, hun, æn han og derfor bestandig på vagt imot ham? Ganske vist havde hun ikke havt lejlighed til at føre det liv, han havde ført. Men det var vist også det eneste, som skilte dem. I grunnen, eller som han uttrykte sig: »i botten«, var hun den samme, hun som han; akkurat. Derfor var det ikke værdt, hun længer spilte den komedien.

Dette kom så uvæntet på Tomasine, at hun skrek op: »Tølper!« •—- tok sine ting og vilde gå; døren til forgangen var like bakhenne. Han kastede sig ivejen, drejede nøklen om og tok den til sig. Gik derpå til de to andre dører, læste også dem og tok nøklerne til sig. Lukkede æn videre vinduerne.

»Hvad er det, du tænker på?« spurte hun lik-blek og tok brillerne af sig; hatten glemte hun.

»Lære dig en gang, hvad du egentlig er for noget«, svarte han. Og til hennes forfærdelse kalte han henne med de værste navn, som en kvinne kan kalles med. Derunder kom han like in i øjnene på henne; hans ånde stod om hennes mun. Han sa ting, der brænte henne som kokende vand. Til en slik usling havde hun utleveret sig.

Men ham gav hennes nærhed og duften af hennes selskabs-dragt en inskydelse. Lynsnart for det i ham, at nu var stunden kommen til at knække henne. Hun inbilte sig formeget, der hun stod med sin stærke figur. Hun vågede at ville være noget for sig selv. Hans var hun; hans ting. Han kunde gjøre med henne, hvad han vilde.

Men hun satte sig til mot-værge.

Han varskudde henne først. Han spurte, hvad hun tænkte på? At ville tvinge ham? Hun? Pludselig skrek han: »Jeg er ikke ræd di kat-auene dine!«Nu stod der en kamp på den gamle kurt'ske tomt. Det var mellem en Kurt og hans hustru, og det var med al den magt, som to mænnesker ejer, — fra hans side med den hensynsløshed, som skuffet hærske-syke, krænket mans-vilje kan byde over. Aldeles alene, for lukkede vinduer og dører, og uten et ords lyd. Bordet væltedes, og alt på dette fløt utover eller knustes. Stoler væltedes; den ny sofa blev skøvet langt ut på gulvet. Selv væltede de også; men var oppe igen. De kom så over til den annen side, og der støtte de til det svære slag-ur. Det svajede og falt og traf ham over skulderen og delvis i hodet, så han måtte stanse og sanse sig. Hun havde da tid til at prøve en dør; i alle fall til at skifte plas. Men hun gjorde det ikke. Hun så på sig; for hun havde næppe mere et helt plag på sin krop. Hennes hår hang ut-revet, og hun kænte smærte i hodet. Det eneste, hun allikevel gjorde, var at fri sig for resterne af krinolinen, som hun kastede; den hængte sig over bordbenene. Hun blødde, det kænte hun. Han havde engang tat henne over mun og næse, hvorefter negle-grepet sved.

Så fortsatte de. Denne gang væltede han henne med det samme. Men dermed vant han ikke stort. Han var nemlig ikke så meget stærkere æn henne, at han kunde fordele sinkraft uten straks at tape alt, han havde nåd. Bare en af

hennes hænder kom fri, var hun på siden af ham. Dette op igen med nyt forsøk. Hun var på benene som en kat. Han rejste sig langsomt. Vejret var ved at gå fra ham; han var forferdelig blek, like ved afmagt. Hun stod foran ham i sine filler og så det. Hun pustede voldsomt, hun også; men hun kunde mere. Nu hørte han det første ord af hennes mun; det var såvidt hun kunde sige det gennem de heftige ånde-tak: »Vil du ikke

— — prøve én gang til?«

Han drog sig baklængs til en stol, den eneste, som ænnu stod. Og der seg han ner. Han så ikke på henne; sat overgit og pustede. Det tok tid, før nogle længre tak in imellem bebudede, at nu begynte han at rette sig såvidt.

Hun stod henne ved ovnen og holdt fil-lerne sammen om sig og bad ham åpne til sove-kammeret; hun vilde få fat i sine klæder. Han svarte ikke. Da hånede hun hans grænseløse fejghed og usselhed. Han hørte på det uten ord. Så pekte han på henne, og hans ansigt uttrykte, hvor fæl - hun var. Denne skade-fiyd gav ham også tilsist mælet igen. Hun lignede, der hun stod i sine traser og sit fillete hår, sa han, de råeste og væmmeligste fulle fruentimmer. Men han fik ingen farve idet; ikke engang ed. — »Årker du ikke banne nu?« spurte hun.

Han tok det med ro. Han bare rejste sig og gik langsomt over gulvet hen til sovekammer-døren, søkte fræm nøklen og åpnede. Idet han gik in, så han på henne og stængte efter sig innenfra. Der stod hun.

Nu hørte hun ham gå in i bade-rummet og ta styrt; senere at klæde sig. Hun satte sig og væntede. Han kom langt om længe ut igen, færdig til selskab, læste af bak sig og stak nøklen i lommen. Han lot hånden sitte i lommen med det samme; stak den andre også i lommen og tok på at blistre. Han gik forbi henne over de væltede møbler og andre saker; han tok ikke op det minste. Tilsist skrævde han over klokke-kassen for at komme til ytterdøren. »Nu far du more dig godt da!« sa han, stak nøklen i låsen, drog den ut igen og lukkede utenfra. Hun hørte, han tok nøklen til sig.

Folkene på gården trodde, at bægge var gåt ut; for der var stængt overalt; også stuedørene var stængte, hvilket ellers ikke var sædvane. Kl. 9 var der stilt over gården, ute og inne.

Et stykke hen i august var det og ingen måne. Kl. 10 kom en man gående op ad alléen, hurtig. Han så intet lys nogensteds i denstore bygning. Så gik han op ad trappen, in i gangen, hvor mørket tvang ham til at famle sig fræm til døren; han var åbenbart ikke kaent. Han bankede på; men fik intet svar. Han tok i dør-vrideren; — stængt. Så bankede han på; dundrede. Væntede; men ingen kom. Da ænnu stærkere og ropte: »Tomasinel«

»Ja,« svarte det straks derinne fra, og lit efter ved selve døren: »Er det dig, far?«

»Kan du ikke åpne?«

»Jeg har ingen nøkkel.«

Han hørte på stemmen, at hun gråt. »Hvor er da nøklen?«

»John tok den med, da han gik.«

En stunds stilhed, og derpå et spørsmål: »Har han da stængt dig inne?«

»Ja,« svartes der i stærk gråt.

Hun hørte ham så atter gå. Hun hørte ham ute på trappen, og at han steg ned, gik bort, hvilket undrede henne. For ikke et ord havde han sagt. Hun trængte så til nogen! Nu var det over alle grænser.

Så blev hun ræd. For dette måtte betyde noget. Hvorfor gik han? Hvor gik han hen? At møte Kurt? Hvad vilde ske? Blodet begynte atter at gå i hennes halv-nakne krop; for som hun var, da han gik, således stod hun der ænnu. Hun ilte til vinduet uten at kunne se; hørte i det samme nogen på trappen igen, løp så til døren, kunde ikke høre på skridtene,hvem det var, som kom; de søkte så forsigtig fræm. »Er det dig, far?« spurte hun. — »Ja, det er mig med nøklerne«, svarte han. Han kom in, og hun lå stor-hulkende ved hans bryst. Hun begynte på noget; men han afbrøthenne: »Godt, godt! Du har ikke mer at være ræd.«

Han meddelte henne tørt og kort, at John Kurt var død; de stod nu under trappen her med liket.

Dels af faderen, dels siden af andre hørte hun, at i selskabet havde John Kurt spist og drukket stærkt og været i en stedse mere op-hetet stemning. Efter bordet vilde han på liv og død hen til et berygtet hus; det måtte more Tomasine så helvedes. De prøvede at holde styr på ham, og da blev han rasende, rent ute af sig, tumlede om og var død.

John Kurt blev ikke hensat i noget blomster-tempel på trappen.

6.

Første følge og annen.

I de dager kom flere af hennes mors væninner og flere af hennes egne for at uttrykke sin deltagelse og for at byde sin hjælp. Men hun var ikke hjemme for nogen. Hun havde den eftermiddag, hun sat innestængt,

Gplyndret for sine klæder, sin ungdom, sin selvagtelse, skælvende for sit liv, — hun havde husket på, at samtidig sat John Kurt til middag i byens beste selskab. Hvis selskabet ikke havde godkænt John Kurt, så havde aldrig hun, hvor uerfaren en institut-frøken hun æn var, nu sat der. De havde næsten enstemmig utleveret henne, — det var ordet. Og hvis hun ikke mistok sig, så havde de dog holdt af henne og havt agtelse for henne! Hun vilde ikke se dem mere! Havde hun været fri, så havde hun rømt landet.

— — Hennes egen skyld? Hun så den, så den! Hun vilde ikke mere vise sig for folk.....

— — Nu var hun fri! Men nu var der noget nyt, som bandt; en forfærdelig uvisshed:

— var hun med barn, eller var hun ikke?

Hun skulde kanske, hun også, sætte in i værden et vanvittigt mænneske? For nu, han var borte, var det henne en trang at tænke, han havde været gal, — som flere af hans slægt. Skulde nu også hun føde noget, sammensat af alle mulige slags? Og siden være bundet til det hele livet? Fordi de der nede i byen havde overlat henne? Og hun ikke

havde forstått sig selv?--Hun blev i nogle

uker til en skygge af, hvad hun nylig var.Forunderligt: næsten straks uvissheden gik over til visshed, at hun var med barn, at hun var mor, falt der højtid og i den beslutning. Hun forstod ikke, hvorfor hun ikke før havde funnet fræm til noget så klart, så selvfølgeligt. Det levende væsen under hennes hjærte skulde afgøre. Blev det en bytting, så skulde alt være forbi; hun vilde ikke leve for at ale en slik stor. Men blev det et barn af hennes egen hæderlige æt og af det bedre i hans, om også blandet, så var det en stor, stor velgæming, at hun nu fik være alene om det. Altså måtte hun vænte og se til; og imens arbejde.

Tomasine Rendalen var vågnet, og fra nu af begynte noget naturlig storladent at utvikle sig i henne.

Alene havde hun båret den ytre og indre kamp; alene ordnede hun sig. Det tok tid; for hun var ikke snartænkt; men uroen var borte; hun spiste, hvilte og tok førlighed igen. Så en dag havde hun alt færdigt.

Først kalte hun in gartner-mesteren. Det var en ret vakker, lys man med et bestemt væsen, utviklet i selvforsvar; for han var ingen annen æn den Andeas Berg, hvis søndags-trøje John Kurt havde skåret itu; han havde været på Godset siden. Andreas Berg havde gåt igennem alt med den gamle brå-sinte Kurt, som for resten utvilsomt havde gjort ham til

6*sin arving, hvis sønnen ikke var kommet hjem. Senere havde han under denne tat det op med alle hans infall og storm-byger.

Tomasine bad ham sætte sig ned. Hun spurte, om han havde nogen annen bestemmelse æn at vedbli hos henne? — Nej; han ønskede at bli, — hvis fru Kurt vilde. — Om hun så kunde stole på ham? — Jo, det kunde fru Kurt.

Det første, hun da vilde be ham om, var, at han ikke mere måtte kalle henne fru Kurt, men fru Rendalen; at han også måtte få de andre til at slutte med fru Kurt og begynne med fru Rendalen. Deres øjne møttes, — hennes usikkert flammende under brillerne og hans i vid-åpen forandring. Men da han så, at hennes brille-glas

efterhånden fyltes, fordi at tårerne ikke fik frit løp — hennes flate næse gjorde, at glassene tok ned på kinnen —, da skyndte Andreas Berg sig at sige: »Godt; det skal ske!« Hun tok nu brillerne af, tørrede først sine øjne, så dem, gav sig god tid, før hun kom med det næste. Imidlertid gled noget koldt utover ansigtet.

»Kære Berg,« sa hun og satte brillerne på, »kan De ikke i al stilhed, så ingen mær-' ker det, få alle familje-portrætteme, alle malerierne her, for jeg vét ikke altid at gøre forskel/ — få dem brænt, eller på annen måtebort, så de ikke mer er til? Og så snart, som det kan falle belejligt? — Forstår De mig?«

»Jo, frae. — Men •—?«

»Hvad vil De sige —?«

»Det vil bli vanskeligt, når ingen skal mærke det —?«

Hun tænkte sig om. »Om nogen mærker det, kan det også være det samme, Berg.«

»Godt; så skal det naturligvis ske.«

Og det skete — med en helvedes lugt af brænt lærred, brænt læder og annet brænt. En sagte vind drog den en eftermiddag ut over byen; den rak næsten til værkene der borti elve-bakken.

Så bad hun sin far at flytte op til henne med hele familjen. Det skete straks. Hun gav deres og sin husholdning til gamle Mariane og gav henne den hjælp, hun ønskede. Familjen bodde i rummene bak hennes egne.

Straks derefter stod følgende kun-gørelse i byens blad:

Fru Tomasine Rendalen

optager sine Informationer i Engelsk, Fransk og Tydsk. Man henvende sig paa Godset.

Også legalt byttede hun navn. Utenfor sine timer, hvoraf hun havde så mange, som hun vilde, satte hun sig in i regnskabsvæsenet og førte snart selv sin intækts- og ut-gifts-konto for have, fjøs og hus. Samtidig begynte hun at lære lit af alt det, hun forte bok over; hun vilde engang kunne være med at ta bestemmelser. Kanske hun aldrig skulde få bruk for det; men så var hun da sysselsat.

Ingen tid var levnet henne til grublerier; foreløbig var dette hoved-saken. Hun sov, straks hun la hodet på puten, så træt var hun hvær kvæll; og som alle kærne-sunde folk var hun lys-vålcen, med det samme hun slog øjnene op, og næsten straks i bad.

Alt dette kunde dog ikke hindre, at jo længer tiden skred, des tyngre blev den baktanke, hun stille bar med sig. Hun havde utryddet hvært billede af den kurt’ske æt; hun havde omgivet sig med sin egen. Hværgang en tanke på den første gled fræm, møtte hun med noget fra den andre. Hun kænte ikke sin mors familje; men hun havde som barn været i Rendalen og der set sin fars og hørt dens saga. Der var intet fræmtrædende ved den; et jævnt, lit tungt naturel havde nu og da, når det blev for længe ærtet eller var i ytterste trængsmål, tat et stor-tak; ellers ryddet og slitt i sagtmodig utholdenhed. Men alt, hun kænte fra den, åsyn som begivenhed, stillede hun op imot hint, som vilde fræm fra den kurt’ske side. Denne var mørk; hennes gav væsentlig lyse billeder, lyse til hårog hud, lyse til in-hold. Hun fik en slik øvelse i at flytte ut billeder og flytte in, at i samme øjeblik et kurt’sk minne vilde op, blev det jaget af en hærskare blondrianer uten øjen-bryn. Følgen var helt naturlig, at mørkt eller lyst i farve blev afgørende for henne; det utvortes var det invortes; det første syn af barnet måtte være nok til at bestemme over hennes liv. Og da samlede hennes angst sig om dette første øjeblik.

Jo nærmere den store stund kom, jo større blev denne angst. Den vanlige sysselsættelse forslog ikke længer til at døve den; hun afskedigede sine elever og tok del i arbejdet inne og ute. Våren kom sent det år; i sin iver forkølte hun sig, trodsede imot så længe, til hun blev holdt inne og måtte tilsengs i sved, — og da tok angsten straks overhånd, så hun før tiden trodde, fødsels-tegnene var der, og blev rent fra sig.

Hun begynte straks at brytes med John Kurt. Og da hun ganske utmattet vant sin klarhed igen, så sluttede ikke angsten for det. Det første syn af barnet skulde jo være nok; og dette var i hennes nød og fortvilelse biet til, at

mørkt eller lyst hår vilde afgøre det. Er det mørkt, tænkte hun, da er jeg dømt; så magter jeg ikke at bøje barnet.

Og det blir mørkt; denne slægt er så stærk; dens voldsomme kraft har sat for dyptmærke også i mig; dens fantasi overskygger mig i dette øjeblik; jeg får ikke tænke det, jeg vil.

Så svarte det trøstende i henne, at gamle Konrad Kurt havde dog været bra; der er også gode kræfter i Kurt’erne. Sæt, de samlede sig annen gang i barnet, som skal fødes? Om ikke ublandet — jeg forlanger ikke så meget! — så dog som det stærkeste. Hun bad om det, å, hun bad, til hun huskede, at det var for sent. Det var vist længst afgjort.

I det uendelige viste sig en nakke, som sat der halvbøjet over henne. Nakken på billedet af den første Kurt. Hun brukte sin gamle kunst: at skyte in skikkelser af sin slægt imot den; men de lystrede ikke, blondrianerne 1 Nakken blev sittende, den. Det havde den ingen ret til; for ingen i slægten havde længer den nakke; ikke Konrad Kurt, ikke John. »Men så ta' dog den nakke væk!« skrek hun til dem, som var til stede. Omkring ord-lyden af »væk, ta’ væk!« dannede sig nye forestillinger. Straks kom nemlig John Kurt for at melde, at han aldeles ikke vilde væk; hun fik ham, fa’en brække og bryte, ikke væk. Plans hvite panne gnistrede. Han bante, så bare »rrrr« trillede og trommede. Like ved kinnen på henne.Hun var utmattet af denne indre kamp i den grad, at da fødsels-smærternes for alvor begynte, var det en lise; ti mægtigt bydende skøt de alt annet til side. Ingen feber mere; straks ganske frisk samlede hun med mot alle sine kræfter; men de var mindre, æn nogen ante. Derfor drog det længe ut, før hun hørte et svakt skrik og: »En søn, frue! De har fåt en søn!« og derpå mildt og godt: »Tomasine, du har fåt en søn.«

En stille fryd havde fylt henne, straks det var gennemstridt; nu samlede den sig om ordet »søn«; hun havde en søn. Så møttes denne fryd-bølge af en mot-bølge af angst. »Håret?« fik hun spurt ganske sagte; hun kunde ikke mere. »Rødt, frue.«

Hun havde en dunkel sansning af, at det så hværken var mørkt eller lyst, kanske dog hellere mørkt. Det stod ikke klart; . . . det var . . .; hun sank stille bort fra det.

De andre lagde længe ikke mærke til det; for ingen tænkte sig, at dette kæmpe-stærke mæn-neske lå i svime. Derfor varte det, før hun bragtes til at vågne. Og da var der forfærdelse.

Først efterhånden samlede hun, hvad her var foregåt; — hvorfor at det sutrede ensteds, hvorfor at hun havde noget sårt over sit minne.Barnet var biet stelt, og de løftede det op til henne. Dog ikke nær nok; hun så ikke rigtig. Et tegn, at de måtte komme nærmere; men det var så vanskeligt; hun fik det ikke istand med stemmen; ikke med hodet heller; og hånden huskede hun ikke på, eller den vilde ikke. Men nogen var der, som forstod det og stak barnet op til henne, så det rørte hennes kinn, der hvor dets far sist havde åndet. Nu kænte hun noget mykt, noget varmt, noget fint; det fineste, hennes hud havde strøket ved. Hun hørte et kluk, et pip, og nu så hun . . . øjen-bryn, hennes egne, hennes slægts lyse, spredte buster.

Det var for meget, — for meget godt. Det var for stor lykke.

Blodet gik hurtigere; snart skøt varme i kinneme, tårer i øjnene. I stille gråt lå hun, mens den lille alt var fæstet ved hennes moderlige bryst.

Så skulde hun med guds hjælp selv prøve at gøre resten.IV.

En tale.

i.

En detronisering.

ru Tomasine Rendalen bar selv sit barn over dåben og gav ham sit eget navn. Den lille Tomas’s vugge stod ved hennes seng, og derinne var hun; det blev hennes læse-rum, arbejds-stue; den fræmste stod ledig som på stas.

Hun fik gennem sine væninner i England, Frankrige, Tyskland bøker fra tre sprog over opdragelsen! Men hun la dem dog snart væk som altfor svævende eller vilkårlige. Så gik hun over til at utvide sine kunskaber forøvrigt;

hun vilde være hans lærerinne i alt, hun og ingen annen!Men fra han var halv-års gammel, blev det et arbejde med afbrytelser; for han var et uroligt barn. Doktoren forsikrede, at, såvidt han kunde skønne, fejlte gutten ingenting; han skrek ikke af smærte. Men om f. e. en ikke var der i samme øjeblik, gutten slog øjnene op, nemlig den ene, som havde maten, — da skrek han ikke alene, til hun kom; deri kunde der være billighed; — men efteråt hun var kommet og havde truet ham til at drikke, skrek han, mens mælken silte ham af munnen. Gjorde atter nogle drag, slap ognid-skrek; han kunde ikke glemme.

Når der var noget, han ikke vilde, skrek han sig blå, strakte ut kroppen og gjorde sig stiv; stundom syntes Tomasine, det var ikke et mænneske, hun sat med på fanget, men en klonger. Hun måtte, da han var ni måneder gammel, slutte med at give ham bryst; den ophidselse og skræk, han holdt henne i, virkede tilbake på barnet gennem mælken. Kampen, som nu gennemlevedes, var grusom. Den varte i hele tre dager og nætter. I al denne tid fik de ham ikke til at smake en dråpe af den fræmmede mat, uten den blev narret i ham. Og når Tomasine svævede i stuen eller i gangen for at lytte til disse hæse skrik, da han ikke mere ejede røst, og ikke fik lov til at vise sig eller hjælpe, — da huskede hunmer æn én gang med skam, hvad hun havde tænkt og besluttet, før han blev født. Gutten gråt innenfor, og moderen gråt utenfor; ingen fik henne derifra.

Og denne hans første store krig i vær-den, den for at beholde mors-mælken, havde ingen heldig inflydelse; for fra den tid af vilde han ænnu værre æn før skrike sig til alt. Tomasine var et stærkt, tålmodigt mæn-neske; men han fik henne både mager og nervøs. Hun tænkte, det går vel over, når han blir større, og væntede, til han blev årsgammel, og væntede ænda; men jo flere kræfter han fik, jo ihærdigere skrek han.

Så måtte der vælges en bestemt fræm-gangs-måte. Professor-bøkerne slog ikke til her; eller hun havde ikke forstått dem. Hun spurte da erfarne folk og fik det råd, idelig at adsprede ham. Det gik en- stund; han taug, når han så noget nyt; men det samme op igen vilde han ikke se mer æn i det højeste to ganger; glemte hun det, da blev han så rasende, at ikke engang noget splitter-nyt kunde stanse ham.

Så rådede en annen henne til at la ungen skrike — skrike, så meget han lystede. Evige magter, hvor han ræmjede! Om han havde været valgt til repræsentant for al den jammer og fortræd, som var i byen, kunde han ikkeha gjort det bedre. Nej, tænkte Tomasine, dette piner bare livet af både gutten og mig. Slog så om til akkurat det motsatte; hun la sig på at gætte hans tanker, længe før han fik dem, og føjede ham i alt. Det hjalp; — men gættede hun fejl, da nyttede det ikke engang at gætte rigtig siden. Den moderlige undersåt og slavinne kom da snart så langt i sin nød og fortvilelse som mange før henne, at hun besluttede at gøre oprør. Den lille despot måtte støtes fra tronen. Revolutionen brøt ut med 6 —• seks — klaps på hans nådes noksagt. Alle en inbyrdes krigs rædsler viste sig straks; men andre seks, syv, otte, intil tolv fulgte efter. At opgive magten før livet er en svær ting, selv for en ikke to-års tyran, så kampen havde varet i flere timer, før — han gav sig? nej, det gjorde han aldeles ikke; men — han sovnede.

Så med-tat var Tomasine blet af måneders uro, skræk og nattevåk og nu af kampen, at hun skalv og sveded. Hun stod over hans søvn, som David siges at ha stått over Sauls; hun havde ondt af den falne storhed. Hun hørte ham ligge og hikke i sin hjælpeløshed; hun så de siste tårer tørre på kinnen, hans buttede hænder rykke, hans tynne hode-hud bevæges. Hvem skulde være god mot ham, når ikke hun? Hvor længtes hun ikke efterat se ham vågne for rigtig at vise ham sit allerblideste ansigt og få kæle for ham og få gå igennem med ham alle de små kunster, som henykker enhvær mor. Især længtes hun efter at få ham til at spisse munnen ut til kys. Når han gjorde det, var han uimotstålig.

Endelig begynte han at røre på sig og at gni sig i eller ved næsen; hun puttede i sit utålmod hænderne under ham og la ansigtet ned til hans hode for at få den friske livsens duft af det.

Da drog hans mun op til en jejp; fortvilelse steg op i øjet, sortere og sortere, og endelig satte han i et skrik, — et forfærdet og forfærdeligt skrik, idet han vred sig fra henne med hænder, hode, krop! . . Hun måtte skyndsomt slippe ham og kalle på sin søster. Til henne løftede han straks de små armer, og til henne trykkede han sig fast for rigtig at være i skjul.

Den forlatte mor stod og så på dette, og imens tænkte hun, at nu var hun jaget kompasset rundt; nu stod hun, hvor hun for nogle måneder siden begynte. Først en følelse af jammerlig magtesløshed; så en stærk skamfølelse; og pludselig trev hun gutten fra søsteren og stelte ham selv, enten han vilde eller ej. Han ska'-skrek hele tiden; og da han var stelt og ikke vilde ta mat af hennes hånd,haglede det med klaps, og regnede det med taler, og hun af-lot ikke, før han prøvede at samle al sin ævne på at tie og virkelig også drev det til at slite låten over, snappende efter vejret, som skulde han sætte til. Efterhånden var oprøret skræmt ned til dæmpede kny for lukkede dører; forsøkte de en enkelt gang at bryté utenfor, — å, så blev de truet tilbake! Tilsist prøvede han i sin frygt æn-og på at spisse munnen til kys for at vise henne, at det var aldeles mot' hans vilje, at de genstridige forsøkte at bryte ut. Det var komisk-rørende forsøk. Så blev han tvungen til at spise, og så blev den overvundne lagt ned og sovnede hikkende in. Hun tok sig en tur, kom så og sat over ham som sist, bange for opvågningen. Og ganske rigtig slog han ikke før øjnene op og så henne, før den lange jejp trutnede ut; men han drog den langsomt og ræd in igen; ja, han strakte hænderne og gav sig til den, der smilte over ham.

Mange lykkelige sejer-hærrer har der .været, både før og siden fru Tomasine Rendalen styrtede sin søn fra tronen og satte sig selv på den; ovenikøpet forstyrredes hennes lykke af den bevissthed, at dette skulde hun ha gjort fra først af, — for længe, længe siden. Men allikevel var hun fullt så glad over sin sene sejer som nogen general over sin tidlige. Ogda hun den kvæll la sig, var hun likeså træt og likeså tryg som nogen, der har intat en stad. r

Han var vel If år dengang. Hun forstod godt, at kampen ikke var den siste; men hun forstod også, at nu havde han på sine luners ustadige sejlas endelig opdaget sin mor; herefter var hun hans faste land.

Hun fik snart en prøve på det. Om det var i sejers-rusen, at hun begynte at bære kappe, eller det var en længe næret plan at skjule håret, som så længe havde ærgret henne, og i dets sted bære noget, som var synligt, — nok er det, at netop nu optrådte kappen. Den måtte og skulde gutten straks ha væk. For hans skyld havde hun foreløbig ofret brillerne, som han også havde svoret krig; men kappen vilde hun ikke ofre. Nu er der mangen en, som kan finne sig i at tape magtens virkelighed, men som ikke finner sig i at tape dens symboler; og dette at kunne hærske over moderens hår og hode — det var et stolt, et ophøjet magtens tegn, som han ikke vilde gi slip på; og så stod der et slag. Men han gav sig, ænnu før det nådde fræm til centrum. Hans to små hænder blev tilbakeslagne gang på gang, og hvær gang stærkere trods lians skrik, og pludselig kastede han sig til hennes hals, og den lille krig endte så nydelig.

7Hun nådde fræm til hans to-års fødselsdag som en lykkelig mor. En engelsk væn-inne, som hun stadig vekslede brev med, siden hun ingen længer omgikkes her i byen, havde til den store dag sendt henne Damd Copferfield af Charles Dickens, som dengang var Englands yndlings-roman. Boken kom en dag for tidlig; hun læste straks et langt stykke i den, og alle dens livfulle billeder ringede sig om lille Tomas på hans morgendag, da han skulde optræde i nye klæder fra top til tå. Hun drømte om lille Jifi og lille Tomas.

Hun vågnede på fødsels-dagen noget senere æn han; men han lå ganske stille. Den hele nat havde han ikke uroet henne; i to måneder havde han næsten ikke gjort det. Lykkelig og stolt hilste hun på ham.

De første timer henfløt i en eneste fryd. Klokken 9 sat han på gulvet i stuen i sine nye klæder, omringet af alle de leker, som hun og hennes familje havde givet ham; selv sat hun i full puss henne ved vinduet og læste i David Copperfield; hun havde prøvd at åpne for den friske luft; men vår-dagen var noget kold.

Da blev hun kalt ut i kokkenet. Han likte aldrig, at hun gik fra ham; men nu sat han så optat der, at hun måske kunde våge det;dog brukte hun den forsigtighed at gå in i sove-rummet og derfra over gangen ut i køkkenet. Hun lot køkken-døren stå åpen, om han skulde finne, at hun var for længe ute, og begynne at rope. Men det gjorde han ikke, så hun blev, til hun var færdig.

I stuen var stilt; mistænkelig stilt. Han havde nemlig lagt nøje mærke til den bok, hun læste i; for efter engelsk skik havde den en broget pærm med billede på. Han havde set, hun la den på bordet. Også han havde lyst til at læse lit i den, når det kunde ske uten afbrytelse. Han slap alle leker, straks han var ene, rejste sig, stabbede afsted, skøt en tøjes-skammel hen, da han ikke straks fik godt tak, rev boken ned på gulvet og satte sig selv der. Det

varte en stund, før han gjorde den erfaring, som han også før havde gjort med bøker, men bestandig glemt igen, nemlig at mange blad på én gang lot sig ikke godt læse; derimot et eller et par ad gangen

— det gik. Så tok han dem da ut af boken; således læstes de lettere. Efter de par første tok han flere, i alt tyve, — da hun kom til.

Om denne måte at læse på blev de straks uvænner. Hun glemte sig og trev boken hastig fra ham og betydede ham barskt, at han visste jo, han ikke fik ta bøker fra henne. Han blev først skræmt; men efter lit strækker han

7*bægge hænder og siger: »Mig bå, mama! Mig bå!« Hun ænsede ham naturligvis ikke; hvorfor han kom hen og gentok meget in-smigrende: »Mig bå, mama; mig bå!«

»Nej!« svarte hun kvast; for desværre boken var skammelig istykker-revet netop der, hvor hun nu skulde læse. Han væntede lit; men atter igen: »Mig bå, mama; mig bål«

Hun huskede, det var hans fødsels-dag, og svarte stilfærdigere, denne gang med at vise ham, hvilken ulykke han havde gjort. Han hørte på det og svarte: »Mig bå, mama; mig bå!« Hun havde sukkertøj liggende der; hun gav ham lit, som han også spiste, mens han sa: »Mig bå, mama! Mig bå!«

Da la hun boken fra sig, tok ham og dansede rundt med ham og satte ham ned blant hans leker. Selv gik hun tilbake for at ordne de iturevne blad. Herunder stod han snart ved siden af henne og kramsede op på bordet med den ene hånd, mens han holdt sig fast med den andre: »Mig bå, mama! Mig bå!«

Atter la hun fra sig og fant hans yttertøj for at gå ut med ham. Det vilde han på ingen måte; han gjorde sig stiv som en kæp; men hzm vilde, at de skulde gå ut. En time var de i haven, og han morede sig der. Mens hun i stuen stod og tok tøjet af ham, strakte handen fri hånd mot bordet: »Mig bå, mama; mig bå!« — og det med den mest insmigrende røst og mine, som han ejede.

Hun tænkte, det var best at slå sig døv, og gav sig ifærd med at klippe papir-lapper, som hun med gummi klæbede over de iturevne blad-stykker; det var et langsomt arbejde, og imens stod han og bad og tiggede og små-stampede og strakte sig: »Mig bå, mama; mig bå!« — Han slutter vel engang, tænkte hun; men hun blev færdig med sit, og han holdt på.

Hun længtes svært efter at komme bort fra hans selskab og in i bokens igen; det var jo unægtelig morsommere. Men sint vilde hun ikke bli, — og så gav hun sig til at blåse fløjte; d. v. s. hun bevægede fingrene som på enpiccolo-ft.ø]te og blistrede til; det var noget, hun havde øvelse i. Han tagg og tøjede i hennes kjole, og hun svarte på fløjten. Herunder blev hun munter; og munterheden steg, da han blev sint ogropte »nej! nej!« til fløjtespillet og gråt og slog henne; fløjte-spillet blev meget kvikkere. Han sluttede ikke, hun sluttede ikke; de kurt’ske ånder var i alle kroker og sprækker.

Da kastede han sig baklængs i gulvet, trommede, trommede med sine hæler ogramskrek. Hun fløjtede ænnu, men mattere; for hun følte,at i grunnen var det han, som havde vunnet; nu sat hun og tirrede ham. Hun kunde like så godt straks ta op igen den gamle kamp. Fløjte-spillet sprang med én gang over i gråt, i trøstesløs, ustanselig gråt. Gutten, som under sit raseri havde holdt godt øje med henne, blev i den grad forundret, at han glemte at skrike. Hun var grepet af sin gamle rædsel og hværken så eller hørte, før hun kænte noget varmt ved sin ene hånd; den hang slapt ned, idet hun i sin fortvilelse havde kastet sig bakover og løftet den andre til ansigtet. Hun så nu op, og in i et forundret ansigt, hennes egen røde guts ansigt, fullt af tårer. Straks han så henne se på sig, forsøkte hans mun at stikke ut til kys; nu strakte han hænderne også. Og så blev den lille flate næse løftet op til den store flate næse, og hennes mun putrede og snakkede og kælede og kyssede over hele hans ansigt og hode. - Hans armer lå om hennes hals.

Hun tok ikke boken; men hun beholdt ham. Og han så ikke engang hen til bordet, hvor boken lå.

Det var deres siste store kamp. Tusene mindre naturligvis; men ingen, som varte utover nogle minutter.2.

Pa „bærget11.

Hun havde ham altid under sin egen opsigt; det livlige, begavede barn måtte ha et årvåkent øje; men allikevel nådde hun fræm til hans fire års fødsels-dag med godt mot. Også på denne hændte noget, der blev bestemmende.

Han havde havt nogle leke-kammerater; og han, som var vant til at være alene, vilde ha alting på sin vis, så han havde slet ikke været snil. Så fik han på sin fire års fødselsdag blant andre gaver en bok om bror og søster, og i den stod det, hvor snil altid bror var med søster, å, så føjelig og hjælpsom! Det vistes med penne-tegninger, hvori den lille bror altid gik og drog på den lille søster. Tomas tok imidlertid en annen lære af boken; han spurte, hvorfor ikke han også havde en søster? om ikke han også måtte få en?

Tomasine Rendalen havde vistnok ofte husket, at han havde en søster; men ikke husket det som noget, der vedkom henne. Det syntes hun ikke, det gjorde nu heller; men så længe gnålte han, til hun tænkte lit alvorligere over det. Æn om hans søster nu led savn? Ejendommen var John Kurts, og den gik fortræffelig fræm, takket værehans egen plan: den at dra haverne længer op i bakken, d. v. s. gøre dem næsten en gang til så store. John Kurts barn måtte ha tilstrækkeligt underhold; derom burde ikke være tvil.

Hun spurte så efter barnet og hørte, at hennes lille navne var hos sin mor-mor, Marit Støen, »mor Støa«, enke efter en lods, som havde skapt sig et vakkert navn på kysten der. Marit Støa bodde oppå «bærget«, altså til venstre for Godset, og Tomasine foresatte sig at søke barnet op. Men nogen hast havde det ikke; hun vilde gøre det, en søndag det var godt vejr. Det traf så til, at den ene søndag efter den andre var det dårligt vejr, så det blev full sommer, før der kom en, der gav henne lyst på at gå; Andreas Berg fulgte med.

Vejen dit-hen var den, som førte til venstre fra torvet forbi den ny kirke-gård videre in i landet. Men da de tok af ned til »bærget«, var det mere en søle-pyt æn en vej, de kom på. Til den tid havde man lat små-folk i byerne bygge, som de vilde, og leve, som de kunde; netop nu arbejdedes der imidlertid ordentlig vej.

Nede ved sjøen lå båt i båt så tæt som muligt; for her på venstre side af bærget havde de ly. Omkring båterne og oppi dem var der et utal af unger, helst små, og ensjau som af tusen. Tomasine grunnede på, om den, hun søkte, også var der; hun så in i hvært litet viltert fjæs, hun møtte, om hun skulde finne kænte drag; særdeles morsomt var det ikke. De samlede sig, lurv-ungerne, i en sværm om henne, da hun spurte efter Marit Støen, og minst tyve pekte opover, højt op; men det var henne ikke muligt at skille ut, hvad de sa alle på én gang. Stanse vilde hun heller ikke; men begynte med Andreas Berg at stige op ad alle disse korketrækker-vendinger; skrålet bak henne fulgte stadig, men ingen af barnene, hvoraf hun sluttede, at heller ingen af dem havde noget med Marit Støen at bestille.

Der var slitt vej i selve stenen, somme-steder hjulpet på med et trin eller to, somme-steder ved nogle in-hug. Vejen drejede til højre og venstre, venstre og højre; ikke fire hus stod i samme linje. Og så besynnerlige som mange af dem var! Ja, der var dem, som egentlig var kabyser på et skib med et bræde-skur til. Der var mange hus med trappen til annet stok-værk liggende utenpå huset; på enkelte kunde den ligge over taket in til et kvist-rum, som var bygget på bakefter. Flere hus var opført slik, at underste stok-værk havde utgang mot vest og gate der i jambred med døren; men stok-værket ovenpåhavde utgang mot øst; for også der var gate i jambred med døren. Næsten alle hus havde snurrige tilbygninger, mest af båter sat på sin halvt afhuggede ende; men også med tak af kvælvede båter over bord-vægger eller murlag. Små have-remser snodde sig overalt, ofte på de umuligste steder, hvor de var så tynne, at knapt to næper stod side om side. En stram stank af allehånde, undertiden behagelig dæmpet af tjærelugt, hvilte over bærget, før den steg og delte sig som fet offerlugt i søndagens himmel, — alt efter tilværelsens lejlighed på disse kanter af værden.

Sjauen af ungerne nede ved sjøen ringede som et jævnt klokke-kim, nu og da gennem-hvinet af et gnæll; en hane gol, en skibs-hund inne på havnen kunde gø ad en forbi-roende båt og få svar af en annen lådden kammerat, som rejste på sig heroppe. Ellers var det aldeles stilt; de hørte bare sine egne skridt knaskre på stenen og, da de kom højere op, tillike et ilsket barne-skrik. Tomasine så utover øerne og sundene helt ut i havet; blankt og stilt og højt under loftet. I by-gaterne en enkelt spaserende og sommesteder små barne-klynger; men det var for langt borte, til at nogen lyd fra dem kunde trænge igennem deres dernede fra. Til højre Godset, som netop sendte den første røk-søjle op fra køkken-skorstenen. Her rundt om henne røk længst alle skorstenene; i byen begynte også så småt

en og annen.

Dagen var varm; de strævede og svedede i bærg-skråningen, og hun tænkte på dem, som efter strængt arbejd hvær kvæll skulde gå disse tyve eller tredive trappehøjder, ja kanske halv-hundre, op til kvælls-maten og ved-huggingen og sengen.

Hun møtte ikke et mænneske; men hun så nogle, mest gamle mæn, sitte utenfor døren med sin pipe; arbejderne sov vel før middagsmaten søndag; kvinfolkene stod ved skorstenen. Hist og her sås dog en ledig jente sitte på en trap og snakke med en annen, som vel var kommet over for at enes om kvælls-moro. Og så kunde det være en ung sjø-gut, som med pipen i munnen og næverne i lommen hang op efter væggen, snakkende med en jente, som stod beskeden foran. Lit over midtvejs støtte hun på et lag af gutter og jenter, mest halv-vokstringer, der lå eller sat omkring en stor sten-helle. Ingen støj, ikke engang tale; hun visste ikke af dem, før hun stod like ved. Midt i den værste stanken lå de; men det lot ikke til at trykke dem. Hvad kunde de dog bestille på? Intet røbede det. Hun spurte dem om vejen. Nogle lettede lit på sig; en enkelt ældre svarte ogpekte op på et rødt hus med hvit-malede vindus-rammer. Hun havde netop pusset brillerne og så huset; men hun så også tydelig på alles miner, at hvær én kænte henne, og hvær én skønte, hvad netop hun vilde hos mor Støa. Men ikke én sa noget; dog hørte hun lit fnis og tisk, da hun var gåt videre. Hun spurte Berg, hvad de vel kunde drive på med, siden de var så stille, og han trodde nok, at gutterne spilte kort, og at jenterne så på. Men det var midt under prækenen søndagen, så de gemte kortene unna, mens fræmmede gik forbi. Hun kom i tanker på forskellen mellem arbejds-folket i en liten norsk by og en stor by i utlandet, og drev oppi en del minner. Men noget sysselsatte henne ved siden af dette; noget, som ikke var behageligt; det vilde ikke af-late; — kære, hvad var det? Jo, det var dette ilske barne-skrik deroppe i bakken. Nu, da hun var kommet nærmere intil, kænte hun det; det førte smærte med sig; det var jo hennes søns gamle nid-skrik! Se, det var det!

I den grad det samme i stemme-farve, i lag, i energi, at det pinte og stak; det var dog vel ikke hans søster, som lå deroppe og bæljede mot henne?

Varm var hun før, og nu blev hun som en glo. Noget af den gamle rædsel fik strakstak i henne; forvirrede tanker fra før, fra kampene med hennes gut. . . . »Men frue, De går for fort!« Andreas Berg ropte det nede i bakken.

Hun så ham næsten ikke; brillerne havde løpet fulle; hun tok dem nu af, tørrede sig og dem, pustede ut og måtte le. Berg kom langsomt opover. Barne-skriket vedblev imidlertid; men nu, hun havde fåt sin fornuft igen, sansede hun, at det kom fra højre, mens hun så Marit Støens hus, det røde hus med hvite vindus-rammer, næsten like foran sig i bakken til venstre\ det var det største heroppe og havde jo været synt henne; kun kunde ikke ta fejl. Hun følte sig rent let, da hun gik ivej mot det.

De kunde ikke komme like på det; men måtte gøre en sving og komme tilbake langs Marit Støens have-gærde, som også var malet, skønt rigtignok noget længe siden. Husets to vinduer vendte ut mot haven; de havde her en stor utsigt. Men husets dør var på ende-væggen mot venstre; utenfor den var bygget et bislag, hvortil et par trappe-trin.

Ganske stilt inneogute; men unge-jubelen nedenfra og barne-sinnet bortenfra møttes her i luften. Haven, de gik langs med, var den største, de havde set på bærget. Egentlig hvad man kaller »velstelt«, var hværkenden eller huset; men her var hyggeligt, eller hvad man skulde kalle det; . . . Tomasine fant ikke straks det rette ord; for nu så hun et barn med mørkt hår og friske forundrede øjne, som netop rejste sig fra dør-stokken med noget i fanget, som hun slap for at pile in i stuen. Straks efter viste sig en ældre, høj kvinne med mørkt hår, som ænnu ikke var flidd, og et vakkert, kvikt ansigt, som ænnu ikke var vasket. Konen kænte straks Tomasine, som nu steg op ad trappen og in i bislaget. Konen smilte. »Kommer den frua til os da?« sa hun.

Tomasine måtte atter ifærd med de evindelige briller. Og da hun satte dem på, havde konen ryddet unna i stuen, så godt hun kunde; for hun havde jent-ungen hængende efter sig med bægge hænder fast i skørterne, altid således, at hvorledes konen snudde sig, var ungen bortvendt fra den fræmmede. Andreas Berg blev utenfor.

Marit Støen undskyldte sig for, at her var så uryddigt. Hun gjorde det med en behagelig røst og naturlig

behændighed. Det led jo alt mot middag, så her burde være annerledes, sa hun; men her hadde vær't som en danse-moro kvællen forut; »di holdt på så mye forlænge, måtru.« Hun kunde heller ikke be frua gå in i kammerset; for der var ænnu værre, lo hun. Hun havde ikke så liten intækt af stuenog af kaffen, hun solgte, føjede hun til. Stuen var den største på dennene kanten af bærget, og bærget er likesom delt i to; »for dem på dennene sia vil inte ha noe å bestelle med dem på den andre,« lo hun.

Tomasine Rendalen havde sat sig; men da hun skulde til at se sig om i stuen, opdagede hun, at atter måtte brillerne af; hun var nok blet varmere, æn hun visste af. Under dette spurte hun efter barnets mor. Konen svarte, at »Petrea« var gift.

»Gift?«

»Ja, med en størman Aslaksen.« Det var en svært flink gut, fortalte hun, »som endelig vilde ha henner«. De bor ikke her længer, fortalte hun og forklarte omstændelig, hvorledes de havde det; Aslaksen skulde snart få skib.

Barnet gløttede nu og da fræm bak mormorens skørter, og hvær gang tok Tomasine henne i øjesyn. Hun havde et mørkt lurve-hår, ganske som mor-morens, og var forøvrigt en blanding af John Kurt og den, som stod foran henne, — en blanding, som virkede — ja, hun kunde ikke for det; den virkede motbydelig. Og dog var barnet vakkert. Øjnene var Kurts ville, derom var ingen tvil; men allikevel var der noget af latter i dem.

»Altså barnet skal bli hos dig?« spurteTomasine og pekte med parasollen dit, hvor det havde gemt sig.

»Ja, barnet, det er nå så godt sørja for,« svarte mor-moren, idet hun fik fat i hodet på det. »Først betalte nå John Kurt for Petrea, straks hu kom i oløkka; og gjorde slik en gild barne-dåp, at det va fæle ting. Og så ga'n a e sparebank-bok med 100 speciedaler i; å etter far hans fek hu e slik e te med vel så mye i.«

Og så gråt Marit Støen. Gråt af taknemme-lighed over, at John Kurt havde git to hundre daler til sit eget barn. Tomasine havde til dette øjeblik ingen anelse havt om slike forhold. »Har I ænda af de penger?«

»Om vi ænda har a dipengene?« lo Marit. »Ja, det var da lik'se' det? Det vesle barnet kan da vel inte alt ha brukt op dem, lel?« Hun lo og fik atter fat i krus-hodet og drog det fræm; men barnet gled straks bak-om igen.

»Er barnet ikke meget ivejen, når du er alene og skal arbejde?«

»A-nej da. Vi tar d'inte så nøje, vi da. Det får nu sitte der da,« sa hun og vendte sig halvt for at se leende ned på barnet der bak sig.

»Er hun let at stelle? Er hun ikke sint?«

»A, så passe,« lo Marit; »ellers er hu nåmorosam åssså, stakkar;« nu drog hun henne fræm med magt; men den lille spænte imot. »Å, vær nå inte så fjåset!«

Men Tomasine brydde sig ikke om at komme i nærmere berøring med barnet, rejste sig derfor og så sig om i stuen. S':orstenen var længst inne i kroken mot kammerset; her ved vinduet stod bordet med levninger efter frokosten; en kaffe-kop, en mælke-kop med grøt-stykker i. På væggen midt imot dem, altså mellem skorstenen og den væg, hvorpå døren var, hang nogle daguerrotypier, og et par skilderier var fast-spikrede. Daguerro-typierne forestillede vel Aslaksen og Petrea — fru Rendalen for over dem uten at se —; skilderierne var, det ene et stort skib for fulle sejl, det andre Frankriges ny kejser og kejser-inne. Henne havde Tomasine ænnu ikke set noget billede af, så hun gilc hen til dette. Kejseren sat méd en stor næse og presenterte 24 år eller deromkring, og hun var halv-naken, men var allikevel en meget uskyldig liten pige på ikke 16 år.

»A, d'er slikt, dem farer med å sæller,« forklarte Marit. »Je syntes, det var morosamt å ha henner au; for hu va lissom inte født te det. — Ja, inte han heller da.«'

Tomasine, som nu var kommet foran den

Såpne dør, spurte: »Men gud bevare mig, hvad er dette for et barn, som bestandig skriker?« Marit lo: »A, d'er Lars Tobiassens gut,

det.«

»Han gør inte a'nt æn skriker, han,« hørtes pludselig den lille bak-om skørterne på mormoren; hun var kommet helt fræm i sin iver. Men forfærdet over sin egen røst stak hun nu hodet in i skørterne.

»Kænner frua Lars Tobiassen?« spurte Marit.

Tomasine blev opmærksom. »Nej. Hvad er han?«

»D'er inte godt å si det,« svarte Marit; »for han er så mange slag. Han er nå svær te å drekke, da. Nå sist-på er'n blet slagter. For dem sier, det ska inte ska' noe i den pro-fessjonen. — — Har frua aldrig set'n?«

»Nej; — men hvorfor spør du om det?« »Å, je tør vel inte si det?« Hun så skøjer-agtig på henne.

»Hvorfor ikke det?«

»Ja, je sier nå bare det, andre sier, je. Je ha vist inte funni det opl« lo hun.

»Hvad er det så?«

»Dem sier, han er en Kurt, han au; ja, inte af dessene-her siste; men noe tebars.« Hun så, det gjorde intryk på Tomasine, og føjede smidig til: »Kanske er det bare prat.Han ligner nå slet inte dem, je har set. Han er e rejn kæmpe, han her.«

»A, det har nok somme af Kurterne også været,« svarte Tomasine — for dog at sige noget, og gik hen til vinduet og så ut.

»Ja, je har nok liørt det,« svarte Marit; »det ska lissom være to slag ta dem; noen tjukke og svarte; å andre lissom så knokete. Men snille har dem nå vori, — di fleste af dem, da. Folk kan si, hå deAi vil; mot småfolk så —,« hennes hånd søkte efter barnet.

Tomasine havde i det samme vendt sig, gjorde nu tegn til Marit. Gennem vinduet så de utenfor have-gærdet en hel del folk; der stod også Andreas Berg, og han talte med nogle af dem; kanske for at holde dem der, så de ikke kom fræm foran døren. Det var mest halv-vokstringer; og nu så hun, det var de samme, som hun havde gåt forbi dernede, — de, som lå og sat omkring sten-hellen; nogle flere var kanske kommet til. Alle stod de og stirrede op imot vinduet.

»Nej, for marken her blir dal« sa Marit.

»Ser du den fillete gutten med det lyse krøllete håret?« spurte Tomasine.

»Ja, de'r da vel råd til å se ham;« Tomasine hørte på stemmen, at Marit visste, hvad det var, Tomasine vilde vite; — »de'r søn te den onge konsel Fiirst, det; han lu'er

8*sig inte far te, han,« — og det var sant; for med det lyse, krøllete håret og de leende øjnene havde Tomasine danset mange, mange ganger. Hun blev blussende rød. »Nå, hærre gud, det kan da inte frua for.«

»Men nå ska je spørre frua. Kænner dere den jenta der, hu, som står å holder skørtet sammen me hanna? Hu har nok rivi tor banna, stakkar;. . . hu der borte mest i bare særken,

— me det håret, som inte er gult og inte er raut, og er så urimelig kvit i skinnet? Kære, hu der? — Nej, kan inte frua se, hå det er for e?« — Det kunde Tomasine for længe siden; fra de store utenlandske institutter havde hun en lang øvelse i at genkænne forældre på barn, og barn på forældre; men hun taug. »Ja, det er da så go e frøken Engel, som no'en vil se henner, det!« lo Marit; — »ænda hu inte er i silke, hu der.« Tomasine drog sig tilbake fra vinduet. Marit lo, og nu ikke uten ondskab. »D'er lissom vranga på væra her oppå bærget, måtru.«

Tomasine skyndte sig at sige, at hun havde tænkt at gi barnet 60 species om året;-og her var de første tredive for det halv-år, som nu var gåt.

Trængte hun annen hjælp, så måtte hun komme og sige fra. Når barnet blev større, skulde de tales ved om, hvad som videre varat gøre. Marit stod med pengene i hånden; »det var nå mye på fære, så mye mer, æn en kunde

vænte. Hvis alle var slik mot dem, som kom i oløkka, så —;« hun gråt.

Barnet havde imidlertid sluppet skørterne og våget sig ut, da hun hørte, at der var folk ved have-gærdet. Hun havde listet sig helt fræm i bislaget for at gløtte i en spræk. Nu kom hun styrtende in, og i det samme en stor latter utenfra, som fylte huset. Ungen fik bare sagt: »Lars Tobiassen!« og tok i mor-mors skørter med bægge hænder og tullede dem omkring sig. Tomasine blev ræd, lian skulde hit-in, — gik derfor skyndsomt mot døren uten engang at sige farvel; hun knyttede imens hatte-båndene, som hun havde løst på, og det gjorde, at hun nær havde falt og kom ut på trappen med ænnu større fart.

Men Lars Tobiassen havde netop passeret; latteren havde sansynligvis lydt, idet han skulde entre op til højre; han var ravende full. Toma-sine kom ut, just som han med ryggen til henne havde nåd op over første hindring; barnet skrek lit længer borte. Hun så hans snauklip-pede nakke, — hvor havde hun dog før set den bronse-farvede okse-hals? Og den hår-tip der midt i? A, gud, hiti forfærdelige nakke, som sat over henne den kvæll, da hun skulde føde! Den ældste Kurts nakke; den var det!Og nu ropte nakken bortover mot det hvinende barn: »Ja, vænt nå bare! Je ska, dægelen rrrrrive, gi dig å skrrrrrike for, je!«

Tomasine ned ad trappen, om haven, forbi mængden. Hun vilde ikke høre banningen én gang til, ikke bankingen — og ikke, slet ikke det vanvittige barne-skrik! Hun mere sprang æn gik forbi folkene, som gjorde plas, men ikke mere æn der var, så hun støtte mot flere, og da det bar nerover, hoppede hun fra trin til trin, — trodde at høre, at det lo bak henne, men bare hoppede ænnu fortere; hun var i ét væk nær ved at stupe, men lot stå til. Trods alt hørte hun uafbrut bak sig barne-rædselen, brænnevins-røsten; et rasende fruentimmer-gnæll kom også til. Hunder vågnede og gødde, men ikke nær nok til at ta skrikene deroppe bort ifra henne, de forfærdelige skrik, intil — gud ske lov! — klokkerne fra to kirker i byen slog i næsten på samme sekund for at ringe ut; og de tok så hele luften for sig alene.

Da var hun kommet til den store sten-helle, hvor ungdommen havde været før; nu var den tom, og her seg hun ner og brast straks i gråt.

Endelig kom Andreas Berg efter; hun følte det på hans værdige skridt, at hun havde båret sig urigtig ad. Hun turde heller ikke vænte, til han kom helt fræm. Uten at se sigom rejste hun sig og gik videre; hun skalv i knærne; men hun lot sig ikke længer jage af ånder. De velsignede kirke-klokker frelste henne fra at høre mere; de blev ved, til hun kom helt ned. Børnene var ikke mere der; det var biet middag. Et kvarters tid efter sat også hun med sin lille gut på fanget. Han var mægtig forundret over hennes heftighed, og over at hun gråt; han forsikrede meget ivrig, at han havde været »nil« den hele tid.

Det takkede hun ham atter og atter for med klap, omfavnelse og kys; men gråt så ænnu mer.

Nu følte hun, hvor stygt det havde været af henne, at hun ikke engang havde lagt hånden på hodet af hans lille søster, skønt også hun havde været »nil«. Guttens leker lå strød omkring der; nu tænkte hun på det ved-træ med tørklæde om, som hans lille søster havde sluppet, da hun forskrækket rejste sig fra dørstokken; Tomasine havde nok set det; hun var på vej at falle over det, da hun stormede ut; men intet havde smeltet henne. Barnet kunde jo ikke hjælpe, at det havde samme far?—Det var nok Tomasine, som ikke havde været »nil« den formiddagen.Barn.

Den første følge af dette besøk var, at hun inså, at hun måtte have nogen at tale med. For der var nok mere dårlig arv til i værden æn Kurt'ernes; hun måtte vite besked. Hun valgte uten betænkning den man, hun havde den dypeste ærbødighed for, »gamle« Green. Så sikkert, som eftermiddagen kom, kom gamle Green forbi der; spasér-turen gik langs haven til højre, der, hvor vejen før havde gåt, og hvor nu en sti førte op til skogen. Denne tur i bakkerne og skogen var provsten Greens kæreste; Tomasine passede ham op ved have-lågen; men han gik i senere tid næsten aldrig alene; skomaker Nils Hansen var med ham, byens største original, for resten gift med en dame, Tomasine kænte fra utlandet, og som havde været en af hennes væninner.

En dag Tomasine stelte der borte ved have-lågen for at passe på, om provsten skulde være alene, hørte hun ham og Hansen langt nedi bakkerne. Mormonerne begynte på den tid at bli kænt i norden ved sine første utsendinger;

bladene inneholdt stadig noget om den ny lære. Skomaker Nils I lansen talte så højt. »Mormonerne?« sa han. »Vi er selv så goe mormonere som dem i Amerika. Hvormangekoner har en kar, før han blir gift i kjærka? Og bakefter da? Køpmænna er di sværeste; men andre au.«

De kom nærmere, før provsten svarte: »Ser De, Hansen, jeg går ut ifra, at de slægter, som har nåd fræm til monogami, virkeligt monogami —«.

»A er det for slag?«

Provsten stanste: »Det betyr én-gifte; polygami er fler-gifte.«

»Sållessen, jal«

»De slægter, som har nåd fræm til i san-hed at være monogamister, de er ikke så mange; de fleste er ænnu polygamister.«

Atter gik de. Skomaker Hansen satte i: »Ja, det er, pine død, min mejning åsså!«

Provsten: »Fræmskridtet består i, at de skammer . . . « hun hørte ikke mere.

Der er annen dårlig arv til i værden æn Kurt'ernes, tænkte Tomasine atter. Hvorledes kunde han også ellers ha været tålt? Ja, æn-og likt? Han tiltalte naturligvis noget hemmeligt i de fleste.

Da hun ikke havde mot til at gå bent ned til provsten Green, gik hun først til Nils Hansens. Det sagdes alminnelig om skomaker Nils Hansen, at han levde af hele byens hat, og det i allerbeste velgående. Hans forbrydelse bestod i for nogle år tilbake at ha ord-net småborgerne til slag mot de store; egentlig bestod den vel i, at han havde vunnet slaget. Han havde tat formanskabet fra dem, erobret stole-staderne i kirkerne, så nu havde alle like rang og plas der; han havde sat kontrol in overalt og ordnet budgettet på en måte, som de ledende fant rasende fejlagtig. Hans værste skurke-strek var antagelig den, at han ved utenbys pengehjælp havde fåt oprettet en bank for småfolk, kaliet Spareskillingen, og at den hjalp mange små til at vokse betydelig og æn flere til uafhængighed. På alle gamle priviligerte vejer lå hans kvikke svar og åt i grunnen.

Det havde vakt utrolig munterhed, da en lærerinne der i byen, en vakker, blond dame med mer æn alminnelig dannelse, ja, med formue ivænte, afslog flere »udmærkede« tilbud for at forlove sig med den rå, fæle skomaker Hansen. Hun var ovenikøpet rent ut forelsket i ham; hun kom i smil og rødme, bare der taltes om ham, æn sige når han selv stod under opsejling, lit på skakke forresten, med sit snurrige fjæs, plirende øjne og de uhyre skuldre og hænder. Utrolig spas dreves bakom deres ryg med, at hun først som forlovet og siden som gift sat og holdt skole for skomaker Hansen, og at han skrøt af det. Men de fik nok siden føle skolen — og betale den med.Hun var ældre æn Tomasine, men havde i sin dd været nogle måneder sammen med henne i England. Da Tomasine kom hjem, havde Laura alt været gift et år; på grun af giftermålet var hun kommet utenfor den ring, hvori Tomasine færdedes; men Tomasine søkte henne ofte, fordi hun likte den lille sunde, greje hustru.

Just derfor var det især henne, hun blev vred på, da det viste sig, hvem John Kurt var;

— at hun ikke med ét ord havde frarådet henne at ta ham. Efter John Kurts død havde Laura gentagende søkt at få Tomasine i tale; men forgæves.

Men nu tænkte Tomasine: Har kanske de fleste hustruer noget at klage over, og hindrer dette ingen kvinne i at gifte sig, •— hvorfor da forlange, at de skulde ha rådet mig annerledes, æn de kanske vilde ha handlet selv?

Og så gik hun ned til Laura Hansen. De bodde i et litet gammeldags hus på torvet ved siden af Fiirst's; den snurrige gård med et smug på den ene siden og en stor port in til et vidtløftigt gårdsrum på den andre, var arven, Laura havde havt ivænte og nu fåt. Laura var en spæd, men velvokset kvinne med klare drag. Somme forekom hun at være motig, andre sky; det berodde vel på, hvad som rørtes. Somme kalte henne snaksom; andreordknap; hun tok hensyn til personer og lejlighed. Væninnerne havde nu ikke set hvær-andre på fem år. Laura sat og sydde i kammerset bak butikken, henne ved vinduet mot smuget, men rejste sig nu — forundret, rød og lit efter lit bevæget. Tomasine stod altså atter hos henne.

Bægge var — til at begynne med — noget stive. En liten mørk-håret, tyk jente sat på en skammel og lærte at sy; hun så klokt op på dem; nu blev hun sendt ut. Moderen forstod straks, at de to fordums væninner måtte være alene og ha et opgør. Og det fik de.

Efter flere inledninger førte Tomasine sin klage mot henne som mot alle sine væninner, hensynsfullt, men dog forståligt. Laura svarte: Når en pige ikke selv støtes af et liv som det, John Kurt havde ført, så kan ikke andre godt snakke til henne om det. Laura havde for sin del vraket flere mæn, netop fordi de i dette stykke havde været tvilsomme eller mer æn tvilsomme. Men Hansen, visste hun, var ægte i så måte også.

Den store Tomasine minkede under den lille Lauras sikre øjne og rolige tale. Fra anklagelsens rene stade falt hun ned til de anklagedes; — og det var ikke med måte, som hun falt. Hun havde holdt sig fornemt der-oppe i flere år; og bare nogle ord, talt i et par minutter, så lå hun der.

Hun fik ikke megen respekt for sine egne ævner; ja, hun blev et øjeblik ulykkelig over, hvor kort-tænkt hun havde været. Hun formelig trængte til at prøve, om hun var like dum i annet også; men vant dog snart såvidt like-vægt, at hun forstod, at det at komme til at se ensidig på en ting kunde for en del være forholdenes skyld.

Hun sat der uten at tale, uten at høre; hun var fallen i staver; Laura nyttede lejligheden til at gå ut og få kokt chokolade og for at be sin man se in så længe. Det havde han desværre ikke tid til i øjeblikket; men han var dog så glad over, at hun var kommet der igen; han måtte stikke hodet in ad døren og sige det. Han bar fang-skinn og holdt span-remmen i venstre hånd; Tomasine rejste sig for at gripe hans højre; men han viste den leende fræm; den var ikke til at ta i. »Jeg vilde bare sige mange, mange goddag til en gammel væn!« sa han på sin måte og drog sig nikkende tilbake; men i det samme kom lille Augusta atter in fra butikken; hun havde hørt sin far. Da stak han hodet in igen. »Se på den der! Jeg siger altid, at en svart skal gifte sig med en lys; da blir det noe te onger!« Han lukkede.Augusta var ualminnelig stor og stærk for sin alder — hun var vel ét år ældre æn Tomas —, og nu, da Tomasine fik henne bort til sig og talte med henne, forundredes hun over dette barn. Der lå en klarhed i øjne og i panne som på en voksen; også hennes tale var bare klar. Hun var en motsætning til hennes egen nervøse rød-top, der aldrig gav tre spørsmål om samme ting, men for gnistrende fra det ene i det andre, — hun var en velgørende motsætning utvortes og invortes. Lille Augusta blev ikke færdig med at spørge, før alt var grejt;'først da tok hun rolig fat på det næste, som kunde være nævnt. Hennes hænder var runde og dog faste; hans var magre, fregnede, urolige intil i formen. Hennes hår var mørkt og umådelig svært; desuagtet lå det så bløtt i fletten; hans stod og stak ut med røde buster, det vokste likesom i flækker; aldrig orden at se i det, så hun netop nu havde klippet ham snau. Han var knoket og mager; hun så fyldig, men af megen sund kraft. Tomasine huskede sig selv som barn; hvorfor var ikke også hennes blet slik? Hun kænte noget likt misunnelse. Tænk, den lille fløjels-jakke, Augusta bar, var uten plet, og ænda var den slet ikke ny; Tomasine lette så længe efter en, til hele jenten syntes henne solid, lubbent fløjel.Moderen kom in med chokoladen, og nu var isen tøet, og der blev samtale-æmner nok, især da Augusta atter var sendt ut. Tomasine spurte, hvorledes dette barn var blet så elskeligt, så roligt, så forstandigt, og måtte nu høre, at hun aldrig havde været urolig. Ikke fra først af heller? Aldrig. Og grej og stø fra bitte-liten af. Tomasine havde minst af alt tænkt at sige noget ondt om sin lille Tomas; men motsætningen var så uhyre. Og så kom det da, hvad hun havde gåt igennem, og hvilken uafladelig agtpågivenhed hun ænnu måtte øve.

Laura fik under hennes fortælling et sikkert intryk af, at dette i længden var for meget for Tomasine; af den grun farligt også. Så gik de bægge sammen til provst Green; og fra den dag så man den statelige hærre i sin lang-skøtede frak og brede hat ofte ta vejen op ad alléen, istedenfor bak haven, når han skulde gå sin eftermiddags-tur.

Æn videre kom Tomasine lit efter lit sammen med sine væninner fra gammelt; de færdedes atter i de brede ganger i Godsets haver; flere af dem med sine barn ved hånden. Der kom så efterhånden glæde og fortrolighed in i hennes liv igen — og hjælp.

For nu, da Tomas's undervisning skulde begynne, skete dette på en annen måte, ænhun havde tænkt. Han kom på skole, — en skole, hun selv holdt for ham og en flok småjenter, hennes væninners barn. I -begynnelsen fant han dette utrolig gromt; han var umådelig lykkelig og tjenstvillig, ja, opofrende. Men efterhvært som han hørte af

andre gutter, at det var en skam, bare at færdes blant småjenter, vilde han også vite, hvorfor han var fordømt til det. Kunde moderen ikke sende dem hjem igen allesammen og ta gutter op isteden? Plan nid-tiggede om dette, han raste, han gråt; men det blev med jenterne. —- Om han kunde grunne ut, hvad det skulde være godt for?

Hvad måtte han nemlig ikke altsammen holde ut af de gutter, som gik på offentlig gutte-skole? Og som havde mæn til lærere? Bare han stak hodet over have-muren, hørte han: »skørte-futen« ; »mama-dilten« ; »kvinfolke-prinsen«; »jomfru-fregna«. Især det siste! For han var gruelig fregnet, rigtig rød-prikket over ansigt og hænder; dertil havde han det uforskammede røde hår. Tænk så at bli kalt, hele gutten, en fregne, en jomfru-fregne, som var han bare en fregne-flæk i jente-flokken! Ved gud, han foragtede dem!

Men var han så motig at sige dette til dem selv, — og en gut med hjærtet på det rette sted har trang til det, ofte; han kan ikkebestandig bare tie méd sin foragt, ja, så fik han bank, virkelige, forfærdelige bank — af sin mor? det havde ænda kunnet være for det, det var; nej, af de samme elendige småjenter! Nogle holdt ham og kvælvede ham, og nogle bankede ham, og det aldeles ikke for spøk; det sved forbannet. Og moderen stod undertiden og så på og lo; hun lo, så tårerne rant; hun måtte ta brillerne af og tørre dem.

De vilde ikke vite af nogen liten hærske-syk tyran iblant sig, jenterne; ingen hovmodig ung hærre. Når de var færdig, sa de ham, at en artig kavalér, en god kammerat var bestandig velkommen; og jejpede han til det, så om igen, i jorden med ham påny og bank, mere bank, bestandig mere bank. Så nejede de, en efter en, når de var færdige; de var så altfor mange; de bare morede sig.

Men ænnu er det værste ikke sagt. Den ene af disse »jent-unger« var han samtidig dødelig forelsket i; det visste hun selv, det utaknemlige asen, og det visste hans mor også. Han var sikker på, at det var især derfor, hans mor lo så forfærdelig. Det var den sværeste af dem, Augusta Hansen, Lauras datter, — Augusta, som han havde spist kirsebær sammen med, således nemlig, at de tok dem afhværandres mun, først hun af hans, når han holdt stængelen i munnen og bærret tæt in-til; så han af hennes. Augusta, som havde foræret ham sit liv-bånd til at ha som ridder-tegn ved turneringerne, som han holdt — ganske alene for resten. Augusta, som han til gengæld havde foræret hele sin samling af ut-blæste æg; han havde selv funnet sammen hvært eneste et. Det var også da, at han havde bedt mor om lov til det; for det kunde ikke godt gå an uten det. Han havde hvisket det bak-om øret på mor; hun måtte ikke se på ham imens. Og da havde mor spurt, om han holdt af Angusta, og han havde betrod henne, at det var især håret. Og så var hun den snilleste og den klokeste også. Det, som Augusta sa, var rigtigt. Og deri havde mor også været enig; hun havde ikke lét. Men nu stod hun og så på, at Augusta julte ham; for det var Augustas hænder, som knupsede værst.

Efter slikt forræderi — og det hændte desværre ikke bare én gang; det hændte, ret som det var! — plejede han ikke at tale til Augusta på flere dager; en gang drev han det til tre. Med moderen prøvde han også; men han kunde aldrig drive det til at holde sig alvorlig, når hun så på ham; hun narrede ham bestandig til at le. Da forsøkte han ad forhandlingens mere alvorlige, mere regelmæssige vej at få en annen ordning istand for fræm-tiden; denne strid gallt jo intet mindre æn detrette forhold mellem kønnene, — et forhold, hvis dybde han vistnok ikke loddede ænnu; men som hans manlige instinkt sa ham var galt deroppe i haven; det måtte være annerledes. Men der blev aldrig »smør af«, som man siger.

Egentlig havde han provsten Green mistænkt for det værste af dette. En ting var han aldeles sikker på, — at det var provsten Green, som fant på, at han —- likesom jenterne — skulde spille piano. Ingen annen gut sat slik og hamrede. Tomas hatede den lang-skøtede præst med øme-næsen og busk-brynene, som altid gik der, og som smilte, når han så ham; han hatede ham i den grad, at når han skøt til måls, forsøkte han altid at tegne ham af og træffe ham i frakken, i næsen, i øjet. Men han kunde træffe ham, hvor pokker han vilde, der kom ingen anden ordning; piano-spillet gik, jenterne blev, og kunde han en enkelt dag også få gutter in i haven, så var det ikke så vel, at de fik være alene; å-nej, de forargelige jenterne hængte sig nok på. Og så alle de historier bakefter, —• enten for noget, en gut havde gjort eller sagt, og som voldte, at den fyren var færdig; han kom der aldrig mere; — eller også for, at Tomas selv havde villet syne sig for kammeraterne og være storkar. Herfor fik han så bakefter bestandig

9*bank. Sommetider havde de afdelt hans forgåelse i flere poster, så han først fik bank for det og så for det. Augusta stod bestandig for skuringen; hun slog med størst hjærtelighed, uten nogensomhelst hukommelse af kirsebær eller æg eller små-tjenester. Der var ikke tal på, hvor ofte han op-sa henne hullskab og troskab; men når så Augusta ikke brydde sig det snus om det, men gik der med disse svære fletterne sine, disse staute benene .... ja, så gav han sig til at nedværdige sig; han måtte la henne forstå, at han kanske ikke bare foragtede henne heller; der var muligens dog nåde at få. Hun lot ikke engang, som hun skonte ham. Og så endte det med, at han .... syntes, det var ikke værdt at huske det længer.

Besynnerligt med Augusta, hun kom bestandig til at styre, ænda hun ikke brydde sig om det; hun lot andre rå i det længste; henne gjorde det akkurat det samme, hvem som rådde, og hvad de fant på; bare hvær gang det stod fast, læmpede hun det over. Gud, hvor han beundrede henne, og hvor ofte han sa henne det. Og ærgrede sig over, at han ikke kunde la være. Det var også henne, han tilsist kom på parti med i piano, — og fra den tid af blev piano-spillet hajxi det kæreste af alle fag.Efter disse første stridbare år kom andre; han opnådde nemlig tilsist så megen overlegenhed, at han turde stå ved sit kammeratskab med jenterne. Han nedlot sig æn-og til at ta imot hjælp af dem, når andre gutter var utenfor og utfordrede ham; ja — hvem skulde ha tænkt det? —der kom den tid, at han slogs for sine tapre væninner med stort kamp-mot, — især hvis en af gutterne havde kalt Augusta for »skomaker-tøsa« eller æn-og for »pølsa«. Da vilde han gærne »ha gåt i døden«; og det var ikke pral; for ni år gammel var han nær blet slåt fordærvet, fordi han af den grun havde sat in på en ti-tolv stykker på engang, hvoraf minst tre var flere år ældre æn han. Det var det stolteste, han ænnu havde levet, da han lå med friske eddike-omslag, og Augusta måtte in og bytte på ham istedenfor moderen. Nu, da han virkelig havde gjort noget, som det var værdt at tale om, — ikke et ord.

4-

De siste är i haven.

På denne tid foregik store forandringer i hans utvortes liv.

For det første fik han sig en kammerat. Flere år tilbake var død der i byen en kapellanVangen, gift med en sværmerisk dansk dame; de havde levet et hyrdeliv sammen, bokstavelig uten bekymringer for den dag imorgen. Folk er ved slike lejligheder svært snille; hun fik så vidt, at hun kunde ernære barnene og sig de første år; for de næste blev det ikke nødvendigt; hun døde. Gennem provsten Green kom sønnen Karl til fru Rendalen »på prøve«; han var dengang 11 år, altså to år mer æn Tomas.

Karl Vangen var høj, smal, mørk, med stort hode; det var især pannen, som tokplas; vide øjenhulninger, milde blå-grå øjne, en lang, like mun, helst i et noget sejgt smil. Han var stille og meget beskeden; på det ny sted ængstelig. Da han om kvællen gik in med Tomas, som nu havde sit rum på den andre siden af bade-kammeret, knælte han foran den ny seng, som var sat in til ham der; og så bad han længe og taust med hodet i sine hænder. Da han løftede sig igen, smilte han med tårer i øjnene over til sin kammerat; men talte ikke. Tomas hørte ham siden storhulke under tæppet; det varte længe; — Tomas måtte også gråte tilsist, men vogtede sig for at la den andre høre det.

Alle var hjærtens-gode mot den nykomne; men ingen som Tomas. Om han kunde ha spænt sig om ham som en sæle, så havdehan gjort det. Karl gik på latin-skolen, hvor han havde friplas, så de var fra hvaerandre iiæsten hele dagen; de lasste altså heller ikke sine lekser sammen, når han var hjemme; stor fritid gav Karl sig ikke heller; han var sen til at lære; men han var dog den øverste i sin klasse, r og det vilde han være fræmdeles. Tomas kunde selvfølgelig aldrig få ham fat, så ofte han vilde, — kunde aldrig få være så god mot ham, som han ønskede. Og når Karl så endelig kom ut, var han træt; han kom ikke rigtig med. Han skattede kanske heller ikke nok, hvad den andre havde tilstelt for ham; han forstod ikke, hvor Tomas havde væntet på ham, hvor glad han var i ham; han var den første kammerat, Tomas havde havt; men Karl havde flere. Karl var i det hele for langsom og spakfærdig; altid ræd for sine klæder; nøjagtig lydig, når noget var sagt; i dette og i andre stykker motsat Tomas. Til-sist fant Tomas, at i grunnen var Karl enjente,

— enjente mere deroppe; ænda ikke på langt nær så morsom som de andre. Snart begynte han at kalle ham Karoline; han pistrede efter ham, når Karl frøs eller var ræd for at gøre noget; og når Karl godmodig smilte istedenfor at bli vred, så gjorde Tomas sin mun lang som hans ved at tøje i den med bægge peke-fingrer. Og var det så sant morsomt, da varogså straks jenterne med på det. De roste Tomas for hans ridderlighed mot dem; han var også selv stolt af at være ridderlig; men tilsammen kunde han og de være dygtig uridderlige mot Karl, uten at det falt dem in, at de var det. Som da Tomas havde funnet på, at hværgang Karl viste sig, skulde de styrte in på ham én for én og børste hans klæder med hænderne, allesammen, fordi han var så ræd om sit tøj; han havde jo havt så lit'. Han blev børstet og_ børstet, til han gråt. Og da het han straks »bønne-skitten« eller »tåre-pærsa«. Værst blev det, da det viste sig, at Karl, som både var ældre og meget større æn Tomas, allikevel var vekere. Så måtte jo Tomas syne sig, og dette gik over til mishandling.

Nu var det i grunnen ikke Karl meget imot at være martyr; for ham stod det som noget stort. Men dette opdagede de andre snart; de kunde ikke tåle det for sit livl Fra det øjeblik af fik han det meget værre.

Men hvor var Augusta under det, som her utviklede sig? Augusta var god mot Karl, og jo slemmere de andre var, jo snillere blev hun; men hun blandede sig ikke in i, hvad de andre foretok; overhovedet alt voldsomt drog hun sig i senere tid mer og mer ifra. Hværgang Karl tydde til henne, var han imidlertid sikker; derfor skete det også oftereog oftere, tilsist bestandig. Han turde ikke komme i haven uten henne.

Tomas var for stolt til at la sig mærke med noget; men han lot Karl undgælde. Især da Tomas i en piano-time klagede, og hun svarte, »at så fik det være, intil Tomas blev så brav en gut som Karl; for derpå fejlte det meget«; — da svor han hævn. Lørdags-efter-middag var Karl altid på kirkegården for at sætte friske blomster på sine forældres grave. Første lørdags-eftermiddag han gik med kurven, passede Tomas ham op i alléen; der bad han ham love ikke mer at tale med Augusta. Men den ellers så føjelige Karl vilde ikke love det, og da Tomas slog ham for det, vilde han slet ikke. Tomas slog ham og slog ham; »ja, han fik slå ham, alt han årkede; — men at tale med Augusta opgav han ikke.« Rent ute af sig sparkede Tomas til ham på et farligt sted; den andre gav et stort skrik og segnede.

Tomas måtte selv besørge ham hjem-båret, selv løpe efter læge, og mens han med angstens og fartens sved på sin panne satte afsted forbi, hvor Karl havde segnet med øjnene på ham, forvandlede Karls billede sig; den hjælpeløse, tause gut, som la sig ned og bad foran sin seng første kvæll på det ny sted, fejrede sin opstandelse i hans sjæl. Tomas skyndte sighjem igen foran lægen; han måtte i fart, uten at nogen så det, knæle, hvor Karl havde segnet, og der gråte og be.

Samme kvæll sat hans mor, Andreas Berg og han alene i stuen. Andreas Berg var kommet in på fru Rendalens bøn for at fortælle Tomas hans fars, John Kurts, barndom; fortælle den uten noget dølgsmål, og det i hennes nærvær. Berg var en alvorlig man, ikke fri for strænghed. Han havde harmet sig over Tomas's opførsel mot Karl mer æn én gang, og nu fortalte han de forskellige optrin af John Kurts liv som gut, fortalte uten et ords dom; men det ene kom sværere æn det andre; det lå i Bergs lag, dette. Moderen fant det ikke nødvendigt at føje et ord til.

Hun hørte Tomas siden om kvællen kviskre og snøfte foran Karis seng; hun så ham dagen efter i gangen derute tale med Augusta. Et par ganger havde han i dagens løp slåt armene om moderen og grått; men intet sagt.

Denne gæring stod længe på. Imidlertid bestemtes, at Karis »prøvetid« skulde være endt; fra nu af gik han over til at være søn af huset. Lægen havde erklæret, at han sit liv igennem beholdt mén af det spark, som skin-syke og hærske-syke havde betænkt ham med, — og dette havde gjort utslaget.— En annen stor revolution foregik noget efter. De jenter, som sammen med Tomas havde nydt fru Rendalens undervisning fra først af, var kommet så langt foran — ikke alene jævnaldrende jenter på pige-skolen, men også gutter på latin-skolen, navnlig i sprog, at mange ønskede, hun skulde utvide klassen til en skole og ta hele byens pige-skole op på Godset. Dette ønske var tilsist blet enstemmigt og steg til et pres.

Provst Green var den ivrigste af alle. Hvad skønnere kunde hun lægge sine kunskaber og sine administrations-ævner i? Hele hennes utvikling, hele hennes livs-erfaring samlede sig mot dette mål.

Tænk, om Kurt'ernes hus genlød af tryg bame-latter; om der de kommende kvinne-slægter lærte at arbejde sig op til en selvstændig stilling — i som utenfor ægteskab?

Således fræmsat fik saken noget af et symbol. Meget få af os lægger mærke til, at visse tydninger og tegn, bestemte anelser, tilfældige erindringer vejer langt stærkere i vore bestemmelser æn det likefræmme opgør. Tomasine Rendalen dannede ingen undtagelse.

Hun var praktisk nok til undertiden at spørge sig selv, om hun også virkelig dugde til alt det, provsten la in i skole-gærningen. Det ante henne, at han som alle reformatorervar en sangviniker, at han krævede tre slægters arbejde af én og væntede tusene mænneskers resultat af et eneste. Hun var også forstandig nok til at tvile på, at noget mere sprog, noget bedre fortalt historie og lignende kunskab kunde hjælpe synnerlig på sædeligheden og selvstændigheden.

Men symbolet var stærkere æn disse forstands-invendinger. Det syntes jo, som at her var et bestemt ærend givet til en bestemt person. Hun sat jo nu her i den kurt'ske arv, rustet for en stor skole-gærning; det var sant. Tænk, at slette ut igen ondt eksempel og gi godt-,.... hun havde jo alt et slags øvelse i det.

I hvært fall gav dette henne kræfter. Engang bestemt — tok hun i, så det forslog, og fik andre til at gøre det samme.

Hun løftede et nyt lån på ejendommen og fornyede huset fra øverst til nederst.

Alle vinduer blev ut-tagne og gjort større. Rummene på højre hånd, når man kom in fra den store trap, blev i første etage, som de var-, men de på venstre hånd og i fløjen og helt rundt ovenpå undergik næsten alle den ændring, at dørene mellem dem muredes til, så de bare havde utgang til den lange indre gang.

Den store ridder-sal på venstre hånd, straks en kom in fra den store trap, blev gjorttil gymnastik-sal og forsamlings-rum; her skulde også morgen-andagten holdes. Den tve-delte trap inne i gangen, og som førte op til' annen etage, blev afstængt fra den ytre gang ved en væg og to dører i denne, en på hvær side. Fru Rendalen beholdt på denne måten den ytre gang for sig selv; husets berømte helle-trap førte bare til henne og til ridder-salen ved store festlige lejligheder. Lærlingerne fik sin særskilte ingang fra gården, idet det store, tomme, unyttige tårn nedentil inrettedes til forværelse. Utvendig blev huset friet for sit kalk-belæg; den røde murstens-farve frisket op igen; det så ut som nyt.

Stor valfart dit-op, da det hele var færdigt; store forhåpninger til den ny skole.

Hun kom i ikke så liten gæld; den skole, hun overtok, måtte hun også købe, og det ganske dyrt. Men tilstrømningen var fra første øjeblik uten sidestykke; småjenter fra landet, ja, fra nærmeste byer, meldtes in; de blev tat i kost hos forskellige, hun anbefalte; selv vilde hun for det første ikke ta nogen i huset; hun måtte ordne skolen.

Somme tider syntes det henne, at dette simple forhold, en ordnet skole, skulde hun aldrig nå; det strandede først og fræmst på lærer-personalet; det mål, hun stillede, fyltes ikke. Hun prøvede og afskedigede; al denuhygge og regelløshed, al den overanstrængelse, som følger slike tilstande, gik hun igennem i påvænte af bedre tider. Det daglige slit, den endeløse uro, det bekymringsfulle penge-skafferi jog henne fra dag til dag; hun huskede det mål, hun oprinnelig havde sat sig, det store symbol, som en latterlighed.

Et syntes henne sikkert: hun tapte sin søn på dette. Ikke hans hengivenhed; heller ikke hans lydighed i det store taget; ikke helt hans undervisning heller; men ledningen af hans karakter, fortroligheden med ham, glæden af ham.

Der gled noget heftigt, fantastisk, noget sværmende over hans lek, planer, uttryk, som hun så stige, og som hun dypt mislikte. Når hun rettede ham, så hun det dunkle utålmod i hans øjes nervøse hast; hun følte sig overlegent dømt af ham. Karis omgang hellere støttede fejlen; Karl var selv en sværmer; så hun bad Augusta dæmpe guttens hete mot, prøve at holde ham fast ved tarvelig virkelighed. Men Augusta inlot sig aldrig på nogen samtale om det. Fra Rendalen så altså disse anlæg vokse. Det fordærvede henne glæden over skolen, da denne endelig, i alle

fall i det utvortes, begynte at gå. Alt i alt: hun spurte sig selv, hvad hun havde vunnet ved dette jagede liv annet æn øket gæld og stort øketbekymring. Nu sat hun imidlertid i det; hvær dag tok henne og afleverte henne til den næste; slap hun et øjeblik, så truede alt med at vælte over henne.

Om al denne moderens bekymring havde Tomas ikke den ringeste anelse; han levede samtidig et lykkeligt liv i stærk utvikling. Karls større kunskab hjalp ham; de sværmede og elskede sammen, de fant på det utrolige for at være »damerne« til nytte og glæde, de og deres kammerater; for efterhånden var flere nu draget in i ringen; og der var mere skønhed, mere afveksling i alt, de fant på, siden gutter og jenter bestandig var sammen.

Tomas vokste i styrke; men syntes ikke at bli høj, skønt bægge forældre var høje. Han var udmærket skapt, gik rank og let på stærkt utad-bøjede føtter, så små, at han kunde bruke jenternes sko. Han var også næsten likeså smal om livet som de; men skulder-bred. Tolv år gammel tok han første gutte-præmie i en opvisning i gymnastik, som nu var kommet igang også på de kanter af landet.

Hans hode havde en stærk form, især oventil; kinn-benene var utprægede;næsen havde allerede nu løftet sig langt over moderens, hvilket gav ham lejlighed til megen morskab; hun svarte bestandig, at nedentil var hans minst likeså bred som hennes. Han havdesmale læber, fint formede; hans øjne var ikke store og syntes ænnu mindre derved, at han drog pannehuden sammen og plirede; de var grå af farve med et uroligt og dog skarpt ut-tryk. Pannen var lys og lignede faderens; men huden over ansigt, hals og hænder så gennem-fregnet, at de var røde som håret; dette stod ende tilvejrs og var for det meste busket. Vakker var han ikke. Ved siden af den lange, mørke Karl med den svære panne, de store øjen-hulninger, den lange, like mun, det milde utseende og langsomme væsen, så han ut som noget gnistrende noget og fylte kanske moderen med mere uro æn nødvendigt. Nu var han biet Karl en fulltro væn; han rigtig elskede ham, — som han da overhodet havde det med at elske eller afsky; det kunde ikke være mindre.

Han var i sit fjortende år, da han om høsten skulde få fare med sin mor-bror, som var skibsfører, over til Hamburg og derfra til England og tilbake. Turen var aftalt like fra forsommeren af; men var biet utsat. Tomas, som læste privat, kunde gøre den, når det skulde være, og det var mest karsligt at gøre den i høst-stormenes tid. Hans utrustning var færdig; de væntede på sejlvind.

En lørdags-eftermiddag sat Augusta og han oppi en apal; han på en gren til højre og Au-gusta på en til venstre. De skulde høste træet; men lærreds-poserne, de havde spænt om sig, hang slunkne; hun havde tat tak i en gren i højde med hodet og hvilte nu dette på armen; hun sat og hørte på Tomas. De havde set den ny doktor, Knut Holmsen, gå in til fru Rendalen, og denne underlige ny doktor var en af dem, Tomas »elskede«; han havde nylig læst med ham om Graccherne i Mommsens romerske historie, og det var om dem, han nu fortalte; slikt stod der ikke om Graccherne i deres egen historie. Graccherne var nu hans ideal! Men som han sat midt i en begejstret utvikling, falt det ham in, at når han vilde være bægge Graccherne, måtte Augusta være Grac-chernes mor; noget større var ikke til for en kvinne æn på en gang at være Scipios datter og Gracchernes mor. Men det havde Augusta ingen lyst på; hun kunde ikke like, at Gracchernes mor levde, efterat sønnerne var dræpt. Augusta var bestandig så ræd for døden; der var noget stygt ved døden. Hun sat der med hodet på armen og sa det stilt som for sig selv. Hun så så søt ut. Eller var hun træt? Han spurte.

— Nej, hun var ikke træt; men hun havde trang til at ha det roligt.

— Ja, de kunde jo sitte lit ænnu.

Hun ændrede stilling, og de talte videre.

10— Når Gracchernes mor traf sønnerne i himlen —?

— Ja, kom Graccherne og hun til himlen? De trodde jo ikke på Jesus?

Efter forskellige underhandlinger blev barnene enige om, at nu var de antagelig underviste om Jesus og var selvfølgelig komne til himlen. Men hvad så videre? Hvad bestilte de der? Augusta gøs; uendeligheden var så rædsom. Hun gemte sit ansigt, og da hun kom fræm igen med det, havde hun grætt. Han sat længe og så på

henne.

»Hør, Augusta,« sa han, »ingen af os to vil dø, før vi blir rasende gamle, ikke sant? Så gamle, at vi ikke længer kan gå? For da kan det jo allikevel være det samme; ikke sant?«

Augusta smilte. »Den gangen du gav mig de evigheds-blomsterne, sa du, at jeg skulde huske på dig, når du var død, sa du.«

»Ja, jeg var så rædsomt ulykkelig den dag. Og så havde jeg fåt det billede med kong Edvards sønner på. — Du Augusta?« »Nå?«

»Nu på sjøen i høst-stormene, . . . høststormene kan være svært farlige, du, . . . da vil jeg la mig surre fast, og så vil jeg skrive dig til akkurat det, som jeg tænker. Og så må duogså skrive op, hvad du tænker, når du læser det?«

»Det må bli forfærdeligt 1« lo Augusta; hun var ældre.

Han følte sig forlegen, så der opstod stilhed. Men så længe så han på hennes fylde og godmodighed, svære fletter og lange øjenhår, . . . hun sat og så ned; ja, hun var voksen nu, Augusta; hun havde jo virkelig barm også; og de hånd-led, og de ejendommelige faste hænder, .. . sålænge sat han og så, til han sa: »Men Augusta?«

»Nå?«

»Karl vil skrive mig til hvær eneste dag, han; mor har lovet ham penger til det. Kan så ikke du lægge nogle linjer in; — hvad?«

»Hvær dag, Tomas? Det blir ofte, det.«

»Allikevel —?«

»Jeg oplever vist ikke noget mærkeligt hvær dag, jeg. Hør, Tomas, det blir bare kedeligt, du?« Hun så troskyldig på ham.

•>Men,« sa han, »alle, som holder af hvær-andre, gør slikt;« — han var sprut-rød og vendte sig bort; hun vilde vist le.

Men hun lo ikke. Om lit hørte han henne sige (for han vendte sig ikke): »Ja-ja, så får jeg vel gøre det, da.« Hun gav sig til at plukke æpler.Samtidig stod hans mor ved vinduet inne i stuen foran doktoren. Hun så vekselvis ned på doktoren og ut på barnene derute i apalen. Doktoren havde netop fortalt, at Lars Tobias-sen var biet splitter-gal, og at sønnen var biet skræmt og var nu også gal; han havde været længe nær ved det. »Kurte-arv,« sa folk på bærget; der havde været så mange gale Kurt'er der, mæn og kvinner. Dertil havde så fru Rendalen svaret, at hun visste det, og at hun både før Tomas's fødsel og en stund efter havde været ræd; men nu var hun tryg, — skønt, la hun til, »Tomas har noget urimelig overdrevet, fantastisk.«

Hun så spørgende på doktoren, som svarte: »Ja, hans nærver er skitt.«

Doktor Knut Holmsen var en af disse til ungkarle forutbestemte, som vistnok af vanvare sommetider kan drive in i et ægteskab; men som ikke umaker sig med at tænke sammen eller føle sammen med noget annet mænneske, men sitter overalt som for sig selv. Nu bom-sede han ivej med et svar, der falt af sig selv. Men henne skræmte det forfærdelig.

»Kunde Tomas bli gal?« spurte hun.

Dette havde han ikke ment; han svarte også bare: »Ikke han; men barna has.«

Hun for op og stirrede lik-blek på ham,og fra ham ut i haven. »Vet De, hvad De selv siger?« spurte hun.

Holmsen blev rød; for dette uvorne mæn-neske var egentlig meget forknyt. Og for at rede sig begynte han at fortælle om en bok, han netop læste, og som egentlig alle burde ha læst; det var Prosper Lucas's Om arvelighed (L'hérédité naturelle).

De to unge i apalen så straks efter doktor Knut Holmsen og fru Rendalen følges ad til byen, og senere fru

Rendalen vende tilbake med to store bøker under armen.

Dagen derpå, om kvællen, rejste Tomas og blev borte i to måneder. Han havde i bægge havne, de var i, funnet brev, skrevne hvær dag, siden han rejste, af den tro Karl; æn videre nogle innerlige brev fra hans mor; men ikke en linje fra Augusta; hun var syk; hun havde ondt i hjærtet; for stort hjærte, sagdes der. Nu kunde Tomas huske, at hun i senere tid gærne vilde være i fred; det gjorde henne ondt der. Men en kæmpe som Augusta kunde naturligvis ikke ligge under; hun blev nok frisk igenl

Skibet kom sent en kvæll in på havnen; ingen på Godset havde anelse om det, før Tomas sprang sin mor om halsen inne i stuen; hun sat der ganske alene med sine regnskaber.Hun ropte »Tomas!«, som var hun biet alvorlig skræmt; og det gjorde ham bare ænnu galere af glæde; han trykkede sig til hennes svære skikkelse af alle sine kræfter, . . . da . . . han mærkede, at hun gråt; han slap forundret; han så på henne, og da kastede hun sig over bordet stor-hulkende. Augusta var død to dager i forvejen.

Næste formiddag gik han med sin mor, forfærdet og forgrætt, nedover med blomster. Fru Rendalen valgte at gå in porten ved siden af huset; hun vilde komme in bak-vejen. Derved så Nils Hansen henne fra værkstedet og kom straks ut; Tomas var blet lit bak-efter. Det rystede ham så at komme på de gamle kænte veje, at han kunde ikke straks følge. Men da han kom in, og Nils Hansen fik se også ham, Augustas lekekammerat og beste væn, brast han i voldsom gråt og gik sin vej. Aldeles likedan med fru Hansen; hun var i storstuen og stelte om den døde; hennes to-års siste pige sat der på gulvet hos henne, da fru Rendalen åpnede og gik in; Laura kom imot henne og takkede, fordi hun så dit-ned også idag. Laura syntes fattet; men straks den utrøstelige Tomas stak fræm med sine blomster, seg hun ned på en stol og stor-gråt. Barnet begynte også at gråte. Så kunde ikke Tomas holde det ut; han la blomsterne frasig, han visste selv ikke hvor, og løp hjem igen. Han havde set de store fletter ligge fræmover over det hvite lin, et ansigt, som sov, og så de evigheds-blomster i hennes foldede hænder; han kænte dem straks igen på båndet.

Hvor følte ikke fra Rendalen skolen som en byrde i denne tid; for det lille sårede hjærte trængte bestandig til henne. Hun var så bange for hans hang til sværmeri, at det skulde få stærk ny næring, og forstod ikke, hvorledes hun skulde kunne hindre det uten at ta fra ham hans eneste trøst. Hvor blev hun ikke forundret, da hun efterhånden så, at Augustas død virkede ganske det motsatte.

Augusta havde været ræd døden, kanske ænnu mere ræd udødeligheden; dette holdt han urokkelig fast ved, så han tænkte ikke på at søke henne der; det var som at plage henne. De fleste barn gyser ved at tænke sig evigheden. Det var især Karl, som nu drev på med dette æmne; men han måtte tie; Tomas tålte det ikke. Det var mot hennes vilje at prøve på at finne henne op inne i evigheden; det var han sikker på.

Karl gav efter; det var jo ikke selve udødeligheden, hans væn tvilte på, så han kunde føje ham.Prøvde da Tomas slet ikke på at tænke Augusta fræm? Jo, når han sat og småklim-prede på pianoet, var det bestemt henne, han omgikkes med; de havde sittet side om side der. Det var altså det forbigangne, han tænkte på. Moderen blev en dag forundret, da han havde givet et noget heftigt svar, men straks kom in igen og kastede sig om halsen på henne. Hun var så vant til hans heftighed, at når han ikke var uhøflig, la hun ofte ikke mærke til den. Hun så nu på ham: »Hvad er hændt?« — Da rødmede han og la sig in til øret på henne, som han plejede, når hun ikke skulde se på ham, mens han talte. »Jo, engang jeg havde svaret dig hastig, kom Augusta ut efter mig på trappen og sa: »Du Tomas, du skal aldrig svare din mor således.« Dengang brydde jeg mig ikke videre om det; men nu — nu huskede jeg det, da jeg kom ut på trappen.«

På denne tid læste de sammen eksempler iflæng af Lucas’s bok. Disse ofte forunderlige bevis for arv af anlæg og egenskaber, som kunde bryte fræm efter flere, ja mange mel-lemleds hvile, optok ham stærkt; han fik en hel hoben spørsmål at gøre, som han gik til doktoren med.

Lit efter lit var han optat som før; men var mere stille.5-

Talen.

En forårs-eftermiddag i begynnelsen af maj fjorten år efter var der stor vandring op ad alléen til »Godset«. Real-

kandidaten Tomas Rendalen skulde med et foredrag invie det store ny gymnastik-lokale, bygget inne i gården. Ved denne lejlighed vilde han utfolde den plan, hvorefter han skulde styre skolen; fra august af vilde han overta den.

Man visste, at dette havde været hans plan, like fra før han rejste til Kristiania for at bli student; at han intet annet livsmål havde havt, både mens han studerte og siden, da han efter endt eksamen havde del-tat i undervisningen på forskellige gutte- og jente-skoler og nu i flere år gjort sig kænt med bægge slags i Tyskland, Schweiz, Frankrige, England og sist i Amerika. I det siste land havde han især funnet, hvad han søkte, fortaltes der. Selv havde han ytret, at hans livs utvikling lå i den tale, han idag vilde holde, og det fant man var besynnerligt; man var nysgærrig.

I de fire-fem måneder, han nu havde været hjemme, havde han lat bygge gymnastiklokalet, fordi det forrige, ridder-salen, havde han gjort om til noget, hvori man kunde foreta kemiske og fysiske forsøk, — man visste ikkerigtig, hvad det var; men man fik vel engang se det. Og tårnet var blet til et litet observatorium. I det uendelige var noget, han kalte »skole-materiale«, utlosset og utpakket: de allerunderligste prøver var vist bamene. Alt dette og hans endeløse rejser havde kostet.

Hvorledes var der skaffet penger? Ved et tilfælle havde fru Rendalen kommet efter, at skogerne havde været særskilt frasolgte Godset, dels før, dels efterat gårdene, som de hørte til, var frasolgte. Somme af disse skoger var i sin tid bare solgte til fullstændig uthugst; grunnen var altså fræmdeles Godsets. Men fordi de havde ligget længe unyttede hen, var dette blet glemt, og gårdene omkring havde tildels tat skogerne. Nogle processer om dette tapte hun, andre vant hun, og det var for godt norsk tømmer, at Tomas og Karl havde studeret, Tomas realfag, Karl teologi, og bægge rejst utenlands. Karl var efter et års tid kommet hjem igen; men Tomas havde blet ved at rejse.

I de måneder, han havde været hjemme, havde han fortalt pigerne i de øverste klasser, især fra natur-riket. F. e. forklaret dem de allernyeste opdagelser om hjærnens virksomhed, idet han synte dem store tegninger! Når barnene igen forklarte for de voksne, hvorledes opdagelserne var gjort, fik også disse lyst tilat høre på, så det var ikke ualminneligt, at ældre søsken og mødre og tildels også fædre sat pakket mellem ungerne for at høre på ham der oppe i klasserne.

Så kan man forklare sig, hvorfor tilstrømningen nu var så stor.

En styg, rødhåret, fregnet fyr, med temmelig bred næse, grå mysende øjne uten øjenhår, i alle fall rent usynlige, og med en smal-læbet mun som hans far. Og dog sagdes der, at hele jente-skolen sværmede for ham! Man vilde se og høre, hvad dette var for noget-, derfor tre damer på én hærre i de flokker, som stævnede opover.

Fra den store trap foran huset var gjort vej til højre rundt om fagaden og videre rundt om fløjen til bak-gården, den alminnelige skolevej. Der i gården lå også det ny gymnastiklokale. Men ved ingangen til det, oppe på trappen, var sat vagt, og utenfor rundt om var en mængde mænnesker stoppet op, som protesterte med tildels højrøstet tale mot denne behandling. Andreas Berg var den, som skulde passe på, at kun »forældre« slap in. Inbydel-sen havde uttrykkelig lydt herpå; men dette var blet overhørt eller ikke forstått; eller man vilde friste allikevel, og gjorde nu mudder. Naturligvis var dette mest yngre.Det vakte stor munterhed, hværgang en ældre, der ikke officielt var anerkænt som far eller mor, blev vist tilbake. Anton Desen — også kalt »franske Døsen«, fordi han havde levet flere år i Frankrige og nu handlede med franske galanterivarer næsten bent overfor frøkenerne Jensen ved Bommen, — presenterte sig som »far« og vilde in; han havde aldrig været gift, den samme franske Døsen. Stor munterhed 1 Den urokkelig alvorlige Andreas Berg viste ham tilbake, og franske Døsen spurte, hvad fanden der så skulde til for at få slippe in ? Om han måtte til byen for at skaffe præste-attest på, at han var far?

Franske Døsen havde nemlig det privilegium at bekænne højt alle sine synder; folk vilde gærne høre dem. Hans butik var trods hans lette sæder og tale meget søkt; konkurrencen med de to skæve frøkener Jensen, hvad modepynt angik, var ikke farlig. Men se; der kom jo frøkenerne Jensen, og de slap in! Stor jubel i forsamlingen!

For det visste dog alle mænnesker, at frøkenerne Jensen havde ingen barn født; vorhærre bevare os! Andreas Berg forklarte, at det kom af, at de havde en søster-datter på skolen. »Var det derfor, de ingen barn havde født?« — »Nej, det var derfor, de fik komme in; de var i forældres sted.« — »Men,« mente Døsen, »det måtte da være mereat være far æn at være i fars sted?« -— Stort bifall. — »For resten var også han i fars sted for dem, han gav kost og løn; var han ikke det?« — Herpå inlot Berg sig ikke. Nu kom byfogden og frue. Dem vilde Berg heller ikke la passere; for de var ikke »forældre«; ej heller havde de pleje-barn på skolen.

Døsen ropte bravo og klappede i hænderne, og en mængde med ham; man stormlo. Alle kænte jo byfogden og elskede ham ikke; så nu væntede man sig moro. Han var også øjeblikkelig så sint, at han ikke kunde snakke; men stammede og gestikulerte. En lang, smal fyr med briller og et smil — ikke af munterhed eller den sort; nej, af dårlig mave; præget heraf lå over hele hans forvredne ansigt.

Endelig fik han mæle og spurte Andreas Berg, »om han var gal?« Og fruen, som ved slike lejligheder gærne skyndte sig at komme i forkøpet, bemærkede, at ingen forsamling i byen kunde stænge for byfogden. Dette gjorde ikke det minste intryk på Andreas Berg; han gav sig ifærd med at åpne for andre, som kom, og som virkelig var forældre, og lukkede så igen. Nu måtte Døsen tale byfogdens sak. »Andreas Berg burde forstå, at når byfogden ikke havde barn, så var dette ikke byfogdens skyld; ja, ikke hans frues heller.«—Forfærdeligt bifall. — »Forældrenes paradis kunde ikkeganske lukkes for byfogdens af den grun, så længe . . .,« han kom ikke længer; byfogden spurte, »om han var gal?« — »Ja, på Deres vegne, hr. byfogd!« svarte Døsen. — A, for latter!

I det samme kom skomaker Nils Hansen med sin lille hustru. Ham havde da byfogden de hundre ganger spurt, »om han var gal?«

— så Nils Hansen lo, straks han hørte ordet. »Hvem er nu gal?« spurte han.

»Det er Andreas Berg!« svarte byfogden.

»Nej, det er mig,« ropte Døsen.

»Det er byfogden!« skrek nogle i flokken.

»Tænk,« siger byfogden til Nils Hansen, »Andreas Berg har den uforskammethed at — at — at nægte min hustru og mig at — at — at komme in!«

Man så på Nils Hansen, at han fant dette morsomt. Fru Laura derimot blev forundret og spurte Berg: »Kære, hvorfor det?« Men dersom hun trodde at bevæge Berg til at svare, tok hun fejl. Han åpnede for skomakerens: »Værs’gol« sa han. Og de måtte in. Men de hørte Døsen rope efter dem: »Byfogdens slipper ikke in, fordi de har ikke fåt barn!«

Dette hørtes inne i salen; en lang hundre-fold latter kom rullende ut; og utenfra rulledeet stort latter-svar tilbake mot døren, i det samme den stængtes efter Nils Hansens.

Mens salen fyltes af samtale, begynte utenfor en ny bevægelse. Amtmannen var kommet. Fru amtmannen havde tat en fræm-med dame med, som Berg ikke vilde slippe in; bare »forældre« var inbudne, gentog han urokkelig; han visste, at denne dame kaltes »frøken Krieger«; hun havde køpt blomster hos ham.

Amtmannen, også kalt »pigernes Jens«, en blond man med et spisst, skælmsk ansigt, så på sine to forskrækkede damer; de stod deroppe på trappen, bægge to sprut-røde. Fru amtmannen havde frisk væk gåt ut ifra, at en dame, som hun tok med, selvfølgelig ikke blev tilbakevist. Og så var det skét; hun stod grepen i fusk, hun og hennes væninne; til latter for Døsen og hans vænner, og begapet ondskabsfullt af en hel del, hun ikke kænte; hun var nemlig ny i byen. En vakker dame var hun med sjæl-fullt ansigt, høj, spæd; men hun så ut som en meget forskræmt ting; hennes øjne flagrede hjælpeløst; og endelig samlede de sig bønlig på hennes man, der stod igen nede og lo med de andre ad dem deroppe på trappen. »Er det da så farligt, at frøken Krieger kommer in?« spurte han. Megen latter. Sansynligvis ærgrede dette Berg;han hævnede sig ved uten varsku at skyve fruen læmpelig til side for at åpne døren for andre. En sværm af damer, alle ordentlig gifte og med barn på skolen, togede nu op og in; den ulykkelige fru amtman trippede ned ad trappen; hennes forlegne fræmmede væninne efter; der var et kort

ord-skifte mellem dem, som endte med, at hennes væninne gik. Fru amtmannen vilde endelig følge; men fik ikke lov; så vilde amtmannen galant følge; men den fræmmede dame sprang fra ham. Amtmannen kom derved like i vejen for en vogn med to store danske hester for, styret af en kusk i gråt livré.

Det var konsul Engel og frue, som kom; de kørte like op til den indre gård, da fruen var svakelig. Intet kunde være omhyggeligere, ømmere, nydeligere æn den måte, hvorpå konsulen nu hjalp sin frue ut af wiener-vognen, næsten bar henne in. Han var en smuk man; ansigtet så nobelt; hans kænte smil var væn-ligere æn nogensinne, mens han gled fræm gennem mængden med sin svake byrde. Også hun var smuk; øjnenes uttryk klokt og smærte-ligt, eller kanske rettere smærtelig-klokt; fra øjnene la det samme sig over munnens linjer og kinnernes magerhed. På hele sin langsomme vej fra vognen til trappen, videre møjsommelig op ad den til døren fulgtes hun af fru amt-mannens skræmte fugle-øjne; de flagrede om den syke, så luften kom full af spørsmål. Fra henne fløj de over på konsulen; fra hans øjne op i fruens igen; . . . hvad i al værden vilde de? De fyltes af tårer; hun tørrede dem hurtig, med et skyt blik. I det samme kom amtmannen for at føre henne in; hun skræmtes, rødmede, smilte; ja, lo, — vorhærre vét hvoraf.

Fru Emmy Wingaard, ung og strålende, passerede netop. Amtmannen hviskede til henne og fik også sagt noget, som bragte henne til at le. Så spurte han, om de ikke skulde sitte sammen. — Fru Emmy Wingaard var født Fiirst; hun havde krøllet, lyst hår og kvikke øjne og gav nogle kast med dem over til Døsen, hennes bror marine-løjtnantens beste væn. Døsen satte et fortvilet ansigt op, pekte in og lot hodet falle. Hun forstod, han ikke slap in, og strøk den ene behanskede pekefinger spottende på den andre over imot ham. Hun gled in. Hvor var hun vakker og munter; hun lignede byens og hele kystens fornemste kavalér, hennes bror Niels Fiirst, „ marine-løjtnanten. Tvilte nogen på, at Niels Fiirst var kystbyernes løve, så kunde de bare spørge den dame, som nu fulgte efter fru Emmy; spør Kaja Grøndal, ingeniørens hustru

— hans, som aldrig er hjemme. Spør henne,

iiom Niels Fiirst, som meget ofte er hjemme, er den første kavalér i byerne der omkring, og den frodige dame vil se på dig uten at rødme, og spørge igen, om nogen tviler på det ? — Den galante amtman lot alle damer gå foran in; henvendte så et par vænlige ord til Andreas Berg, som ikke svarte. I det samme så Berg fru Rendalen, ført af sin søn; men bakefter kom byfogden og frue; alle fire ut fra hovedbygningens elev-ingang — den gennem tåmet. Altså havde byfogdens trængt sig in til fru Rendalen for at klagel Skulde Berg kanske nu foran denne uartige ungdom få uret, fordi han strængt havde lydt ordre? De stævnede ganske rigtig mot hoved-døren her istedenfor at gå til den annen dør, som førte in til forværelset , hvor elevernes gymnastik-dragter hang. Det kunde ikke være for annet æn for at skaffe byfogdens adgang, at de kom denne vej.

Fru Rendalen og hennes søn blev hilst af dem, som var nærmest; Berg åpnede, hun steg først op, men trådte tilbake deroppe og lot ganske rigtig byfogdens passere; efter dem hennes søn. Selv blev hun stående.

Hun var nu en svær kvinne; håret under kappen aske-gråt; ansigtet brunt, stærkt; det havde under brillerne noget lysende. Hunhavde gjort et dygtigt stykke arbejde og var sig bevisst, at hun nød respekt.

»Alle I, som ikke hører til her, får være så god at gå; her skal være roligt nu.«

Hun havde ikke før sagt det, før nogen og hvær rørte på sig; og da de borteste bøjde om hjørnet og forsvant, gav de andre sig snart efter; lit knis, lit hviskende vittighed; men de gik. Andreas Berg var den eneste, som havde lyst til at mukke; for dette med byfogden var hårdt. »Nu kommer vel ikke flere, så De kan gå in, De også, Berg. Tak skal De hal« Og dermed var det færdigt.

Selv skred hun in; de nærmeste rejste sig og hilste; ti det var gammel vane; de var nemlig forhenværende elever. Men da de gjorde det, rejste efterhånden hele forsamlingen sig.

Hun hilste til højre og venstre og satte sig oppe ved katedret på den forhøjning, hvorpå dette stod. Hun så utover forsamlingen; hvær sittende plas var besat, nogle få mæn stod i mellemgangen; nu fik også de stoler; en gammel kone kom fræm med dem.

Tomas Rendalen stod henne ved vinduet og talte med doktor Holmsen. Denne hærre så temmelig lasket ut og var rød af ansigt; hans store utstående øjne havde en blanding

ii*af ironi og skyhed; han stod og kærede, halvt i smil og halvt i forlegenhed, med den ene hånd i sit brune, noget grå-sprængte skæg, mens han hørte på Rendalen.

Tomas Rendalen var hans rene inotsæt-ning; bestemt, ildfull, elegant. Skolebarnene havde travelt med at fortælle om ham, at han brukte essenser, og sandelig — det duftede af ham som af en fin dame. Noget pertentligt var der også over hans linned, hans grå klæder, som i misunnelsesværdig nyeste snit sat efter kroppen. Han var ypperlig skapt og meget elastisk i alle sine rørelser. Mens han talte hviskende til doktoren, havde han et nervøst, intrængende lag; det var, som det galit at bruke øjeblikket ut til det siste. Så brøt han tvært af og ilte nerover. Der åpne-des nemlig døren ænnu én gang, og in kom de, som han sansynligvis havde væntet på, gamle Green, ført af kapellanen Karl Vangen.

Ja, nu var det gamle Green; en bøjet olding, som gik varsomt, ført af den lange pastor Vangen. Karls ansigt var af dem, som ikke let ændres; den store panne, de store øjen-hulninger, de gode øjne. og den lange, like, lit smilende mim, som Tomas i sin tid havde gjort så nar af, var altsammen som før, bare det sat på et længre mænneske. Tomas kom for at hilse på oldingen og gik ærbødig påsiden af ham opover, hvor der var levnet ham en lænestol ved siden af fru Rendalens deroppe på forhøjningen. Karl Vangen satte sig ved siden af, og Tomas Rendalen steg op i katedret.

Han for med de nervøse, fregnede hænder op i sit røde hår, hvilket han derved puffede ænnu højere op; derfra i lommen efter lommetørklædet, så til vand-karaffelen, så til ting, som han flyttede væk fra pulten; han var et forskrækkelig uroligt mænneske. Han så kvast med de plirende grå øjne, nu hit, nu dit; endelig på sin mor og gamle Green, smilte til Karl Vangen — og begynte. Hans røst havde tenör-klang, var rund, varm og meget øvet, så den lød behagelig.

Til forsamlingens allerhøjeste overraskelse sa han, at det var om sædeligheden, han nærmest vilde tale. Det var nærmest i sædeligt øjemed, at denne hal var oprettet. Hele opdragelsen i skolen måtte herefter mer æn før ha sædeligheden til mål. For at kunne tale frit herom var det nødvendigt at inskrænke forsamlingen strængt til alene at omfatte forældre eller dem, som havde et lignende ansvar og kunde væntes i kraft af dette at ta den alvorlige sak med alvor.

(Og der stod et alvor af ham selv, som havde lit af skarphed; han næsten truede. Hanså slet ikke, hvor forskrækket denne provinsbyforsamling straks blev; han tok deres forlegenhed for en slags højtidelighed; for noget af en kirke-forsamlings skyhed, :— og gik på.)

Ikke alene for kvinnens egen skyld måtte der for alvor begynnes her; men også for mannens. Enhvær passe sig selv, man som kvinne; men kvinnen havde den spore, at passede hun sig, så kom hun højere op i samlivet og samfunnet.

Det var dette, som skolen bedre æn før burde hjælpe henne til.

Den ærværdige man, som sat på hans højre side, havde engang sagt ham, at alene de slægter lå under for drukkenskabs-lasten, hvis nærver først var grundig svækket af kønslig utsvævelse; i slike slægter blev drukkenskabs-lasten gærne arvelig. Jeg tænker, der er mere æn den, vi kan føre tilbake hit. Nydelses-syken ubetinget; den gror ofte i tilsynelatende frodig jordbund; men man kan se frodig ut og dog være dygtig svækket. Den karakterløshed, som ikke årker, ikke vil, når der går motbør, — er i regelen frugt af fædrenes synd i det kønslige, ofte med tillæg af egen. Al slags moralsk og intellektuel slaphed og sløvhed, når d.en griper om sig i slægter, som engang har været oppe, kunde for det mesteføres tilbake til denne årsak, i alle fall som den stærkeste af flere. Vor hidsighed, heftighed; vort utålmod, vore overdrivelser, vor pirrelighed, — når de ikke skyldtes rent tilfældige opdragelses-årsaker, rent tilfældige sygdommer,— havde også sin stærkeste grun her; alt slikt var svækkelse, sædvanlig pådraget i flere led, og kanske øket i det siste.

Undersøkelserne her er så ny; vi kan ænnu ikke fræmlægge så svære bevis, som vi aner, der er. Først i den siste

tid begynner alvorlige mæns og kvinners arbejde at samle sig om dette som om det allervigtigste; men de, som vét, at det er det, er ænnu få.

Derfor er skolen heller ikke på højde med sin opgave her; navnlig kvinne-skolen likefræm slet.

»Den skole for kvinnelig ungdom, som vi nu står i, er som undervisnings-anstalt så god som nogen annen i landet; derom har jeg forvisset mig; men det har været bestyrer-innens store savn under hele hennes gærning, at det mål, hun oprinnelig havde sat sig, — det at give et bidrag til den sædelige opdragelse, større æn det alminnelige, —- det har hun ikke nåd. Herom har min mor underholdt sig med mig mere æn om noget annet, så det tilsist også blev min daglige tanke. Min herkomst, min opdragelse, livs-førelse havde på mer æn én måte lagt det således tilrette for mig.«(Hans røst dirrede let; han måtte holde inne. Hans mor bevægedes. Alminnelig stirrende forundring.)

»Kvinnens sædelige opdragelse? vil de fleste svare. Er der noget ivejen med den? Ja, blant almuen; men i byens dannede klasser? Er ikke den udmærket? I religionens vare-tækt, i hjemmets rene luft, i skolens regelmæssige arbejde, i det afsondrede liv blant jævn-årige af samme køn?«

»Ja, hvorledes forholder det sig med alt dette?«

»Lad mig først ta hjemmets rene luft; ganske i forbigående. I en sjø-by — det inrømmer vel alle — er den sædelige strømning ikke den stærkeste strømning. Købmæn og sjømæn — deres utvikling fører det med sig — er i sædelig henseende blant de dårligste. Ingen tør nægte det. Et tidligt rejseliv skyter moralen ut på slibrig grun. En købmans bedrift, hvori vinningens procent bestandig svæver mellem at være rimelig fortjeneste — og tyveri, styrker ikke den moralske vilje. Dannelsen er som regel såre liten, læsningen inskrænket til et par blad og kanske romaner; omgangen utenfor standen og familjen næsten ingen; så her er liten motvægt. Sjømans-livet er i regelen et løsrevet liv i alt slags selskab rundt al jorden; i ni af ti til-fæller er skipperen en udannet man, kanske rå, ofte tyranniseret af rederen; han tyranniserer næsten altid selv, hvis lejligheden lokker til det. Og som det nu er blet hos os: at skipperen har lært at snike sig til procenter af fragten som af alt, han køper in til skibets behov, like til af vandet, — jeg kænner slike

eksempler! — altså et gennemført tyveri--

forstår vi, at strænge grunsætninger opdrages ikke i et slikt liv. Her blir også i regelen et råt eksempel givet til underordnede.«

»Så ofte hele denne skare vender hjem, er det ikke for at styrke byens sædelige vilje eller øke dens karakter-fond. Og hvad hjemmene angår, særlig skipperens, så fatter vi, at barne-opdragelsen kunde ha trængt et solidere tilskud. Eller fatter ikke alle det, så jeg skal læg^e det fræmf«

(Dersom de, som læser dette, kunde se forsamlingens forskrækkelse, forfjamselse, undseelse, angst; de enkeltes raseri, — f. e. tre brun-røde skipperes! — andres urokkelige stirren ned i sin hat, sine hænder eller på sin formans ryg; men også nogles skadefryd over skandalen! Disse siste var de eneste, som vågede at se op; øjnene slog grådige ned på den smilende Engel, på skipperne, på køb-mænnene, på amtmannen, på deres hustruer,

— på alle, som havde noget for egen ellerandres regning at sitte på forundrings-stol for! Der var kvinner gråtefærdige af skam, af harm, af skræk over at måtte være tilstede; de sat på spranget hvært sekund; men turde ikke. Der var mæn, som tænkte: går dette en halv tomme længer,—ja, så pinedød rejser jeg mig! Men de rejste sig ikke. Da doktoren snøt sin næse, blev alle så forskrækkede, som om han havde lynet.)

»Mange tror vist, at når barnet ikke ser noget anstøteligt i hjemmet eller ikke hører slibrig tale, så er her gjort, hvad gøres kan, især hvis man også passer på, at det ikke selv forfaller til noget galt.«

»Jeg siger, at sålænge der ikke gøres mer, er barnet utsat for alt muligt.«

»Her sværmes for uvidenhedens uskyld; det hænger sammen med noget, som jeg ikke nu kan tale om, — jeg skal nok senere skaife mig lejlighed. Her inskraenker jeg mig til at sige, at den uskyld, som vét, hvilke farerne er, og

har kæmpet mot dem fra ung af, alene den er stcerk. “

»Al opdragelse, som i dette æmne skal utrette nogét, sætter som uomgængelig betingelse: full fortrolighed mellem barn og for ældre. I alle fall mellem barn og mor eller for at uttrykke hele min tanke: med den af forældrene, som er mest skikket til at underholdebarnets fortrolighed; det er nemlig en særegen gave. Og har ingen af forældrene den, hvilket let kan hænde, da skaf en, som har den! Sæt alt in på, at dette sker!«

»Er barnets far en man, som selv ikke hæderlig har bestået sin kamp, — den være nu kommen tidlig eller silde til ham —, så er han her — ikke alene femte hjulet til en vogn; det kan ænda gå; — men i regelen er han en hindring. For så er der oftest noget i hans væsen, i hans tale, i hans omgang, som sårer eller frister-, det, som skulde behandles alvorlig og fast, blir i hans nærvær morsomt eller glidende.«

»Og i denne by, slik som jeg kænner den, og navnlig som de kænner den, som er gamle på stedet og er biet skarpsynte for dette,—i denne by, tænker jeg, de fleste hjem er klejne i så henseende. Fædrene hjælper ikke til; mødrenes forsøk på at holde den fulle fortrolighed oppe som mellem kammerater, er bestemt dygtig magert; regelen er vel, at det næppe gøres. De forstår ikke at gøre det.«

»Så længe vil også arbejdet for saken ved skolen bli svik-fullt. Det kan nemlig let kaste barnet mellem ædel lære og dårlig praksis; kunskab om det onde, når den ikke støttes af årvåken fortrolighed, kan let bli tilfristelse, den også; allerede Paulus har været opmærksom på det.«

/Jeg forutser af den grun, at i førstningen vil vort arbejde ofte komme til i livet at vidne mot os; men der er allikevel ingen annen vej at gå; — nej, ingen annenI«

»Er det ikke en bestemt alder, som skolen især må ta vare på? Gæller det ikke især at komme frelst over den? At vække lysten til dette, at skaffe midlerne — se, det er opgaven! Spør lægerne; spør erfarne opdrager-inner!«

»Min mor, som jeg vel tør kalle en erfaren opdragerinne, vidner, at i overgangsalderen glider de fleste væk, idet de taper sin åpenhed, stykkevis eller helt sin flid, sin or-dens-sans; der flytter noget fræmmed in af blandet natur, — af højst forskellig beskaffenhed hos de forskellige. Tænk, hun siger, at dette hænder de fleste. Det er det annet, som er undtagelsen; dette er regelen.«

(Ved at se på forsamlingen skulde man tro, at dette bare angik kvinner og ikke mæn. Mænnene så nemlig frit og uforskammet op på kvinnerne, hvilket gjorde øjeblikket ænnu pinligere .— især for dem, som vitterlig for gud og hvær man havde været elever af fru Rendalens skole.)»Altså: her skal arbejdet lægges; på at møte denne overgang fullt rustet, derpå må alt gå ut.«

»For det nytter ikke at nægte det eller at omgå det: — dette er det vigtigste. Mot dette, som i egentlig forstand er at bevare sjæl og legeme, er f. e. sprog-kunskab, piano, fmentimmer-netheder bare luksus; historie, geografi, aritmetik, skrivning noget mere; dog bare af tredje rangs nytte.«

»Men religionen? Kan den ikke her hjælpe over? Ja, hvad mener man? Kunskaben om gud, om moral-budene er naturligvis en nødvendig kunskab; men først når den blir til et forhold, er den virksom. Og det er det sjældneste. Byg ikke for meget på en tro, som kan tapes! Det er de færreste, som gripes varig af religiøs tro.«

»Det ser annerledes ut, fordi ænnu hos os er religionen omtrent det eneste, som bydes, i alle fall utenfor de største byer. Det ser ut så, fordi vi overhodet her ikke har lært at se; også fordi at de fleste ænnu skjuler sig.«

»Barn danner ingen undtagelse; tro endelig ikke det! Man kan rive barn lettere med; men de glemmer snarere og fullstændigere det ene over det andre. Man behøver ikke så meget for at få dem til at tro; men heller ikke så meget for at få dem til at tvile. Forholds-tallet blir derfor det samme: de, som bindes varig af den religiøse tro i sin sædelige vilje, de er yderlig få også blant barnene.«

»Her er fire præster tilstede; jeg bér dem rejse sig og motsige mig; —jeg tror ikke, de kænner trang til det.«

(En stunds ophold; alles øjne rettedes på dem af præsterne, de kunde komme til at se. De fire velærværdige sat urørlige som gudebilleder.)

»Mener jeg da, at den religiøse forkynnelse på skolen skal der ikke lægges vægt på? Det motsatte! Ingen religiøs time uten i forkynnelsens hele alvor — helst af ham, som, like til barnet er konfirmeret, skal forberede det for guds-forholdet. Helst af præsten altså; jeg vilde sige, ubetinget af præsten, hvis det gik an. Også forholdet til læreren burde nemlig her være et støttende forhold.«

»Jeg kan ikke nærmere gå in på det; jeg siger alene, at så er det ordnet på vor skole. Min ungdoms væn, min bror, pastor Karl Vangen, skal ha eleverne, fra de er 6 år gamle, til de er 16 år,'hvær skoledags morgen i opbyggelse og undervisning; og meningen er, at han skal føre denne sin flok in for menigheden.«

»Men det fræmgår af, hvad jeg har sagt,at dette kan knytte et forhold dypt og skønt

— alene for nogle enkelte.«

»Det er på tide, at skolen erkænner dette.« —

>Man har i senere tid,« fortsatte han efter et ganske kort nyt ophold, »begynt at ophøje historie-meddelelsen, literatur-oversigten til rang som karakter-bestemmende fag. Når disse fag blir mere bearbejdede for skole-undervisningen, æn de nu er, vil de også få mere betydning i så. henseende.«

»En hjælp er det naturligvis altid,« mente han, »at barnet lærer store, gode eksempler, høje tanker at kænne, og får — om og et tarveligt — utsyn over mænneskehedens levnets-løp som over det enkelte folks, det enkelte store mænneskes. Men hoved-sak kan det aldrig bli, at høre fortalt om andre.«

(Nu begynte forsamlingen at bli nysgær-rig; hvor vilde han tilsist hen? De følte, at nu måtte det dog komme.

Han la sig fræm over katedret og sa langsomt:)

»Den vigtigste kunskab for mænnesket er at lære at skøte sig selv; og den næst vigtigste er at lære at skøte sit afkom. — Disse Herbert Spencers ord er snart hele værdens program. «»Før dette også blir det vigtigste for skolen, får de andre fag heller ikke sit rette sted i opgaven og den deraf afhængige ordning.«

»Men at lære at skøte sig selv, lære at skøte sit afkom, — det har et sædeligt mål og er det eneste middel, der her kan brukes som grunlag.«

»Får du i tidlig alder tilstrækkelig kunskab om, hvorledes dit legeme er sammensat og arbejder; og får du vite helt ut, hvorledes du kan gagne eller skade det, og gennem dig dem, der skal fødes eller bli afhængige af dig,

— så er denne din viden ikke alene din sikreste vogter, hvis du vil bruke den; men den gir dig i regelen også viljen til det. Ansvarsfølelse vækkes stærkere af kunskab æn af noget annet. Men så må kunskaben ikke gives for sent.«

»Jeg behøver ikke at sige, at den alminnelige skole gir så altfor lit' — og gir den ikke, som den skal.«

»Man må vite, hvorfor den gives. Man må være åpenhjærtig, ingående; slet intet skjule; netop det, som nu alminnelig skjules, er det vigtigste. "

»Jeg taler om overgangs-alderen. Vét barnet, hvad det er, som da begynner, og hvorfor det begynner, —jeg mener kunskabenfullt ut? Vét det, hvilke fristelser da vil komme, eller hvorfor de vil komme? Har det lært, hvormed disse skal møtes? Har det lært, hvorledes det i den tid kan bygge betingelser for sundhed, og derigennem for karakter, for godt humør, for lykke? At af denne tid altså afhænger det følgende liv, ja, det følgende afkom?«

»Er dette lært således, at kunskaben har brænt sig in i barnets vilje? Har de fag, jeg før nævnte, her løpet til af al ævne med det, som netop nu, netop her kunde lede fantasien på ædle spor, styrke forsættet, begejstre? For barn, især unge piger, kan begejstres.«

»Eller for at stige ned til det, alle formår: kænner hjemmene til, at i den alder er visse spiser og krydderier for somme naturer en fare? At der helst bør holdes en bestemt diæt, og da hvilken]? Vét skolerne, at en særegen gymnastik bør komme støttende til?«

»Ikke alle barn trænger samme fortrolighed, opsigt, behandling; enkelte trænger aldeles ingen. Men at de fleste trænger, — jeg spør trøstig denne forsamlings egen erfaring. De har alle engang været unge og har havt kammerater.«

(Han gjorde et ophold og så sig om. Man kunde høre en liten fugl kvidre friskt langt, langt borte.)»Jeg spør om mere: var det ikke i denne alder, at de, som ikke havde lært det før, lærte at måtte skjule? Og gå hemmelig tilværks? Med blufærdigheden såres æresfølelsen; med den motet. Når noget tør vedgås, annet ikke, — ja, da gør vi in-hug i vort mot. Ganske stille, i regelen upåagtet, begynner i denne alder selv-ødelæggelsens kræfter i legeme og karakter. Ingen tør motsige mig!«

(De forfærdelige ophold, han gjorde, var næsten værre æn alt, han sa. Her gjorde han igen et; han gik nemlig nu over til noget nyt.)

Men er der noget sted i værden, spurte han, hvor skolen er ordnet slik, som disse erfaringer kræver det?

Herpå gav han svar, idet han utførlig skildrede flere skoler i Amerika og England, dels for jenter alene, dels for jenter og gutter isammen, likesom flere højskoler for unge kvinner alene, som for unge kvinner og mæn tilsammen. Han mente ikke, at de enkeltvis bød alt, han ønskede; men hvær bød noget, somme meget.

Navnlig dvælte han ved en medicinsk højskole i Boston, hvor en ugift kvinne var professor i anatomi, og det for unge studerende af bægge køn. Han fortalte, at hun særskiltsørgede for, at hennes kvinnelige elever blev lærere på byens jente-skoler.

Denne kvinnelige professor mente, at en-hvær skole burde ha en læge til lærer. Enten lægen selv eller en annen naturkynnig måtte lede barnets natur-studium i det hele; men bestandig så, at det fik slående intryk. Allerede barnet kunde i mikroskopet se, hvorledes f. e. planten er opbygget af celler, og hvorledes alle dens uensartede deler utvikles af ensartet grunlag; iagttage plantens ånde-drag, celle-deling, top-vækst, befrugtning; få inbil-nings-kraften optat, ja, reguleret af naturens arbejde og harmoni.

Barnet måtte tidlig få en hellig beundring for alt, som var sundt, friskt, naturligt; likesom medlidenhed med alt, som var skadet og sykt; ækelhed for alt unaturligt, men også her medlidenhed.

Mikroskop og analyse og en slik mængde af tegninger og apparater må til, at der kan ikke være tale om svigtende forståelse på noget hoved-punkt; ej heller om, at undervisningen blir bare en kedelig lekse-læsning eller en dubbende forelæsnings-time; men selv-arbejde, virkeligt ævne-utviklende selv-arbejde under lærerens vejledning.

Skolen blev naturligvis meget kostbarere æn den nærværende; anskaffelse af material,

12*når dette skulde være ordentligt, var en særdeles betydelig utgift; han fortalte dem, hvad bare et mikroskop kostede, og deraf måtte hvær skole ha mange; desuten, lærerne måtte ha højere løn.

»Men krigs-budgettet filc betale,« sa han muntert. En moralsk og fysisk stærk slægt, — det var fullt vederlag.

For at skaffe tid måtte — foruten det fullstændige apparat, som i stort mon gjorde tilegnelsen kortere, — også tildels andre fag foredrages på en helt annen måte æn nu og al lekse-læsning foregå ved lærer-hjælp på skolen. Selvfølgelig måtte skolen holdes både formiddag og eftermiddag med et måltid på stedet, tilstrækkelig og kraftig kost. Når barnet kom fra skolen, var det fullstændig frit, måtte ingen samvittigheds-frygt ha for den dag imorgen. Om alt dette, og da navnlig om undervisningens ordning i den ny plan, vilde han tale på samme tid og sted næste lørdag, og dertil inbød han som nu forældrene.

Han vilde ikke tilbakeholde som sin mening, at innen ikke lang tid kom den hele værdens-undervisning til at bli ordnet som her foreslåt og til helt at foregå på statens, kommunens kost. Dette var samfunnets største sak.

Men ubekymret om, både hvad som vilde komme, og hvad som var, skulde nu hansskole for utvikling af kvinnens ævner og karakter følge den linje, som han holdt for den rigtige. Af alle måter at forkynne på var eksemplets den dygtigste.

Han bad intrængende om forældrenes hjælp! Han vilde forsøke at gøre det til en ære for denne by at gå foran her. Men det var et kostbart foretag. Hvad kostede ikke bare den kvinnelige læge, som nu fra Amerika kom over for at lede den undervisning, han holdt for skolens vigtigste?

(Bevægelse, mumlen, livlighed i forsamlingen; for første gang under hele foredraget.)

»Ja, i Boston har jeg møt en norsk kvinne, som kom dit-over meget ung, og som har tat eksamen for flere år siden ved den medicinske højskole; hun heter miss Cornelia Hall.« (Han uttalte navnet på engelsk.) »Denne dame er allerede øvet som lærerinne ved kvinnelige skoler. Hun har også samlet sig praksis. Når hun kommer hit, er det et offer, hun bringer sit fædreland; men vi kan ikke mot-ta det således, at hun fra en intækt af 3000 dollars om året går over til alminnelig norsk lærerinne-løn. Her kan hun intet tjene som læge; hun kan ikke praktisere her uten på betingelser i »kvaksalver-loven«, som er uværdige for en fræm-med læge som for det folk, der har givet loven.«»Æn videre er skolens apparat-samling vistnok ret betydelig; men den kan vanskelig bli betydelig nok. I samme grad som den økes, i samme grad lettes undervisningen.«

»Jeg skammer mig ikke ved at tilstå, at min mor, som har spenderet en formue på dette, umulig kan gå længer; jeg har måske overanstrængt hennes ævne allerede; så jeg trøstig henvender mig til alle i denne forsamling, og da især til kvinnerne, og siger til dem: vét I af erfaring, hvad dette gæller; hvad en kunskabs-rik kvinne, som har lært at be-hærske sig selv, at stole på sig selv, er værdt,

— så kom mig til undsætning! For eders barns skyld gør det! For det gode eksempels skyld gør det!«

»Hvad mig angår, — jeg vil leve og dø på denne sak her i vor føde-by.«

*

❖ $

Det siste sa han med en pludselig opsky-tende bevægelse; den kom så overraskende på ham, at han glemte at invie gymnastiklokalet; han måtte ile af katedret uten at hilse; han forsvant i døren til det lille forværelse, hvorifra han sprang over gården til huset.

Forsamlingen sat igen, som var han ikke færdig. Slutningen kom også dem så tvært, så voldsomt, og i hans bevægelse var en elek-triserende magt, som nådde. Man måtte besinde sig.

Nogle grovere naturer nede ved døren rejste sig imidlertid; så alle. • Nu kom et øjeblik for fru Rendalen, fullt af den største overraskelse.

Hun så jo ikke godt; selv med briller ikke langt. Og desuten havde hun den hele tid bare set på sin søn; hun havde fåt ondt i hals-musklerne på højre side af at sitte vendt med hodet til ham; derfor havde hun tilslut drejet stolen og sat nu helt vendt imot ham. Æmnet var henne kænt, sætning for sætning; men hans energiske foredrags-måte, hans personlige magt, hans uforfærdethed var henne bestandig ny; henne skræmte den slet ikke. Tvært om; hun var selv en tapper natur, og hun visste, at var åpenhed nødvendig i noget æmne, så var det i dette. Hun kænte tilstandene og likegyldigheden for dem. Hun vilde, at én gang i sit liv skulde de høre. Og han gjorde det så ædelt, syntes hun. Hun fulgte og følte hans indre bevægelse ved det; hun visste, at vogtede han sig ikke, så blev han overvældet. Da derfor de tre-fire ord til forsamlingen pludselig satte ild på, var hun færdig, hun som han. Hans slutnings-ord fylte hennes briller. Hun måtte til at tørre dem, og imens så hun ingen og tænkte på intet utenomsig. Men hun vaktes og blev færdig i en fart til at rejse sig, da hun hørte, de andre begynte. Hun vilde stå færdig for at mot-ta dem, som måtte ville hilse på henne og kanske også be ham. hilset, som havde løpet sin vej.

Og så kom der ingen. Jo, frøkenerne Jensen kom, de to skæve modehandlerinner; stille, hjærtelige og smilende som bestandig kom de; de takkede og bad »skolebestyreren« hilset så mange ganger; hvis de fik lov, ønskede de nok selv at få komme op og takke ham. Men frøkenerne Jensen var de eneste. Ikke engang Nils hlansen kom, og ikke Laura; ikke en eneste af hennes gamle elever; ikke engang fru Engel, den kære stakkars Emilie, som hun, ret som det var, havde tænkt på; ingen.

Om nogen havde gåt op til fru Rendalen for på forsamlingens vegne at gi henne en ørefik, så kunde den redelige kvinne ikke være blet mere forskrækket. Du evige gud, hvad betød dette?!

For henne var jo hans tale deres samliv; tanke for tanke, hvad de havde lært og erfaret sammen og fåt stadfæstet, den ene hos den andre.

Men den var mere; den var hennes lange arbejde, først og sist med ham selv, like fra han blev født, og til han stod der som nu, klar, kunskabs-rik, varm, fylt af et stort mål;— talen var dette arbejde, denne utvikling i blomst; nu skulde det gå over i frugt.

Hvor hun elskede ham; hvor hun beundrede haml Hun visste, hvad han havde utkæmpet og utrettet i disse 28 år; hun visste, hvad hvær tanke var sammensnoet af, som nu gav klang.

Hun havde havt drømmen om det, men ikke klarhed; den havde han! Hun havde ikke kunnet utrette noget med denne klarhed, selv om hun havde havt den; men han kunde!

Ja, var nu ikke dette allikevel et eventyr trods arbejdet, hennes som hans? Hvad hun havde tænkt uklart engang i sit ungdoms-mot, nemlig at gøre Kurt-arven om ved tilskud af sin egen arv; — og senere, hvad hun dristig havde begynt, da hun ryddede ættens mørke hus og gjorde det lyst og rent og så gav sig til at flytte »tryg barne-latter« in; hun havde begynt det forvirret, dumt, men motigt, — nu stod det der! Og det ved ham, barnet! Var ikke det et eventyr?

Hvor var hun overlykkelig! Hun kunde ha knælet ned foran forsamlingen for at takke gud, — ja, gærne i en sang, skønt hun ikke ejede en ren tone! Hun visste, at hvis alle disse mænnesker kom op for at takke henne, tale med henne, så kunde hun ikke længer styre sig; da prostituerte hun sig; menhvad gjorde også det? Han havde jo gjort det så godt!

Og så kom der ikke ét mænneske. Jo, frøkenerne Jensen; men ingen flere. De gik.

Men gamle provsten da? Ja, han sat der ænnu og grunnede; en umiddelbar trang til at tale måtte dog ha drevet ham til at rejse sig, ja, til at sige noget på de andres vegne? — Først nu, da næsten alle var gåt, begynte han at røre på sig; han så op, så længe på henne, likesom spørgende, rejste sig besværlig og kom. Endelig! »Ja, kære frue, dette var dygtig gjort.«

»Ja, ikke sant —?«

»Rigtig dygtig gjort. Men jeg vilde ha git meget for, at det ikke var gjort.«

»Men provst —?«

»Ja, jeg kan nu ikke snakke om det; her er for stor støj, og jeg er træt. En annen gang. Hils ham fra mig! Farvel, fruel« Han tok Karls arm og vilde stige ned.

Der var bare ét mænneske like så forfærdet, ja, overvældet af dette som hun; det var Karl. Han havde fra begynnelsen af som hun bare fulgt foredraget og foredrageren; uskyldig som han var, ikke tænkt muligheden af, at nogen kunde føle annet, æn at dette var det rette ord, talt af den rette man. Men senere ved tilfældig at iagttage forsamlingen, nemligda spørsmålene til den begynte, havde han fåt tvil. Og den var steget, så han tilsist sat med hjærte-klap. Men at ingen kom til moderen, ja, ikke engang nogen af hennes fordums elever, . . . han kænte hennes ansigt, han så hennes smærte! Og nu æn-og provsten —! — Å, han slap provstens arm og grep hennes hånd med bægge sine; han havde slik lyst til at omfavne henne; men her var ænnu for mange inne; han så på henne, til tårerne trådte ham i øjnene, og så allikevel tok han og omfavnede henne og kyssede henne med; de fik se på det, hvem som vilde. Så gav han lit kejtet provsten sin arm og hjalp ham ned.

På dette blev den skikkelige fru Rendalen mænneske igen. Hun pilte lettere, æn nogen kunde tro, ut af døren til det lille forværelse og derfra over gården til huset. Der søkte hun sin søn; han havde just kastet af sig frak og vest; han vilde ta et bad. Men hun kunde ikke vænte, til han var færdig med det; hun kastede sig til ham, trykkede ham in til sig °g gråt, mens hun sa: »Tomas, kære Tomas! Du min Tomas!«

Også han havde længst forståt, at noget var ivejen. Nu stadfæstede hennes blik, hennes væsen dette; æn videre, at hun ingenting sa, ikke hilste fra nogen, skønt hun var bletefter. Nu kænte han, da spænningen var over, en dunkel angst, et stik i hj ærtet.

Men han vilde ikke tale om det. Og heller ikke hun. Så gik hun, og han tok sit bad. —

Andreas Berg stod efter inne i gymnastikrummet. Og da det siste mænneske var gåt ut, lukkede han døren og begav sig værdig hen til det ene hjørne nede ved hoved-døren; der var forskellige gymnastik-apparater opstablede, og et stort sejl lå kastet over dem.

Dette sejl trev han i og halte det med støj ned på gulvet.

Derved kom to hoder tilsyne, fire armer, som hurtig slyngede sig i hværandre, to skørter og fire snørestøvler; to dryppende svede ild-røde ansigter trykkede sig in i hværandre, et optufset blondt hår, et do. mørkt blandedes.

Berg stod der stræng. »Je så flejre ganger, atte sejlet rørte sig,« sa han. »Je kunde inte skønne, hå dettene va for noe; tilsist trodde je, det va et par små-jenter. Så er det to vaksne kvinfolk. Skammer di dere intef«

Den ene af de to begynte at gråte, og den andre at le.

»Og dettene ska være bra mans barn? Dattera te amtman?« sa han til den, som lo. »E voksen jente, konfermert å i øvste klassen? — Åsså du da? Mener du inte, je kænner dig?Datter te Nils Hansen; mor di var her. Hu skulle rekti ha set dig under sejlet! Ja, far din åsså! Der er noe te forskel på dig å den søstera di, Augusta! Hu bar sig altid at som folk, hu. — Ja, bare rejs dere! Nå går je in å sier det te frua.«

Han var ikke ute af døren, før de sprang i vejret. Gud, hvor de så utl På klæderne, håret og i ansigtet,—især i ansigtet; omtrent som små barn, der har grætt og med skitne hænder gnid tårerne utover øjen-hulningeme og kinnerne.

Det kom af, at blant alt det redskab, som her lå, var de blet smudsige på hænderne og havde dog måttet tørre sveden, som silte og sved i øjnene. Og som de var lemstre og elendige! Skønt de havde havt god lejlighed til at lave sig bekvem plas, havde de ligget så altfor længe i samme stilling; minst én time før det begynte, var de under sejlet og aldrig trygge.

Den ene gråt og skændte på den andre, som lo; men da de fik se rigtig på hværandre og fik det forklaret for hværandre, hvorledes de så ut, brast de bægge i voldsom latter og styrtede in i det lille rum ved den andre ende af bygningen, hvor de visste, der var toilet-saker. Og derfra skulde de over til pensjo-nisterne for at fortælle. For det var ikke påegne vegne alene, at de lå under sejlet i to timer; nej, de var utvalgte til det af den øverste klasse; de havde alle været med og draget over dem sejlet.

De havde havt mat med sig; drikke også, øl. Men de havde sat det i sig, længe før det begynte.

Derover hos pensjonisterne var øverste klasse forsamlet; der væntede de. Hvad bare forældre skulde vite, det måtte jo være noget rent aparte.

Og nu visste disse to det! De havde næppe tid til at gnide af sig det værste, til at kæmme sig så vidt, at de kunde springe skamløse over gården. Men hvor meget de skyndte sig, — de andres utålmod kom dem i forkøpet. Der stormede klassen over gården mot gymnastikken; de havde sittet og væntet på at få se Andreas Berg lukke og forsvinne; det siste havde han givet sig tid med; men endelig gik han in i køkkenet.

De to var biet utvalgte for sin stærke hukommelses skyld, og det utrolige hændte, at de omtrent huskede hele talen; i hvært fall bestandig de vendinger, som tok mest, som var best sagt, som var nyest!

Og havde Tomas Rendalen talt for en forsamling, som var utaknemlig, — her var en, som var taknemlig. Unge piger elsker mot;når de slipper at stille sig selv fræm, er de glødende. Hun, den blonde, høje, tynne med de store øjnene, amtmannens datter, se på henne! Hun havde moderens fugle-ansigt; men istedenfor som moderens at være skræmt, var hennes kastet op som til dristig flugt. En ramme af stort blondt hår lå uredt omkring det, og nu, da øjnene, hele ansigtet strålte, blev dette til flammer, det med. Hun huskede ikke i samme orden, som han havde

talt; det stærkeste, det morsomste kom først. Hun havde en ubetinget forståelse; fra skolen og samlivet med ham og med fru Rendalen og lærerinnerne havde de forutsætninger for at fatte, hvad han vilde, som var større æn forsamlingens i alminnelighed. Men som Nora var på sit højeste, stoppede hun, blev sprutrød, lik-blek; fru Rendalen stod på trappen!

Andreas Berg havde holdt ord. Og de havde glemt ham.

Da Andreas Berg kom, gik fru Rendalen der så oprørt; og det var henne rigtig kært, at hun fik noget at køle sin harm på. Hun stabbede ivej ut på den store trap; hun vilde ta dem på færsk gærning og travede derfor rundt hele fløjen og langs gymnastikken for at komme bak på dem. Men like ved døren til forværelset, som de andre naturligvis havde glemt at lukke, hørte hun Nora, understøttetaf sin væninne, foredrage talen, Tomas's tale

— med Tomas's tonefall, hans foredrag, hans ild, . . . med virkelig ægte veltalenhed; .... ja, det var en, som havde hørtl

Den prægtige fru Rendalen vilde i ren selvforglemmelse helt fræm, virkelig bare for at se og være med. Men således blev det ikke opfattet.

Noras forfærdelse, de andres utrop, da de vendte sig og så den vældige, det var et maleri 1 Fru Rendalen var skole-mor nok til at nyde denne respekt, løftede så sin røst og sagde: »Jeg burde sandelig være sint, og det tilgagns. Jeg ser, I forstår det! Men noget så makeløst som Noras hukommelse har jeg aldrig hørt make til.« -— Ikke hørt »make til« noget »så makeløst« —; det var bra, det ikke var på skolen!

Men da Nora hørte, at det ikke gallt livet, og da hun så fru Rendalens ærlige glæde, kastede hun sig med en seksten-årigs hele brus og rus til henne. Og brast i gråt.

Ja, se sådan vilde fru Rendalen ha det. Derfor sa hun: »Du er en rasende søt pige, du Nora! Hør barn, når I er færdige her, så kom over til mig, så skal vi ta os en rigtig rangel.«IV.

General-staben.

u tænker den forstandige læser: dette blir beskrivelsen af en skole. Og jeg er enig i, at så burde det være.

Men livets logik er ikke altid vor, og vi far holde os til livets.

i.

En stor tale og en liten by.

Allerede samme kvæll visste Tomas, hvad provsten Green tænkte; Karl kom op med det.

Tomas møtte ham utenfor, da han så ham i alléen, og de gik en lang tur in i landet til venstre.

Provsten Green havde forutsat, at når Tomas vilde lægge fræm sin skole-plan, var det

i3også skole-planen og intet væsentligt annet; han havde ikke et øjeblik tænkt sig muligheden af, at det var en program-tale i stor stil, og hvori planen bare blev en antydning.

Måske kan en slik tale over et slikt æmne holdes allerede idag her i landet, men i så fall alene i et par af vore største byer; i en liten næppe engang om ti år. Og hvorsomhelst må talen holdes af en man, som står frit. En man, som vil anlægge en skole på den, — ja, noget ubesindigere foretag kunde den gamle hærre ikke tænke sig. Det var Karl pålagt at bringe ham dette ord-ret; Tomas måtte nemlig ingen illusjoner gøre sig om det, som nu vilde følge. Stod skolen efter dette, da skyldtes det utelukkende den anseelse, hans mor havde granlagt. Efter en slik utfordring vilde den dømmes — ikke på det, den lærte; nej, hvær pige, som gik ut fra skolen allerede i år, hun blev den, hvorefter man dømte. Gjorde hun et fejltrin, fik skolen skylden. Provsten hørte af talen, at dette frygtede Tomas selv; hvorfor i al værden havde han så ikke tiet? Nu kunde et tilfælle kaste skolen overende.

Det er ikke til at beskrive, som det grep Tomas. Han følte, mens Karl fortalte, at Karl allerede var enig med provsten. Han følte, at også hans mor vilde gå over; at alle vilde gå over! Han havde begåt en stor dårskab.De kom ikke hjem før midnat. De kunde ikke tale med sin mor den kvæll. Alt var også så stilt, da de nådde sine rum.

Tomas havde sit gamle værelse, det på den annen side af bade-rummet; men det var jo nu oppusset til hans hjemkomst. Karl havde så rummet ved siden af dette, hjørnestuen. Som alle rum på Godset var også disse dype, så forhænget, der delte den del, hvor sengen stod, af fra det øvrige, næppe mærkedes.

Deres1 aftens-mat var sat in til dem; men i den grad var de nedslagne, at de rørte den ikke.

Ænnu da Karl havde lagt sig, sat Tomas på hans seng. Og det blev ikke med den nat alene.

Tidlig næste morgen — det var søndag — var fru Rendalen nede hos Nils Hansens; hun vilde efter sin sædvane gå like på.

Hun kom op igen ved det lejte, folk gik til kirke; Karl så henne fra sit vindu mot alléen og varskudde Tomas; selv skulde han i kirke. Tomas fulgte ham ut til sin mor, som så bekymret ut. Altså ikke engang Nils Hansens —?

Nej; Nils Hansen selv havde sagt, »han likte inte å bli utskjælt i kjærka.« Hvad han mente dermed? Jo, at han gik til offentlige foredrag for at lære noget eller ha det hygge-ligt, ikke for at bli hårdt tiltalt eller høre andre bli det.

Fru Rendalen havde svaret ham, at en foredragsholder også måtte få peke på folks fejl. »Nej, inte invitere folk tel å komme å høre på dems's fejl.«--Men fru Hansen?

Laura trodde ikke, hans forslag var rigtigt; »barn måtte ikke vite alting. Herimot havde dog skomakeren invendt, at hans bonde-erfaring sa ham det motsatte. På landet visste barn alting, fra de var små; og når også. usædeligheden på landet var ret stor, stak det ikke deri, men deri, at også på landet var den hele sak forsømt. Selv havde han været opdraget i en tæt grænd, hvor bægge køn gik i samme skole og foretok samme leker, til de var voksne; de kænte til alt; men han tænkte tilbake på den tid med tryghed.

Dette havde Nils Hansen sagt så ofte før, at Tomas undrede sig over, at moderen gentok det nu. Hun gjorde det også bare for at hale tiden ut.

Fru Emilie Engel var nemlig biet syk; fra vognen blev hun igår båret like in i sengen. Doktoren havde været der igår, inat igen, og kom derfra just nu; fru Rendalen havde møt ham. Hun begynte at gråte. Hvis Emilie nu lå under for dette, så var fru Rendalen skyld i det. Hun måtte jo lia forståt, at Emilie ikketålte, at der taltes om mænnenes utroskab, mens hennes egen man sat ved siden af henne,

— så svak og fin som Emilie var! Fru Rendalen burde for hvær pris ha hindret Tomas i at gøre slikt. Istedenfor det havde hun været glad over, at han gjorde det! Det kom af, at hun og andre i Tomas's omgang altid blev enig med ham, — enten de var det eller ej. For naturligvis havde Tomas gåt altfor vidt; doktoren havde også sagt det.

Hvad havde han sagt? — Han havde sagt, at det var »de forbannede nærver«; — »den kurt'ske umådelighed på en annen fagon.« Hun begynte på nyt at gråte.

Og som om Tomas på flækken vilde vise henne, at doktoren og hun havde ret, blev han fykende sint. Det var da også forfærdeligt at være kommet hjem i slike elendige forhold; at skulle arbejde blant løse og fejge mænne-sker, som skræmtes hvær til sin kant, straks en reform møtte motstand.

»Det var ikke reformen selv; men måten —!«

: Måten? En reform kunde ikke stjæles in; den måtte komme og syne sig, som den var. Igår aftes, da han var træt, kænte også han denne isbærgs-kulde; det gøs i ham. Men nu blev dette dog for galt. Vek alle, så vilde dog han stå. Rigtignok havde han tænkt, athans mor var likere æn som så; for det var dog sandelig hennes egne erfaringer de fleste af dem, han la fræm igår.« —

Dette var søndags formiddag ute i haven. Tirsdags middag bares byens avis, Tilskueren, omkring til dens tingere. Under et stort spørsmåls-tegn som overskrift ønskede en in-sender at vite, om det virkelig også kunde være muligt, at på en stor skole her i byen var største delen af barnene henfalne til usædelighed? Uagtet det var bestyreren selv, som havde sagt det til flere hundre mænnesker, tillot man sig dog at tvile. At man virkelig ikke havde misforstått ham, derfor borgede, at han gentok det. »Dette« (usædeligheden nemlig) »var regelen,« havde han sagt; „det annet var undtagelsen.«

Opsættet var ikke undertegnet; det tændte den stumme gæring; misnøjet brøt ut i lys lue! Ingen talte om annet. Over skole-pigeme var der næste dag en blek forskrækkelse. Til morgen-bøn møtte alle op som til straf, elever og lærerinner. Også Karl Vangen var angrepet og kunde ikke rigtig bede. Dagens arbejde blev stille og mot-løst. Rendalen viste sig ikke.

Han svarte under navn i næste nummer, torsdag, at hvis denne »misforståelse« var frivillig, så var den lumpen; var den ufrivillig, såburde den i hvært fall være søkt opklaret ad privatvej. Der var intetsomhelst sagt, der engang lignede dette. Der var alene sagt, at overgangs-alderen fra barn til voksen var en så svær alder for de fleste, at den var farlig; den krævede derfor årvåkenhed.

Hvad skole-bestyrerinnen havde iagttat, var, at barnene i den alder skiftede væsen, tapte sin flid, sin orden; »at dette var regelen; det annet var undtagelsen.« Kunde nogen heri lægge in så forfærdelige ting, som der var spurt om? —

Svaret var godt; men det forslog ikke; ophidselsen var allerede så stor, at ord intet utrettede. Hvorfor »var overgangs-alderen farlig,« mente de, når det ikke var for det, som han nu vilde vride sig bort ifra?

Umiddelbart under Rendalens svar stod i samme nummer et nyt spørsmål, en eneste sætning, undertegnet: »En moder«. — Hvorfor var det af så stor vigtighed, at små børn lærte, hvorledes slægtens forplantning foregik?

Dette spørsmål gav uttryk for en annen side af den forargelse, som fylte byen.

Nedenunder dette spørsmål nok ét, overskrevet: »Til hr. real-kandidat og skole-forstander Tomas Rendalen!« Spørsmålet var fræm-sat »i ærbødighed«; det gik alene ut på, om han ikke vilde la den tale trykke, han sist-leden lørdag havde holdt i pige-skolens ny gymnastik-lokale. De, som havde hørt den, måtte fa nyde den én gang til; og de, som ikke havde været så heldige, burde ikke tape lejligheden til at lære noget at kænne, der var så enestående. Underskrevet: »En ven af sund og sand oplysning.«

I næste nummer (lørdag) svar fra Rendalen. Barnene lærte allerede nu natur-historie, selvfølgelig også betingelserne for arternes fortsættelse; hvorfor de måtte lære dette, var altså enhvær forstander eller rektor like så nær til at svare på som han. Det ny ved hans forslag var aldeles ikke dette og vedkom bare forsåvidt små-skolen, som det angik fagets omfang og lære-måte.

Til det annet spørsmål svarte han, at et foredrag, hvortil alene forældre havde adgang, selvfølgelig ikke egnede sig for den fulle offentlighed.

Få fant disse svar tilfredsstillende. Han bare vred sig fra det. Minst 300 mænnesker havde hørt foredraget, så kunde det også gærne forhandles i pressen.

Tre nye opsæt i samme nummer.

Det første uttrykte glæde over, at man så prompte fik svar. — Vilde hr. Rendalen nu ikke også forklare, hvorledes den syndige tranghos unge mænnesker kunde stanses af mikroskoper ?

Denne vittighed kænte man straks igen som Døsens. —

Nummer to undertegnede sig Arithmeticus og regnede ut, hvad det vilde koste landet, hvis hvær skole herefter skulde ha en læge til lærer. Han fik en sum fræm af én million kr. årlig bare på denne ene post. Hvis enhvær skole også skulde ha en præst, fik han samme sum. Et løst overslag over de efter Rendalens plan nødvendige apparater og øvrige materiale, vilde, utregnet som rente, næppe koste mindre æn 100,000 kr. om året. Altså landets offentlige skole-budget betynget med et mer-tillæg af omtrent to millioner hundre tusen kroner om året.

Han spurte, om dette var rimeligt. —

Derefter kom en henvendelse til »Hr. Tomas Kurt, ogsaa kaldet Rendalen.«

Et bys-barn havde »skjændet« sin egen rede. Hvis denne by var værre æn andre byer, hvad insenderen betvilede, da havde sikkerlig foredrags-holderens egen slægt mest skyld deri. Og dette både fra gammel og ny tid. Han var

selvfølgelig den, som sist burde tale.

Insenderen undertegnede sig »suurn cui-que.a —— Samme dag holdt Rendalen sit annet foredrag, og til dette, bebudet at være et utelukkende teknisk foredrag, var — lærerinnerne medregnede — 20, tyve, mænnesker møt fræm; yderligere 10 kom til under selve foredraget. Man kunde se på Tomas, fru Rendalen, Karl, at disse otte dager havde tat svært på dem. Tomas's begynnelse idag var et annet mænne-skes, — spakfærdig, mat, famlende; hans nervøsitet var steget med tyve procent. Lommetørklædet op af lommen og i lommen; vandkaraffelen tømtes, håret puffedes op, hænderne spillede, benene bevægede sig, som trødde de orgel.

Men efterhvært han kom in i skoleplanen og begynte med at fræmvise sit materiale, sine apparater og forklare dem, tok han ild og var snait den gamle. Hans overlegne ævne til at gøre alting tydeligt og utbrede interesse for det var genfunnen.

Et mikroskop med et blad under gik rundt, mens han talte; uafladelig holdt han op noget nyt for dem, enten hele samlinger eller også store farvede tegninger eller æn-og helt utførte efterligninger, som kunde tages fra hværandre og studeres i sin minste del, f. e. et mænneskes bryst, mave, hals, hode. Somme af de finere deler fantes i forstørret målestok. Der havde, fortalte han selv, aldrig i deresland været samlet make til material; vi skyldte den store værdens interesse for, at også vi i vor litenhed og fjærnhed skulde få se sådant, at det overhovedet havde været ham muligt at anskaffe det; noget af det var æn-og skænket ham.

De få, som overvar foredraget, var udmærket tilfredse; de mente, at skolen nok kunde bli bra, fordi om han havde holdt en uheldig tale-

Men denne velvilligere opfatning blev båret fræm af altfor få til at kunne bringe istand en motstrøm.

I tirsdags-nummeret spurte en insender den man, som havde undertegnet „suum cuiquei:, om det skulde betyde: for ethvært svin?

Var d ette spørsmål til fordel for Rendalen, så var det næste ubetinget det sværeste, som ænnu var trykt imot ham. Insenderen begynte med, hvor frækt det var, at en ung man, som ovenikøpet næppe havde været hjemme, siden han blev voksen, allikevel utbredte sig over denne bys sæder med brautende overlegenhed.

Ovenikøpet talte han, som han havde kænt alle landets skipperel Som om han havde fulgt dem jorden rundt og optat forhør over dem! Og for at nå målet af uforskammethed talte han, som om han kænte hele værdens købmans-stand!En man med en så stor fripostighed, en så letsindig uttryks-måte kunde ikke være lærer ved en opdragelses-anstalt; allerminst be-styrer.

Under omstændigheder som disse burde der straks utgå inbydelse til at danne en ny skole. Det var noksom kænt, at en velment henvendelse til skolens forrige bestyrerinne om at fortsætte som før uten hr. Rendalens hjælp havde været forgæves. Nu vel, så vilde in-senderen opfordre mæn af anseelse til at stille sig i spissen for en inbydelse til en ny skole. Den vilde få almen tilslutning.

Man undredes i byen, hvem denne insen-der kunde være. På klubben drøftedes ænnu samme kvæll hans forslag; men heller ikke her navngav han sig. Man blev enig om at væntе for konsul Engels skyld. Man tvilte ikke på, at han vilde være med; man visste jo altfor godt, hvilke følger Rendalens tale havde draget efter sig i konsulens hus; men det gik ikke an at tale om planen til ham netop nu. Fru Engel var farlig syk.

Skønt overlægningen varte bare nogle minutter, var alle straks enige. Efter overlægningen var klokken ikke mer æn 9, så doktor Holmsen, der var passiv tilhører, gik like fra klubben, som lå ved torvet, alléen op til Godset og fortalte Tomas Rendalen det hele. Jofør han fik vite det, des bedre, mente Holmsen. »Fa'en måtte bli i dette fante-hullet længer; det var nu hans råd.« Tomas tok doktoren med in til sin mor og fortalte det der igen og la straks til, at han absolut vilde rejse.

Karl kom hjem i det samme; det blev gentaget for ham, og heller ikke han trodde, det nyttede at fortsætte, efter hvad han havde hørt i byen idag.

Men fru Rendalen vilde på ingen måte, at her skulde vikes. Hellere lægge hele skoleplanen og dens begrunnelse ned i en bok, og fra byen appellere til landet. Der måtte da vel være såvidt mange forstandige forældre i Norge, at de fik full skole! Dette, sa hun, var ikke hennes forslag, det var Tomas's; det måtte han heller utføre!

Nu kænte hun Tomas; det gallt bare at komme over de enkelte oprivende intryk; så stod han nok i det. Man skiltes ikke før tolv den nat, og da var de enige om at holde fræm.

Det var skole-gærningen, som styrkede Rendalen. Han var en makeløs skole-man og havde sin fulle glæde af at være det. Og nu la han al sin magt i arbejdet. De morsomste og lærerikeste eksperimenter, han visste, gjorde han, og fortalte og forklarte og forelæste. Denældste klasse havde han, like siden han kom hjem, havt en kvæll om uken inne til særskilt møte i fru Rendalens rum. Han havde sat dem in i det store kvinne-spørsmål, som dette bevægede sindene over hele den civiliserede værden; han læste for dem og gjorde musik med dem. I denne tid havde naturligvis disse møter en særegen betydning for ham. Han rørte ikke med ét ord ved dagens strid; men i valg af læsning og samtale-æmne, ja, af musik kom han uvilkårlig til at gi dem intryk af sin tro på en stor sak; af sin lidelse, når hans bevægelige sind netop var rammet. Øverste klasse trodde urokkelig på ham, og den øvede stor inflydelse på de andre. Snart overtok han hele skolens sang-undervisning, instuderede større kor og muntrere nummere; også det gav fællesskab.

Men trods alt viste der sig oprørs-tegn. At disse hvær gang tapte sig, skyldtes især Karl Vangens morgen-opbyggelse med elever og lærere.

Karl var ingen højt begavet ånd; men han havde én egenskab, som opvejede megen ånd: han havde aldrig sagt en usanhed. Han sa en ting, nøjagtig som han følte den; ingen og intet fik ham utover det. Og da hans liv var blet inviet af sorg og siden forvandlet tilglæde, så ejede han uttryk for bægge, og det like in i stemmen. Den tok.

Han bad så innerlig til gud om skole-fred; striden utenfor måtte ikke kunne komme op over trappen her. Vi her, vi mente det da bare godt med hværandre; ikke sant? — Der skulde ikke mere til, så begynte nogle at gråte. Engang la han til, at han havde fullmagt til at sige, at den, som i minste måte tvilte på skolen, skulde nårsomhelst få gå; opsigelses-tiden galit ikke. Dette måtte de allesammen melde sine forældre; de måtte fortælle dem, om de var tilfredse her eller ej, nøjagtig som det var.

Havde skolens fiender fåt rede på, hvilken magt Karl Vangen ejede deroppe? Nu rettedes nemlig angrepet mot ham. Tilskueren bragte et stykke, overskrevet: »Til personel Kapellan Karl Vangeni«

Man havde agtelse for hans moral som for hans gode vilje; derfor undrede man sig i højeste grad over, at han kunde slutte sig til anskuelser som dem, der her var uttalt. »Ingen, som ikke var altfor lidet begavet, eller altfor godtroende« (ordret), kunde ta fejl af, at det gallt at skyte religionen til side og at fa naturfagene i højsætet.

Dette løste en hel skred. Et eneste af disse stykker meddeles.»Den, som skriver dette, kan ikke undlade at udtrykke sin Sorg over, hvad han oplevede, nemlig at da en fræk Røst spurgte fra Kathedret i Pigeskolens Gymnastiklokale, om det ikke var saa, at alene yderlig faa ligger for at blive religiøst grebne til Varighed, da blev 4 — fire —- Præster siddende! Sagde de i sit Hjerte ja til en saa bespottelig Tale?«

»Er da ikke Jesu store Budskab udgaaet „til alle Folk11} (Se Matth. 28,19; Marc. 16,15; Luc. 24,47; Ap. Gj. 10,42—43; Coloss. 1,23.)«

»I den Grad udgik det til »Alle«, at først og fremst kunde det forstaaes af de Enfoldige. (Se Matth. 11,25; Luc. 10,21; 1. Cor. 1,19—27; Rom. 1,21—22.)«

»Dersom ikke ubetinget Alle ligger for at blive grebne af den guddommelige Sandhed til Varighed, hvilke forfærdelige Slutninger kunde saa heraf ikke drages?«

»Ja, kunde Bibelen da overhovedet være en guddommelig Sandhed?«

»Den Mand, som spurgte saa formastelig, lever midt iblandt Kirkens Lærere; ja, er en af deres Venner. Derfor tør jeg ogsaa sige, at det er Vantroens Røst, udgangen af vor • Midte. (Se 1. Joh. 2,19; Ap. Gj. 15,24 og 20,30; Gal.

2,4.)«

»Hvor var de fire Zionsvægtere henne ? Jeg sad paa Springet til at rejse mig; menjeg ventede paa dem. Jeg siger dette igjen og med Sorg: hvor var de?«

„De sov dog vel ikke? (Se Matth. 24, 42. 43 og 25,5; Marc. 13,33; Luc. 21, 36; 1. Cor. 15,33.34; i.Thess. 5,6; Eph. 5,14.)«

»Om jeg satte mit Navn under, vilde dette intet udtrykke, som bragte Nogen til Eftertanke. Derfor sætter jeg følgende hellige Ord og Tal: Davids Psalmer 80, 7.«

— Hele byen slog op Davids salme 80,7 og læste: »Du sætter os op til Trætte for vore Naboer, og vore Fiender spotte.«

Henvisningen gav uttryk for den harm, alle følte over, at gennem deres strid var byen blet til spot for naboerne.

Ti de skinsyke nabo-byers presse holdt måltid i denne skandale! Det haglede med spydige referater og afsløringer. Byen havde aldrig stått i ry for gudsfrygt, så lit som for sædelighed eller dyd overhodet. Desto mere for rigdom, flothed og foretagsomhed. De mest uforskammede lovprisninger over det pludselige omslag, over det storartede sædelige alvor, ganske og aldeles ved et mirakel kommet over »det lille Babylon«, stod stadig at laése i »fille-byernes« blade.

For et par dager siden havde en af disse bjæffere begynt en feuilleton, åbenbart skrevet her i byen. Den var også dagtegnet „Kurte-

14vigu, og byens chronique scandaleuse blev her meget vittig fortalt — naturligvis med digtede navn; men hvært mænneske kænte historierne. Feuilletonen sluttede med, at man nok forstod, hvorfor det blev »Kurtevig« en hellig pligt at hindre en reform i byens sæder.

Da dette var det eneste, som var kommet fræm tilfordel for Rendalens ny skole, trodde man — et bevis på, hvor fanatisk man var blet —, at Rendalen havde, om ikke skrevet stykket, så hjulpet til med det.

Nu inbød sjømans-foreningen med store bokstaver til møte »i anledning af de beskyldninger mot vor kække sjømans-stand, som er utslyngede fra et visst sted.«

Møtet havde det særegne ved sig, at der næppe var tre sjømæn tilstede. Det ledetes af en ejer af et skibs-værft, som aldrig havde været tilsjøs. Hoved-taleren var byens havnefoged, som vistnok engang havde været skipper ; men det var længe siden. Han dundrede forfærdelig. Han havde også forfattet den skrevne protest, som uttrykte »sjømannens foragt« for sådan tale. En kopi af protesten blev ænnu på stedet sendt Tomas Rendalen. For-såvidt var alt efter ønske; men da punschen kom, og man tok skarpt i fra først af, blev man snart lit for glødende. Da behagede det den eneste tilstedeværende skipper, KasperJohannesen, at påstå, at »Tomas Rendalen havde, faen rive mig, ret lel, han.«

For en huskestue der blev! Havne-fogden foreslog tilsist, at »denne ny æreskænder« skulde kastes ut. Kasper Johannesen lot sig aldeles ikke kaste ut af en fyr, som „sjcel hadde tat procenter1“ Han kænte nok folk, som hadde faret med ham! Skibsværft-ejeren vilde bilægge saken med værdighed; men Kasper Johannesen bad ham bare »gå te helvete«; visste de kanske ikke allesammen, at han var biet rik på dårlige skuter? Hadde ikke sjælve agenten for Lloyd sagt det? »Jo, det var, fa'en rive, kærlighed til sjømannen det!« O. s. v., o. s. v. Dette endte med slagsmål ute på gaten.

Endte? Det endte ikke hele sommeren, ikke hele høsten. Byen talte ikke mere om skolen. I uker talte ingen om annet æn sine forretninger, og hvilke skippere var ærlige, og hvilke var procent-tyve; om sine forretninger, og hvilke skippere var rent ut stor-tyve, og hvilke var bare små-tyve; om sine forretninger, og hvilke skippere var fullkommen ærlige; — om sine forretninger og skipper N. N., som alt nu kunde dra sig tilbake og stifte en forretning! Eftersom fartøjerne kom hjem utover høsten, kom skipperne selv op i det. Nogle blev afskedigede; disse angav andre, som ikke var biet det. Styrmæn, matroser vilde ikke stå vid-

14*ner; men blev perset til det. Det voldsomste hat grunlagdes — eller utkæmpedes på flækken. »Skipper-krigen« frelste skolen. Byen var ikke stor nok til at ha to brænnende spørsmål gående på én gang; og af disse to blev naturligvis det, som gik løs på fortjenesten, i længden det vigtigste.

Men om »skipper-krigen« foreløbig frelste skolen, så frelste den ikke Rendalen. Han kunde vænte sig afregning ved lejlighed. Han gik heller ikke gærne ned i byen; i alle fall ikke om kvællen.

Han fik en minnelse om det, da han kort efter krigens utbrud en søndags-morgen ganske tidlig måtte ned til toll-boden med en vogn; han skulde møte miss Hall, som kom med det engelske dampskib. Sang-foreningen og turnforeningen skulde gøre en utflugt; der var altså et par hundre unge mænnesker sammen dernede, trods den tidlige time. Blant alle disse følte Rendalen det utrygt. Det var ikke mere æn netop, at de personlig lot ham være i fred; onde blik og truende hentydninger nådde ham. Da han steg i båten, blev tauget kastet således los, at det slog hatten af ham og overstænkede ham, — naturligvis af vanvare.

Man forstod, hvorfor han var kommet derned med vogn; det måtte være for at hente byens ny dyds-vogter, den amerikanske læge-miss. Det engelske dampskibs svære baug stod netop like på; man opsatte sin egen afrejse, til man havde fåt set miss'en. Der fik Rendalen henne og hennes tøj ombord i båten; hun var eneste passager. Man måtte se noget så mærkeligt.

Og så var det et barn! Et litet, tynt, vævert fruentimmer, som afslog al hjælp, da hun sprang op; hun var straks nede ad trappen igen, fordi folkene i båten snudde op ned på en kasse for henne, og hun kunde ikke forklare sig på norsk; hun kom fort op igen med den,

— så hen til vognen, så op i vognen, en, to, tre, let, smilende. Men da hun først sat der, så hun med forundring bakover på denne tunge, mistænksomme mængde; et langt forskende blik af et par store øjne gled utover. Rendalen gav imidlertid besked om tøjet og ordnede noget ved tømmerne, før han steg op.

Den tid brukte disse kvinnelige læge-øjne. De havde fåt en klar, kold iagttagelses-styrke; de svævede ikke længer omkring, men tok ut nogle ansigter hist og her i ungdoms-flokken, hurtig, sikkert. De, som fik blikket, følte det in i hjærtet. Og der var ingen af alle de to hundre unge mæn på bryggen, som tvilte på, at de øjne kunde opdage et og annet.Noget længer hen i skipper-krigen, nemlig like mot feriernes slutning, spredte sig over byen, at den elskelige Emilie Engel, alle de fattiges væn, alle mænneskers væn, var opgit af lægerne.

Fru Rendalen havde til alt det annet havt stigende samvittigheds-nag for fru Engel; — nu traf efterretningen henne som et svime-slag. Af alle skolens elever havde — like siden Augusta Hansen —• ingen været som Emilie Engel; så vakker, så forstandig og god. Til fru Rendalen havde hun sluttet sig som til en mor, havde også givet henne (og alene henne) sin fortrolighed, da hun blev ulykkelig, — ulykkelig, fordi hun elskede den, som bedrog henne. Hele byen havde længe kænt, hvad hun først fik vite i de siste år. Det var Emilies lidelse mer æn noget annet, som havde gjort fru Rendalen så glad over, at Tomas »tok alt med«, som hun kalte det.

Og nu?

Hværken hun eller Tomas var i et øjebliks tvil om, at alle vilde lægge det ut så, at Tomas Rendalen ved sin råhed havde dræpt henne. Bitterheden vilde vågne igen med øket styrke. Fru Rendalen havde ikke fåt lov af lægen til at tale med henne; doktor Holmsen havde på sin uvorne måte sagt, »at hunvar for nær i slægt med foredraget«. Ytringen var kommet ut.

Emilie Engel døde tidlig en morgen; ut på eftermiddagen kom hennes sjæle-sørger, gamle Green, kørende op. Han hilste fra den døde og gav fru Rendalen Emilies sparebanks-bok; i den havde Emilie med store, skælvende bokstaver skrevet: »Til skolen. Eders E.« Provsten meldte, at det var med hennes mans samtykke, det skete. Boken lød på 5000 kroner.

Fru Rendalens rørelse og glæde, — sorg og taknemmelighed var så stærk, at hun måtte forlate den gamle og viste sig ikke mere. Tomas kom netop hjem og møtte provsten, idet denne med tjenerens hjælp skulde stige ner af den store trap. Den gamle bad ham at gå in til moderen; hun ønskede vist at tale med ham. Tomas blev opskræmt;

men be-hærskede sig og hjalp provsten i vognen.

Fru Rendalen var i sove-værelset, hvor hun drev op og ned i den stærkeste gråt. Da hun så Tomas, kastede hun sig om halsen på ham, og han bad henne for guds skyld sige, hvad det var; hun kunde endelig såvidt vise hen på boken; han så den og tok den.

I samme sekund følte han, at dette var frelsen. Det viste sig nu, hvad han havde lidt; han brast i gråt, han med.Næste dags morgen gik inbydelse rundt til elevernes forældre; fru Rendalen forespurte, om barnene måtte få lov til på skolens vegne at hædre fru Engels minne. I så fall burde alle møte hvit-klædte ved kirkegårdens port på begravelses-dagen for at gå foran kisten, de allerminste strøende blomster, de andre syngende en salme, og videre ved graven et kor.

Hvis de fik lov, måtte de alle samles på skolen samme dag kl. 12.

Da der bare var et par dager, til skolen atter skulde åpnes, var næsten alle elever i byen; de siste kom in efterhvært. Ikke en eneste uteblev.

Nu var det utroligt, hvad Tomas Rendalen på syv-otte dager fik utrettet; han visste, at her levertes et slag.

Næste nummer af Tilskueren meldte dødsfallet med nogle ord om fru Engels store godgørenhed og følgende tilføjelse: »Efter sigende skal hun have legeret en sum til en anstalt her i byen.«

Hvad denne meddelelse savnede i tydelighed, blev rådet bod på i bladet forresten:

— den dag stod ikke en linjes angrep på skolen.

Under disse omstændigheder blev fru Engels begravelse til en enestående begivenhed. Den bebudede sig som en sådan allerede vedde forberedelser, som gjordes, de rygter, som gik. Skolerne søkte om at få fri, og de fik det; man besluttede at stænge alle butikker; at gran-strø gaterne, hvorigennem toget skulde bevæge sig; at lægge et flag-skib ut for at gi minut-skud. Man hørte, at regiments-musikken fra nærmeste garnisons-by var bestilt, og at den havde fåt tilladelse til at komme.

Byens og nabo-byernes største købmæn skulde ved kirkegårdens port ta kisten af lik-vognen og bære den op til graven. Flere dampskibe kom fra bægge sider med folk, som vilde se og høre.

Da kirkernes klokker på begravelses-dagen begynte at ringe, var allerede gaterne fulle. Innenfor og utenfor kirkegårds-porten kunde snart ingen mere få plas; havde denne trængsel ikke været forutset og en del mæn stillet til politiets forstærkning, kunde damerne ikke ha våget sig derhen; nu fik både skolen godt rum, og deres mødre og søsken nærmest dem. Allikevel, da minut-skuddene begynte og musikken hørtes, og æn mere, da toget var kommet så nær, at det sås, opstod trængsel; nogle skrik hørtes, frygt grep flere; men det gik over igen, — kun at spænningen økedes.

Musikken drog forbi porten, holdt så og spillede derutenfor, mens lik-vognen stansede, købmænnene kom fræm og tok kisten, og denuendelighed af blomster, som ikke havde fåt rum på kisten, samledes op og bares efter. Rendalen havde samtidig arbejdet sig fræm af toget og ordnet sin hvite skare der bak porten. Kisten bares innenfor; men man holdt stille, til vognen var kørt forbi, og følget havde sluttet til. Musikken stansede, skole-barnene stemte i, kraftig, yndig, — og denne overgang fra blik-instrumenter til kvinne-sang, den grep. Fra dette højtidelige øjeblik og videre, da toget atter begynte at gå fræmad, — de blomsterstrøende små, hvitklædte foran, og skolens salmesang efter, og derpå kisten, — fra det øjeblik skiftede begravelsen karakter.

Hit var et fest-tog kommet; sorgen var gjort om til skønhed, tapet til en æres-bevis-ning af fulle hænder; rigdommens optog havde holdt utenfor porten til de døde. Alle havde utstillet sig selv som bidrag; fru Emilie Engel blev begravet som en regerende fyrstinne.

Men i samme stund salmen steg inne mellem kvinnerne der foran, og alle disse bitte små hænder begynte at famle i kurvene efter blomster, vendte alles øjne dit-hen, alles tanker fulgte denne hvite linje, hvor den snodde sig opover bakken inne blant den mørke kvinne-skare; ti denne strømmede bestandig med.

Den kamp, som nylig havde raset, huske-des straks; den fulgte oppe i den truende luftover dem og i det sorte følge bak dem. Nu så de med én gang fru Engels bleke åsyn bak salmen. Den stakkars, stakkars Emilie var det, som begroves; den hundre-fold bedragne Emilie, som alle lit ældre kænte fra barn og havde set i kirken hvær søndag, blek, sørgmodig. Var det ikke, som de hvite små-piger havde skut sig fræm for at ta den døde bort fra dem, som kom med henne? Gennem sit legat havde hun git sig selv til disse små.

Og efterhvært som denne lange hvite flok strømmede op på det plankegulv, som var bygget for dem med rækværk om der ved gravens ene side, . . . var det også, som de — alene de — havde ordet over henne.

Rendalen steg op iblant dem med sin hat i hånden. Alle de små blomster-strøersker havde atter fåt sine kurver fulle og ordnede sig foran ham deroppe. Kisten sænkedes; der var stilt; Rendalen gav tegn. En dæmpet musik begynte, og koret falt in. Han førte an med en let bevægelse af hånden; stod ellers urørlig, fylt og behærsket af øjeblikket. Alle disse røster gav svar fra ham; de sang over graven med tak fra fræmtidens skole. Kvin-neme grepes. Karl Vangens omhyggelige øje søkte fru Rendalen; han så, hvor rystet hun var, og arbejdede sig fræm til henne. Men straks hun havde hans arm, vilde hun fræmved siden af, hvor de sang; hun måtte se graven. Og han førte henne fraem.

Men efteråt også hun var kommet derhen, var det for al bevissthed noget, som kom på den annen side, og ikke hørte hit. Det føltes kanske bare dunkelt; men blev tænkt klart, da gamle Green efter endt sang blev hjulpet op til pigerne og talte. Han nævnte ord af den afdøde, samlede fra forskellige lejligheder; tilsammen gav de et billede. Alt blev sagt gennem disse ord, og dog intet; alle forstod, uten at nogen støttes. Den, som især måtte røres, var Engel; ti hennes store hengivenhed for ham lå i et par af disse ytringer. Og innen han selv visste af det, og mot hans vilje, tvang disse samme ord ham i en voldsom gråt. Han kunde ikke stanse den.

Da sluttede Green. Han sluttede med det ord af henne, som fulgte gaven til skolen: »Der er i denne sak to partier —.« Hun havde valgt sit, lagde han til.

Musikken falt atter in, og så koret. Den gamle blev hjulpet ned, mens de små trykkede mot rækværket for at strø sine siste blomster; i det samme tordnede det i vest; havet stod sort der langt ute; det var en regn-byge, som kom; den var stærkt ladet. Man så in mot byen, hvor flagene hang slappe mot den mørke himmel; alt bebudede en voldsom regn.Atter et torden-brak, meget stærkere og nærmere; følget begynte at vakle, om lit at spredes; somme ilte uten at se ned i graven eller hilse på familjen; en stund efter blev de hvite piger synlige i store flokker nede på vejen mot den dunkle luft og det mørke-grønne; nogle af dem begynte at springe, -—• så flere, og til fru Rendalens forfærdelse at le og rope.

V

* $

De havde såvidt spist oppe på Godset, da fru Rendalen mot-tok et par mindre anonyme gaver »til skolen«, med motto: »Der er to partier.« Ut på eftermiddagen mot-tok de flere, alle anonyme og ingen betydelige. Men det viste dog, at skolen ikke havde bare fiender. De havde ikke tid til at dvæle længe ved det; om kvællen skulde de nemlig ha en liten minne-fest på skolen, hvortil fru Engels væninner var inbudne og bægge øverste klasser. Fru Rendalen skulde fortælle fra sit samliv med den afdøde; likeså havde gamle Green lovet at komme op og kanske fortælle. Så skulde der gøres musik, koret skulde gentages o. s. v. Hele dagen havde man arbejdet inne i fest-lokalet; men det knep med at bli færdig. De blev ænnu éngang afbrut af et brev, denne gang fra dr. Holmsen; hans tjener kom op med det. Doktorens navn stod ikke under; menhåndskriften var likeså kænt som tjeneren. Og hvem kunde foruten han istedenfor navn sætte under: »Et gammelt svin«?

Brevet lød:

»Kære Rendalen,

»der er to partier«; det kan være rigtigt nok, det. Og omænskønt jeg mener, at det ene af disse partier har båret sig fa’en så dumt ad, og jegvisthellerikke fræmdeles årker at sluttemigtil det, — vedlagt er en anvisning til tre

»mikroskoper«, — siden du nu engang har sat dig fore i din bakvendte Kurte-skalle, at det skal gøres med »mikroskoper« I

Jeg tror ikke en døjt på det; ikke mere på kunskabens magt her æn på religionens; det blir, som det har været, far. Men der strøk noget hvitt, ja, noget af en sang og den sort gennem luften idag; — det kunde jo kanske hænde. Som sagt, her er pengene.« —

— Allerede sås de øverste klasser efterhånden at samle sig oppe hos pensjonisterne; så havde de dem vel snart over sig. De unge damer skulde møte sørge-klædte — efter lejlighed og smag —, og det var jo noget altfor nyt og morsomt, til at de ikke skulde komme for tidlig.

Festen holdtes i »laboratoriet«, d. e. den forrige ridder-sal; det havde selvfølgelig kostet stræv at få dette omdannet for en sørge-fest;men da de første damer kom, var det færdigt;

— alene Emilies portræt væntede man på.

Vognen med de to danske hester for og det grå livré på bukken kom langsomt opad alléen. Fru Rendalen og Tomas møtte nede ved den store trap. Tomas lukkede op for en ung dame i dyp sorg, der kastede sig om halsen på fru Rendalen; det var den afdødes eneste datter; også hun hét Emilie og skulde ænnu dette år del-ta i undervisningen. Hun var en sjælden skøn kvinne, inrammet, som hennes slanke skikkelse og lyse, fine hudfarve nu var, i sort; over håret, det ægte Engel-hår, ikke rødt og ikke gult, havde hun et sort slør og intet annet. Hun steg op ad trappen gråtende ved fru Rendalens arm; Tomas kom efter med portrættet, som der var kastet et tæppe over; ti det regnede. Alle rejste sig, da de trådte in; hun, den unge dame, gråt så ænnu stærkere og søkte sig ut en krok, hvor hun gemte sig bak sit slør og lommetørklæde. Portrættet sloges op over den med sort dækkede laboratorie-skorsten; på bægge sider af det var norske flag ordnede; nu slyngedes kranser omkring det.

Festen begynte med en firhændig sørge-marsch, spillet af Tomas Rendalen og den, som havde havt en ganske kort alt-solo oppe på kirke-gården idag, Augusta Hansens søster, densamme, som hin lørdag lå under sejlet. Derefter foredragene, så koret; alt løp heldigt af; der var stemning over det; undertiden bevægelse. Tilslut en salme som inledning til nogle ord af Karl Vangen. Han havde nylig læst, at livet ikke var en lukket bane, men en åpen; dette talte han over.

Imidlertid var den for alle fester på skolen vanlige tarvelige dækning med tillæg af dessert og vin færdig i fru Rendalens ram. Tomas vilde nemlig tilslut fa lejlighed til i en skål at takke de to øverste klasser og gennem dem alle for, at de havde hjulpet idag til at fejre et skønt minne.

Alle, som sang deroppe på de dødes høj idag med byen under sig og en anselig del af dens invånere foran sig, måtte ha følt noget, som lignede et sluttet forbund med skolen; den dødes rene minne havde smilt over det.

»Ikke sant?« endte han, »det forbund skal vi holde?«

»Jo, jo!« hele flokken braste fræm mot ham med sine glas; alle de unge øjne tindrede. En af de første var den afdødes datter; de andre gjorde plas for henne. Hun rødmede af bevægelse og taknemmelighed, mens hun støtte sit glas mot hans.

Kl. io var man alene. Tomas sa til sin mor, idet han vilde gå in: »Det var ikke sågalt ænda, at jeg holdt den tale i gymnastiklokalet; — hvad tror du?«

»Ja, vét du hvad, Tomas; jeg begynner virkelig også at. . . . nej, nej! Det var galt! Lad mig nu bare ikke bli na<ret afsted igen.«

En af stuepigerne kom med et brev, de havde glemt; for de havde mot-tat det under festen. »Ser du? Ser du? Han lo og åpnede:

»Jo, nu tror du vel, at du har sejret, din æreskænder! Jeg så dit hovmod idag, da du stod op der blant alle de småpigerne, som du havde narret til at gå god for dig. Selvisk-heden stak op om dit fregnede, grå-øjde fjæs som dit bustede judas-hår. Fy for fan!«

»Men du skal rammes, når du minst væn-ter det, din svinehund.

Veritas. “

2.

General-staben.

«Den blonde Milla, den brune Tora, den breje Tinka, den smale Nora.«

Der var strid om, hvor dette udmærkede vers med sine rytmer og rim havde klinget første gang, om i øverste latin eller i øverste real. Striden kan ikke mere løses, men når disse damer viste sig, blev verset ofte skreket, sunget, vrænget efter dem — i begynnelsen

iSomkaps med et annet af Døsen, som lød: „Tora, Nora, ora pro nobis!“ men som, fordi det var ufullkomnere, såsom de to andre navn, Tinkas og Millas, ikke kom med, tapte mot det første. Dog også det blev afløst; hvem som var far til det ny ord om dem, lå i fullt dagslys; Rendalen kalte dem ved enviss lejlighed: „general-staben11, — efter ham hele skolen, efter dem gutte-skolen, og siden alle, som gad gøre dem den ære.

Vi kænner tre af general-staben allerede, d. v. s. kænner dem såvidt fra andre, ikke videre. Den blonde Milla er ingen annen æn Emilie Engel, der i sin sørge-dragt så ut som et emaljebillede; den breje Tinka, det er Katinka Hansen, Augustas søster, alt-røsten; og den smale Nora er amtmannens datter, hun under sejlet, hun med de store øjne og det »flammede« hår. Den brune Tora kænner vi derimot ikke, — og hun skal ænnu en stund få svæve om i det mystiske.

For et år siden fik den del af landet en ny amtman, ekspeditions-sekretær Jens Tue, også kalt »pigernes Jens«. I stedet for at tiltræde rejste han til utlandet med sin hustru, som truede med at bli bryst-svak. Hun havde af skinsyke og utryghed efterhånden mistet fot-fæste, så hun hoppede om med tanker og legeme som en fugl; hun skulde synes så usigeligfornøjet, så optat af åndfulle spørsmål og musik,... intil en dag kræfterne ikke længer strak til; hun sank. Han samlede henne så op og afsted med henne; og da han på den tur bare var omhyggelighed og munterhed, så skulde der ikke mere til for hennes fugle-natur; hun kom frisk og glad hjem igen. Men mens de var utenlands, var deres datter her.

Det havde syntes rimeligere, at hun var biet i Kristiania hos slægt og vænner; det hét rigtignok, at fru Rendalens skole og pensjon var så udmærket; men det kunde næppe være hele forklaringen. Man var nysgærrig på amtmannens datter, da hun trådte i land.

En moderne dame, høj, slank; om ikke netop elegant, så flot, og det til snit som væsen; — egentlig overlegen. Ikke støtende; hun var for smidig til det, for hurtig også, optagende den, hun henvendte sig til. Hun bragte fart, hvor hun kom med, og da tilgir mænne-skene meget.

Men ingen vilde tilgi hennes brev-skrivning, ej heller den utrolig mængde brev, hun ukentlig mot-tok! Ikke lærerinnerne, fordi hun forsømte skole-arbejdet; ikke kammeraterne, fordi hun forsømte dem. Ja, hun havde ænnu næppe set på dem! Hun sovnede hvær nat in med blæk på fingrene og en dynge af brev foran sengen. Enten skrev hun brev, eller læste hun brev,

iS*gråt over brev. I hvært frikvarter løp hun op for at føje nogle linjer til eller for at læse over igen i et brev, hun netop havde mot-tat. Da hun plagedes af de andres forfølgelser, forsvant hun efter hvært måltid. Hvor var hun? Der gjordes jagt, og så fant de henne oppe på mørk-loftet, naturligvis skrivende, denne gang på en stor tønde; hun var blå af kulde. Minst tyve »beste-væninner« havde hun tilbake i Kristiania; alle disse tyve skrev, og alle tyve fik svar, lange svar; den enes måtte nemlig aldrig være kortere æn den andres.

Heldigvis havde hun en lidenskab til, og det går ofte så, at den ene frelser os fra den andre. Hun sværmede for musik. Hun sang stykkevis overraskende poetisk; men dels kunde hun i sin alder ikke synge længe ad gangen, dels havde hun ikke nok utdannelse for at gennemføre en fin opfatning, så den kunde bli del i et hele. Men som det var, blev hun beundret af sine kammerater —• og af ingen som af Tinka Hansen; for Tinka var selv

musikalsk, men på en annen og beskednere måte. Som søsteren Augusta var hun tidlig utviklet, især logisk. Katinka var jævn, klar, sikker; hun kunde utenad alt, hun spilte, og det var meget. Altså blev hun den, som ærbødig fulgte Noras sang ved pianoet. Men hennes foredrag var ikke meget værdt; Nora tok straks fat på detog gav sig ikke, før hun fik det, som hun vilde. Herfor var Tinka meget taknemlig.

Så opdagede Nora en dag Tinkas svære alt-røst; og fra den dag blev det duetter, duetter! Alderen tilsa dog forsigtighed, og vilde ikke Nora passe måten, så vilde og kunde Tinka. Nora var vant til at befale, så der stod slag; men Tinka var i den grad vant til at sejre, hvor hennes samvittighed gav henne ret, at Nora blev övervunnen som ingenting. Dette var grunlaget for deres vænskab. En, som beundrede Nora og samtidig begrænsede henne, det var noget usigelig trygt og godt. Men på Tinka virkede Nora omtrent som en række kunst-intryk på en, der hit-til intet havde set. Da Nora ovenikøpet viste ubetinget tillid, syntes den samvittighedsfulle Tinka, at dette burde gengældes.

Alle visste det; men for ingen dødelig havde Tinka tilståt det: — Tinka var forlovet. »Han« —• man-folket — blev student netop i de samme dager; hun fik brev fra ham én gang om uken; hun vilde af flere grunne ikke ha oftere. Frederik var hans navn, Frederik Tyge-sen; hans far var sorenskriver Tygesen der i byen. Nora var >den første i værden«, som hun sa dette til.

Du gode gud, hvor Nora frydede sig! Virkelig ægte forlovet med brev hvær uke ogmed forældrenes stiltiende samtykke! Hvorledes var det gåt til ? Ja, det var det besynnerlige, at det visste ingen af dem. De havde engang, da hun var otte år, gennem en åpen dør hørt fru Rendalen og hennes mor tale om Augusta og om Tomas Rendalen; nemlig hvad han havde sagt til sin mor om Augusta, og hvad hun havde sagt til sin mor om Tomas. Og siden havde disse to barn holdt sammen, likesom hine to havde gjort, men aldrig talt om at gøre det. Aldrig.

På denne ene grunmurede fortrolighed byggede de et trygt vænskab, og Tinkas drog fleres til. Stykker af hennes sjæl behagede at flytte hitover fra Kristiania og efterhånden at besætte en ny beundrerinne-skare. Snart skrev hun til sine beste væninner i Kristiania bare én gang imellem, og brevene begynte: »Det er gruelig længe siden —«; eller: »Jeg er virkelig et skarn, som —•«; eller: »Opsættelse er det værste, som er til.«

Men der var en bestemt grænse for, hvem hun her i den ny øverste klasse kunde erobre, og det var hun ikke tilfreds med; hun vilde i grunnen helst ha dem, som vægrede sig. Denne grænse kom hun allikevel ikke over; ti saken var, at her havde været en dronning før; ja, hun sat her ænnu. Hennes magt-midler varandre; men om de var mindre, det kom an på hvaer den, som målte.

For det første var hun byens rikeste arving; for det annet kom ved den minste utsigt til regn eller sne eller sno en tjener kørende op på skolen for at hente henne; så galit det, hvem som fik køre med. Noget godt havde hun næsten altid ; hennes lomme-penger var af den art, at jo flere hun gav ut, jo flere havde hun; den lille fine pung var i så måte utrolig. Hun fik af mor, hun fik af far, hun fik af to ugifte onkler. Så var hun vakker, taktfull, tækkelig. Ingen havde hørt henne bruke et hidsigt ord eller gøre en voldsom rørelse selv på gymnastikken; det gik i runde former, lit dæmpede. I hennes øjne var selvforglemmelse det styggeste, som kunde hænde nogen. Hun levde som i dun, og at komme i hennes omgang var også at komme i dun. Vi kænner henne allerede; det var Emilie Engel.

Ganske særdeles begavet var hun ikke, men flittig; hun virkelig strævede, når noget var ivejen. Alle syntes godt om henne; nogle fridde til henne; et par virkelig sværmede for henne. Til ingen af disse grupper hørte Tinka Hansen; skulde Tinka give sig hen, måtte det være til sin motsætning; den rolige, pligtopfyl-lende Milla var for lik henne selv-Da nu Nora kom og først og fræmst sluttede sig til Tinka, og gennem Tinka til andre, støtte dette Milla. Dengang Nora kom til henne, var det for sent. Megen artighed, æn-og tjenstvillighed; — men aldrig et ord til hennes sang, aldrig et smil til hennes Kristiania-bemærkninger, aldrig et blik op, når hele klassen under en af hennes livlige fræmstillinger hang beundrende ved hennes ansigt. Nora holdt ikke denne likegyldighed ut; hun nedlot sig til at fri, og det på alle disse måter, som alene en ung pige kan; — forgæves.

Så blev det til parti. Nora fant Milla intetsigende, egoistisk, kold, pertentlig, frøkenagtig. Milla fant Nora, — nej,

Milla fant ingenting om Nora; Milla lot sine væninner tale og hørte på. Noras flotte Kristiania-sprog og do. væsen var upassende; hennes lunefulle omgang var ikke til at tåle for nogen, som agtede sig selv; hennes talenter var alle overfladiske; hun var uten karakter. Æn videre mente man af visse ytringer at kunne slutte, at hun var uten religion, og Millas parti var religiøst. Hun blev selv konfirmeret til påske, og hennes religiøse mor var bestandig mere svakelig, hvilket drog et slør af sværmeri over hennes tanker og åsyn; hun befant sig vel bak det; hun trængte til det. Og hun prøvede at dra datteren in med.Under konfirmations-tiden fant denne en fortrolig i frøkenerne Jensens søsterdatter, lille Anna Rogne, som da var stærkt religiøst gre-pen. Hun var et par år ældre; men liten af vækst og havde ingen stærk helbred, ja, havde et par ganger været inne i døden. Anna havde mere religiøs kunskab æn de fleste voksne og blev en henrykkelse for Karl Vangen under konfirmations-tiden. Hun førte noget af sit sværmeri over på Milla, der intet havde imot at sværme en smule. Straks lille Anna så genskinnet, glædede det hennes hjærte, og hun erklærede Milla for »åndelig«. Hun fant det besynnerligt, at de to ikke før havde opdaget hværandre.

Så intraf det, at Millas mor blev opgit af lægerne; da blev lille Annas kræfter overnaturlige ; hun våkede hos den syke sammen med sin væninne; læste, sang, bad; ti fru Engel måtte og skulde reddes 1 Doktoren kunde ikke frelse henne, men bønnen; — hvor sikker hun var, hvor henrykt 1

Og da så fru Engel allikevel døde, havde hun i bokstavelig forstand gærne git sit liv for datteren. I og for sig var det henne så skønt at se den rike arving, omringet af alle livets bekvemmeligheder, tryglende på knæ for Jesus. Og nu, da bønnerne ikke havde strukket til, og hun ænda trodde, ja, midt i sinutrøstelighed allikevel med henne takkede gud, ganske underkastet, — da tvinnede den lille Anna inne i sin sjæl et forbund sammen med henne, som ikke engang døden skulde rive over.

Milla begynte på skolen igen en tre ukers tid senere æn de andre; hun satte sig hos Anna Rogne; med henne kom hun også næsten hvær dag kørende; henne tok hun op i vognen til sig igen; hun bodde nemlig ænnu på landet, og Anna var for det meste hos henne.

Det vakte opsigt, da hun kom. Hennes sørge-kjole gjorde henne fortryllende; hennes bleke åsyn og dæmpede væsen passede in i den, som mat sølv-arbejde i fløjel. Den stille blidhed, hvormed hun møtte alle, også Noras ild-tilbedere, vant hensynsfull vænlighed; det var, som alt i halvannen dag bare var stille sørge-fest for Milla.

Men der var kommet et par nye øjne at se på, en ny ryg, en ny hals, nye armer på bænken like foran henne. En ny røst, nye bevægelser og — hos Milla kom det ikke sist

— en ny kjole. Især når den ny hat og den ny kåpe kom til, var her et farvevalg dristigere, et snit finere, en detalj rikere, æn hun ænnu havde set hos nogen.

Hun visste, hvem denne ny var, — datter af overtollbetjent Holm fra Bergen, han meddet brune ansigt, de store mørke øjne og det krid-hvite krøllede hår, en underlig sky man,

— som drak, drak, så det var af overbærenhed, at han blev i æmbedet; han havde ti barn!

Tora var den ældste og havde fra sit tolvte år været opdraget dels i England, dels i Frankrige, hos en onkel, som var skibsmægler først i det ene, så i det andre land. Nu var han død og havde efterlat pleje-datteren en liten livrente. Alt dette visste Milla. Så havde Anna lejlighedsvis også fortalt, at Tora Holm var vakker.

Men dette var ikke det rette ord. Hvorledes havde Anna dog set? Tora var en skønhed, særegen, »utenlandsk«. Anna havde like så lit hørt som set; for alle var enige om dette.

Milla gjorde ikke annet den første dag æn at se på Tora; og skønt denne vendte ryggen til, kunde hun slet ikke være stille ved det, men drejede sig og dukkede sig, som kænte hun den andres øjne i nakken. Jo uro-ligere Tora blev, des roligere studerede Milla henne. Hjemme i dagligstuen stod det unge Augustus-hode i marmor; det havde været Millas beundring, fra hun var liten. Her sat det nu på bænken foran henne på et kvinne-legeme og drejede sig i sol og farver! Pannenaldeles den samme, hele hode-formen, bredden oventil, kinnernes bue, øjenbrynenes bue, hakens bue — den samme, den samme! Øjnene var andre og livligere, d. v. s. Augustus-

hodets gjorde intryk af at ha været lit døde, i alle fall langsomme; disse spillede uafladelig i blågrå brytninger under lange, tætte, mørke øjenhår. Munnen fyldig og buet. Håret sort-brunt, brun-sort, eftersom lyset falt. Hudfarven noget sådant som blek-brun; Milla havde ikke betegnelse for den; her var en blanding, hun aldrig havde set. Og en stor, altfor stor fød-flæk på venstre kinn; den måtte genere henne; ti hun vendte aldrig den kinn til, så ofte hun vendte sig for at se på Milla. Figuren var utviklet, ret stærk, og ganske som mejslet. Antagelig var hun over seksten år. For øjeblikket så hun ut som ikke aldeles frisk; havde lette blå drag under øjnene og svedede. Hele personen var opsigtvækkende; Milla så på henne uten spor af misunnelse. Den ny dames smag stod over alles, hun hittil havde møt; hvor måtte hun vite meget!

Milla betragtede nu og da sin side-kamme-rat. Anna sat der spiss og mager; især de uforholdsmæssig lange, tynne, blå-bleke fingre beskæftigede Milla idag. Noget så ganske annet1Skulde liun tale til den ny-komne; være imøtekommende ? Måske var det lit for pågående ; — fra hun i annet frikvarter så henne arm i arm med Nora, falt det bort af sig selv.

I de tre uker, før Milla kom, var også hændt noget; i al stilhed en omvæltning, som ikke ænnu var til ende.

Tora Holm havde en morgen gjort sit intog på skolen — og det uheldigt. Hun var kommet for sent, traf ingen i den store gang og visste ikke hvorhen; alle var samlede til morgen-bøn i »laboratoriet«; da kom Karl Vangen, som var blet heftet hos en syk, og stormede henne næsten overende; blev i den grad forlegen, som bare en ung præst kan bli det; tok henne for den ny lærerinne, forvirrede henne og sig selv med sin kejtethed. Det varte derfor lit, før hun på sin bergensk kunde synge op, hvem hun var; og da han hørte dette, og det for ham gennem hodet, at hun havde havt det ondt efter onkelens død og nu var kommet til et sørgeligt hjem, utbrøt han: »Her skal vi allesammen være så snille med Dem så —!« grep hennes hånd: »velkommen, velkommen I« Og mere skulde ikke til, så gråt hun. Hun var nervøs og ræd; alt var nyt og ukænt. Men da visste han intet annet at gøre æn at åpne døren og sige: »Mor!« Og ut kom fru Rendalen med brillerne på skæve og spurtelit kort (for fru Rendalen var præcis, og det burde andre også være): »Hvad er det, Karl?«

»Det er frøken Holm, overtollbetjent Holms datter, mor!«

»Nu ja, la henne komme in,« svarte fru Rendalen, åpnede døren helt. »Velkommen!« sa hun, stående i døren og rækkende hånden ut til henne i den ikke ganske lyse gang. Der var altfor meget af befaling i det, til at Tora ikke kom. Da så fru Rendalen, at hun kom gråtende til skolen — like som små piger på fem år; hun blev forundret. Viste henne en plas, som Tora sky intok, bad så en af lærer-innerne hjælpe henne af med hat og kåpe, — som det ny tossehode ænnu sat med, — tænkte hun for sig selv.

De sang en salme, og Karl talte om at møtes. Når man møtte det gode hos folk, da møtte man gud; dette var hans æmne. I øjeblikket drog det forbi Tora som en susen af vakker røst; hun pintes af sin uheldige intræ-den og det intryk, den havde gjort — først og fræmst på fru Rendalen, men også på de andre ; hun havde nok mærket det. Hun kom ikke til ro; drejede sig, når nogen så på henne; vendte sig til og vendte sig fra, som vilde hun både ses og ikke ses. Snakkede man til henne, som jo efterhånden hændte, blev hun rød og svarte noget, som hun straks slettede ut igen.Og dette var første dag og den annen og den tredje. Hun kunde ikke norsk geografi eller norsk historie; ja, hun kunde ingen ting uten engelsk og fransk, og blev meget rød, da dette opdagedes. Men da det opdagedes, at hun talte bægge disse sprog flytende, blev hun likeså rød. Hun vilde på ingen måte gymnastisere; tilsist var det, fordi hun ikke havde dragt. Hun sydde sig da en, som var et mesterværk af koketteri. Men det nægtede hun, at den var; den var alminnelig, egentlig styg. Hun kunde ikke holde ut at gymnastisere, skønt hun var stærk; gav sig rent over og begynte at gråte. Miss Hall, som overvåkede gymnastikken og inførte særegne bevægelser for de særskilte, tok henne bort til vinduet og så på henne. Miss Hall havde delvis glemt sit norsk og huskede i farten ikke, at Tora talte engelsk; hun famlede efter et ord, mens hun undersøkte henne. Tora misforstod dette og løp fra henne, klædte sig om, rennte like hjem og vilde ikke mere på skolen.

Det kostede adskillig møje at få henne — ikke alene tilbake på skolen, men i pensjonen; hun måtte ha bedre kost æn den, hun fik hjemme; ti hun havde begynnelse til bleksot. Dette var ordet, miss Hall ikke kunde komme på. Tora delte nu rum med miss Hall; hunvar den første, som gjorde det; siden var der næsten altid en hos miss Hall.

Lit efter lit glemte den ny-komne så vidt sig selv, at hun kunde sitte stille; men aldrig, når nogen vedholdende så på henne eller talte om henne. Hun måtte kænne det i ryggen, mente kammeraterne. De gjorde forsøk, og de morede sig, når hun virkelig efterhånden blev urolig, endelig drejede sig og så på dem igen.

Nora havde boet i pensjonen hele det foregående år; derfor var hun der naturligvis nu også, ret som det var. Hun talte ikke til Tora, uten i forbigående; men en søndag spør Tora henne, om hun måtte fa lov til at sætte op hennes hår? Det vakte en opsigt i pensjonen, som om hun havde tilbudt Nora nyt hår; bud fra rum til rum, alle kom sammen, ældre som yngre; alle vilde se Nora få nyt hår; de stod, de hang over hværandre, mens det store foregik. Men det, som nu skete, var heller intet mindre; — latteren blev snart til forbauselse, til jubel, til hånd-klap.

En dag Noras hår var kommet i uorden, havde Tora straks set, at dette klædte henne. Det passede disse store, åpne øjne, der helt hærskede i hennes lille ansigt. Pannen var næsten ingen, kinnerne sluttede, straks de begynte, og munnen var et kirsebær eller to;næsen ravede en del, — en rigtig slægts-næse; men den stod jo og gav øjnene retning, så det blev øjnene allikevel — bare øjnene.

Nu gallt det at finne en måte at sætte håret op på, så også det hjalp øjnene. Tora havde set meget og var vant til at få »inspirationer« ; men i hår-vejen havde hun ænnu ingen havt. Hun fik den!

Hun begynte naturligvis med at løse op håret og kæmme det, tok så forhåret, la det i to store valker, en på hvær side, frit snodde. Det var i sig selv meget lit, og slet ikke afstikkende; men virkningen var her overraskende. Kom der fart i øjnene, da så håret ut, som det løftede vinger og vilde på flugt. Stundom igen, som det flammede; — håret var også lit vatret af naturen.

Hit-til havde Nora aldrig været kalt vakker; der var annet ved henne, man la mærke til. Men nu måtte selv Rendalen, som ellers ikke plejede at se stort på den enkelte, næste gang han forelæste noget, holde inne, da han tilfældig så op og traf Nora. Hele klassen visste, hvad han tænkte.

Den, som kanske brydde sig minst med det, var Nora selv; nu var hun færdig med håret og behøvde for fræmtiden ikke at tænke på det. Men da Tora Holm i den videre utvikling af deres vænskab begynte at sværme

16for hennes begavelse og med sin trang til overdrivelse forsikrede, at Nora »bare var ånd«; at Noras musik »rent bortførte en«; at hennes flyvende ord »alle ramte hodet på sømmen«,

— ja, se, det var noget! Det vilde hun med umættelig slukvornhed ha mere af og dyrkede dette vænskab. Tora Holm gjorde bestandig flere opdagelser; fræmfor alle den, at Nora altid havde ret; selv når hun mot andre havde været lunefull, heftig, ja, selv når hun havde havt sine små anfall af utroskab, . . . Nora havde ret; beständig ret — i grunnen.

Da gik det op for Nora, at Tora Holm var den første, som nogensinne helt havde forstået henne. Tænk, at en fræmmed, en, som så med nye, upartiske øjne, straks opdagede dette!

Jo innerligere disse to omgikkes, jo mere begavede blev de. Toras ævne til at fortælle historier »var det første, Nora kænte til.« Hun samlede alle sine omkring henne for at høre på, — og da gik det! Eventyr og romaner om hværandre; — hvad havde ikke Tora altsammen læst, hvad huskede hun ikke! Af Tusen og én nat — ikke uttoget for børn, nej, de ægte — kunde pigerne høre op igen det samme likesom små barn. Ved siden deraf elskede de virkeligheds-billeder, som ikke var højere, æn at de kunde række dem; dog måtteelskerne (og på betingelser også de selv) helst være ædle og ulykkelige. Disse 15—16—17-årige (Tora selv var næsten sytten) havde af forskellige grunne utenom skolefagene bare en sammenstjålet læsning med al den tilfældighed over den, som deraf er følgen. De bøker, som Rendalen nu havde læst for dem, havde hurtig utvidet deres horisont og længsel, så Tora var rasende velkommen.

Men mellem fortællingerne vilde Nora ha henne for sig selv, rigtig eje henne. Nora—Tora, Tora—Nora flettede sig in i hværandre; andre kunde ikke komme til. Nora erklærede det også åpent, at de to helst vilde være alene.

Man kænte Nora og visste, a:t om nogle dager gik det over; man lo bare. Men der var en, som ikke lo.

Tinka Hansen kunde ikke fordrage troløshed. Hun havde et par ganger tat Nora strængt i skole og varskud henne. Denne gang taug hun og lot straffen bestå i korrekt efter ønske at bli fullstændig borte; Nora fik henne aldrig med.

Snart følte Nora det tomt i alle de dejlige østerlandske slot. Hun visste det ikke, før hun oplevede det, at uten Tinka havde hun ikke den fulle frihed i at gi sig hen; uten henne turde hun ikke engang rigtig høre;

16*Toras romaner var ofte ret »franske«. Hun havde nu i o ver et år været vant til Tinkas grænser; hun var usikker på, om hun var innenfor eller utenfor; der kom ond samvittighed med. Så gik det snart ut over Tora. Hun visste ikke, hvad de skulde ta sig til; hun af-brøt despotisk det påbegynte; befalede noget annet, men stansede også det. Lovede og holdt ikke, — kedede sig.

Og det var netop, som denne periode havde begynt, at Milla kom på skolen.

Torsdags-kvæll hos fru Rendalen — Tomas skulde just læse højt for dem et nyt skuespil

— stansede Tora Holm tilfældig foran Milla og så på hennes ny sorte kjole, som var en annen æn den, hun brukte på skolen. Idet hun tegnede med fingeren uten at komme kjolen nær, siger hun: »Garneringerne burde ha gåt så, og ikke så, — og helst været smalere.« Hun væntede ikke svar; hun gik videre og satte sig.

Dagen efter, ænnu før morgen-bønnen begynte, kom Milla hen til henne og sa tak; hun havde nu prøvet det og funnet, det var rigtigt. Der blev ikke tid til mere. Men i første frikvarter søkte de uvilkårlig hværandre.

»Hvorledes kunde De straks se det?« spurte Milla.»Det der havde jeg nylig prøvet på en dukke,« svarte Tora.

»På en dukke?« spurte Milla med en let rødme.

Så følte Tora, at det skulde hun kanske ikke ha røbet; hun var altid usikker på det rigtige. Gud, for et fint instinkt Milla Engel måtte ha, som æn-og blev rød på hennes vegne! —

»Så De steller med dukker, De?« sa den næste dag Milla smilende, idet hun gled forbi.

Tora forsikrede . . .ja, det var ikke til at fatte, hvad det egentlig var, hun forsikrede; om det var, at hun virkelig havde et par dukker, eller det var hennes søsken, som havde dem; om det var, at selv gifte koner ofte havde dukker, så det kunde ikke være noget galt i det, eller det var, at hun udmærket vel inså det upassende deri, såsom enhvær alder burde stelle med sit. . . . Bergenserinnen sang op om alt dette og mere til, og Milla smilte.

»De vil ikke se in-om til mig i eftermiddag? Vi er komne hjem fra landet nu.«

Tora visste ikke af, før hun havde nejet. Siden var hun gruelig lej over det med.

Men klokken 6 stod hun der.

Tora vilde fræm og op. Hun måtte ikke fastholdes af et hjem som hennes, af en skæbnesom den, der her truede. Selvfølgelig gik hun på, men var samtidig ræd.

Konsul Engels våning var omtrent den eneste i byen, som holdtes lukket også om dagen. Når man ringte, kom til visse tider en tjener, til andre en stue-pige og åp-nede. Så stod man inne i et hus, hvor de samme briisseler-tæpper gik over ganger, trapper og stuer, og hvor man til at begynne med befant sig mellem to væg-spejl, hvori man så sig fra fot til hatte-fjær.

Tora blev vist ovenpå; »frøkenens« rum var der; hun blev hjærtelig mot-tat. Værelserne havde været fru Engels opholdssted i de siste år; hun kom da sjælden ned. Her var hun også død; det var derfor, familjen iår var kommet så sent på landet og først nu flyttet in igen.

Alt, hvad et rum kan eje af hygge og komfort, var her. Møblerne alle som dyner om en syk; hvor man tok, gav det efter; de var i mose-grøn silke, likeså gardiner og por-tiérer. Væggene i en mørk ubestemt farve. En gammeldags chiffoniere af rosentræ med inlagt arbejde og en uendelighed af små rum og gemmer. Tora kunde ikke se sig mæt på den. Et piano Erard med utskårne hoder og emblemer; et bok-skap i samme smag. Malerier, især landskab, viste in i en længsel, somhavde aftensol over sig; dæmpet, næsten lummer; Tora gik om fra det

ene til det annet; hun så på hvær enkelt ting som på et individ, til hvem hun ønskede at komme i forhold. Derfra in i sove-rummet; beundrede her det bløte tæppe, hvori foten næsten forsvant, den lille chaiselongue i det ene hjørne, sengen med de rike omhæng, toilette-genstandenes mangfoldighed og sirlighed.

Millas glæde ved at vise henne alt fræm-gik af den ene ytring: det var, som hun aldrig før havde fulgt nogen op i sin mors værelser.

Kun et eneste møbel gik Tora hvær gang forbi; tilsist kunde hun ikke længer utstå det; det brøt jo hele sammenhængen. »Kære, hvad er i det skap?« spurte hun; »hvorfor skal det stå der?«

Milla svarte smilende, at det stak svært af; hun visste det; det havde heller ikke ståt der før; det var nemlig hennes og havde fulgt med henne, fra hun var liten.

»Men kan det da ikke stå et annet sted?«

»Nej; det kan ikke godt det.« — Svaret havde noget forbeholdent; der kunde ikke spørges mere.

Da Tora gik, bad Milla henne endelig komme snart igen. Men det var best, hun sa det i forvejen, så de kunde være alene; det var det hyggeligste. Tora forstod, at detteisær gik til Anna Rognes adresse; men det var jo ikke hennes sak.

Så hændte det, at næste gang hun i halvmørke fortalte Nora og hennes væninner, der for lejligheden havde lejret sig på tæpper og dyner langs gulvene, et eventyr af »tusen og én nat«, henkastede hun: »Den, som af alle, jeg kænner, nærmest ligner Gulnare, det er Milla Engel.«

Dette tok sig i de omgivelser ut som at sige i kongens, at han ikke er den viseste man i riket. Nora blev forbauset; væninnerne liketil opbragte. Tora følte, hun havde gjort noget galt; hun søkte at forklare sig ved at tillægge Milla denne »passive« skønhed, som det her kom an på. Ordene »aktiv« og »passiv« var i den tid slag-ord i øverste klasse; der var »aktive« mænnesker, som der var »passive«; »aktive« øjne og »passive«; »aktive« farver og »passive«.

»Men, du gode gud,« sa en af pigerne, »Milla har jo ikke engang sort hår? Hun er blond!«

»Det er jo også Nora,« svarte den ubetænksomme bergenserinne.

»Jeg vil aldeles ikke være nogen »passiv« skønhed, jeg, — nogen østerlandsk prinsesse,« svarte denne forharmet.»Nej, det mente jeg slet ikke heller; jeg mente bare —« hun stansede, for hun visste virkelig ikke, hvorfor hun havde sagt det.

»Dette er det pære vås,« mente de andre og drev Tora så længe, til hun erklærede med tårer i øjnene, at Milla var den fineste og vak-reste på skolen; hun (Tora) var uendelig lykkelig over at kænne en, der var så taktfull, så hensynsfull. Det var vist ikke alle, som var det.

Dette gik over alle grænser. Selv Gina Krog, som ellers altid var skånsom, tok nu ikke i betænkning at meddele, hvad hun alt havde visst for to dager siden, men ikke villet sige til nogen: at Tora besøkte Milla, og at de var » dus « !

Der blev stilt. En stund efter var Nora borte; selskabet var opløst. Tora forsøkte at forklare sig; men der var ingen, som vilde høre. Det var ikke i pensjonen, at Millas parti fantes; ingen af pigerne der havde sat sin fot hos Milla Engel — af den grun, at de aldrig var bedt.

Hvor meget Tora kastede og vendte sig selv og hode-puten den kvæll, — hun fik ikke sove. Det plagede, det pinte, at hun kunde ikke være vænner med den ene uten at være uvænner med den andre. Nu holdt hele pensjonen henne for en troløs taske; — gud ihimmelen visste best, at det var hun ikke. Men på dette kunde hun komme utenfor, kanske få et uutsletteligt mærke på sig. For henne var det bestandig fræmtiden, det gallt; hun havde været kastet så omkring, hun følte sig så utryg; hun klamrede og grep efter fæste, og det glap altid for henne.

Hun gråt så svært. Bægge to holdt hun af, hvær på sin måte; de var jo også så forskellige. Hvorfor kunde hun

ikke få lov til det, når hun trængte det? Hvad skulde hun gøre? Hun vilde ingen opofre af dem.

Næste dag var søndag; hun måtte gå i kirke; men kunde slet ikke vænte på andre, som også skulde afsted; — strøk så fort in-om til Milla.

Milla var påklædt for også at gå i kirke; de møttes på gangen. Men da Tora bad om endelig at fa tale med henne, blev hun overrasket, tok henne in og drejede nøklen om. Nu begynte Tora at gråte og fortalte alt, nøjagtig som det var; la intet skjul på, at hun holdt af dem bægge to, og hvorfor hun gjorde det; heller ikke på, hvor forlat hun var, og hvilke følger dette kunde ha for hennes hele fræmtid. Nora var så mægtig der i pensjonen og på skolen.

Midt under fortællingen, netop som Tora havde holdt en stund inne for at gråte, hørerMilla nogen ved døren; det bankede også. Hun åpnede så vidt, at hun kunde smyge ut; om lit kom hun in igen og fortalte, at hun og Anna Rogne havde aftalt at gå i kirke; men nu havde hun undskyldt sig med hode-pine; det var rigtignok den andre søndagen, hun gjorde-det; men det fik ikke hjælpe. Milla havde ondt af Tora; hun nærede oprigtig godhed for henne, det viste sig nu. Hun lovede ikke at ta det fortrytelig op, hvad Tora så måtte finne på for at stå sig godt med Nora og hennes mange væninner. Milla var virkelig søt.

Tora havde ikke mere tid æn at omfavne og kysse henne for det; hun måtte vise sig i kirken. Men kunde hun ikke få lov at komme igen i eftermiddag? Hvor var hun ikke nu trøstet; men hun trængte til mere; hun var så ræd; hun måtte få overlægge alt med henne. Milla bad henne komme igen, straks hun kunde.

Efter kaffe var hun der, og Milla hviskede, efteråt hun havde stængt af, og idet hun la armen om hennes hals, at nu skulde hun gøre henne en glæde; hun trodde i alle fall, det vilde være henne en glæde. Ingen, absolut ingen annen havde hun vist, hvad nu hun skulde få se. »Det skap der —«

»Det skap der —?«

»Engang har det været mit dukke-skap.«-Dit dukke-skapl«

»Nu vét alle, at det er det ikke længer,« sa Milla. I det samme slog hun det op; — dets store fløj-dører, de nedentil, de oventil, drejede ut samtidig, og pigerne så in i fire etager af et hus, nederste et fullstændigt, utrolig koket køkken og vaskeri og spise-kammer; ovenpå en salon, en stor elegant salon, med fineste møbler i silke, bord i jakaranda, kamin, spejl, ur; ... i tredje etage seng-kamre med de søteste små senger i, virkelige, fullstændige senger tilbunds, og med vaske vands-stel, hvori alt, like til visse unævnelige små møbler; . . . i fjærde etage garderobe, — en storartet dukkegarderobe til skifte i silke, fløjel, moiré antique i forskellige farver; et helt oplag af stoffer, som ænnu ikke var tilskårne, rester af allehånde, åbenbart samlede med flid og omtanke gennem mange år. Og linned, ja, strømper, andre underklæder, alt i doubletter, likesom hatter, kåper, smykker, bælter . . .

Tora skrek! Hun var på knæ og højt oppe; men havde ænnu ikke stukket en finger på, bare slukt med øjnene uten at kunne samle det; for det lot sig ikke se i sum, det var for meget, for forskelligt, for uvæntet detaljeret; hun havde ikke engang tællet dukkerne. »En,

to, tre, fire, — fem, — seks! syv! I otte!!!--«

hun havde begynt sagte, men steg for hværtnummer, så Milla skyndte sig at sige: »Tolv, tolv ! — Der er tolv!«

»Tolv! Hele tolv! Gud fader i himlene! Du har beholdt alle de dukker, du har fåt i dit liv? Ikke ødelagt en eneste?!«

— Jo, det havde hun nok; men ikke, fra hun var en syv år.

»Vænt lit!« —• og med højtidelighed, som var hun ræd, det skulde forsvinne, stak Tora varsomt hånden in og tok den aller-allersøteste store dukke i lyserød silke med sko og hat i samme farve, en mørkerød parasol og en liten vifte, stukket i bæltet; undertøj, syd som til en voksen med kniplinger og broderier, lomme på kjolen med lommetørklæde i og elegante franske hansker, som passede hånden—; ænnu mer en nydelig liten broche i form af forglemmigejer, armbånd og ur i samme smag. Hun var stum af beundring; mens hun vendte den, mønstrede

snit, sammensætning, underklæder, holdt den langt fra sig, holdt den nær, ... da der i stilheden bankede på døren. Nogen var kommet på trappen helt hen til, uten at de optagne piger havde hørt det gran; de skræmtes.

Milla holdt en finger op; ikke en lyd! Hun blev rød, og så blek igen. Naturligvis var dette Anna. Men Anna havde aldrig set dukkerne; måtte ikke se. Hun vilde ikke forstå! Her var — forklarte hun siden — æn-og todukker i sorg; men Anna havde været så meget over Milla i denne tid, at hun ikke havde kunnet gøre flere istand, skønt hennes plan havde været at se dem alle i sorg; det måtte være blet nydeligt. Der bankede det igen; uvist, mat. De holdt ånden; Milla var rent ute af det. Så hørte de, at det gik; nu varørene så spænte, at de æn-og hørte hennes trin i trappen. Dette var et rent fortvilet uheld. Milla havde git ordre til, at kom nogen annen æn Tora, så var Milla tat ut en tur for sin hode-pines skyld.

Men den pige, som havde fåt besked, hennes egen pige, hun måtte nu ikke ha været der; skønt det var hennes tid. Hvad skulde Milla gøre ?

Men fra disse hensyn blev hun rykket bort af en storm-vind.

$

*

Nora lå på sengen hos Tinka Hansen. Rummet var en liten panelet kvist, malt blå, på skomaker Hansens ny gård ved torvet. Foruten sengen stod der en brunmalet, åpen bok-hylle, et par stoler, en stor vaske-servante, bestemt for to, men som der ingen annen plas var for; en høj, kort sofa, hvori nu Tinka sat og så bort på sin væninne, idet hun hviltehøjre arm på sin lille pult på bordet foran henne.

Nora lå og stor-hulkede, og det sat Tinka rolig og så på. Nu havde nok også Nora prøvet, hvad troløshed vil sige; nu visste hun, hvorledes det smakte at bli forlat for en annens skyld.

Men det var mere æn dette at være forlat. Hun var afsat, nedstøtt, tilintetgjort. Tora havde først højt ophøjet henne; hun var jo bare ånd, kunde aldrig ta fejl. Nu havde den samme Tora lat henne falle — for Milla Engel 1

Værden var bare løgn og bedrag.

»Gud, Tinka, hvorfor kan du ikke holde af mig? Du vét ikke, hvor ulykkelig jeg er.«

Men Tinka taug.

»Jeg kan ikke uten dig, Tinka; nej, jeg kan ikke! Jeg finner siden imorges, at jeg bare har fejl. Der er slet ikke hold i mig; — nej, der er ikke.«

»Der er ikke det,« trøstede Tinka henne.

»Nej, der er ikke. Å gud, hvad skal jeg gøre. Kan du ikke snakke til mig?« Hun gråt nu så forfærdelig.

»Du vil bare tilbedes, Nora.«

»Ikke bare, Tinka; sig ikke »bare«!«

»Nej — nej. Men du er aldrig lykkelig, uten du tilbedes; og det blir folk ked af.«»Hvad skal jeg gøre, Tinka? Ved gud, jeg er ked af det selv. Ja, du tror det ikke? Men det er sant. Især nu, siden Milla også tilbedes,

— isch, det er ækelt at se på!«

»Det er vel bare, for det er Milla, det, og ikke dig?«

»Nej, ved gud, Tinka!« — hun rejste sig på albuen.

»Tora har gjort så altfor meget af det, så nu er jeg ked. Jo, jeg er! Og tænk, at nu er hun hos Milla!« Hun kastede sig ned igen og gråt af harm og skam.

Hun rejste sig pludselig: »Men jeg må komme bort fra dette. Det er væmmeligt-, jeg foragter mig selv! Du vét ikke, hvad jeg har tænkt siden imorges! Hjælp mig, Tinka! Du er den eneste af dem alle, som er sanfærdig mot

mig.«

Tinka sat urørlig. Nora kastede sig ned igen, vendte sig bort og gråt.

»Jeg kan ikke forstå det,« sa endelig Tinka, »at du, som sværmer så for —«

»Bruk ikke det ord!« af brøt Tora henne, idet hun viste det bak sig med hånden; »det er blet så væmmeligt, siden Milla også bruker det. Milla »sværmer« også! Kan du tænke dig noget så . ..«

»Ja, ja; jeg skal ikke sige »sværme« . . .«

»Nej, gør endelig ikke det —!«»Så siger jeg: interesserer dig for; du, som interesserer dig så for alt det, som er retfærdigt og stort, og som er så motig også — for det er du; — du kan gærne gå i døden for det, du tror er ret — «

»Ja, jeg kan det, Tinka! Jeg tror, jeg kan det!« hun kom halvt op; — »å, hvor det er dejligt at høre noget godt igen, — og især af dig; jeg var likesom gåt istykker.«

»—Ja, men nu kommer det, jeg vil sige, skønner du. Er det ikke en skam, at en, der er så bra, allikevel skal være slik en påfugl. . .«

»Påfugl, Tinka?«

»Ja, en påfugl; du ser ut som en påfugl.«

»Gør jeg? Jeg mener, du er —?«

»Ja, det er ikke jeg, som har sagt det.. .«

»Nej, det kunde jeg også tænke —!«

»Det er Tora, som har sagt det. . .«

»Har Tora —? Nej, den falske —«

»Ja, men Tora har ret! Du ligner frygtelig en påfugl, Nora;. . . det tynne lille ansigtet dit,

— og så er du så spæd . . .«

»Nej, men Tinka?!«

»Jo, det er sant. Alle vi væninner er enige om det. Vi skal være som øjne på halen din; — jo, det er godt.«

Nora kastede sig ned og stortutede med hode og hænder i dynen.»Ja, du har naturligvis fornærmet Tora; du har fornærmet alle; du er jo så lunefull; du er så bortskæmt. . .«

»Ja, det er det, jeg er,« sa det nede i dynen.

»Det er det, du er. Det siger også Frederik. «

»Hvad siger Frederik?« Hun vendte straks det røde ansigt op fra dynen; Frederik varen autoritet.

»Jeg skal læse det for dig,« svarte den andre, åpnede pulten og tok fræm et brev på minst fem ark. »Han skriver her,« sa hun, idet hun tok det fjærde arks fjærde side fræm med samme langsomme sikkerhed som den, hvormed hun havde åpnet pulten, søkte brevet, lukkede pulten og nu læste:

»Du skal ikke være for stræng med henne heller; for hvis hun var slik af naturen, da bar hun sig annerledes ad og forstod annerledes at holde sine tilbedere fast. Nu er hun bare et bortskæmt barn, som aldrig har gjort noget uten at roses for det, og er tillike biet så lunefull, at hun idag er ked af den, som roste henne igår.«

»Gud, hvor det er sant, Tinka 1«

»Men kanske blir hun så engang ked af det også. For hun vil jo noget mere æn dette;det fik jeg intryk af i sommer. Men hjælp

henne du, Tinka!«--

»Ja, gør det!« Nora havde rejstsig ogsat nu på senge-kanten; hun havde foldet sine hænder, så på Tinka. »Du skal bestandig være sammen med mig, Tinka. Jeg er ikke tilfreds med mig selv, uten når du er det. A, Tinka! — Jeg skal aldrig, aldrig, aldrig, aldrig mere være slik! Hvis du bare ser tegn til det, så ta mig fat for det! Jeg har jo lyst til at bli noget mere æn dette, vét du. — Jeg har lyst til at bli udmærket, —ja, le nu ikke! Jeg har i grunnen ikke lyst til at synge og spille komedie for dere andre og bli rost og rost; men det er kommet så; jeg forstår det ikke!

— Jeg har ikke lyst; jeg vil kunne noget, jeg vil vcere med på noget, som tar en! Ja, det er det, jeg har lyst til! Jeg tror sommetider, jeg må gå i krig; eller dø med nihilisterne i Rusland . . . ja, jeg tror! Eller rejse rundt ogtale, blihysset ner ogskamslåt. Jo, jeg kunde . . . Ja,jeg vét ikke, hvad det skulde være for; men jeg har lyst.—Jeg siger det ikke for at skryte, Tinka; jeg siger det bare, fordi jeg føler det så; — ved gud, jeg føler det så! — — Tar jeg fejl, så er det, fordi det bare er længsel. Kanske er jeg udygtig. Nu ja, så har jeg denne længsel da, du! Så er det bare den. Men den har jeg! Jeg har ikke lyst til det, som jeg nu stårog tar mig ut i og roses for. Jeg har sådan usigelig stor, stor, stor længsel I —«

Hun havde rejst sig, øjnene tindrede gennem tårerne, håret bruste; hun havde slåt ut med de lange armer, i det samme gråten kom, —• nu væltede hun sig ned. Tinka kunde ikke motstå alle de gode erindringer, som Nora nu havde vakt. Hun kom i al sin bredde og fylde vaggende og la sig over henne.

Og så sat de siden en stund sammen i det små-pludder, som er egen for forsoningens lyksalighed. Tinka tapte ikke bort, hvad hun i disse dager havde skrevet op i sin hukommelse, og som Nora skulde ha; men hele klemmen var borte af det; kvikke svar af Nora gjorde det næsten kedsommeligt. Hun måtte tilsist le af det, som for lit siden syntes henne meget alvorligt, uhyre betænkeligt.

Og midt under dette stormede en op ad trapperne; trin for trin første trap som trommestikker, så annen, nu tredje hit op og fræm over mørk-loftet i samme rasende usvækkede hvirvel . . . Der var bare én, som undertiden kom slik; men henne kunde det dog ikke være......?

Heroppe var døren ikke læst. Heroppe bankedes ikke på; heroppe bare reves op. Jo, det var Tora. — Gud!

De to pigers forbauselse, krænkelse, værdighed..., den kunde ikke gøres bedre vedhoffet. Tinkas tykke uvidenhed om, at der kunde være nogen Tora Holm til på jorden, eller Noras adelige og åndige »rør-mig-ikkeU uten ord, . . . udmærket!

Aldrig har en kosteligere utstilling gåt yn-keligere i stykker.

Tora strålte fryd, sejer, jubilæum; talte om tolv dukker, hvoraf flere store som alminnelige barn; og om — hun trodde selv — halv hundre dukke-kjoler i alle slags moiré antique, silke og fløjel, intil morgen-kjoler; om skjørter med broderier, og bukser, strømper af silke, hansker og parasoller m. m.; om senger med omhæng, vaske-servante med alt, som var i den, like til det unævnelige møbel, som nævntes; om alt fra køkken til salon og salon-inredning; om en storartet plan med alle dukker, som skulde på hof-bal til kongens fødselsdag; om Milla, som var hundre-tusen ganger bedre, æn de drømte om, og som ikke havde imot, nej, ønskede, at de bægge to skulde komme op med henne og se det nu straks og være med på dette med hof-ballet, . . . naturligvis i den forfærdeligste taushed. Ja, det var sant! Det var „ved guda sant! Så fortalte hun, hvorledes dette var gåt til; om Millas værelser, hvorledes de så ut; om at Tora havde været der mange ganger uten at høre et ord om dukkerne; men idag havde hun vist henne dem bare af sin hjærtens god-hed for at trøste henne; nu vilde hun også vise de andre dem, hvis det så kunde være godt og vel, og alle fire herefter være vænner! Tora havde foreslåt det; Milla havde biet forskrækket; men så var hun gåt over, og til-sist havde hun funnet det vakkert! Milla var god, — og det måtte de også være! Ingen betænkeligheder; — de måtte! Hvorfor skulde her være to partier? Milla var på sin måte, og Nora på sin. I grunnen havde de ikke gjort hværandre det minste, nogen af dem. Ikke det bitterste! »Bare ta på dere! —og la det gå i en fart; så taler vi videre om det på vejen!«

De to så på hværandre; — men Tora gav dem ikke pusterum: »Vi må sige hjemme, at vi blir der til aftens; for det er meningen! Det går da ikke an at afslå en inbydelse? En formelig inbydelse til Engels?!«

Tora var storm-vind; rev med æn-og legemlig. Og under stormen var der gåt brand i øjnene, i bevægelserne; hun kastede gnister. Hun besatte dem. — —

— Ikke længe efter stod de alle fire foran skapet. Inledning, overgangs-forlegenhed, undskyldning, kontra-undskyldning fik næppe et par minutter på sig; Tora tok Milla og skøt henne sagte fræm foran skapet: »Luk op! Luk op!Vi taler siden! Luk opl« Milla kænte selv, at her var handling bedre æntale, — og åpnede.

De to ny-komnes henrykkelses-utrop lønnede henne fullkommen! Der lå en sum af flid, orden, troskab, skønheds-sans i denne lille samling, som hun var sig bevisst, og som bandt den til hennes hjærte. Den var hennes skat; den havde aldrig været set af mange, og nu på et par år utelukkende af henne; der var altså også en egen hemmelighedens ynde over den. Den skulde nydes, når den en gang lagdes åpen for andres overraskede øjne; — og nu blev den nydtl

Enhvær fant sit. Tinka så i dukkerne like så mange små barn; hun talte barne-mål til dem: »Hælle-dud« for »hærre-gud« og »hjøte« for »søte«. Hun begynte at klæde af en for at ha den fryd at klæde den på igen.

Tora jublede over stofferne; følte på enkelte, holdt dem mot dags-lyset, la dem mot hværandre. Der var især et stykke brokade, som hun først nu så (Milla søkte det fræm til henne), det rent henrykte henne; det vakte plan på plan; hun talte uten ophør.

Nora tok skapet som en helhed, en kunstsamling. Milla blev ny i hennes øjne; man følte, hvad Nora nu tænkte om henne — også på Millas lette rødme. De behandlede sidenhværandre den hele kvæll med en udmærkelse, som de andre fant naturlig.

Snart sat de alle omkring bordet med dukkerne mellem sig; stofferne og alt af garderobe, som kunde tænkes brukbart for det store øjemed: et hofbal — lå bredt overbordet, og otte øjne og firti fingre rotede rundt i det. Man kunde ikke bli enig; Tora vilde ha et kostyme-bal, hennes ustanselige tale fylte luften med billeder og brogede farver; det formelig føk af ridder-frøkener og rococo-damer med bånd og fjær og hatter. Milla holdt på nutiden, på mode-joumalen; især på nogle ganske ny-komne. Nora hoppede en stund med den ene, en stund med den andre, eftersom noget enkelt tok hennes fantasi. Tinka opponerte mot selve idéen. De kunde pynte hvær sin dukke, efter som det passede sig. Dette oprørte Nora og Tora; der måtte dog være stil i det. Milla behandlede forslaget med mere hensynsfullhed, men var imot det. Fra Noras side kom der snart utålmod i det; og ifølge et kunst-stykke, som alene piger forstår, blev så dette til en trætte om — Tomas Rendalen og Karl Vangen! Slet ikke mellem Tinka og de andre; men mellem Tora imot Nora og Tinka. Toras nervøsitet holdt ikke Rendalens do. ut; enten var det dette, eller at hun havde trang til at være i opposition, — annerledeskan det ikke forklares, at hun fra første dag ikke havde kunnet med Rendalen. En springende sammenligning mellem noget rød-prikket tøj og Rendalens hænder havde nu tændt striden; Nora svarte nemlig straks, at hans hænder var kvikke, rigtig talende hænder; Vangens derimot »domme og lange, like brede oppe og nere.« — Når der bare er to manfolke-lærere på en pige-skole, kan ikke eleverne gæme rose bægge; den ene må dadles, når den andre roses. Og der på skolen var det den skikkelige Karl Vangen, som gærne måtte holde for, når man havde trang til at begejstres for den åndfulle Rendalen. Men heri var Tora motsat; likefra Karl Vangen havde gemt hennes hånd inne i sin til et varmt velkommen og samtidig havde overstrålet henne med to gode øjne, ja, ovenikøpet gjort det til tekst for sin bøn den dag, . . . siden holdt hun af ham. Og jo mere kejtet og godtroende han var, desto mere! Hun slogs for ham, så de andre måtte ærte henne.

Denne gang begynte det ganske småt; de kastede bare Karl Vangens »tomme, domme« panne-skal på henne, hans lange mun, hans lange fingre, hans lange ben, store føtter; og hun Rendalens røde hår, mysende øjne på dem, hans fruentimmeragtige pertentlighed, hans par-fymerede lommetørklæde; men så blev detsværere. Toras skarpe sans drog eksempler fræm fra Rendalens ustyrlige hidsighed, — og hvor fejl han da kunde fare; eksempler på hans ujævne humør; sommetider løp han i hele kvarter klassen op og ned uten at tale, uten at høre, uten at se; så var han igen bare liv, rent overgiven morsom, meget for meget. De andre fant dette uretfærdigt, fordi, når det nævntes for sig alene, så fik ingen det ringeste begrep om Rendalen, som jo allikevel var den

snilleste og dygtigste lærer, som var til. Tinka havde et lunt efterapelses-talent og ikke det minste anlæg for religiøsitet, så Karl Vangen let falt henne komisk; hun begynte nu at præke eller rettere bræke efter præsten, — med øjne stive af himmelvendt frejdighed. Nora lo forfærdelig; Tora gråt.

Milla havde heller ikke kunnet dy sig for at le; allikevel tok hun nu parti for Karl Vangen; hun bemærkede rolig, at hun fant ham »dejlig«. Om Rendalen talte hun ikke.

Fordi Milla var værtinne, og Nora og Tinka hos henne første gang, sluttede de. Men Tora gav sig ikke; nu sang hun først rigtig Karl Vangens pris.

For ikke at nødes til at svare og for at angive, at nu kunde det være nok, rejste Nora sig nynnende og så ut af vinduet.»Men gud, der går jo Anna Rogne!« sa hun.

»Hår hun været her?« spurte Milla, rejste sig blek og gik mot vinduet.

»Javist.«

Hun så Anna pile afsted; hun måtte være heftig bevæget; selv skyndte hun sig med al passende hurtighed ut af døren og ned ad trapperne. Det varte noget, før hun kom igen.

Da var hun stille og virkelig angrepet. Anna havde været helt oppe der; altså utenfor deres dør.

Alminnelig forundring. Milla fortalte så, hvad som var hændt samme formiddag, og hvor uskyldig hun i grunnen var i dette. Tora tok det straks på sig og var gruelig ulykkelig.

»Nej, skylden er alene min,« mente Milla.

Hvad skulde hun gøre? Hun havde lat vognen spænne for.

Ingen svarte; men de så uvilkårlig på Tinka.

»Jo,« mente Tinka, »vi skal allesammen hente Anna og forklare henne, hvorledes dette er gåt til.« — Nora og Tora var straks enige. Det var det eneste rigtige!

Milla inrømmede også, at dette vilde være best. Men hun havde aldrig sagt noget om dukkerne til Anna; Anna lå ikke for slikt. Ognu kunde dette med dukkerne ikke godt forklares Anna uten at støte henne.

Nora og Tora inså det; det gik ikke.

Det mente dog Tinka. Hun skulde gærne påta sig det, hun alene.

Nej; skulde nogen gøre det, måtte det være Milla selv.

Dette bragte Milla på den idé — at skrive. Sige simpelt hen, at de andre var komne; om ikke hun også vilde komme? Så sendte hun vognen. — Jo, mente de andre, det kunde gå an.

»Rejs selv!« sa Tinka.

»Nej, så uhøflig mot mine gæster er jeg ikke,« lo Milla. Hun satte sig for at skrive.

De andre var stille så længe. Men Nora afbrøt: »Tinka har vist ret; rejs selv! Vi kan jo gå ut så længe?«

»Nej,« svarte Milla, idet hun vendte sig fra brevet; »Anna behøver jo ikke at vite, at vi har set henne. Da er det den naturligste ting af værden, at jeg sender bud efter henne, når I er komne her.«

Det fant de andre fortræffeligt. Hun gjorde brevet færdigt og ilte ned. Da hun kom op igen, hørte de vognen køre ut af porten ved siden af huset.

Milla smilte: »Jeg skrev, jeg skulde en annen gang forklare, hvorfor I var komne. Såbad jeg Hans skynde sig og køre en liten omvej for ikke at træffe Anna; kanske er så vognen der før hun selv.«

Hun var øjensynlig glad over at ha været en vanskelig stilling voksen.

Man optok atter forhandlingen om dukkernes fest; men før æn vognen var tilbake med Anna, måtte dukkerne og

deres tøj være i skapet.

Pludselig utbrøt Nora: »Når vi så allikevel ikke skal nævne dukkerne for Anna, hvorfor i al værden kunde vi så ikke ha rejst med allesammen ?«

De så en stund forundret på hværandre;

— det var jo sant! De brast i latter —: hvorledes var de også komne på den gale idé, at det, at allesammen skulde ta afsted, var det samme som at røbe dukkerne? De prøvede at huske fræm samtalens gang; men kunde ikke rede det. Blev så enige om, at det i hvært fall vidnede om slet samvittighed.

Tinka foreslog i god tid at lægge dukkerne, garderoben og stofferne in under Millas opsyn; men Milla tilbød sig at ordne det hele bakefter; de behøvede bare at sitte rolige så længe. Derimot gjorde de opstand; at lægge in og ordne var gruelig morsomt. Og så blev det.Vognen kom tilbake uten Anna; »hun havde hode-pine.«

Tora så på Milla, og Milla på Tora; dette var tak for sist. Det forstemte dem alle en stund;— men da de huskede på, at så kunde de jo ta fræm igen dukkerne, lot de tre gæster sig snart trøste.

Så snart de atter sat i arbejde, falt samtalen naturligvis på Anna; ingen af de tre likte henne; de fant henne kunstig, prétentieuse11, som Tora sa med tilspisset fransk uttale; Anna strævede med at finne en særegen form; det skulde være så gruelig rigtigt, alt hvad hun sa eller gjorde. Men alle var enige om, at hun skrev godt; der passede dette. Så kastede de sig spottende over hennes religiøse sværmeri. Om det første havde Milla intet sagt; om det siste nøjede hun sig med at sige, at hun måske havde lit for meget af det.

Nora var den første, som forlot bordet; hun holdt ikke ut længer; hun måtte ha lit musik, sa hun. Erards piano blev prøvet; Milla var bange, det var ikke rigtig stemt, og det var det heller ikke; men hvilke toner! Nora sang, mens de andre stelte med dukkerne; så vilde hun også ha Tinka op; men Tinka vilde først ikke forlate sin blå dukke; det endte med, at også Milla bad henne. De havde sunget et par nummer, da det bankede på;Millas pige meldte, at konsulen var kommet. Stor overraskelse; han var ikke væntet; Milla ilte ned. De andre kom overens om, at de så måtte gå; det vilde være flaut at spise til aftens sammen med konsulen; navnlig kvidde Tora sig; hennes mansjetter var blet tvilsomme; gik det an at be Milla låne henne et par? Under denne forhandling åpnedes døren, in kom Milla fortere, æn nogen trodde det muligt for henne; »far kommer!« hviskede hun, ilte mot bordet, og alle efter; derfra til skapet, fra skapet til bordet, fra bordet til skapet; . . . . sammenstøt af panner, skuldre, træden på tær, dæmpede skrik, dæmpet latter, dæmpet skænd ; ... alt på bordet var borte, innestængt, da konsulen bankede på.

Nora havde støtt til Tinka, så hun falt på sofaen; selv sat hun nu alvorlig på en stol; Milla og Tora stod ved skapet.

Konsulen kom in, elegant, smilende som altid; han så de fire sprut-røde af tilbakeholdt latter, eller hvad det var, forlegne, konstige. Han tænkte: hvad pokker er det? — og gik bort til Nora, amtmannens datter, hilste artig og ønskede henne velkommen og spurte efter hennes forældre; — så til de andre, som Milla forestillede; — så tilbake til Nora og spurte muntert, om han måtte ha den fornøjelse at føre frøkenen ned til bords. Han kom fradampskibet og var så sulten som bare muligt efter en sjø-rejse. Hun gav ham armen; men han vilde ha de andre damer foran, og det kvidde disse sig lit for-, det så ut, som den ene væntede på den andre. Tinka kunde til-sist ikke forstå, hvorfor ikke Tora rørte sig, og da konsulen henvendte sig gentagende til henne, gik hun; skønt det var lejt. Hvorfor hjalp ikke Milla henne? Også hun stod nemlig som muret fast. Konsulen gav Milla et let støt: iiavancez, mesdemoisellesU Milla fræm på gulvet, — og synlig blev nederdelen af en dukke! Den lå der »naken med baken op«, som det heter i visen. Tora søkte at dække; men konsulen havde opdaget den og med et: i Om forladelse, frøken!« bøjet sig for at ta den op. Tora løp, Tinka løp, Milla løp, Nora slap og løp; og konsulen efter med dukken. »Hvad er dette? I alværden hvad er dette?« Alle styrtede de in i spise-stuen og stod der i en klump, krumme af latter, da konsulen kom efter med dukken højt oppe som flag. Det var den blå dukke, Tinka havde klædt af for tredje gang og vilde lægge til sengs, dengang konsulen kom, og alt kastedes in i hurlumhej. Den måtte være gledet ned, og den havde ondskabsfull lagt sig in under et skørt, dengang skapet blev lukket.

Milla og Tora havdesamtidig opdaget den, samtidig stillet sig over den.

Konsulen gik tilbords med dukken. Først sat han med den i armen; så la han den ned i sin serviet, og efter at ha vysset den et par ganger la han den fra sig på bordet med en té-skål under hodet; der snappede Milla den fra ham.

»Lekte De da virkelig med dukker?«

Langt ifra! De var kommen sammen for at lage foræringer til jul. — Milla gav dette svar.

»Hvorfor skjule noget så uskyldigt?« spurte konsulen.

»Naturligvis, fordi dukken ikke var påklædt,« svarte datteren. Man hørte, at de var øvede i fægtning. Snart kom Nora til; også hun havde øvelse; for også hun havde en far, som brydde unge piger.

De to andre kom likesom lit utenfor. Men til gengæld opholdt konsulens øjne sig hos dem næsten hele tiden. Tinka kunde nok forstå, at Tora måtte vække hans opmærksomhed ; men hun selv ? Efterhånden blev hun utryg; kjolen måtte være gåt op i sømmen ved armen etsteds; det hændte henne undertiden. Hun så efter, så godt hun kunde; men var ikke istand til at opdage noget. Hun kænte det, som hun var naken.Konsulen vax-meget munter; pludselig samler hele hans opmærksomhed sig på Tora. Man var ikke langt henne i måltidet, og Tora havde allerede sluttet!

De ulykkelige mansjetter pinte nemlig Tora i den grad, at de vokste. Konsulen så jo hen på henne alt i ét; det var ikke fød-flækken, han så på; for den siden havde hun passet at vende mot Milla; det var overhodet ikke ansigtet; han så længer ned. Hun la fra sig og puttede hænderne under bordet.

»Kære frøken Holm, spiser De ikke? — Er De ikke vel, lille frøken Holm ? — Hvad fejler Dem? Eller er der noget særskilt, De ønsker ? Bare sig til! — Milla, giv frøken Holm

en ny kop té, — ja! — Ikke té heller?--

Et glas vin? Å, jo vist et glas vin! — Skål, frøken! — Men De drikker jo ikke? —- Synes De bedre om madeira? — Men kære, blir De rød for det? — Hode-pine? Au, au! — Kanske vil De —? . . . Skal Milla hjælpe Dem? Ikke det heller. Sig endelig, hvad De vil, kære!

---Har De ofte hode-pine, frøken Holm?

— Nå, så det har De dog ikke. Jeg kænte en ung pige; hun havde hode-pine, bare der var noget i vejen med hennes mansjetter. —-Men, min beste Milla, det er dog ikke at plage frøken Holm, det. — Er det vel det, frøken Holm?. . .«Tora havde en følelse af værgeløshed, som meldte sig ved mindre lejligheder æn denne, og hvær gang fik den henne trl at gråte. Hun måtte forlate bordet og ile ovenpå.

Milla rejste sig med en værdighed, som væninnerne beundrede; hun gik efter. —

Da de andre også kom, var Tora gåt, Milla blek, men fullstændig taus om det passerede. Også Nora og Tinka tok på sig; Milla lot det ske. Hun kyssede dem og bad dem komme snart igen; det samme bad hun om nede i gangen. Først da hun var ovenpå igen og alene bak stængt dør, brast hun i gråt. Noget sådant vilde aldrig ha hændt, hvis hennes mor havde sittet ved bordet; selv fylte hun ikke plassen; det var også henne, han især havde krænket. Hennes mor var gåt så altfor tidlig bort. Å, mor, mor, mor, morl Da bankede det på. Hun spurte, hvem det var. Hennes far. Hun måtte selvfølgelig åpne; men hun gik tilbake hen til sofaen og kastede sig gråtende over dens borterste hjørne.

Han satte sig stille, og om lit sa han forsigtig, næsten hviskende: »Hør Milla; jeg beklager, hvad som er hændt; —- sannelig om jeg mere vét, hvorledes det kom. Men det er ærgerligt — naturligvis mest for din skyld. Jeg væntede jo ikke, at hun skulde ta sig det så

iS*nær. Jeg synes så godt om, at dine væninner kommer her til dig, og specielt om disse unge piger. Allikevel . . ., og det var kanske den følelse, som drev mig, . . . har du været forsigtig nok i valget af den ene af dem, Milla?«

»Hvad mener du med det?«

»Ingen ting bestemt. — Kære, tag det ikke så heftig! Du forstår mig vist ikke. En pige, som i den grad er usikker på sig selv, du, og

— ja — som man så let kan forvirre . . .; der kunde komme den dag, du angrede, at du havde omgåts henne.«

Milla rejste sig fullstændig krid-hvit; hun følte det aldeles, som havde han sagt det om henne selv. Det vilde være meget få piger i hennes alder, som ikke havde følt det således.

Men hun sa ikke et ord. Hun brast i stærk gråt og gik in i sove-værelset, idet hun lukkede efter sig.

Næste dag, i det samme fri-kvarteret slog, havde Milla Tora under armen, og siden i hvært følgende; de var bægge idet mest strålende humør. Nora og Tinka rigtig beundrede Milla for dette. De havde ikke tænkt, hun havde så meget hjærte og mot,. — og bedre æn noget annet grunlagde hin lille begivenhed deres vænskab.

»General-staben« var dannet.3-

Foreningen.

Det mærkedes snart, at hele øverste klasse, og med den næst-øverste, var kommet under én samlet inskydelse.

Rendalen blev i den grad slåt af forandringen, uten at han forstod grunnen, at han tilsist spurte, og den fortaltes ham. Herover morede han sig meget, gav de fire deres berømte navn og tillike det forslag, at nu skulde de danne »en forening«. Vistnok havde de en forsam-lingskvæll hos hans mor, og den kunde de jo fortsætte med; men bedre var det, at de tok saken helt i sin egen hånd, bestemte, hvad de vilde ha forelæst eller høre et foredrag over eller selv forhandle. Især det siste. Unge piger havde så mange »nips-saker« i hodet, at de burde tidlig lægge vind på at gennemføre en tanke, følge en bestemt interesse.

En forening! Øverste klasse skal danne en forening! Væninner fra byen kan invoteres; også ældre fra næst-øverste kan invoteres; og der i foreningen kan de tale om, hvad de selv vil, inbyde, hvem de selv vil, til at holde forelæsninger, gøre musik; . . . selv er de hærrer, — de, og ingen annen. De kan gøre love, vælge præsident, sekretær, ilægge mulkt! . . . Alle de fantasier, dette jagede op — ikke i de øverste klasser alene, men i alle, like ned til den, hvorde minste sat og stavede og sang viser om katten; . . . livad der blev for et liv under og over bordene, hviskende i timerne, stormende i fri-kvartererne!

Når en skole angripes af et spørsmål, som der ikke får tales højt om i timerne, er det til fortvilelse for lærerne. Ingen læser, ingen hører, ingen holder orden eller husker. Vil man ha rigtig moro af den hemmelige bevægelse i klassen, bør man ikke gå foran; da holder de inne, — nej, stille sig bakerst og se på flet-terne. Man skulde tro, de havde fåt selvstændigt levende liv. De hopper, de danser, de krøller sig og utfolder sig; farve-forskellen blir i denne overvættes uro komisk. Alle de brandrøde, blek-røde, brun-røde mot de mørke, der ser ut som våte af vand eller glinsende af olje, eller er matt-mørke som grudd; mot dem, som er sorte utenpå og brune inrteni, og de helt ravne-blå-sorte; mot de lyse i alle slags tinter af gråt, af gult eller i en skitten blanding af bægge med grønt til grunfarve; ... i det hele taget alle disse umulige overgangs-farver, som hører alderen til. Fletterne er ivrige, som snakkede de med hværandre, .gjorde kunster for hværandre, sprang mot hværandre; — livet bak på ryggen gir en tro refleks af det foran.I »foreningens« første, d. v. s. konstituerende møte blev Nora valgt til præsident. Tinka var så vant til, at alt arbejde læssedes på henne, så hun visste på forhånd, at hun blev sekretær, og det blev hun da også — enstemmig. Det havde den fordel, mente Nora, at så kunde hun skrive ut forhandlings-protokollen for Frederik. Første bestemmelse var rigtignok, at alt skulde være hemmeligt; men Tinka var jo forlovet.

Ellers begynte de uten skrevne regler; men Frederik krævede fra Kristiania på det aller-bestemteste love. Han sendte et utkast med mulkt for fraværelse, mulkt, når nogen vægrede sig for at gøre, hvad der pålagdes, mulkt for annen gangs forstyrrelse, mulkt for at undiate at stemme. Men pigerne tok det mere praktisk æn han — »tosken«, som Tinka ved denne lejlighed kalte ham; i al stilhed utarbejdede Nora og hun et nyt lovforslag; det blev i næste møte forhandlet under megen kommers; love syntes de ikke at ha sans for.

I byen drev man skøj med »foreningen«; der var også dem, som fant den upassende; der var såmæn dem, som fant den farlig. Men da der samtidig kom et skuespiller-selskab til byen, og dets fornemste spilledag falt på

»foreningens«, uten at dennes medlemmer på et par undtagelser nær kunde formås til at ofreforeningen, betragtedes dette som en generalprøve på »foreningens« iver; man fant det ikke værdt at la det komme til hoved-forestilling; de fik være i fred.

Snart viste sig en farlig mangel i »foreningens« love. Enhvær kunde anonymt til præsidenten insende forslag til forhandling; man stemte så over, om de skulde sættes på dagsordenen eller ej. Således blev det anonymt foreslåt at forhandle »udødeligheden« ; ved afstemningen fik forslaget ikke en eneste stemme; forslagsstilleren var selvfølgelig ikke medlem af »foreningen«. — Et annet forslag lød: »Hvorvidt skal det tilstedes manfolkene at bære overskæg?« — og det var skrevet af samme hånd. Nu foresloges, at ingen skrivelse blev der tat hensyn til, som ikke lagdes på sekretærens bord under møterne. Man invendte, at så blev forslagene ikke længer anonyme; men man var nok sikker på sin egen behændighed; ti forslaget blev antaget.

Skønt forhandlingerne var ubetinget hemmelige, påstod man i byen, at en ung dame i et foredrag deroppe havde funnet det frygtelig ynkeligt af mænnene, at de ikke kunde holde sit kyskheds-løfte like godt som kvinnen. Da var det, at Døsen gjorde sit berømte:

Nora, Tora, ora pro nobis.Ellers blev man aldrig sikker på, hvad pigerne havde forhandlet. De var komne overens om at late, som alt, der sagdes om dem, var sant; et skalkagtigt frimureri holdt denne spas gående.

En af de slemmeste til at ærte dem var konsul Engel. Han var straks blet forsonet med general-staben, idet han gennem sin datter havde fræmbåret sine undskyldninger. Æn videre lot han forære Tora eti japanesisk æske med mange små inneni, og i den innerste lå en yndig nål. Og for rigtig at få det godt igen gjorde han forsonings-middag, hvortil Milla fik be flere af sine væninner. Med grande vi-tesse havde han lat komme et uhyre af en dukke, som han havde stillet på bordet og højtidelig overrakte de fire; den var pragtfull. Tinka havde tat sin stærkeste kjole på; Tora var i overstadigt lune der nere hos Milla, hvor hun sat; hun snakkede uten stans, så Milla klep henne under bordet for at få henne til at tie; da lo Tora, som hun var gal. Nora sprang til pianoet midt under desserten for at synge en sang, konsulen ikke havde hørt. Han forsikrede siden, han aldrig havde moret sig uskyldigere. Han ejede ingen annen form for samtale med dem æn at ærte; i regelen gik det ut over »foreningen«. De lo til hans jøn, de drev det videre; men de opgav intet; tikvinnen er for vant til at tåle spot, når der er noget, hun holder af.

»Foreningen« var det ny i deres liv; snart blev den mere. Men for at vise det må vi vende tilbake til en, som vænter på os.

Anna Rogne kom ikke på skolen hin mandag, Milla møtte op med hjærtet fullt af selvbebrejdelse. Straks efter skoletid søkte Milla henne med vogn, men Anna var syk; tanterne møtte smilende og forsikrede, at hun burde ikke forstyrres. Dagen efter kom Milla igen; hun spurte, om hun ikke i det minste måtte få se til den syke. Anna og hun havde begynt at læse Fabiola sammen; — om hun nu ikke skulde læse højt for Anna? Lille Anna undskyldte sig; de smilende smilte, — og Milla gik.

I tre uker var Anna borte fra skolen; et par ganger til søkte Milla henne, men kom ikke in. Så sluttede hun.

Anna var ikke syk; hun betrodde tanterne uforbeholdent, hvad det var; hun var bedraget og forsmåd; ja, mer æn det, hun var plyndret. Hvad hun mente med det siste, vilde hun længe ikke ut med; hun kunde ikke. Hun måtte få være ganske, ganske, ganske alene. De hørte henne hele dagen gå der oppe på loftet — sommetider også om natten; de var i denstørste frygt, men de gjorde, som hun ønskede.

Hvær gang de skulde holde andagt, varskudde de henne; men hun møtte aldrig. Da hun så deres stigende forundring og bekymring, brast det endelig ut, at det var her, hun havde lidt det værste tap; for alt, hun havde havt kærest, havde hun delt med Milla. Ikke at tale om den fælles bekænnelse, så var der ikke en bøn, ikke en salme, ikke et kært bibelsted, uten at hun havde brukt det, som man bruker forlovelses-ringer, utbytter foræringer, kysser hværandres portrætter; . . hun tålte ikke mere at se det eller høre det, ikke at tænke på det!

Hun gråt ikke; i alle fall ikke, så nogen så det; der var vilje i lille Anna. Hun så på det, der var hændt, som den ene hende ser på den andre; det var ikke smcertens form, det gav; men harmens. Hun hatede den andre, hun

foragtede sig selv. Hennes fejltagelse intil siste dags siste stund, da hun stod foran Millas dør og hørte de andre le innenfor, . . . kunde noget latterligere tænkes? Hvad hun i højtideligt alvor havde foretaget sammen méd en sådan en, — og den indre kraft, hun havde tiltrod det, . . . der var ikke bund i hennes skamfølelse, når hun tænkte på det. Og dog måtte det tænkes på. Hun tvang sig til at tilstådet for tanterne; hun tvang sig til at undersøke det ned i de fineste årsaker. Det blev et arbejde, og det drog annet efter.

Men hun rejste sig på det, — begynte at færdes ute, at gå lange, ensomme turer, og endelig at læse. — Efter en tre ukers tid møtte hun på skolen, noget blekere æn vanligt og ænnu magrere; men i alt annet tilsynelatende som før.

Hun satte sig ikke på sin gamle plas, men var vænlig mot alle, — også mot Milla. Denne søkte ikke mere at gi nogen forklaring; men det var kanske ikke uten hennes vidende, at Tora forsøkte. Anna hørte på henne—og bad om noget gul tråd; hun skulde få igen dagen efter.

I alle forenings-møter deltok hun flittig; det var åbenbart, at dette interesserede henne; men hun tok ingen aktiv del.

Så like under jul var Rendalen inbudt — efter forslag af Nora —- til at tale til dem om Gengangere af Henrik Ibsen; han afslog det; men bad om at få tale lit om slægts-ansvaret; han mente nemlig, at i dette, når det blev ut-arbejdet og følt, lå flere nye moral-regler; ja, at heraf vilde i meget bry te fræm en revolution. Dette blev man spæntpå; man glædede sig til en interessant, stille fræmstilling — og fik et afrevet, men rystende foredrag; pigernesat forskræmte, ikke mindre over Rendalens egen bevægelse æn over hans ord. Han ropte tilsist ut, at de, som slæpte arvelige sygdommer over sine barn; de, som f. e. havde hyppigt vanvid i sin slægt og desuagtet giftede sig; de, som svækket af utsvævelse satte barn i værden; de, som for pengenes skyld giftede sig med vanføre eller helseløse og avlede barn med dem, var værre æn de største skurker, værre æn tyver, falsknere, røvere, mordere;... slik holdt han på.

Der måtte være hændt noget; fru Rendalen havde også i nogle dager gåt om med røde øjne; og selv havde han været borte, antagelig i Kristiania.

Dette foredrag gik Anna hen og takkede ham for på sin egen »pretentieuse« måte. Hun sa, da han var gåt, at det var det beste, hun havde hørt. Bare én istemte, og det var miss Hall; de andre sa intet, ja, der var længe pinlig stilt. Endelig ytrer en, at foredraget syntes henne frygtelig voldsomt. Dertil svarte lille Anna, at man måtte vækkes; alting gjordes om til »underholdning«; — man var allerede langt inne på det også her i foreningen. Dette forstemte ænnu mere; Nora blev fornærmet, og hun spurte, om ikke så Anna vilde gøre noget for foreningen. 'Anna rødmede; men til allesoverraskelse svarte hun: jo, hun skulde forsøke.

Så forsvant hun fra skolen i flere dager; men til næste forenings-møte — det siste før jul — meldte hun et foredrag. Hun ønskede, at både Rendalen, fru Rendalen og Karl Vangen skulde høre på; det var just ikke at sætte sit lys under en skæppe, mente væninnerne. De inbudne møtte naturligvis.

Lille Anna så anstrængt ut, da hun kom; hun var også skælvende på hånden, da hennes tynne bleke fingrer bladede i håndskriftet der oppe på katedret og satte lysene tilrette.

Røst, ord-behandling var afmålt, undertiden næsten skarp; hennes store øjne så ikke gærne op; hvær gang dette skete, var det med en betydningsfullhed, som kunde irritere. Hun læste ord-ret op. Begynnelsen var især så tilspisset.

»Kvinnen arbejder ikke i samme grad med sig selv, som hun gør store krav til mannen. Hun lægger ikke de fejl af, som hun pådrog sig i andre og værre forhold. Jeg vil således i aften nævne den ene fejl: at lyve.«

»Som den svakere har hun vænnet sig til at lyve. Men kvinnen står ikke længer så usikkert, at hun behøver det.«

»Jeg mener sådant, som at hun bestandig gør sig så blid, så from, så beskeden, så elsk-værdig for fræmmede, så at bare en fræmmed viser sig, så lyver hun. Og så mener jeg sådant som, at er der noget ubehageligt ved at gå den like vej, så gør hun straks en omvej; hun gir en skin-grun, forstiller sig. Skal hun gøre noget, og har ikke længer

lyst, ja, så får hun hode-pine; kommer nogen, som ikke er gærne set, ja, så har hun gåt ut, skønt hun sitter i daglig-stuen. Det generer henne ikke i minste måte at bruke sin tjenestepige, sin datter, sin væninne til at lyve for sig, når hun ikke selv kan.«

»Nogle damer — måske er det forholdsvis mange — har i den grad vænnet sig til at gi urigtige grunne, eller til at gemme bort de rigtige, i det hele til »at finne på«, at de gør det uten noget tryk utenfra; de behager sig i det som i et slags koketteri.«

»Dersom det bare var i forhold til mæn-neskene; men det er også i forhold til gud. Herom skal jeg citere en forfatter. Han siger: ‚Det er vanskeligt at dømme om kvinnens religiøse tro, sålænge religionen er hennes eneste åndelige interesse. Men når man ser hundre, to hundre, tre hundre damer om én mode-præst, så aner man uråd. Den letteste måten at tænke på er jo vistnok at gi sig hen til en annens ord; men ænnu lettere kommer man fra det ved at sværme for ham selv, ogallerlettest ved at late, som man sværmer, fordi andre sværmer. — — —‘

‚--Den tro, som har forlist sine idealer på jorden og så flytter dem til himmels, er vist ikke så sikker på en god mottagelse der, som præsterne lover. I regelen blir det heller ikke mere af det æn en ubestemt trang---'.

‚— — Så er der mange kvinner, som er svært forsynlige; best at sikre sig og sine. Jeg undrer mig på, hvad vorhærre siger, når de begynner? — —'«

Hun citerte videre, og mange af citaterne vakte latter — besynnerlig nok især hos Karl Vangen. Derfra gik hun over til kvinnens deltagelse i foreninger for veldædige øjemed, hvorledes hun lager muntre bal af de fattiges nød (»til intækt for de fattige«, som detheter), gør morsomme basarer, ja, teaterforestillinger af druknedes eller af opbræntes efterlatte. — Hvorledes hun i foreninger som denne her morede sig med store spørsmål, sværmede for enkelte forelæsere, skildredes; Anna var ganske skarp — som ungdommen i alminnelighed, når den inlater sig på kritik.

Da hun sluttede og kom ned, fattede hun i førstningen ikke, hvad man sa til henne; hun svarte galt og spurte op igen. Men lit efterlit kom hun sig; — da så hun efter Rendalen. Han var gåt.

Hun blev højst forundret. Så gled hun bortover mot fru Rendalen for at høre årsaken. Hun måtte jo begynne med at spørge om, hvad hun syntes.

»Jo, min tøs; du har visst adskillig ret; men jeg er så ræd for, at nu skal I til atpuste dere op til at ta det »med alvor«. Stakkars dere, da kommer I først til at lyve til gagns, da! Få kvinner kan ta det »med alvor«, min tøs. Men skape sig kan de; forstrække sig kan de også, — gud, ja! — De blir ofte så unaturlige, så det er fælt.«

Endelig kom Annas spørsmål, langsomt, forsigtig: »Hvorfor gik hr. Rendalen?«

»Gud vét!«—hun sukkede, så mot døren, hvor han var forsvunnen, rejste sig og gik.

Karl Vangen talte med Tora; nu så han Anna stå ledig og kom hen for at sige, han var »svært fornøjet« med nogle af citaterne; han kænte boken. — Karl Vangen havde været på veje til at bli mode-præst; heldigvis havde han sluppet, men skrækken sat ænnu i blodet. Dette visste Anna fra sine tanter, så hun havde den hemmelige nøkkel til hans tale; han holdt sig utelukkende til kvinnens religiøse forhold og var ikke helt enig. Da spurte hun ham om hans mening for øvrigt. »Jeg kænner

19kvinner så litet i andre forhold,« sa han og blev lit rød; »jeg tør ikke inlate mig på det.«

Straks de ældre var gåt, bruste det løs; for pigerne var begejstrede. »Lille Anna« var den ældste af dem, hvad man så let glemte, fordi hun var tilbakesat i det legemlige; de havde ikke tænkt henne istand til noget sådant. »Hvor var det udmærket set; hvor var det godt sagt! Og det af en af vore egnel« Især Nora og Tora var henrykte. — »Slik er vi! Så usanne er vi — mest i småting, forstår sig. Og som vi morer os med det alvorlige, — å! Nej, der må dåd til; eller om ikke dåd, så —«

— »nyse-pulver,« sa en, og hele flokken skoggerlo.

Men de tok på igen. »Det er sant; ved gud, det er sant! — Det måtte jo bli annerledes; for det er en skam, som vi

er!«

Til en begynnelse vilde allesammen følge Anna hjem; — jo, de vilde! Og det gjorde de, så Annas to skæve tanter blev forskræmte inne i sine natkapper, da de klokken mellem 11 og 12 om natten hørte sværmen surre utenfor og rope »godnat! godnat! godnat!« med tyve klingende pige-røster. Og lille Anna selv? Hun måtte jo in og fortælle dem, hvad som varpå færde; men hun sa bare, »at de havde fulgtes ad«. Hun kunde ikke straks ut med mere; hun var uviss. Hun havde skrevet dette med sit hjærte-blod; hun havde oversat sin bitreste erfaring i angrep; hun havde været sikker på at bli overfalt for det, bli et utskud, — og så havde hun fåt tak for det og atter tak, jubel og atter jubel, ros og atter ros. — — Hun lå i sin seng og kunde ikke sove. Var det af fryd? Var det af frygt? Eller var noget i hennes ævne første gang rørt af andre? Det var ikke ubehageligt. Samtidig lå mer æn ét litet hode og spekulerte over, hvad de dog i al værden skulde finne på? Trangen til at ta det alvorlig, til at være gruelig san, den måtte dog ha næring; ellers kunde den jo dø. Og det blev funnet! Milla havde sorg; Milla kunde ikke gå på bal i julen: ingen vilde gå på bal i julen; ja, le bare! men det blev enstemmig besluttet; man sviger ikke en væninne i sorg. Ikke hele vinteren vilde nogen af »generalstaben« gå på bal. Milla følte sig smigret over så megen deltagelse; men —. Intet men! Urokkelig, enstemmig beslutning. Og det skulde ikke bli med det; man sat ut efter mere —.

Byens ungdom sørgede over at miste så mange unge, glade bal-damer i salen; men

19*der hjalp ingen sorg. Ja, det frydede dem, at man sørgede.

Som sagt: det skulde ikke bli — det!

4-

Pa trappen.

Dette samhold blant dem, som gik fræmst og gav retning, denne livlige trang til viden, til selvstændigt syn, . . . om den tålte kritik og kanske lit spot, det var dog et uforkaste-ligt vidne om, at nu var skolen på stor vej.

Om det så var i byen, så blev man slåt af, at materialets, eksperimenternes, metodens overlegenhed afsatte en så bestemt og fræmfor alt en så interesseret kunskab hos barnene om ting, alle kunde forstå, hørende til livets nærmeste behov. Hjemmene fyltes af fortælling og vide-begærlighed, af tiggen om at købe ting til kemiske og fysiske eksperimenter, mikroskop, historiske tegninger, som illustrerte tro og levemåte op igennem al tid. Der var mellem gutter og jenter ikke længer nogen sammenligning, når det gallt iver og meddelelse.

Dette gjorde undervisnings-timerne lykkelige; de store samlinger om bordene til »frokost« deroppe kl. 12 var fester; og elevernesprang ned ad bakken om eftermiddagen uten bøker, uten lekse-tyngsel, fri, fri, fri ...!

Men de lykkeligste blev igen der oppe; det var fru Rendalen og Karl Vangen. Hvor fru Rendalen ruggede ivej med brillerne på skakke — noget, hun i den senere tid havde lagt sig til, •—• små-nynnende med en umusikalsk røst, var det som at møte et hø-læs om høsten; det duftede friskt imot en langt borte fra, og man gik gærne til side for en så mægtig, nyttig, tæt-pakket genstand. Karl Vangen levde med munnen opad ørerne; han fik ikke mere tid til at drage sit smil in igen. Han strålte, bare nogen så op mot skolen, og kunde i det uendelige la sig fortælle eller fortælle igen skolens små-begivenheder; de var alle mærkelige eller morsomme.

Bare Tomas var ikke rigtig med. Men der var nu overhovedet ikke »hygge« med Tomas, når man dermed forstod fortrolig omgang, jævnt godt humør. Enten brukte han den lange Karl Vangen til at stå buk for sig ute i have-gangene, ja, i stuen med, — når han vilde hoppe over ham, som den ene gut over den andre; — eller han drev op og ned, ned og op, helst fløjtende, med hænderne i lommen, til en blev ør af at se på. Eller han spillede piano i timevis. Eller han arbejdede på og for skolen uten hvile; eller han læste ien ny bok og ænsede ingensomhelst forstyrrelse; eller han gik endeløse ture; eller han forelæste og morede sig sammen med pigerne som en kammerat; — eller han tålte ikke at se dem, skolen eller nogen dertil hørende. Moderen måtte så ta literatur-timen for ham, miss Hall kemien og fysikken, Nora sangen; han vilde ikke, han kunde ikke. Så kom han igen, gladere, friskere æn nogensinne, gjorde arbejde for to. Moderen skrev det på regning af alle de år, han havde levet uten

regelmæssig sysselsættelse.

Havde de selskab, kom han slet ikke; eller han kom ogtok alle med; eller han kom og sat stum. Stod og talte med en, sa: »Ja; ganske visst! Fullkommen rigtigt!« — gik og kom ikke igen.

Nu; — man så på det under syns-vinkelen: det geniale; der var noget genialt ved Tomas Rendalen.

Før han drog til Amerika, havde han »opdaget« en lærerinne i historie; han havde det stærkt med at »opdage«. Hun hét Karen Lote og underviste i hånd-arbejde, skrivning og tegning. Rendalen havde lagt mærke til hennes kænskab til de forskellige stil-arter og kom under fund med, at den unge pige gemte en ikke liten kunsthistorisk viden. »Utvid den til kulturhistorisk!« — Han blev ikke træt af at givedette råd. Her hjemme er den kulturhistoriske viden mer æn tarvelig, og alene denne historie har noget værd på en skole. Han begynte allerede nu den store samling af historiske tegninger, som skolen har, og derigennem tok han hennes interesse fangen. Han underholdt den ved fra rejsen at sende flere, samt bøker og råd, og han var ikke før kommet hjem igen, før han tok historie-timerne over hele skolen for at vise henne, hvad han mente. Utviklingen, sammenhængen søkte han i en grej historisk oversigt, ledsaget af karter og tegninger; gjorde den liten for de små, større for de større; brukte detalj bare til karakteristik. Han gjorde det ensidig; men det havde kraft og farve; historisk forestilling fik man. Karen Lote blev betagen; det ny ved hans person, hans meninger, hans underbare undervisnings-talent, dets intrængende art, der fik en til at tro, at ingen annen i værden var til for ham æn den, han netop så på; — den utsøkte smag i hans påklædning, det velstelte over hans person, in-til den lette duft af en fin essens, som altid fulgte ham, . . . den begavede pige med de dype intryk havde i sine seks og tyve år aldrig været ute for noget, som bare fjærnt lignede dette: hvær dag at underholdes af ham.

Den misforståelse og forfølgelse, han gennemgik, hans lidelse derunder lot hennesTølelsestige til sværmeri. Men hun generede ingen med det.

Så overtok han skolen som bestyrer. Han kom og hørte henne undervise — ret som han havde en fritime, kom han, deltok ivrig — eller gik uten at sige et ord. Blev borte lange tider, kom så igen hvær dag, tok hele timer fra henne, — eller drev op og ned, ned og op, — og blev helt borte.

In under jul gik Karen Lote til fru Rendalen og forsikrede henne, at hun kunde ikke være en dag længer på skolen.

Bare hun hørte hans trin i gangen, skalv hun; i hans nærvær kunde hun ikke fortælle den simpleste begivenhed, æn sige gi en forklaring.

— Men hvorfor?

— Han viste henne den åbenbareste ringeagt! — Hun stor-gråt.

— Ringeagt?

— Ja I Enten falt han henne idelig i ordet, tok hele timen fra henne,1"— eller han fant henne ikke værd en rettelse, vendte ryggen til, hilste ikke, kom ikke. — Det var ingen ende på alt, hun regnede op."

Fm Rendalen kalte lærerinnerne sammen og forelagde dem frøken Lotes klage, sikker på, at dette var den forunderligste misforståelse.Men den lærerinne, som havde afløst frøken Lote i tegning, forsikrede, at hvis hun ikke havde sin mor at forsørge, så var også hun gåt for længe siden; hun holdt ikke hans idelige tilrettevisninger i barnenes påhør ut. Han var en utålelig tyran; således og ikke annerledes måtte det være in i det minste. Han havde gjort henne så nervøs, at hun skalv, bare hun hørte ham i gangen. Også hun gråt.

Den opskræmte fru Rendalen henvendte sig hastig til de andre; hvad var dog dette? Lærerinnerne i sprog, hennes elever, fra de var små, hennes gode væninner, som ved hennes hjælp havde utdannet sig videre i utlandet, måtte tale. Ja, de mente jo nok, at Rendalen selv ingen anelse havde om, at han »tilretteviste«, like så lit som om, at han støtte nogen ved at gripe in, så barnene mærkede hans store overlegenhed; — men visst var det ofte krænkende. Han var så ujævn, både mot lærerinnerne og mot barnene; han tok ikke de samme tilfæller på samme måten;

altid efter stemning. Deres mening, og den tiltrådtes af alle, var, 'at han ikke kunde kalles skikket til at styre en skole. Selv miss Hall, som ellers intet havde at klage, var enig i det.

Fru Rendalen bad dem for guds skyld betænke sig; de måtte dog ikke ville vælte skolen over ende? Hun var meget bevæget ogsa, at foreløbig overtok hun ledelsen. Men de måtte ikke la det bli kæntl Hun gav sig over med den voldsomhed, som var henne egen. Så blev de andre rædde; der opstod rørende scener; de roste hennes søn, den ene over den andre; ja, den, som ikke havde hørt det foregående, skulde tro, de alle luede af begejstring.

Når alt kom til alt —: at lægge en udmærket skole-plan efter samtidens beste mønstre og selv at være en enestående lærer, — det er noget ganske annet og noget meget mere æn det at være en dygtig skole-styrer. Derom blev de og moderen snart enige; dermed trøstede de hværandre, så godt det lot sig gøre.

Men for Rendalen var det hans livsmål; tapte han det, havde han intet.

Fra Augusta sank i graven, og han lærte, at det heller ikke var værdt for ham at stifte familje, havde det: at ta moderens skole og gøre den til, hvad hun havde drømt og ikke nåd, —• været hans forlovelse, hans ægteskab, hans familj e-fortsættelse. Han var stolt af det. Dette var den dype energi i hans første ungdom, i hans arbejde, i hans bravhed; den var genstanden for Karl Vangens uopslitelige beundring, den hemmelige tekst for fru Rendalens samtaler og brev.Allikevel kom kampene, og hans ubændige naturel bestod dem ikke alle heldig. Men hværgang grepes han af en skamfølelse for sit ideal, som blev til rædsel, — hin dype rædsel, moderen havde følt, da hun bar ham under sit hjærte. Hun havde ofte skildret den med stærke farver; men det var for intet mot, hvad han oplevede; den var forfærdelig. Den jog ham tilbake i hennes fortrolighed; den gjorde, at han usvigelig holdt denne fortrolighed fast. Mellem disse to var det ramme alvor; de havde et livsmål sammen.

Kanske havde han stormet henne, livsmålet og rædselen med over ende, hvis lians sanselige forelskelser havde samlet sig om og været fastholdt af en enkelt; for der var en vill energi i ham, som da havde klamret sig til en annens. Men den arvede uro i hans natur lot det ene intryk blænde det andre; rædselen fik tid til at komme imellem med altid større magt, — og blev tilsist den stærkeste. Livsmålet var reddet.

Fra han helt havde sejret, utviklede sig noget jagende abstrakt. Det havde altid været der; det minnede om hans fars billed-trang, hans lyst til at ta tingene i stort.

Hans studier forceredes; — aldrig én ting ad gangen, men skinsykt det ene i det andre. Havde eksamens-fagene ikke i så særegen gradlagt for ham, havde han aldrig fåt eksamen; han var færdig med det længe forinnen og langt fræm i annet. Han var altid forut for det, han netop holdt på med; det blev til led i en set eller tænkt helhed. For Karl Vangen, som så ham læse, var det ofte utroligt, hvad han allikevel fik med. Aldeles det samme i omgang med mænnesker; han syntes ofte ikke at være tilstede og havde dog originale intryk.

Men de lå alle i samme række. Han så billeder og bevis på noget, han holdt på med; ikke mænnesker, men fænomener; ikke ting, men idéer.

Så længe Karen Lote skulde sætte sig in i hans historiske metode, interesserede hun ham umådelig, siden ikke det minste. Med de andre noget lignende — undtagen med miss Hall. Hennes undervisning var ny; følgerne af den, først de intellektuelle, siden de sædelige, var han spænt på.

Men hans eget arbejde? — Efteråt den år-lange, rastløse jagt gennem al værden efter materiel og metode var tilende; efteråt skoleplanen, undfanget år tilbake og rettet og drøftet i det uendelige, var sat i gang; især efteråt den rå utvortes motstand var slåt til jorden, — — ja, hvad var det så, som gled in og kom ivejen —? Kunde han ikke mere —? Vildehan ikke mere —? Var det ham ikke længer nok? — — —

Alle mænnesker omkring ham havde glæde af det; især hans mors var så rørende. »Dette er skolen, jeg har drømt om, min søn! Min kære Tomas!« — Han hørte det næsten hvær dag; han takkede og kyssede henne for det; han trængte det. Men allikevel;. . . undervisningen, hans hoved-ævne, — ja, det kunde spænne ham at få en ting intrængende klar, et hoved-led rigtig husket, det vanskeligste gennemsigtigt; det kunde henrykke ham at sætte en ny opfatning igennem blant de ældre, eller at rette deres opmærksomhed på et spørsmål i samtiden. Alt, hvad

som havde opgave, — der var han tilstede med opfinsomt tålmod; utover det havde han intet; — nej, intet.

Han følte sine mangler; stærkt selv-beskæftiget som han var, pinte de ham i stigende grad. Der var stunder, han ikke tålte skolen.

Da kænte han sig tom på livs-mot; på attrå, på . . . han vilde ha sagt kærlighed, hvis ikke hans mor havde været, og dertil Karl; han holdt innerlig af Karl. Længsel til hustru og familje var det ikke; i alle fall ikke nærmest det; han kænte jo ingen tildragning til nogen særskilt? —

Var det dette, som var ulykken? At hanikke kunde knytte noget forhold —? Som barn havde han kunnet. — — —

En man, der går i disse overvejelser fra dag til annen og en kvæll overfalles af sin mors gråt og ve-klager, fordi lærerinnerne ikke længer vil tåle ham som styrer, . . . han farer ikke op som foran det uventede. Tomas blev ved pianoet, hvor han sat, da hun kom; han slog på det med én finger nu og da under sin mors lange og ofte afbrutte fræmstilling; han så sin mors fortvilelse, gemte sin egen. Følte det, at nu havde han iklce mere at gøre her.

Han bemærkede stille, at hun kanske burde overta skolens ledelse så længe; han klimprede til det, som skulde det ikke betyde noget videre. Hun svarte, at det havde hun alt sagt dem. Han blev lik-blek. Hun skyndte sig at føje til, at naturligvis kunde alene han overvåke sin egen plan. Hun bad ham om at tale med lærerinnerne straks. Han talte heller aldrig med nogen. De misforstod ham jo aldeles; han støtte dem, fordi han ingen fortrolighed viste dem, ikke engang altid hen-synsfullhed. Holdt han da ikke af dem?

Dette blev for meget for Tomas; han kastede sig over pianoet og gråt, rejste sig straks, tok sin hat og frak på og gik ut, trods moderens bønner om at bli og tale videre med henne som i gamle dager. Han kunde ikke.For der var også noget i moderens forhold til ham, som nu smærtede ham. Hun havde, da han kom hjem, mot-tat ham med den største beundring; alt, han havde sagt og villet, var rigtigt; — men efter hans program-tale fik hun tvil. Gradvis var denne steget således, at nu satte hun et spørsmåls-tegn til alt, han sa; på første klage af lærerinnerne tok hun skolen fra ham! Dette kunde hun så fortræffelig forene med sin stolthed over hans skole-ordning og en nynnende stille fryd over, hvor godt det gik.

Ikke at hennes tvil var mere, æn hvad en praktisk forstand som hennes måske havde ret til. Han anklagede henne ikke for det; han kunde bare ikke holde det ut.

Hint med lærerinnerne var forfærdeligt. Hans mening om dem var, at de var udmærkede; ingen i den grad som Karen Lote, — ellers havde han aldrig bryd sig med henne.

Der måtte være noget innerst inne i hans forhold til mænneskene, som var fortvilet galt, når han i den grad kunde misforstås. Hans egen følelse af tomhed og ulyst stammede kanske fra det samme — ?

Disse damer havde jo sværmet for ham. De, og øverste klasse og ... . Var også det et bedrag? Eller var det nu forbi?»Sværme«; hvad er »sværme«? Han skøt det fra sig med foragt; . . og dog havde det glædet ham og bedraget ham. Han var gåt ut ifra det som fast.

Nej; den, som vil ha, må gi. Den, som vil holdes af, må holde af. Og han kunde det ikke . . . således . . . således, som han så andre kunde.

Det var vel heller ikke underligt. Hans æt havde kanske ut-tømt sin ævne til mænneske-kærlighed. Hvad var det annet, den gjorde, når den led efter led brøt ner mænneskenes troskabs-regler, gav fanden i mænneskenes dom, ødte sit blod i ødelæggelse af sig selv og sit afkom, — også af andre og deres afkom?

— Han gik in igennem landet til venstre

— den samme tur som hin forårs-kvæll, han havde holdt sit foredrag. Han huskede, hvor frejdig han var kommet hjem fra Amerika; hvorledes han havde drømt at give sine lands-mæn et eksempel, der, hvis de fulgte det, skulde lyse op. Hvad var herligere for et litet folk æn at samle sin største kraft om sine barns undervisning? der lægge ned sin spareskilling? Lad så de store folk ødsle sine på arméer!

Han huskede, hvor det dengang frydede ham at tænke, at således soner man sine for-fædres ugærning. Således har alt utviklet sig på jorden. Opvækkelsen er kommet i de stærkeste ætter; instinktivt har de følt sine mangler og har søkt blod-blanding imot dem. Derfor har alt af stort og godt en slægt som ætfar; dens lidelse som grun i sin trang, dens trang som grun i sit arbejde, og dens arbejde, dens selv-behærskelse som grun i sin opdagelse, sin samler-magt omkring det fundne.

Når det summede og surrede på skolen ut af hundre unge viljer; når det lyste, glimrede af øjne på formål, han havde sat op; og når de ældste, påvirkede af ham, gav retning, hejste fane —, så var det først og fræmst en æt, hvis hus de sat i, hvis utvikling de fik. Hans var blet til skole.

Men innerst inne drog den dog sin svækkelse med. I ham, som havde bygget, lå også opløsnings-spiren; han kunde altså ikke komme videre med det. Han ejede ikke den bærende kærlighed; — nok synet, tiltaket, ærgærrigheden; men —. Krigens gaver, om man vil; ikke fredens.

Som han gik hin kvæll efter foredraget, syk om hjærtet, angst, å, så angst, fordi hans år-lange sikkerhed var blet skiplet, — Karl havde travet ved siden som en lang, højbenet hund med gode øjne, taus, . . . således gik han nu igen, bare at det var vinter, og at han

20var alene; han skammede sig for at ha nogen med. Den anelse af utrygt, som da havde rystet ham for første gang, — nu var den visshed. Han kunde ikke komme videre. Herregud, han kunde ikke. Han var sygdommen i skolen.

Sneen lå i flaker bortover; på akrene var den nemlig smeltet; i måne-lysetsådet spøkelses-agtigt ut. I skogen in under furuerne lå sneen fast, også tildels på vejene; men her var vejbanen frosset til med dype hjul-spor, med skarpe små-sten, med fast heste-affall; hvor det var bart eller halv-bart, var det et besvær at gå. Han kom tilbake igen så træt på sjæl og legeme, at han mintes ikke at ha været trættere. Forbi den ny kirkegård, hvor hans far og far-far lå, og hvor sjøen drog op til på den andre siden af vejen, bølge-skyllende og sort, kænte han noget, som kunde føre ham dit-op eller dit-utover; eller bægge deler — det lot sig forene.

Klokken var biet tolv; likesom hin nat efter foredraget vilde han ikke hjem, før han var sikker på, at moderen havde opgit at vænte på ham; under vanlige omstændigheder la hun sig mellem ni og ti. Men da han strævede op gennem alléen, så han snart lys i stuen, og lit længer op også lys i Karls rum. Havde han ikke været så jammerligtræt, var han vendt om. Nu fik det stå til.

Moderen møtte ham i gangen med lys. »Gud, Tomas, som du har skræmt mig!« hviskede hun.

Hvad tænkte hun med det? Han så på henne; stakkar, minst ti år ældre så hun ut; så forgrætt, så oprevet, sä kummerlig overgit. Hun begynte: »Tomas, lad os dog —.« — «Nej, mor,« — han afværgede med hånden; — »jeg er så altfor, — å, så altfor træt.« — Han gik langsomt over hennes stue til den indre gang, uten godnat, uten at se sig om; hun hørte hans skridt i gangen, at han åpnede døren til sit rum, at han lukkede til og . . . drejede nøklen om innenfra! Den minnede altid, denne forfærdelige lyd. — Og hvorfor gjorde han det? Det var jo, som han låste af mellem dem.

Mens han tændte lys, hørte han Karl ta i døren fra sit rum til hans. Tomas lot lyset stå og gik fræm foran forhænget og så Karls bleke, bekymrede ansigt stirre in fra døren. Hvorfor havde han og hans mor sat sig i hvær sit rum? Naturligvis forat hans mor skulde få tale alene med sin søn, når han endelig engang kom, havde Karl trukket sig tilbake i sit. Han kunde kaste sig om halsen på ham og stor-tute. Alt, han havde holdt tilbake, da han så sin mor, vilde også nu fræm. Karls urokkelige tillid til ham var det

20*stærkeste, han havde, utenom sig selv. Ænnu i dette øjeblik var den der; han så den bak hans bekymring akkurat som lys-strømmen bak hans hode og krop der i døren; for mellem dem var mørke. »Nej, kære Karl, ikke i kvæll; jeg er så træt.« — Langsomt, uhørlig drog Karl sine lange ben in igen og døren til efter sig; lås-omdrejningen var så tyst, så tyst.

Tomas gik uopholdelig i seng, sovnede straks og sov i et eneste rundt. Da han vågnede, og han rejste sig og så på

klokken, var den oyer otte.

For denne bevissthed om en lang, sund søvn veg smærten fra igår, som straks var strømmet til. Der kan umulig være så meget ivejen, som jeg igår trodde, når jeg ikke er klejnere æn som så! Han sprang op. Her må være annen livs-gærning spart for mig æn denne her, — hvis det ikke er denne. Han klædte sig i en fart o g blev imens enig med sig selv om, at han vilde ta sig en tur på nogle dager. Han vilde overveje og — være alene, inens han overvejede. Dette var al den besked, hans mor fik, da hun kom in til ham, da han sat og spiste frokost. Han bad Karl hilset og rejste klokken io.

Det var henne ikke bare ukært. Overgangene i ham er så brå, tænkte hun; —kanske han kommer igen som en annen, æn han rejser. Hans grun-svakhed, at tale og handle ut af stemninger, gav henne dette blik, dette spørsmåls-tegn til alt, han sa; — han fik det nu også.

Han hatede det.

Denne gang tok hun dog fejl; han kom igen omtrent den samme, lian rejste; kun mærkede hun, første gang hun talte med ham, at han var lit forbitret på lærerinnerne; »utaknemmelige asen,« kalte han dem; — »han havde lært dem mer, æn det stod i noget mænneskes magt, som ikke havde gjort hans rejser, hans erfaringer og havde hans læsning. Han vilde ikke ha med dem at skaffe!« — Når hau møtte dem, pinte han dem med elegant høflighed. Det morede ham; han var rent ut grusom med dem. Undervisningen op-tok han som før, — med undtagelse af sangen, som gik over til Nora, der altså nu var både lærer og elev. Han forsikrede, hun havde lærer-gaver af første rang.

Kanske kunde han interessere sig for skolen igen, tænkte Karl, hvis den helt igennem fik andre lærerinner! Han talte til fru Rendalen 0111 dette. Hun skulde forsigtig undersøke det og begynte med at tale med Tomas om det observatorium, de så småt havde forberedt i tårnet; de havde måttetstanse af penge-mangel. Til næste sommer trodde hun at kunne ha råd til at gå ivej.

»Gud vét, hvor jeg da er!« svarte han og pilte afsted.

Om jeg taler likefræm til lærerinnerne, tænkte hans utrættelige mor; om jeg far dem til at be ham om forladelse? Hun samlede dem en dag like før jul og fortalte dem — og blev straks bevæget ved det —, at hennes søn nu gentagende havde lat ytringer falle, som tydede på, at han vilde rejse.

Der blev en stund forskrækkelse. Endelig tok frøken Lote ordet, da alle begynte at stirre på henne. Hun havde ikke ment det så; — hun havde bare ment, — hun havde slet intet ment, men været så frygtelig nervøs. Hun trodde, han ikke var tilfreds med henne. Lærerinnen i tegning og hånd-arbejde, en lang blond en med godt hode, blev så het. Dette med den spencer'ske tegne-metode, som Rendalen havde indført, var ikke grejt i begynnelsen; men han var også over henne bestandig. Allikevel burde hun ingenting ha sagt; nej, det burde hun ikke. Hun gråt.

Lærerinnerne forsikrede alle om sin tak-nemmelighed; han havde jo set og hørt så meget i hvært fag. Men det var så lejt, at han behandlede dem . . . som ingenting.Fru Rendalen rev af sig brillerne, pussede dem og satte dem på, — rev dem atter af, pussede dem og satte dem på.

Nej, så vilde miss Hall sige, hvad som var ivejen. Det var, at han behandlede alle og alting ujævnt. Slikt gør lærerinnerne usikre og bryter ner barnenes retfærdigheds-følelse; og dette er det næst-værste tap, som barn kan lide. Hun vilde så gærne tale med Rendalen, sa den lille amerikanerinne; men han gjorde sig utilgængelig. — Idag var også hun nervøs.

Dette tilintetgjorde fru Rendalens plan; hun visste ikke noget at svare. Alle videre forhandlinger blev imidlertid afbrat; fra trap-pen istemte et stort kor af jublende pigerøster, og alle ilte til vinduerne. Det var Nora med eleverne. Disse siste dager før jul havde eleverne få lekser at gennemgå, og så tok de sig til at in-øve nogle kor-sange; men øvelserne endte hvær gang der ute på trappen, — et af Noras mange infall. Det gjorde i den grad stormende lykke, at ikke alene alle de minste, som ikke sang med, gik og væntede deroppe, til det store øjeblik kom, men der stod folk i alléen; straks pigerne kom stormende i sit rejsetøj om hjørnet og op over trappen, drog

flokkerne i alléen sig tættere sanimen og kom nærmere; fru Rendalen oglærerinnerne havde fåt sit tøj på og stod nu i de åpnede vinduer.

Pigerne havde ordnet sig på trappe-trinene ovenfra nedover; de små, som ikke sang, fylte siderne. Helt nede stod Nora med det tilbakeviklede lyse hår under kysen, der altid lå henne i nakken. Hun havde optat Rendalens måte at slå takt på, — det eneste, som dette urolige mænneske gjorde med ro; han bare bevægede højre hånd-led og gav tegn med venstre. Nora holdt højre hånd nøjagtig på samme plas som han der foran brystet. Plun fik nok høre det.

Sangen lød herlig fra trappen; tonerne kastedes kraftig utover. Kanske også utsigten foran dem, som fantasien gjorde om i klang og farve, la sit til; kanske vet gammelt, dokument11*, som netop i de dager var kommet ut til jul, og som hvert tredje mænneske i byen fra tolv år og opover allerede kænte på første, annen eller tredje hånd, — også forhøjede virkningen. Kanske nemlig at disse mørke røster fra det forgangne samtidig hørtes, og med motsætningens magt gjorde pigernes sang lysere og stunden fagrere. De stod og sang julekor oppe på Kurte-trappen.

i inledningen er brukt nogle stykker af det, —Under dem lå byen med havnen mellem de to land, nu i vinteren full af skib til bægge sider. Innerst i bugten langs ler-bakkerne alle de travle bruk, de store planke-oplag. Her til venstre bærget med sit hus-krabbel opover, sin båt-havn nedunder; og utenfor bærget og byen øerne og havet. Vejret ved kysten er uroligt; oftest de stod der og så utover og tok intryk, mens de sang, var der jagende skyer, eller brut lys over landskabet; eller om det var fredeligt og lyst herinne, så trusel derute i havet. Kanske kunde deraf forklares, at pigerne helst valgte vemodige sange.

For lærerinner som for elever blev sangen på trappen fra første stund skolens glans-punkt. Om arbejdet fra hvær klasse, hele ukens, årets, havde kunnet samle sig i sang; om alle frugtbare tilskyndelser, spæde forsæt, fine begynnelser kunde styrkes i harmonien af alles røster, så kunde ikke sang-møtet ha gjort dem lykkeligere; — for lærerinnernes vedkommende kanske netop fordi der i øjeblikket var noget, som sved.

De ældre af pigerne, og da især medlemmerne af »foreningen«, kænte denne stund som en samling. Hvad en og en, to og flere har fælles af godt, møter altid op, når der synges; al ideal stræben har et naturligt slægtskab med harmonisk ordnede toner.Men den, som det grep dypest, var en, som gemte sig bak lukket vindu, fordi han for ingen pris vilde ses. Selv så han Nora i hennes lyse kåpe, det tilbakekastede hode og takt-bevægelsen; han vilde ikke fræm.

Sangen over byen og til byen — den, som havde begynt ved fru Engels grav, — ombølgede i disse kvinne-røster alt, han vilde på jorden. Hvor de nu gjorde ham ulykkelig! Han forsøkte som motvægt at minnes, hvad han dog i mange og hårde tak havde overvunnet; for det var dog noget!

Det var heller ikke hvær mans vinning, det, han havde nåd; — men her var sørget for en grænse.

Skulde nu sangen snart stanse; . . . eller klinge igen efter ham ? Han tænkte på sin mor.

Han var nok den, som stod på trappen. In eller ut —?

Og det stormede afsted, det hele tog, i jublende grupper nerover alléen, sist generalstaben; Tora havde nemlig noget at fortælle eller at foreslå; de gik langsomt og med mange stansninger. Ja, det var dette, det kom an på: at ha noget at dele i fryd og alvor med andre.V.

Jaget.

I.

Er hun barn? Er hun kvinne?

Det er vanskeligt at finne.

Vil du kvinnen ha i garnet, da du fanger bare barnet.

Og når barnet du vil vinne, ja, da flygter det som kvinne.

åren kom tidlig; i de unges lejr steg stor jubel derover mot den milde himmel. Våren var dem i blodet med uro, påfun, høje planer, lav skøj, brusende yrhed; der var dager, hvori skole-maskinen truede med at gå istykker, og hvori al kommando blev til latter. Et bråk, et skænd, tildels smæll,øket agtpågivenhed, mange kunster for at få den lille klode gennem det farlige vår-bælte uten for svære sammenstøt og rystelser.

Selv »foreningen« kom i en skælvende tilstand. Det var ikke muligt, når trærne i haven sprat, at gå utenom og in bak-gården for at late, som der var noget ved en væn-innes utarbejdelse over »damernes moderne klædedragt.« Havde møtet ænda været holdt i skogen, så kunde de da lat »den moderne klædedragt« rulle sig i lyngen og frit rive sig istykker; eller de kunde ha hængt den op i et træ. De kunde ha lat fuglene slå triller utover den. Nu gav de pokker i »den moderne klædedragt«, som skulde læses op af en stile-bok; de møtte simpelt hen ikke. Nora brukte alle sine overtalelser og hele sin opfinsomhed forgæves. Men så kom en stor begivenhed — kanske også født af vår og vår-trang, — og »foreningen føk full«, som Tora skarrede på sit bergensk.

Miss Hall havde i de øverste klasser med energi søkt at skaffe et slags grunlag for de foredrag, som i hennes fag tilhørte disse klasser. Hun og de voksne elever havde rigtig tilsammen måttet ta i. Men så var følgen også den, at de under dette strænge arbejde havde vunnet fortrolighed til den lille dame; der taltes med full åpenhed om alt, hen-hørende til en kvinnes konstitution, sundhed og til barnenes røgt. Byens mødre holdt sig jo i det længste undsélige på barnenes vegne, da disse ikke vilde være det selv. Fædrene hjalp sine ægtehalvdele heri; de var højst blufærdige. Men da de skamløse pigebarn bestandig blev værre underrettede, svarte det tilsist ikke regning.

For foreningens vedkommende bidrog denne viden, og især denne fortrolighed med miss Hall, til, at kvinne-saken efterhånden gled ut i det fysiske strøk og søkte der sine siste grunner. En bok, som i vor literatur hævder, at den frihed, mannen tar sig før ægteskabet og tildels efter, ødelægger mannens karakter og kvinnens stilling, inøver troløshed og tyranni fra slægt til slægt, den blev påny fræm-draget.

Karen Lote havde i sine kulturhistoriske studier særlig lagt mærke ved ægteskabets utviklings-historie. Hun viste nu, at den utvej, som ofte var foreslåt, nemlig at give kvinnen samme frihed, som mannen tok sig, vilde være et tilbakeskridt, et uhørt brud på utviklingen; med stor bestemthed gik denne mot ubrødeligt én-gifte, like helligt for man som for kvinne. Nu tok i næste møte miss Hall saken fra dens fysiske side. Kan det fysisk bevises, at mannen har en større fristelse æn kvinnen?Altså en større undskyldning? Hun beviste tværtom, at kvinnen måtte ha en flere ganger større. Desuagtet var regelen, at kvinnen respekterte ægteskabet i et kysk liv, mens regelen for mannens vedkommende måske ænnu kunde siges at være den motsatte.

Dette vakte voldsomt røre. Mannen havde altså også her tat ut den stærkes ret til fordel for sig selv, — men i virkeligheden til fordærv for både sig og samfunnet. Kvinnen derimot havde i de civiliserede samfun gennem hundreder af led bare tilhørt én man. Dermed havde hun en arvet ævne til at være tro. Selvfølgelig kunde mannen også vinne denne ævne.

Under den samtale, som fulgte foredraget, steg bevægelsen, og i ukens løp samlede sig så mange tanker om dette æmne, at de måtte fræmskynde et nyt møte.

For første gang siden foreningens stiftelse tok Tinka Hansen ordet. Den kvinne, som ægtede en man, der havde en usædelig fortid, gjorde sig medskyldig. Hun billigede, at slik skulde hennes køn behandles. Og hun fik selv straffen. Bilte nogen kvinne sig in, at en man, som havde vænnet sig til slikt liv, kunde slutte?

Ja, det kunde i alle fall ikke de inbille sig, som havde hørt en del foredrag i de sisteår, der gjorde det tydeligt, at vane, det er et nærve-spørsmål. Ikke mer æn én af hundre overvinner en vane med sin fri vilje; der må som oftest hård nødvendighed til.

Tinka havde som altid forhandlet spørsmålet »med Frederik«; det var derfor ikke underligt, at hun havde troværdighed for to, der hun stod.

En kvalm og et mudder så stort, at i hele deres forenings-tid havde næppe været maken. På to-mans-, tre-mans-

hånd kom ytringer fræm, bestemmende for deres måte at føle på, slike som: »Tænk at omfavne en man, som — !« — »Tænk, legeme til legeme med en, som — !« —

Denne hviskende forargelse samlede Nora, da hun gik op på katedret og sa, at de burde ikke skilles i kvæll uten at love hværandre, at de i det minste vilde gøre, hvad de kunde, forat kvinnen her skulde få selvagtelse og ansvar. Hun fik ikke tale ut, så stod de alle op, som skete der afstemning.

Nogle dager efter havde de atter møte. Der var kommet noget imellem, som splittede tankerne; en ny begivenhed.

Man vil ha lagt mærke til, at Tora holdt af at foredrage fantastiske eventyr, og fortællinger, som grænsede dithen; — hennes kæreste var A strange story af Bulvoer. Henneslille Augustus-hode, propfullt af pynt i farve-rike stoffer og fejende snit, affræmmede sprog og hjemlige sladder-historier, af alle værdslige forfængeligheder, . . . sværmede for mystik!

Fra en given dag hørte imidlertid ingen af væninnerne et ord mere deraf. Bare én, en eneste én skulde for fræmtiden se denne dunkle side af hennes spraglede væsen. Var det fordi, at med denne ene vilde hun ha dette ene — som piger ofte? Eller var også det et slags mystik, at alene han passede -helt in i det? . . . Hvor hun siden møtte Karl Vangen, og om hun var alene med ham eller sammen med tyve, — hun fik det laget så, at de kom til at hviske. Hennes væninner undrede sig såre. Hvad i al værden havde hun at tiske med præsten om? Netop nu havde han lat henne læse om John Wesley. Hun slukte boken, som hun slukte alle bøker, og siden talte disse to om John Wesleys brå omvendelser. Mænnesker, som kom in under hans blik, hans tale, hans nærhed, falt om og var hans fra det øjeblik. John Wesley nedstammede fra en lang præste-række både på fars og mors side; naturligvis havde dette i høj grad koncentreret hans tros- og forkynnelses-ævne. Den slog som elektrisk berøring; visse naturer kunde ikke stå imot.Hvorledes dette førtes over på Kurt’erne, som interesserede Tora overmåde i denne tid, ja, det er hennes gåde. Men snart sat den ærlige Karl Vangen og fortalte henne begejstret om Tomas Rendalens kamp for at fri sig fra Kurt’ernes arv. Også før havde der været blod-blanding i ætten og været øvet motstand mot dens vaner; men Tomas Rendalens opdragelse og kamp var mønsterværdig med sin energi. Hemmelighedsfullt spurte Vangen, om hun havde lagt mærke til Tomas’s properhed, utsøkte toilette. Om hun havde förnummet den lette, næsten umærkelige duft af fin — å, så dyr! — parfyme. Den fulgte ham altid. I det uendelige vaskede og badede han, la den unge præst rødmende til. De fleste trodde, dette kom af forfængelighed; og forfængelig var han. Men kunde hun ikke ane, hvad det betød? Tomas Rendalen havde gennem sine kampe tilslut vunnet samme trang til, samme hellige følelse for renhed som den, unge piger er født med. For ham var legemets pleje og utstyr og duft et slags tempel-tjeneste, — ganske som for unge kvinner, når de har råd til det og får tid til det. Ytringer af Tomas havde lat ham forstå det; han var sikker på, at det var så. Ja, det var besynnerligt, at det netop tok denne form; ikke sant? Men det kom kanske af, at

21han var opdraget blant piger. Hvad mente hun om det? —• Karl Vangen fræmsatte denne siste gisning med megen undselighed; det var ham af en eller annen grun magtpåliggende, at hun tydelig forstod, at man kunde være et dadelfrit manfolk uten netop at pynte sig og dufte sig.

Fra samme stund havde Tora Holm én til at sværme for, — en til på sit rike repertoire 1

Nu inbilte hun sig at forstå Rendalens livsplan og gærning iblant dem! — — Og forstod hun ikke, eller rettere tænkte hun ikke over grunnene til hans stemnings-uro, hans forholds-løshed, — den forstyrrede ikke mere hennes billede af denne »energiske« natur. Hun elskede ham! Der var ikke annet ord for det, at hun kunde gøre for ham, hvad det skulde være. Og således fortalte hun det; fortalte det først til sine nærmeste væninner, så til de næst-nærmeste, så til de næst-næst. Med uopslitelig styrke strømmede samme historie i samme stemning for tyvende gang ut til de siste af hele deres væninne-kæde, før næste dag var omme! Så megen begejstring smitter; var der ikke sværmet for Tomas Rendalen før, så sværmedes der nu. Trods det røde hår, den fregnede hud, den brede næse, de blakke, mysende øjne, det øjenbrynløseurolige ansigt, . . . han var idealet for en man! Han kølte det selv noget af, når han kom i klasserne og begynte at løpe langs bænkerne uten at se på en eneste af dem. Eller når han hidsig, — j'a fykende sint, så de hoppede, — kastede sig over noget, som forstyrrede undervisningen, — for han var ikke til at spøke med! — Men de fik sit begejstrings-billede sammen igen, straks han var gåt; eller især hvis

han den dag var oplagt og tok fat på sin energiske måte med stor, klar fræmstilling, — da var der ikke hans make.

Men just fordi der bare var én Tomas Rendalen, falt det så naturligt, at nogle af de svakere naturer begynte at spørge sig selv: »Men du gode gud; — når der bare er én, og vier så mange?« — Ja, det spurte de om.

Jeg vil ikke sige, hvem det var, ikke engang hvor mange det var, som falt i denne tvil. Spørsmålet er det minste ved saken; det er svaret, som det kommer an på. Svaret! For vi kan like så godt tilstå det først som sist, at nogle af disse piger havde overanstrængt sig en smule den kvæll, de så enstemmig sa ja til Tinka Hansens højsindede fræmstilling og Toras bleke løfte-aflæggelse. Slikt erkæn-nes bakefter, når man i fred tænker på den ene, man så småt elsker, eller gærne vil el-

21*skes af, . . . og om hvem man vét, at han allerede . .Ja, for den gamle Kurte-byen var et frygteligt sladre-hul.

Da får man sine svake tvil til disse stærke sætninger. Skulde ikke vedkommende unge man, likegyldigt hvad han havde gjort, allikevel være til at stole på, når han lovede henne noget? Og når hun lovede ham noget igen? A, jovist! Han skulde nok bli snil gut, det skulde han, når bare hun fik fat i ham. De store teorier kan ingen leve af.

Så var der nogen, som fant, at dette var forræderi, og så blev de sinte, og så blev der et nyt møte. Der opfordredes de til at uttale sig, de, som havde fordristet sig til at skifte meninger siden sist. Længe var der ingen, som vilde; men så sa dog virkelig en motig mørk en likefræm, at hun syntes, de sist var gåt for vidt. Hvis alle manfolk havde været som . . ., som man sist havde ønsket de skulde være —; ja, da! Men de er nu engang ikke slike, — og hvad så? — Ja, der står vi!

»Så får vi stå!« blev der svaret. Dette heroiske svar fik også svar, — og så blev der to partier og et mellemparti; — det siste var man dog ikke rigtig sikker på, hvilket ofte er tilfælle med mellempartier. Tinka Hansen (og »Frederik«) og alle, som var enige medhenne og ham (»frederikianere« altså), de slog for den ubetingede likhed mellem kønnene. Ukyskhed burde herefter dømmes like strængt, enten man eller kvinne begik den. Miss Hall var den eneste af lærerinnerne, som tok del i dette møte, og hun var meget ivrig »frederi-kianer.« Efterhvært som vor viden blir gløggere, ytrede hun, behøver ikke engang ukysk-hedens følger at være forskellige for de to køn. Ikke engang dette kunde altså længer holdes oppe som en særskilt anklage mot kvinnen. De, som satte forskellen deri, at kvinnens forgåelse krænkede hjemmet, mens mannens . . . krænkede et annet hjem, krænkede en annens hustru eller en annens datter, de burde skamme sig og tie.

Minst to ganger kom miss Hall med dette, fordi der intet svaredes. Motpartiet forbigik det ganske; det gentok og gentok, at en man kunde være overmåde bra, om han, som forholdene nu engang var, havde forgåt sig her. Bare den vitterlige usædelighed gjorde et ægteskab umuligt.

»Frederikianerne« forargedes over denne »løsagtige« tale. Det var at åpne døren for den brede fortsættelse. De brukte så stærke ord, at de andre også blev sinte. Et helt røre kom istand; alle talte, ingen vilde høre.Dette var torsdag. Kvællen efter sitter »general-staben« sammen hos Milla. De havde begynt med samme æmne, men var efterhånden kommet tilbake på Rendalen, hvilket æmne altså viste sig ænnu uopsliteligere æn det andre.

Tinka sat og rablede Rendalens håndskrift efter på store halv-ark. De andre fulgte forsøkene med opmærksomhed. Hans storstilede håndskrift var motsat hans omhyggelige toilette, nemlig skødesløst sammensnoet, rigtig tvinnet, det ene bokstav, det ene ord i det andre. Tinkas karikerede prøver lignede like så mange brodér-mønstre.

Hun skrev: »Jeg holder ikke dette ut;

— møt mig ikvæll på torvet kl. 9I« — Hun skrev det som rand-glose til, hvad de talte om, nemlig om dem, som vilde være lykkelige ved at få et slikt brev. Hun skrev det påtværs, stort sammenflettet henover en hel side skriv-papir; det ene blad efter det andre bemalede hun.

Hvem var det, som først foreslog, hvad som nu fulgte? Derom blev de senere ikke enige. Et er sikkert, at alene Milla gjorde invending; men den var i den grad svak og lattermild, at den med rette blev tat for det motsatte af

det, den lød på. Hvær af dem besørgede lørdag formiddag sit brev; ét lagdesi Karen Lotes kåpe-lomme, ét i lommen på tegne-lærerinnens lange affalmede blå; det tredje og fjærde smøg ned — det ene i miss Halls, det annet i en af sprog-lærerinnernes kufter.

Brevene var ikke undertegnede, konvolutterne var åpne og havde ingen adresse; — inbydelsen var skrevet så flot, at det hele kunde gå for en spas. Men det var just det fristende ved det.

For på den annen side kunde det nemlig ikke nægtes, at netop det skødesløst henkastede kunde tænkes at være Rendalens form, når han plagedes og vilde gøre en brå slut.

Kl. 9 lørdags-kvæll, så fredelig og mælke-blid, at ingen kat kunde tænke på svig, kom de siste brave spaserende tilbake fra sin poetiske kvæll-tur utover landet på bægge sider; mesteparten af dem drog andægtige over torvet in i byen. Likeså vendte på den tid de fra pensjonen, som havde været ute efter moro, skuffede hjem gennem alléen. Det var således utregnet, at general-staben kunde slutte sig til en af disse flokker, når den vilde gå fri for mistanke, mens den vej-dede sine snarer.

Naturligvis var de der alle fire; de traf nogle sure væninner fra pensjonen et stykke nedenfor og slog følge med dem. De lagede det så, at de ikke gik • over torvet før netoptil bestemt tid. Og ganske rigtig; — du forbarmende! —: øverst på torvet, just forbi alléen utover mot højre, strøk i det samme Karen Lote\ ingen tok fejl af hennes ranke figur, grå kåpe og hattens fjær. I den grad var det alle fire uvæntet at møte henne, at dersom disse fra pensjonen ikke havde været så tværre og trætte, havde de set de fires forlegenhed. — Kunde det virkelig være Karen Lote ?

Der drejede hun om mot venstre igen; synlig for al værden gik hun altså her og væntede på nogen.

De stirrede fra henne på hværandre; de lo ikke, de gjorde ikke et tegn; de var forskrækkede.

Men det slog om, da de så den lange tegne-lærerinne svinge fræm og in i alléen ovenfra! Hun kom rask nerover mot dem; hun var nemlig sat stævne i alléen til samme tid! Milla krøp bak Tora, Tora vilde også gærne ha krøpet bak om nogen; de måtte finne på fantestreker for at få påskud til latter. Da tegne-lærerinnen i feber og hast strøk forbi, havde de just fåt Tinka Hansen kvælvet neri en grøft, som til alt hell var tør.

Nu blev de opsat på at vejde de to andre snarer også! De fulgte op i pensjons-rummene, hvorfra de kunde se over gården; de havdesat miss Hall stævne bak gymnastikken; men hvis hun ikke rent ut stod stille der bak, så var hun der ikke. Stort likere gik det heller ikke på deres utflugt over haven mot højre, hvor sprog-lærerinnen var sat stævne. Hun kom ganske rigtig ned gangstien; men det var sammen med flere, hoppende i fullt sprang oppe fra skogen. Hun så sig ikke engang omkring. Havde hun læst brevet, så havde hun tat det for spøk. Selv smuttede de fire gennem have-lågen ut på den samme vej; de vilde ikke én gang til møte Karen Lote.

Men der var hændt noget nogle timer i forvejen, som, hvis det ikke havde stanset, vilde ha bragt alt for dagen, og da havde ingen af de fire mere sat sin fot på skolen.

Miss Hall havde omtrent kl. 6, da hun kom hjem fra sin tur, meget nervøs, meget bestemt forlangt at få tale med hr. Rendalen. Hun gav ham brevet, straks han kom. Plan tok det, læste det, holdt det et stykke ut fra sig og gav sig til at le; og da hun tok det alvorlig, lo han ænnu mere, tilsist overgivent.

— Ti minutter efter havde han et brev fra miss Hall, hvori hun meldte, at hun rejste med første dampskib. Så han rasende rundt efter sin mor, som han endelig fant i fjøset. Hånende forklarte han henne det hele og forsikrede, at miss Hall måtte være biet gal. Så fru Ren-dalen afsted til miss Hall. Miss Hall var voldsomt opbragt, gråt og gav snurrige, heftige forklaringer, mens fru Rendalen rev af sig brillerne og pussede og pussede; hun forstod ikke det gran. Kanske når vi taler engelsk, tænkte fru Rendalen; men like sort blev det.

— Kort og godt: hvad var hun sint for? Hvorfor vilde hun rejse? Hvad skulde ske? Hvilken oprejsning forlangte hun?

—• Hun forlangte, at den skyldige skulde straffes l

— Ikke annet æn det! — Bægge afsted til pensjonærernes rum, som nu stod tomme; der gav de sig til at undersøke stilebøker, brev-mapper, bok-pærmer; de vilde komme efter, hvem der i de øverste klasser var så skurkagtig at øve sig på at eftergøre Rendalens håndskrift. Derfra ned i klasserne. De øverste klasser stod ganske, som da de var forlatte; ti disse klassers vaskedag var onsdag, og kvæll-fejningen havde ænnu ikke nåd fræm. Her samlede de omhyggelig op alle henkastede papir-dutter, foldede dem ut og studerte dem; de kikede in i stilebøker, skolebøker, pulter. De vilde finne, hvem den ulyksalige var, som øvede sig på Rendalens håndskrift.

Alle gjorde det!-—–

Efter livært som dette faktum blev klart; at altså alle voksne piger på skolen holdt påmed Rendalen og Rendalen og atter Rendalen, . . . saknede miss Hall af; — tilsist gik de bægge ut af klasserne; ikke sa den ene noget, ikke den andre.

Miss Hall talte aldrig mer om det. —

Men fru Rendalen talte med Karl Vangen. Mandags-opbyggelsen tok til tekst, at aldrig måtte nogen gøre mot andre, hvad de ikke vilde, andre skulde gøre mot dem. Dette gik like løs på ungdommen, »som fant en stor fryd i at opsøke andres svake eller ømme punkter og rigtig stikke dem der«.

De fire turde ikke se op; — men rigtignok lit til siden, til tegne-lærerinnen, som den dag havde fåt det infall at sætte sig ved laboratorie-disken, vendt imot de andre. Hun støttede sin lange arm på disken, hodet lå bøjet i håndflaten; den andre hånd pillede ved noget på disken, som hun ufravendt så på; men der trillede tåre efter tåre nerover ansigtet, uten at hun rørte sig eller tørrede dem; hun var rent borte.

Alle fire så det. Og da det kom til tredje frikvarter, og lærerinnen var like trøstesløs, gråt like meget, — da kunde Nora ikke mere holde dette ut; men drog henne med sig in i et af pensjons-rummene, og med armene om hennes hals hviskede hun om forladelse, omforladelse, og om forladelse; der blev ikke sagt hvorfor.

De trykkede sig sammen i taus fortrolighed; sorg, medfølelse, skam, tilgivelse smeltede sammen. Den lange fattige pige, fra hvem de havde narret hennes dyre hemmelighed, trøstedes tilsist af så grænseløs anger, så hel forståelse, så innerlig, innerlig hengivenhed.

Samme dag hørte Tora og Tinka, hvad Nora havde gjort; de vilde gøre det samme; men hun forbød det; den ulykkelige måtte for ingen pris ane, at der var mere æn én, som visste hennes hemmelighed.

Karen Lote blev syk. Rendalen måtte ta hennes fag og give noget af sine til miss Hall.

Alle tre følte, at Karen Lote måtte ingen engang nærme sig.

Hvorledes kunde de nogensinne ha falt på noget så afskyligt som det, de havde fåt istand? Og det midt oppi de højeste forhandlinger om kvinnens stilling, om kvinnens ære og ansvar?

Milla vilde ikke mere tale med de andre; på skolen holdt hun sig for sig selv, og søkte nogen henne hjemme, var der låset. Alle havde de en følelse som foran storm.

Men at Milla trak sig tilbake fra dem, som om de var de skyldige, og ikke hun, det tålte ikke Nora; så en dag drog de alle treMilla afsides og krævde opgør. Milla vilde fornærmet bort ifra det; men det nyttede ikke. Og da lot Milla høre, at de forledede henne til det, som ikke var rigtigt. Og det vilde hun ikke mere være med på.

Hun fik ikke annet svar æn Noras store øjne; men dem rødmede hun for. »Naturligvis havde også hun sin del i det, som var skét; det vilde hun ikke fragå; men hun ønskede ikke oftere at skamme sig over sig selv; det havde hun gjort i disse dager.« — Så spurte de andre, om hun tænkte, de havde skammet sig mindre.

Milla betrodde dem nu lit fornemt, at i sin første forskrækkelse efter Karl Vangens tale havde hun spurt sin far, om hun måtte få være med på hans baderejse til Syd-Tyskland. Han havde svaret ja med storglæde; nu kunde hun ikke mere træde tilbake; de rejste om nogle dager.

Først følte væninnerne det kølige i, at Milla virkelig havde tænkt på at forsvinne uten varsku. Men Milla følte det

nok også selv; for hun slog fra det øjeblik om og prøvde at få intrykket til at forsvinne. Det var hun, som nu i alle stykker var den elskværdigste. Da så tegne-lærerinnen trådte op i en meget smuk kåpe og do. hat, uten at det var muligt at komme efter, hvem »den gode væninne« var,som hun havde fåt disse ting af, var det straks klart for de tre, at de kom fra Milla. Milla nægtede det nok; men det var bare ænnu smukkere af henne. Så fløt den korte förtrytelse fra bægge sider over i et ænnu inner-ligere samfun disse de fa dager, hun havde igen iblant dem.

Hennes far gjorde en »afskeds-middag«; hoved-begivenheden ved den var afsløringen af en kake, på hvis top fire piger af sukker holdt hværandre i fingerløse hænder, dansende rundt om et rødt flag med „Emancipation“ på. Rundt om sokkfelen stod: „Foreningen11.

Men spot hjalp fræmdeles ikke. Den samme forening gjorde dagen efter et afskeds-gilde for Milla. Alle gode ånder var over denne deres siste sammenkomst, over dens mange korte taler, dens musik og sang, dens hele stemning. En alvorlig pige minnede om, at alt det dejlige, de havde havt sammen i dette skole-år, havde begynt oppe på fru Engels grav-høj; nu sluttede det her med afskeds-gildet for Milla. Da blev denne bevæget, rent overvældet. Hun erklærede, at hun var ganske uværdig; hun fortjente ikke den godhed, de viste henne; hun var ikke, som de trodde.

Tora kom og omfavnede henne, og det var ægte; det følte alle. Tora var taknemmelig for sit livs skønneste dager; det hviskedehun nu til Milla, og det gjorde godt. De besluttede at følge Milla hjem; hun tok Tora under armen.

»Nu begynner onde dager for mig,« hulkede Tora.

»Men jeg kommer jo igen, Tora!«

Tinka skændte på henne for hennes over-spænthed. Den holdt nemlig på at drive det hele over i karikatur, så den generede. Men det var ikke første gang med Tora.

Da de tok farvel foran Millas dør, sprang Tora efter oppå trappen og in i gangen; det kunde aldrig bli nok. Der inne i gangen tok hun op en æske, som Milla straks kænte; i den lå hennes eneste klenodie, et arvestykke efter hennes onkel, som i sin ungdom havde bragt det med fra Kalifornien; det var små rå gull-stykker lænkede sammen til en svær kæde; et pragt-stykke. Hun trykkede det i Millas hånd; selv havde hun aldrig båret det.

Men Milla vilde på ingen måte berøve henne det; hun visste ikke engang, hvorledes hun skulde retfærdiggøre et slikt skridt for sin far. Hun afslog det med bestemthed, tilsist koldt, så Tora krænkedes og styrtede afsted; men Milla hentede henne in, holdt henne, tvang henne op til sig, kyssede henne. Trodde hun ikke, Milla skønte, hvor stort det var, det, hun vilde? Men, det var en samvittigheds-sakfor Milla at sige nej. Nu måtte de ikke skilles således. Tora skulde bli hos henne. Hun skulde være der inat. Ikke sant?

Og så blev det. Når unge piger holder rigtig af hværandre, må de sove sammen.

De utenfor væntede en stund. Da Tora aldrig kom igen, gik de et slag bortover; de ærgrede sig over henne. —• Kom dog alle igen og tok da i al stilhed vejen in gennem have-porten, forbi kontor-bygningen. Lit efter hørte de to væninner der oppe i sove-rammet et dæmpet damekor under vinduet. Til Tinkas alt-solo sang de: »Sov i ro 1«

Så hejstes gardinet halvt op, og den blonde og den mørke, sammenslyngede, hvær i sin hvite nat-dragt, nikkede leende ned. — —

— Hele skolen var ved tollboden næste dag; fru Rendalen, lærerne, lærerinnerne, alle

— med undtagelse af Anna Rogne; hun var heller ikke igår i foreningen.

Stor, alminnelig gråting og kyssing og beundring af Millas rejsedragt. Også de små syntes, de burde være med; gråte kunde de ikke; men de kunde kysse. Først bød én sin lille mun, så to, så fem. Tilsist måtte alle kysses af den bortdragende og sprang tilbake og kniste.

Opvartnings-pigen fik alle vaser og der-efter flere fat fulle af blomster; hun rigtig slæpte.

Den forgrætte Tora var kommet dit ut sammen med Milla og Engel, genstand for hans hele høflighed; men nu

holdt hun sig allerbakerst. Milla måtte søke henne op for at gi*henne sit siste hånd-tryk, sit siste kys.

Da dampskibet i sin siste vending tok forbi bryggen, og den sorte slanke skikkelse, -— hvis hatteslør havde revet sig halvt løs, så det viftede, det med, — løftede sit lommetørklæde mot væninnerne, blev det i et øj'eblik hvitt på bryggen; de små foran, de større bak disse, alle viftede med sine lomme-tørklæder; fra dampskibet så det ut som skum-gangen i en fos, der på det sted styrtede i havet.

2.

I due-slaget.

En middag i gymnastikken, hvor de øverste klasser netop øvede sig, lit trægt, fordi vejret var for vakkert, og et par ruter i det store vindu mot bærget var åpnede, så utenifra

strømmede duft af trær og blomster in;--

en middag i gymnastikken, netop som miss Hall var kommet til og havde som vanligt splittet de regelmæssige øvelser ved at ta nogle

22enkelte ut til særskilte bevægelser; — — en middag i gymnastikken, da som følge deraf en del piger et øjeblik drog sig unna til vinduet for atter at ta et blik af de hundre blomstrende frugt-trær, som amfiteatralsk dækkede en stor kvadrat af skråningen over dem med én eneste tæt krone; — — en middag i gymnastikken, just som de samme piger ikke kunde nyde dette øjeblik så fullt ut, som de vilde, fordi tæt under vinduet en del næsvise ung-trær dette samme år havde skut så fabelagtig i vejret, at det snart ikke blev muligt at se skråningens herlighed, uten hvor ung-trærne tillot det; ja, ænnu værre, disse trær drog bier til fra kuberne til højre, og disse bier var ænnu næsvisere; ti de summede in af de åpne ruter og skræmte pigerne, når de vilde se ut mellem træ-gløttene;

— — en middag i gymnastikken, netop som alle havens mindre arbejdere, de, som bruker spader, hakker og grev af bén og ikke af stål, og begynner arbejdet hvær dag i sol-renningen for at slutte tidlig-dags, og stræver uten fast kontrakt, men også uten tilsyn og opsigelse hele sommeren og høsten igennem, og på fru Rendalens kost med både kone og bam, god-vænner med alle uten med katten; — — en middag i gymnastikken, netop som alle disse mindre arbejdere, å, hundre af dem, fløj sammen fra alle kanter og løftede sig for at slåned igen og gemme sig i buskene til alle sider,

— pigerne stod og så det i største forundring — •, — — da bøj'ede sig skogens trær, de til venstre for haven bøjede sig dypt, mens sand-muld og frø føk op til et mørkt anfall på haven; en brå-sint »land-vind« var fallen over åsen og piskede uten ringeste varsku fra venstre mot højre; — den nådde ikke før haven, så var træmes blomster ikke længer trærnes, men luftens; hvært eneste blad i hvær eneste moden knop løftet og strød ut over, — lettere, livligere båret afsted, æn sne-stjærnerne kan tumles; ti disse attrår jorden. Millioners millioner blomster-vinger, et dryss, et tindrende vejr af bare sommerfugle-hvitt, gennem hvis åpninger et og annet grønt sås som øer i et sky-hav, som fatamorgana-holmer.

Pigerne jublede, skrek, klappede, alle styrtede til, alle ropte, mens underet drog lysende henover haven. Den mørke forfølger fra skogen kom in i haven, satte efter i samme linje; snart var den, hvor blomster-glitteret var før; dens linje var smalere, men dens løp kvassere, iltrere.

Pigerne stormede mot den store dør, som stod halv-åp en; de vilde følge den lyse vandre-skare, flygtningerne fra frugt-trærne. De glemte, de var i gymnastik-dragt; her bak husene gjorde det jo heller ingenting; — de skrek, de hop-

22*pede, — da døren blev skøvet helt op utenfra; på trappen stod en ung man i hvite ben-klæder, marine-officers frak og do. hue. Han lo, og han hilste. Han hilste, og han lo. Det var Niels Fiirst.

Bak ham, nede på gården stod Kaja Grøndal under en lys hat og violet parasol. Hun så praktfull ut. Også hun lo.

»Er ikke Elisa her?« spurte han. Ingen i bægge øverste klasser het Elisa; ingen kænte nogen Elisa på skolen.

»Nej, ikke Elisa,« sa han; »Olava?«

Heller ingen Olava i bægge øverste klasser. Olava? Ingen kænte nogen Olava på hele skolen. Han brydde sig pokker om, at alle forstod, det var skøj. Han så på dem i deres gymnastik-dragt, — fra den ene til den andre —. Bægge hænder havde han fulle af blomster; han måtte lægge dem, han bar i højre, på brystet og trykke til med venstre arm, når han vilde hilse. Også fru Grøndal bar blomster. De havde åbenbart netop køpt, og så havde han med det samme hørt, at nu gymnastiserte bægge øverste klasser, og det vilde han se.

»Undskyld,« sa han; »kanske var det Petra, hun het? — Eller kanske var det slet ikke her, hun var?«Han løftede huen, alle de lyse krøller i hans hår syntes også at le, og alle pigerne lo, så det skrattede i gymnastik-væggene. Han hoppede ner, fru Grøndal vendte sig og gik med ham; som de drejede om hjørnet på fløjen, nikkede han tilbake.

Pigernes latter rullede og rullede i den høje hal. En egen ophidselse var over de fleste af dem; de løp om hværandre, henkastede spørsmål uten at vænte på svar; hvor tre stod i gruppe, måtte flere hen; lo nogen mer æn andre, stormede alle dit.

To kom i trætte, og trætten steg. Et par derhen, så flere, så alle. Også trætten gallt den store due-tyv i døren.

Tinka var en af de to, som trættede; hun var bare oprørt af hans uforskammethed; hun så sig om efter parti. Da fik hun øje på Tora, der havde sat sig på en bænk ved døren og var lik-blek. Miss Hall stelte netop med henne.

Tinka sprang henover, og ænnu langt borte spurte hun: »Hvad er det? Hvad er hændt?«

— Tora havde ståt og gymnastiseret for sig selv; hun var nemlig blet en lidenskabelig gymnastiker og forfulgte et eget system. Som hun best øvede, fik hun gennem den halv-åpne dør øje på et par små-fugl, der flagrede fræm og tilbake over en busk. Var der nogen under busken? Havde de rede der? Var det bare lek?Så ser hun Kaja Grøndals lyse kjole dække busken; en stor buket og parasol i fuglenes sted; en ung man i marine-officers uniform med hænderne fulle af blomster? Hun kænte ham ikke. Nu fik Kaja øje på henne, og enten Tora inbilte sig det, eller Kaja virkelig sa: »der er hun!« — marine-officeren så nu på Tora. Siden holdt han øjnene ufravendt heftede i hennes; disse øjne lo og stak. Kaja Grøndal vilde holde ham tilbake og sakkede agterut; men han gik bestandig fræm, stansede ikke engang ved trappen, men gik op på den og videre, uten at hans øjne et eneste blink slap hennes. Hun kunde ikke røre sig. Den store støj ved vinduet, kaste-bygen, som løftede fru Grøndals slør og truede med at krænge hennes parasol, bøjningen af buskene, susenen i trærne, . . . hun så det, hun hørte det, men fjærnt. Hun kunde ikke rigtig fatte det, ikke føre det tilsammen; en besynnerlig mathed kom over henne, især i knærne; de vilde ikke bære.

Da skrek pigerne forskrækkelig op og kom i flok styrtende mot døren; så støtte lian døren helt op med foten. Dette kænte hun som frisk luft; som om nogen tok og støttede under henne. Men så længe han stod der, kunde hun ikke komme bort, skønt hun havde lyst; hun måtte stå.Først da han gik, søkte hun at sanse, hvor bænken var; og da hun sat på den —• først da, — var det, som hun skulde få ondt. Dermed blev hun ved at kæmpe; miss Hall kom til, nu ogsåTinka, og daTinka spurte bestemt og stærkt, hjalp det; hun fik gråte.

De andre kom farende; men foran dette lik-bleke ansigt blev de så stille, så stille. De spurte ikke engang.

»Hun har gymnastiseret for voldsomt,« hviskede miss Hall.

»Hun gør alting så voldsomt,« la Nora kærlig til, idet hun satte sig ved siden af henne og la hennes hode op til sig.

De andre gik; miss Hall bad dem om det. Man hørte dem siden inne i det lille rum, hvor de skiftede dragt, vinne tilbake hele munter-heden fra før; man hørte dem derpå forsvinne, flok efter flok.

Ænnu da det ringede til måltid, sat Tora der med Tinka på den ene side og Nora på den andre og miss Hall foran. Tora havde talt flere ganger og forsikret, at nu havde hun det bra. Alle tre trodde, hun havde gymnastiseret for stærkt. Hun trodde det selv; men hun sa: »Gud, for et stygt, ondt mænneskel«

De andre så på hværandre. »Mener du Niels Fiirst?«

Hun svarte ikke straks. »Så det varNiels Fiirst?« — — Lit efter rystede hun som af kulde. Men hun gav ingen yderligere forklaring. Hun forstod, hvad der var hændt, således, at gymnastikken havde voldt det; men fordi hun var blet dårlig, havde han havt en egen inflydelse på henne. Hun vilde helst ikke snakke om det.

Også miss Hall gik. De to andre sat igen; Tora bad om det. Det var så godt at holde deres hænder.

3-

Skilt fra de andre.

Allerede næste dag hørte Tora, at Niels Fiirst havde sagt, hun var »den smæll-vakreste jente«, han havde set i Norge. Hun vilde først ikke tro det; men hun fik det fra alle kanter i de dager, som fulgte. Næste gang hun møtte Kaja Grøndal, fortalte også hun det; Tora kænte henne fra Milla og holdt hilsen med henne. Nu var Tora blet så vidt friskfyr igen, at hun svarte på sit bergensk: »Hvis løjtnant Fiirst ikke havde så slet smag, vilde det ha været lejt for de norske pigerne, det.«

Sommeren kom med stor varme; alle, som kunde, var flyttet ut på landet langs havet til bægge sider eller højt op i fjæll-bygden. Straks skolen sluttede, forsvant den; kun noglefattige blev igen, og Tora blant dem. Nora drog med sin mor til bad; Tinkas forældre var jo rike folk, som havde landsted. Anna Rogne var i byen; med Rendalens hjælp forberedte hun sig for historie-undervisningen efter Karen Lote, der havde forlat skolen. Men Anna var litet tilgængelig, og især for Tora på grun af hennes forhold til Milla. Og når Tora allikevel vilde forsøke, fant hun Anna i den grad optat og ængstelig, — hun skulde overta de nederste klasser allerede efter ferierne —; Tora blev ked af henne.

Tora bodde atter over på tangen hos sin mor (om faderen taltes ikke); bodde på en kvist sammen med to andre søsken i en hurlumhej og uorden, med et skænd over sig og en ulyst i sig, som hun rystede af sig, hvær-gang hun lot sig færge over for at løpe op i skogen over Godset eller på landevejen til højre fra torvet ut i »lundene«. Dette var et forlystelses-sted i skogen ved landevejen, en stor åpen plas med mange »små-lunder«, d. v. s. ryddede pletter, hvorhen tildels var flyttet bænker og bord. Et kunstigt net af stier gik imellem dem.

En lørdags-eftermiddag hun vilde dit bort og høre musik, men først in-om til frøkenerne Jensen for at få følge, traf hun Kaja Grøndal i byen; hun var inne for at ta mot sin man;men han var ikke kommet. Vilde nu ikke Tora følge ut med isteden? Dampskibet gik om en time.

Tora var meget svak for inbydelser. Innen en time var hun tilbake med en stor hatæske, hvori hun havde sit nattøj og en hvit kjole.

Morgenen derpå — søndag — stod hun ute på altanen foran Grøndals lille landhus. Til højre for henne var alle husets blomster netop flyttet ut for at få regn. Ænnu var det bare tåke, våt, tæt tåke; bak haven til højre svøpte den furu-skogen in; hun så de forreste træer og noget af det nakne bærg nedenfor mot sjøen; en mat-glimende rand af denne var også synlig. Tåken lå svært lavt; vejret var uten ånde-tak.

Hun hørte dampskibet; nylig havde det pepet der til venstre, hvor stoppestedet var; nu ilte det videre forbi; hun skimtede i ubestemte omrids en tættere, mørkere, putrende tåke i den lyse. Fæstede ingen videre tanke ved det, men så på stien, som førte fra landgangen op mellem denne have og den andre; et lavt gult gærde midt imot et højt elegant af støpe-jærn; bakenfor dette gamle træer i en utstrakt have; der, visste hun, lå flere hus, som hun ikke så herfra. Der bodde nemlig Win-gaards, og der skulde være ungdoms-lag idag.Hvem skulde hun møte der? Det stod hun og tænkte på. Fruen var født Fiirst; vilde Niels Fiirst være der? Det stod hun og tænkte på.

— — Han var på ro-flotillen utenfor i sejl-leden.

Hvorfor skulde han ikke komme? Det var jo søndag. Hvorfor skulde han ikke ta flere af officererne med sig?

Hvis Tora havde visst dette, før hun kom på dampskibet igår, havde hun så tat med? Derom spurte hun sig selv idag. Hun havde, straks hun hørte det, havt en bævende fornemmelse; hun fik den undertiden igen idag også; men det ubehagelige var gåt over — besynnerlig nok, tænkte hun. Ønskede hun virkelig at møte ham? Hun ønskede

ikke at røres af ham; nej, nejl Heller ikke ses på som sist. Men at se ham? Også at ses af ham, — når det kunde ske tilfældig . . .? Jo, hun havde lyst til det; hun havde megen lyst til det.

Når hun på altanen gik helt mot trappen, som førte op fra venstre, kunde hun se in i stuen; hun kunde også se i et spejl, om døren til kammerset derinne, hvori fru Grøndal sov, var åpen. Nej; den var færmdeles lukket. Så gik hun tilbake igen, hvor hun stod før.

Ænnu kunde hun følge dampskibet, d. v. s. en bevægelig mørk tåke oppi den alminnelige;den drog sig fræmover og utover. Altanens rækværk var vått; hun tørrede sine hænder, glemte det og la dem atter på. Den hvite kjole kunde hun ha sparet sig; dette var fint regn. Fuglene likte sig i den våte luft; de sang rundt om henne. Også blomster, trær og græs likte sig; hun stod og mærkede sig de forskellige strømninger af duft.

En af disse førte hennes tanker langt, langt derfra til et landhus ved Hame, ved havet. Blå skarp luft, sejlere, dampere, en lang sand-stripe, det dovne bølge-sug inover den. Like ved sjøen et landhus, plumpt og gråt; der bodde de; den smale port mot haven var åpen; hun stod i haven på en sten-bænk i kort kjole og bar-armet; hun så sig i de lange stri-pede strømper, som hun beundrede, første gang hun fik dem på. Hun kikede over gærdet, og imens kom støtvis den duft, hun atter stødvis fornam her.

Det var henimot kvællen; onkelen skulde komme fra byen. Stien gennem den mørke apal-have var sand-strød ; hørte hun hans skridt.--

Til venstre i det fine regn her ser hun en uhyre paraply, og under den et par hvite benklæder. Paraplyen løftes ikke så vidt, at hun kan se, hvem det er, som kommer; selv nu, da lågen til haven skal åpnes, løftes den ikke; den glider bare dypere fræmover; — men hun vét nu, at hine skridt i sandet ikke kom motlandhuset ved Havre; men hit. Det vr ikke hennes onkel, men . . .?

Paraplyen løftes; dens bærer står innenfr i haven. En mørk frak, en stråhat og t meget forundret ansigt ses. Hun kænner nogt af den beklemmelse, som hun trodde, lin var biet fri. Men i det samme han så å henne, gik det over — akkurat motsat sist. Hn havde åbenbart ikke væntet at se en mørk daie på altanen; kanske slet ingen så tidlig-das. Men det var ham på ingen måte ukært; lin smilte og hilste; der var idag intet i øjnee, som stak. Han stansede ved trappen.

Paraplyen hvilte på højre akrel, mns han la venstre arm opover rækværket og ae-nede sig til det. En veldannet hånd, den er med signet-ringen. Han var slank og smicg; hans hode udmærkede sig ved tre ting: et nervøst, sanseligt mun-parti, som idelig vr i rørelse, idet læberne som ved træk-bnd droges fræm og tilbake, sammen og ut; æ-berne selv var korte og fyldige; et par s>re øjne, skalkagtige, lattermilde; men når ha la hodet lit bakover og lukkede dem halvt, :ak de; et ganske og aldeles krøllet hår, lyt i det gule; rødlige, lange whiskers.

Som han lænede sig over rækværet, var der hvile over ham, full af nydelse og likegladhed. Men ingen burde stole på len,og det kom en heller ikke let til. For der var noget i hodet, kroppen, hånden bak det lattermilde, dovne, myke, — noget som min-nede om kat. Tora både så det, følte det-, men idag mere med nysgærrighed æn frygt.

»Rigtig uvæntet at træffe Dem her. Har De været her længe?«

»Jeg kom hit igåraftes med fru Grøndal; hun var i byen.«

»Var hun det?« —

Og nu gled disse to in i en passiar om farten herut, vejret, stedet, uten at være forestillet for hværandre, — en passiar med intet annet øjemed æn at få påskud til at se på hværandre. Hvær anførsel var på en halv, en hel sætning, stundom to, uten farve, uten beregning, bare så vidt, at det sist sagte ikke blev det siste. Han stod demere og studerede henne med voksende behag, — dette hodes form og ansigts-deler, disses forhold og uttryk. Øjnene rigtig glimrede under de tætte, lange øjenhår; hvad var dette for en farve? De så ut som sorte; men . . . ? Og bysten! Figuren! Hals, bryst, armer, hud-farve, dypt mørke hår, hennes dragt . . . han flyttede sig selv helt tilside; han bare tok mot henne.

Hvor længe dette varede, visste vel ingen af dem; det var længe. Han vilde ikke forstyrre sig selv, og hun vilde ikke forstyrre ham. Hun så sig i et levende spejl; menuskyldig var fornøjelsen ikke; for efterhånden blev hun ør ved det.

Hun tok sig sammen og afbrøt; gik bortover altanen til nogle blomster og gav sig ifserd med deres blad, som hun bestemt mishandlede.

Så kom han opover, langsomt, med paraplyen på skulderen, venstre hånd flyttet efter på rækværket. »De går vel med til min søster i eftermiddag?«

»Fru Grøndal vil skaffe mig en inbydelse, siger hun.«

»Naturligvis. Vi skal danse. — Vil De gi mig første vals?« — Hun så ikke op. »Vil De ikke danse første vals med mig?« —Hun kænte det gennem alt sit væsen, at det burde hun ikke svare på. — »Om forladelse, jeg husker, at jeg er ikke forestillet; men når De vét, hvem min søster er, så vét De vel også omtrent, hvem jeg er?« Han smilte og kom nærmere, bestandig under den store paraply og med venstre hånd glidende på rækværket. Hun rejste sig; men svarte ikke. — »Så er det en aftale da med den første valsen?« — Han sa det noget skødesløst, noget overlegent, næsten

&OTO. MAY \Vt«\ støtt.

'ttaxv s\og ned paraplyen og vendtfi sig ttvoV %an%en\ -»Fru Grøndal er vel hjemme?« Han gik in. Tora vilde skynde sig at føje til: »Men hun er ikke oppe.« Det vilde imidlertid være det samme som at be hambli her. Desuten: nu var vel fru Grøndal så vidt oppe, at hun kunde varsku selv, når hun hørte ham i stuen

Han gik in i stuen; men han kom ikke ut igen. Var fru Grøndal kommet in? Nej, der taltes ikke.

Hun gik fræm mot trappen og så i spejlet: kammers-døren stod vid-åpen.

Ned ad trappen og tilbake gennem haven fløj hun; ut af haven og bort i skogen; så fræm af den igen, for der var altfor vått, og ut på bærget mot sjøen, i ly af skogen; der satte hun sig på en stor sten. Hun bevrede; brystet gik, som måtte det sprænges.

»Frøken Holm?« ropte fru Grøndal. «Frøken Holm?«

Så var hun jo færdig! Dette rop måtte være fra altanen eller fra haven. Fru Grøndal havde kanske været ute, da han kom in i stuen. Derfor ingen samtale.

Men Tora kunde ikke straks samle sig til at svare fru Grøndal. Og da hun ikke svarte første gang, blev hun nødt til at tie til de andre rop også, syntes hun. Snart hørte hun ikke flere.

Hvad var klokken? Kunde han komme ut på besøk til en dame så tidlig-dags? Like fra land-gangen — ikke til sin søster, men til fru Grøndal? Hvad er klokken?Men hun havde ikke uret hos sig; hun havde glemt det.

Der kommer j'o de hvite ben-klæder ut på bærget til henne, og paraplyen også! Hun var eftersat og opdaget. — »Men kære, kan De ikke høre fru Grøndal rope på Dem?« Tora svarte ikke. »Og så våt som De er? Uten paraply? — Værs'go! — Hvorfor løp De?« — Intet svar. — »Fru Grøndal har slåt ægge-dosis til os i hele morges.«

»Har fru Grøndal?«

»Javist. Hennes man skulde ha været her idag; og han skylder mig en ægge-dosis. Så kom han ikke.«

»Hvad er klokken nu da?«

»Klokken? Hvad pokker vil De med den? — Den er snart elleve.«

»Snart elleve?«

»Ja, se selv!« Han holdt et massivt amerikansk gull-ur hen til henne, idet han lot låget springe op.

Hun taug og fulgte.

Da de nådde haven igen, vilde hun vite, hvorledes han så snart kunde finne henne. Jo, han havde set hennes fotefar i sandet her, og resten havde han sluttet sig til; for ingen gik in i skogen, så våt den var; altså måtte hun være på bærget.

Så spiste de ægge-dosis sammen i megenmunterhed. Men en times tid efter sat Tora alene på sit kammers på loftet; hun havde stængt af. Og kl. 6 samme eftermiddag, netop som gæsterne samlede sig hos Wingaards, sat hun på dampskibet, som gik tilbake til byen.

Hvad var hændt? Intet, slet intet. Men omtrent som tåken over landskabet, hvor den fremdeles lå, skønt ikke så lavt som i formiddag, — således lå der noget over alt dette her, som var henne uklart, umuligt. Hun tålte ikke at være sammen med Fiirst og fru Grøndal; hun kunde så ikke være naturlig; alt, hun gjorde og sa, falt bakvendt.

Derfor vågede hun sig ikke til selskabet; og bare hun tænkte på at valse med Fiirst, skalv hun. Det gik ikke. Ja, så var der intet annet for da, æn at flygte. Hun prostituerte sig gruelig ved at finne på grunner for sin rømning. Slike som, at hun havde krøllet sin hvite kjole i æsken, kunde de ta fra henne med et varmt strykejærn. At hennes mor væntede henne, forutsatte en duepost.

Men allikevel: nu sat hun på dampskibet. Det var næsten en dåd; hun var glad.

De øvrige passagerer var oppe på hytten eller inne i den; vinduerne var åpne; hun gik for ut, hvor der sat et par arbejdere.

Langt foran disse, helt alene satte hun sig. Det rigtig frydede henne, da dampskibetstrøk forbi holmerne, der førte in her; det var, som hun kom ut fra noget trangt.

Trods tåken var kvællen vakker; mildt var det, og det regnede ikke mere. Øerne, de för mellem, lå så klare der; deres mangefarvede bærg, de grønne græs-pletter, haver med hus — her bodde nogen på næsten hvær en — sås med overordentlig tydelighed; likeså mænneskene, som sat og stod utenfor og så på dampskibet, der strøk forbi. Hun kunde ønske at bo slik; hun drømte, at hun gjorde det; hun sat og inrettede huset efter sinsmag, denne gang i stor tarvelighed. Det var så velgørende ovenpå det, hun kom fra.

Og så begynte denne uhygge igen! Noget af et tryk; den gamle utryghed . . .

Naturligvis en minnelse, tænkte hun og pustede ut. Men hun måtte vende sig og se dit tilbake.

Der stod han! Fire-fem skridt fra henne stod han på dækket. Han hilste og smilte.

Døds-blek, sprut-rød vendte hun sig i stor harm. — — —

»Nej, De må da ikke være vred på mig?

— Jeg vil hellere gå med Dem tilbake til byen æn danse her til kl. 5 imorgen tidlig. Er det så rart? -— Jeg er da ikke foragtelig for det? Hvad?« —Nu satte han sig bak henne. Hun kænte det og flyttede et stykke fra ham.

»Men hvorfor gør De det der? Naturligvis er det bare for at få tale med Dem, at jeg går med; det kan De da skønne?«

Noget af både frygt og skam kom over henne; hun var alene nu, skilt fra de andre; hun kunde ha ropt deres navn. Hvær gang Tora følte, hvor forlat hun var, begynte hun at gråte, Det så han, og med en helt annen røst sa han: »Kære frøken, De må da ikke misforstå mig! Jeg vil slet ikke plage Dem; alt annet æn det! Jeg vilde gærne få tale med Dem, det er sant. Kan jeg ikke få lov til det? Hvorfor kan jeg ikke det?« —

Hun svarte ikke; men hun gråt heller ikke. Han gled over i likegyldige ting og fik henne rolig, beklagede så, at de ikke havde kænt hværandre før. Første gangen jeg så Dem, sa

jeg mig selv:--ja, det kan være det samme,

hvad jeg sa mig selv. Men jeg havde et litet ønske om at se Dem én gang til. Det fik jeg da uvæntet opfylt idag. Men tale sammen fik vi ikke. De var virkelig så besynnerlig. Hvorfor var De det? — Ja, kanske var De ikke besynnerlig? F. e. hvorfor vilde De rejse? — Jeg måtte jo tænke, at deri havde jeg skyld; De vilde jo ikke rejse,

før jeg kom? Hvad?

— — Nu ja, så har De gjort mig nysgærrig,kan De vite. Skulde jeg endelig kunne jage Dem, så måtte jeg da få høre, hvormed jeg skræmte Dem? Var det med den store paraplyen? Ja, nu ler De. Men hvorfor vilde De også partout rejse, frøken? Sig mig det! —«

Han flyttede lit efter, og hun blev sittende. Han snakkede let og spøkende og gjorde aldrig stans i det. Hun kunde æn-og en enkelt gang vende sig halvt om og se på hans skøjer-fjæs; og da lo hun i samfun med ham. Morsom var han.

Like ved et af de mange stoppe-sted var et rødt hus, og Her en del ungdom samlet omkring nogle gymnastik-apparater. En ung man og en ung kvinne holdt hvær sit taug i et rundt-løp; han satte afsted efter henne af alle livsens kræfter, nogle skridt på jorden, et langt i luften, så atter nogle skridt, så atter et svingende luft-sprang. Skulde han nå henne ? Aldrig! Hun var den letteste, smidigste; hun havde utvilsomt de stærkeste ben; hun sprang trip, trip, trip, trip, så benene næppe kunde skilles, og som hun fløj svingende i luften! Håret, kjolen strømmede efter henne som på en Iris.

Både Fiirst og Tora fulgte spænt, men taust dette jag. — Tora kænte ham med én gang i ryggen som ild; han var gledet nærmere. Og med et bråt omkast rejste hun sig og gik in i hytten og satte sig blant de andre.Han stod på landgangen, da hun på tangen skulde stige ut; han vilde gi henne hånden ; men hun unddrog sig. Han vilde bære hennes æske; men hun løp. Selv gik han ombord igen for at stige af inne i havnen.

4-

Jaget.

Hun kom hjem omtrent samtidig med sin far, som havde været ute på en sejl-tur med kammerater. Han blev stødd i land; og hans mottagelse var varm. Bamene flygtede, Tora stængte sig inne på kvisten, turde ikke engang gå ned og spise til kvælls, skønt hun var sulten. Hun måtte siden åpne for sine søsken; med dem kom hun i trætte; de havde gåt i hennes fineste sko og næsten ødelagt dem. Det endte med, at en af dem kylte skoerte i henne; så kom de op i slagsmål. Så klage, så den rasende mor dit-op også. Tora gråt, til hun sovnede, ganske som et barn. Dagen efter prøvede hun at hjælpe moderen i huset; men heller ikke det gik uten hårde ord og spydigheder, som at slike fine, fornemme frøkener bare var i vejen. Hun satte dog sin vilje igennem, nemlig at bli til hjælp for moderen, især med at gøre tøj istand. Af sin lille liv-rente la hun til, hvad hun kunde,så forholdet blev nok så godt. Men så syntes også Tora, at hun havde ret til at være lit for sig selv. En stund før kvælls-maten lot hun sig fragte over til det andre land og gik enten op i skogen over Godset eller ut i »lundene«; hjemme var ikke fred. Hvorhen hun skulde, til skogen eller til lundene, så lot hun sig sætte i land ved Bommen og gik op gennem den, hvilket ikke netop var den beneste vej. Men hun visste ikke et vakrere sted i byen æn det hus der i den store have ved Bommen, så hun hvær dag havde sin glæde af at se på det. Bægge deler havde tilhørt den Wingaardske familje; men nu var de mage-skiftet mot Ftirst’s hus på torvet, hvor Wingaardene fortsatte Fiirster-nes handel. Svoger Niels Fiirst ejede altså nu huset i den store have ved Bommen.

Tora gik der forbi med lit angst, — skønt den frygtelige jo ikke var her, men ute på orlogs-skibene. Denne angst, den var en af-brytelse, en sysselsættelse, den også, så den likesom hørte til hennes tur.

Hvær gang den var forbi, plejede hun desto sorgløsere at drage opover eller utover. I en slik liten norsk by går enhvær ung pige alene, hvor hun vil. Hun møter andre og slutter sig til, eller fortsætter sin vej. Tora ønskede for det meste at være alene et par timer; i regelen havde hun sine faste plasser, og når hunfant dem, tok hun fræm sin bok, hvis hun havde nogen, eller hun drømte uten hjælp af bøker. Eller — det var netop tilfællet nu — skrev hun lange brev —- ét hvær dag *— om det mærkelige, som var hændt henne. Hun havde sin mappe med og et blækhus i lommen; hun lå på græsset med mappen på en sten, eller hun sat på stenen med mappen over sit fang og blækhuset ved siden af sig. Det gik fortræffelig; ægte frilufts-brev, hvori ordene strøk afsted for den vind, som blåste, og alt forskelligt, som havde lyst, kom med. Og så vakkert der var, der inne i tykningen, lit gennem-sprængt af sol, lit forklaret af fugle-snadder, lit, opskræmt af gren-rassel ved et ekorn. Den fjærne larm fra

havnen, fra værkerne i elvebakken, eller af talende i lundene og på vejen, stundom af musik, gjorde det ænnu dypere, hvor hun sat. Dette var hennes eneste sommer-poesi. Straks om morgenen hun slog øjnene op, begynte hun at længes hit-over. Støj og trætte i huset gled forbi, som ved-kom det ikke henne; det var her, hun levde. Hennes store utflugt til fru Grøndal og hennes mærkelige dampskibs-tur hjemover igen blev naturligvis herute beskrevet i et brev til Milla, i et brev til Nora og i et til Tinka. Den fjærde dag skulde hun læse disse værk fra de tre foregående dager igennem; —- hun rigtigglædede sig; hun visste, hun havde varieret æmnet med hell. Men allerede ved læsningen af det første brev blev hun noget betænkelig; hun huskede nemlig de andre, og forskelligheden var vist efterhånden biet for stor. Skulde damerne engang tilfældig sammenligne, — ja, så kom let en af disse kedelige scener, når Tora skulde stå til regnskab. Nej; det vilde hun ikke ha mere af. I det første brev havde hun behandlet saken med alvor, skildret sin forvirring, sin fejltagelse, sin frygt; ingen, som læste det, kunde ta fejl af, at hun havde en person foran sig, som hun var ræd. I annet brev gjorde hun så nar af sig selv og af ham og af det hele. I tredje beskrev hun en ung pige med mørkt hår, som vandrede ved en fræmmed strand, da der steg en hav-man op i blonde whiskers og krøllet hår. I sin angst flygtede den mørke pige ombord i et skib for at tage hjem til sit land; men hav-mannen svømmede den hele tid efter skibet med hånden på sit hjærte. Da hun gik i land, gav han et klage-skrik; hun hørte det siden om natten i drømme.

Hun rev alle tre brev itu, og hun skrev ingen ny.

Men med turene holdt hun ved. Hun havde ingen anelse om, at Niels Fiirst var kommet til byen igen, at en kammerat havde over-tat hans tjeneste, at han i al stilhed læstesprog for at forberede sig for en ny karriere, mere glimrende æn den første, og at han ganske rigtig bodde i sit hus. Ænnu mindre kænte hun til, at han i sit vindus-spejl så henne, første dag han var i byen igen, gå forbi og se lit skyt hitover; og at han så det samme næste dag også. Han visste, at denne vej ikke var den korteste op til skogen; dit gik hun den første dag; — eller ut til lundene; dit gik hun den andre. Han havde bægge dager tat på sig og gåt ut. Nu, den tredje dag, sat han færdig til at følge helt fræm; nu tænkte han, at han forstod.

Han kænte lit til de piger, som både vilde og ikke vilde; det var nøjagtig slik, de bar sig ad.

Også idag kom hun ganske rigtig; også idag gløttede hun ængstelig in, og vandrede så videre med sin mappe under armen. Hun blev stanset af nogen, og derved kom hun til at se sig tilbake. Så opdagede hun ham! Han kom hurtig; han var på jagt, han havde spor.

Hun tok farvel, og straks hun kunde uten opsigt gøre det, gik hun over fra sin vanlige gang til den snareste, hun var istand til; hun var blet ræd, uforklarlig ræd. Hun burde kanske heller ha vendt; men idag tålte hun ikke hans øjne, og her var ingen folk i nær-heden. Så gik hun fort, fort, fort; men hun ante, at han halte in på henne; hun næsten kænte det.

Springe turde hun ikke på landevejen; men hun stolte på, at hun var bedre hjemme i lundene æn han og kunde smyge væk. Hun forlot så vejen og tok genvej i skogen; hun så til sin skræk, at også han straks hopjDede op i skogen for at gøre det samme. Så vågede hun at springe opover, men viot den kant, hvorfra han kom; der dukkede hun bak en stor sten. Hun havde gjort ret; for næsten straks så hun ham fare forbi og fræmover, bare et litet stykke nedenfor, hvor hun sat på huk, mens hjærtet slog, som vilde det sprænge kjolen. Her, hvor ingen kunde se ham, sprang han, entrede han, hoppede han; der fantes ingen hindring for den bene linje fræm.

Hun væntede, til han var af syns-vidde, satte så afsted op gennem skogen den motsatte kant af hans; hun stansede ikke, før hun var højt over Godset på en sten under en enslig furu med løvtrær om. Og mens hun med flammende ånde og blik så sig omkring og fant vidunderligt, hvad hun i et lyn-blink så under sig, stod han for hennes indre øje, som han var, da han hastede forbi stenen. Han var fæl! Den man kunde gøre, hvad det skulde være.Og aldrig blev hun mere kvit ham. Overalt og altid ham, som var der intet annet til. Eller rettere, hvær stund på dagen flygtede hun ifra ham; men han stod der påny.

Hennes søsken berettede henne, at han rodde der og så in; at han gik forbi og så in; at han talte med dem og bad dem hilse. Det satte dem i fyr og flamme, de var kry af det; ordet om, at Tora var den »smæll-vakreste«, havde

nåd også dem.

Men Toras forskrækkelse vokste; hun var eftersat; han aflot ikke mere, hun kænte det.

Hvor skulde hun hen? Ingen afRendalens var længer hjemme. Hun fik komme dit efter ferierne; men derhen var næsten tre uker. Til nogen annen kunde hun ikke tale; det var også slik skam. Hun tænkte lit på skomaker Hansens; men fru Hansen var stræng; hun vilde næppe forstå det. Sin mor tænkte hun ikke engang på.

Men det hele var jo noget, som foregik inneni henne selv; hun behøvede ikke at være i noget mænneskes vold, når hun ikke selv vilde.

Nej, men når hun nu ikke engang kunde få ham ut af sine tanker?

Lørdags-kvæll havde hun kastet sig på sin seng så træt, som havde hun dagen igennem forrettet det strængeste legemlige arbejde.Hun lå der og så op i ræerne på et skib, de halte forbi. Hun fulgte folderne i de løst underslagne sejl, som svajede i vinden. Det var så nær, som kunde hun røre ved det. Utenfor var stærk sjøgang. Fra havet, stormen, båre-gangen derute til havnen her. — Hun vilde også søke havn!

Det var lørdags-kvæll; imorgen måtte hun i kirke. Karl Vangens ansigt smilte over henne, i det samme hun tænkte det; og hun havde det straks godt, før hun sovnede. Havde han været en pige, — hun vilde ha gåt til ham, netop til ham med det, som nu forfulgte henne.

Så sat hun dagen efter på den bakerste bænk i kirken. Karl Vangen havde møt henne og hilst og sagt, det var bra, at hun skulde komme op til dem igen og hjælpe fru Rendalen.

På grun af disse ord havde hun valgt den allerbakerste bænk; hun var ikke viss på, hun ikke kom til at gråte.

Men det gjorde hun ikke. Der var noget køligt ved kirken og stilheden og mænneskene; det var ikke som ute sommer-dag. Desuten, da Karl Vangen gik op på stolen og begynte sin bøn, var det den fra hennes første dag på skolen, den om at møtes, — næsten ord til annet den! Og det generte henne. At også en bøn af Karl Vangen var en lekse fra før.Dette lille træf optok henne, så hun fulgte ikke med. Hun hørte, at prækenen handlede om omvendelse; og at Karl Vangen, som han altid brukte, belyste, hvad han sa, med eksempler fra livet. Men hun kænte disse eksempler fra skolen, hvæi't et.

Da vaktes hun ved navnet John Wesley. Dennes omvendelse, mente Vangen, var den grundigste, den i hvært stadium fyldigste, han kænte. Han fortalte den o g gik så over til at nævne eksempler på de brå omvendelser, således et par ved Wesley selv. Andre naturer, annen fortid, annen kunskab, annen sort frygt.

Men om disse hurtige omvendelser vilde han særskilt tale idag. Han havde kænt en ung pige med brænnende længsel efter nåde over hennes synd, den hun ikke kunde få; — intil hun en dag så Rubens’ billede af korsfæstelsen og Maria Magdalena i langt, løst hår ved korsets fot. Maria Magdalena vilde hun være! Og straks det lykkedes henne at tænke sig selv ved korsets fot i Maria Magdalenas sted, i den grad tænke det, at det var hun og ingen annen, som lå der, — straks fik hun visshed for, at for henne var Jesus korsfæstet; hennes synder var tilgivne. Hun grepes af en stor, stor jubel. -— Flere slike eksempler kænte taleren, især fra kvinner. De havde så ihærdig klamret sig ved en enkelt begivenhedi Jesu liv, et enkelt ord af ham, noget enkelt i nådens mysterium, — stirret på det, til det gav virkning af et stort lys, salig beskuelse. Alt blev dem fra den stund klart, deres synd tat bort; deres vilje fik fra den dag og time frejdigt mot.

Mere hørte Tora ikke; allerminst, at det netop var imot det, Vangen vilde tale.

På stedet var hun ifærd med at gøre et forsøk 1 Hans altfor kænte røst surrede videre, alle omkring henne og selve stedet domnede af fra henne; . . . hun så Jesus på korset i et fræmmed landskab med jagende sorte skyer over; hvær høj, hvær dal, hvært træ i slør og sorg. Hun så hans øjne segne i, hans bryst løfte sig og synke, og det blev nat. Hun følte sin egen lille lidelse gemt i denne store, forferdelige.

— — — — Hvor længe hun sat med dette, visste hun ikke.

Prækenen var ikke slut; hun kunde altså ikke gå, men heller ikke høre; hun vilde ikke.

Og da hun gik fra kirken, havde hun bare ét ønske: så snart, som ske kunde, at få ta dette op igen.

I alle disse dager havde hun ikke været utenfor døren. Nu i eftermiddag måtte hun afsted. Af frygt for Fiirst satte hun over til bærget og tok derfra turen op i skogen langskirke-gården, fant fræm igen til den store furu til højre og satte sig på stenen under den; den var lav og flat.

Det var alvor med, hvad hun havde for. Ikke drøm og nydelse søkte hun; nej, virkelig hjælp, invielse til et liv. Disse svære dager havde oplyst henne. Hun visste nu, at hun var lit af alting, vilde lit af alting, også af det, som var synd; derfor var hun let et bytte for en skurk også. Hun havde ikke værget sig fra først af; hun var fullstændig uforberedt, — ja, faren havde noget lokkende.

Nu måtte dette være forbi. Hun skulde ta på sig hvad gærning som helst; bare den bandt henne. Der var ikke ærgærrighed i henne mere, bare angst.

Hun kastede sig på sine knæ, og i al blodets varme fra den raske stigning rigtig sendte hun støvets bøn. Det var den aller ydmygeste, ynkeligst tiggende. Nøden var over henne.

En vilje mot den, der forfulgte hennes! Hun tvilte ikke et øjeblik om, at hennes form for denne gave, det måtte bli den umiddelbare beskuelse.

Hun så sig selv i ånden utrustet med kraft. Hun så sig uten frygt, likesom med et ærend, — samme hvad det var, bare det holdt. Om det skulde række livet, gærne det, helst det! Ja, hun kunde ikke nu tænke sig størrelykke, ære, rigdom æn at få noget tungt at gøre; det lå således for hennes natur, at hun måtte ønske det yderligste.

Og så begynte hun at ville beskue, — nej, hun gjorde en stans; hun blev forstyrret ved at tænke på sine væninner. Millas højeste angst i siste brev havde været, at vejret ikke skulde vedbli at være smukt, og Nora havde frygtet, at man skulde glemme at sende henne ny musik. Hvorfor skulde alene hun, som sat her og gemte sig, ha det så græsselig ondt? Hennes forlatte stilling burde ha gjort folk barmhjærtige; men netop den hidsede.

Hun sat vendt bort fra landskabet, lænet til den store furu. Foran sig så hun ore-skog, bare ung, frodig ore-skog og bregne-blad, en svær mængde.

Gud, hvor var det afmægtigt alt det, de havde gåt og pratet om arm i arm i foreningen og ellers! Bare nogle uker siden, og nu måtte hun gjemme sig her. Blev det kænt, så mistede hun vel den lille stilling, hun havde nåd? Hun kom så næppe mere til Engels; hun kunde ikke gå for en væninne af Milla; hun kunde vel så heller ikke få komme op til fru Rendalen igen!

Og hun gråt. Men så vilde hun samle sig. Det svede, ophidsede, forbannede ansigt fra stenen dernede, det stak in! Det gøs i henne!

24Ti hun forstod det selv, at den frygt, hvormed hun skræmte sig, den var farligere for henne æn mannen.

Hun burde helst ha gåt hjem igen; men det var dog en skam ikke at friste. Og så blev hun.

Ht

Ht

Netop som Tora for en stund siden steg op ad bakkerne, slentrede Niels Furst ut på et skib, hvis kaptejn han kænte; og netop som hun nådde den flate sten under furuen, stod han med den ny skibs-kikert for at prøve den. Han stillede den og satte den på elve-bakken derborte og lot den glide derfra opover og bortefter lierne.

Hun havde næppe sat sig på stenen, så havde også kikerten nåd henne og han lcænt henne. — —

Han tok ben-vejen over torvet og videre til højre af Godsets haver.

Siden sist havde han ikke tænkt på annet. Han kunde ikke mere foreta sig noget og havde ondt for at sove. En så stor skønhed havde han aldrig før jaget. Når hun dag efter dag gik forbi, hvor han bodde, og allikevel gemte sig, straks han kom, så var hun ænnu uskyldig. Så galit det bare at finne henne, hvor hun sat; en kunde ingen større tjeneste gøre henne.Jo oftere hun gemte sig, des mere raffineret lyst på at finnes havde hun. Nu forstod han,

hvorfor hun den dag forlot fru Grøndal. Nu forstod han, hvorfor hun gråt på dampskibet; å, de små-piger! Men denne jagt blev fortærende, hvis den drog for langt ut. Ens æresfølelse kom Også med i spillet; ingen måtte tænke på at narre ham. Ens rygte var tillike tryggest, når det var lykkets; så taug hun. Bare hun nu ikke fik se ham for tidlig. Nådde han først så vidt, at han kunde holde henne med øjnene —!

Trods sin rasende ophidselse smøg han behændig fræm, — ikke på stierne, men bent op gennem skogen, dækket af løvet. Han kløv, hvor han ikke kunde gå; han entrede, hvor han ikke kunde klyve. Hun sat og famlede efter en fast forestilling, som kunde utvides, til den helt optok henne og lukkede til over henne. Men det lykkedes ikke; noget var det, som sprængte den hvær gang; — så knak det i en gren dernede. Den hele tid havde hun kænt sig fristet til at vende sig om. Var der allikevel noget der bak henne? Hun så nedover. Først mærkede hun intet, jo, en bevægelse i grenene; hun hørte også løv-rassel. Det kunde være en hest eller en ko fra Godset; de havde sommer-havn der. Hun blev dog svært het; hun havde lyst at rejse sig og gå;

24*men øjnene blev hængende fast ved grenene der; der var noget mørkt opunder dem. Så skøt et hode fræm, en man, han. Hvorledes i al værden —? Visste han, at hun —? Hvorledes kom han til —-? I ørkesløse, forfærdede spørsmål flokede hun sin vilje in. — Da så han op. Med al sin magt rejste hun sig, skønt der var som hundre lodder fæstet til henne. Men hun vendte sig ikke bort fra ham og kom ikke afsted; hun tapte også efterhånden viljen til det. Så var bare stenen imellem dem. En rædsel skyllede over henne og frisknede henne; nu vendte hun hodet, tok også tumlende nogle skridt — og møtte ham. Hun bøjede sig bort. Han rørte hennes hånd, hans arm smøg sig in under hennes, hun likesom fik et ild-bælte lagt om sig. Hun falt så uvæntet og så tungt, at han nær havde væltet utover med henne.VI.

Hvad troskab vil sige.

i.

Lyksalighed.

Nora, jeg vét på forhånd, at te ikke blir et ordentligt brev; har ikke tid. Jeg tror næsten, ikke bør vise det til de andre; de vil næppe engang fatte mine følelser. Til syvende og sist er der noget, som skiller de andre fra os to; jeg har det likesom på følelsen. Bare jeg nu kunde fa noget med af alt, jeg nu — føler, havde jeg nær skrevet én gang til. Du må vite, at jeg har levet den største, den skønneste, den kæreste dag i mit liv.

Ja, nu blir du nysgærrig. Jeg skal ikke plage dig, men jeg må allikevel begynne med, hvorledes og hvorfor jeg kom til at opleve den.Da vi kom her til København, hvem møtte så på jærnbanen uten Niels Fiirst? Selvfølgelig var det en aftale mellem ham og papa; det skønte jeg straks; men papa kan jo så dejlig tie med alting. Vét du, hvor Niels Fiirst kom fra?

Fra Sofiero.

Ja, nu er det skrevet, og nu forstår du altsammen. Jeg har fortalt dig, at papa allerede for længere tid siden havde den ære at være inbuden af hs. maj. til at se Sofiero, når han næste gang rejste utenlands. Der er nok ikke mange normæn, som det er hændt; så dette er meget smigrende for papa.

Nu havde han intet sagt til mig; han vilde ikke for tidlig gøre mig »nervøs«, fortæller han. Fiirst kom direkte fra Sofiero; tænk, han blir måske ordonans-officer hos den af prinserne, som er sjøman, nemlig h. k. h. prins Oskar. Fiirst nævnte, hvad tid trænene gik næste dag. Du gode gud, allerede næste dag! Da var vi væntet!

Jeg fik ikke lov til at gøre nogetsomhelst toilette; jeg skulde netop bare møte i min rejsedragt likesom papa. Den slemme løjtnant Fiirst — du vét, han er i slægt med os; han kaller mig »kusine«; men det er jeg da ikke —, han sa mig, jeg var »pen« nok, som jeg var. Kænner du ham?Så gallt det at få sove da efter rejsen, skønner du; for man ser ikke godt ut, når man ikke har sovet. Aldrig har jeg strævet så med det heller; jeg var gruelig opskræmt, kan du vite. Jeg tænkte på det kedeligste i værden; kan du huske overtollbetjent Jacobsens næse? Jeg lå og stirrede på hans næse, til jeg virkelig falt i søvn over den — og hele byfogden. Og så træt var jeg, du, at da jeg først sov, ja, så sov jeg som en sten. Jeg var, gud ske lov, ikke værst, da jeg stod op. Men senere blev det galt,

rent fortvilet galt. Du har aldrig været i noget lignende, så du kanske vil finne det underligt, at jo mere jeg tænkte på den store stund, og at jeg ikke havde en eneste dame at spørge — man-folk kan ikke svare på sådant, og så ler de —, jo mere forskrækket blev jeg. Lit morgen-koldt var det også, og det ene med det andre, kulden og skrækken

— Fiirst kalte det »kanon-feber« — havde tilsist følger. Det var forfærdelig flaut; for i længden kunde jeg ikke skjule det; ja, du forstår. Men jeg får trøste mig med, at jeg er ikke den første unge pige, som dette er hændt, når de skal forestilles ved hove.

Jeg blev tilsist rent syk og har af den grun næppe forestilling om rejsen, eller hvad vi talte om. Allikevel kom jeg op i en strid. Fiirst sa, at kongedømmet i alle land søker atsamle rigdommen om sig mot de lavere klasser. Det synes jeg dog er for galt. Er kongedømmet til for at forsvare sigf Jeg tænkte, det var til for at forsvare de lavere klasser. Det sa jeg også. Da begynte papa at ærte mig med »foreningen« og skolen og Karen Lotes historie-timer; — ja, du hører ham vel? Fiirst spurte, hvem som så skulde forsvare rigdommen. Den, mente jeg, forsvarte sig selv. I alle fall var det stygt af den at forråde de lavere klasser. Ikke sant?

Gud, hvor Øresund er henrivende! Da vi satte over (jeg har jo glemt at sige, at vi kom dit, d. v. s. til Helsingør, med jærnbane) — ja,

der kan du se, som jeg er i dag!----

Nej, jeg stryker det altsammen. Ellers blir jeg aldrig færdig. Far vil jo ha mig med ut i formiddag; du vil snart erfare hvorfor.

Jeg begynner med slottet, som ses fra sundet. Det ligger vidunderligt; men det er ikke så stort, som vi havde væntet. Og så kom vi til Helsingborg. Der, du, — ja, nu blir du forundret, der væntede os en kgl. vogn. Både papa og Fiirst lot som ingenting; men jeg er nu sikker på, at de minst var like så overrasket som jeg. Vognen var ellers som andre vogner; det er livréet, som det kommer an på. Men jeg sat i den dødeligste skræk; hvorledes vilde dette gå? Skønt vejret nu varblet dejligt, så måtte jeg dog allikevel, før vi steg i vognen, først være alene. I hvilken grad det fordærvede mig det hele, kan du slutte deraf, at jeg svedede gennem mine hansker; men jeg havde naturligvis andre at ta på, når jeg kom fræm. Papa gjorde mig fortvilet ved at sige: »Hvor dårlig du ser ut, min pige?« Jeg tror, jeg fik tårer i øjnene; for Fiirst, som sat like over, begynte med at more mig. Men jeg hørte det næsten ikke. Midt i det så jeg, at jordbunden bestod af sandstens- og stenkulslag, og at bækkene var stærkt jærnholdige,

— og huskede på Rendalen og hans karter og samlinger. Ja, hvad der altsammen för forbi mig i min angst, det kan du ikke forestille dig. Havde nogen villet slippe mig hjem igen mot at fa næsten alt, jeg ejede, af vakkert, så havde jeg tat mot det, det vét gud. Vi kørte gennem en liten skog og kom så in på en stor, åpen plas, — slottet!

Da jeg så plassen og græsset på den, — ja, hvor slikt kan komme! — huskede jeg så tydelig den time på skolen, da jeg lærte, at bcnvlinggreen hét en sådan plas på engelsk, og at fru Rendalen kom in i klassen i det samme og spurte, hvorfor den hét bowlinggreen. Og at Tora hviskede det til mig; hvor Tora kunde gøre slikt behændig! — Ja, jeg vét ikke mere, hvor det var, vi holdt. Jeg kom ut af vognen der-ved, at en meget fornem hærre tok mot os, og gav mig armen. Vi fik os anvist toilette-rum; en dame fulgte mig. Gud ske lov! Til det øjeblik var jeg ikke mænneske. Jeg blev det først, da jeg kunde komme alene her også; du forstår. Hvis jeg ikke fortalte dig det — skønt det piner mig at gøre det —, så fik hele dagen ikke sin farve; du må vite det, som det var. Det var forfærdeligt. Hvorledes det høje og lave dog er uadskilleligt! Jeg så mig i spejlet; ja, som jeg så ut! Jeg kunde så tydelig mærke det på papas ansigt, da vi møttes i et værelse, — tænk jeg sansede ikke, i hvilken retning vi gik eller værelset lå! Vét du, hvor vi skulde hen? Vi skulde i haven, der skulde vi ta lunch med d. d. m. m. Større kan nåden vel ikke være mot borgerfolk fra en norsk småby, du. Hvad? Kan du huske, da vi klædte vore dukker for at komme med på hof-bal?

Den samme fornemme hærre — Fiirst husker ikke hans navn; men jeg tror, han var kammerhærre — førte mig og sa noget til mig på svensk, — ja, jeg forstod det ikke; jeg visste ikke af mig. Aldrig kan nogen være i større

pine. Da jeg så haven og kom in i den ... ja, det fløt sammen for mig, trær, folk, bord, tjenere, stoler; den dødelige angst, jeg gik i, kunde ha fåt mig til at segne. Jegbrukte al min magt, forsikrer jeg dig. Den hærre, som førte mig, må ha følt min arm skælve, eller han læste i mit stakkels ansigt, han bad mig ikke at være ræd; d.d. m.m. var så elskværdige; — det forstod jeg da.

Du himmelske gud, hvor var de også strålende gode! Især kongen 1 Nej, det smil, det håndtryk, de øjne! Det er et helt hav af godhed. Men mer æn godhed, du; der er noget, især i øjnene, som henrykker, ja »forrykker«, som Tora plejede at sige. Jeg vil om disse øjne hellere bruke billedet himmel æn hav; for så kan du bedre forstå, hvad svensken kaller „tjusande“. Der er ikke ord på norsk for det. Ja, det er tjusande! Bare sydlandske folk ejer slike øjne. Hvor er vi kolde og egoistiske — jeg må sige det —, når vi ser in i dem. I alle fall føler jeg det så.

Nu skal du høre mit under, for et under er det næsten. Fra samme stund, — jeg kan sige fra samme sekund, som hs. maj.s øjne hvilte på mig, var jeg frisk. Hvad siger jeg? Frisk? Jeg kænte dette blik fylle og varme hele mit væsen; jeg kænte det — er det ikke besynnerligt; men ved gud, det er sant! — i knærne. Ja, i knærne. Der er blant alle ord i vort sprog bare ét, som kan betegne fullt ut min tilstand. Jeg er næsten i den samme tilstand nu igen over at kunne fortælle dig det;de andre vilde ikke forstå mig: jeg var lyksalig. Kanske er det profant, æn-og syndigt at bruke dette ord i denne forbindelse; men sant er det. —

Vét du så, hvad kongen sa? »Velkommen til mit hjem, frøken!« på det skønneste, mest velklingende norsk, jeg har hørt.

Dronningen smilte. Hun spurte, hvad by jeg var fra. Kongen svarte for mig. — »Hvad heter præsten?« spurte dronningen. — »Karl Vangen,« sa jeg; men det var galt; jeg skulde jo ha nævnt provstens navn eller overhovedet de ældre præsters. — I det samme hilste kongen på min far, som stod der sammen med Fiirst, og så sa han: »Jeg finner, at løjtnanten har en utmærkt smak.« Nøjagtig så falt ordene, det ene efter det andre. Jeg har tænkt på dem ofte siden; for de viser jo, at Niels Fiirst har talt om mig på disse høje steder. Jeg visste ikke, at de kunde underholde sig med noget så småt.

Så gik vi tilbords. Den samme elegante hærre førte mig. »Nå?« sa han på svensk, og jeg skyndte mig at svare, at jeg var begejstret. »Det blir alle,« forsikrede han. Vi satte os ikke; men gik, som vi vilde, og nu kom den ene og lot sig forestille for mig,

— tænk du! — den ene efter den andre. Den ene var greve, den andre baron; en vargrevinne og en frihærreinne, en overstallmester; især han, han kom og gik og talte bestandig. Det var ikke netop i det, de sa, men i deres hele væsen og måte, at der var noget så utrolig åndfullt og vinnende. Men det var nu vel noget også i omgivelserne og stedet, som gjorde det; for jeg var ikke som på jorden.

Bare tjenerne, du, de gjorde mig usikker og liten; så nøjagtige, så påpasselige, så overlegent vitende, hvordan alt skulde være, gav de mig intryk af at være. Jeg bar mig vist heller ikke altid rigtig ad; vi norske lærer jo ingenting.

Nej, der var en adel og skønhed og godhed, og likesom så lyst og likesom så højt. Men ingen af prinserne var der.

Hvad vi spiste — jeg smakte næsten intet —, det kan jeg allikevel utenad; jeg har foresat mig at skrive det op i min dag-bok alt, og skrive det af for Tora; både det og slottets inredning og tusene andre ting, som du ikke bryr dig om. Du forstår dig jo ikke engang på god mat. Men så gør jeg det så, at det mere åndige, det sender jeg dig; og du viser det ikke til noget mænneske. Gud, om du gjorde det! Nora, du vét ikke, men jeg må ha én at sige det til; ellers er lykken en byrde. Jeg har aldrig været som igår og idag; jeg er likesom opløst.Tora skal jeg beskrive min dragt; jeg har jo naturligvis nu en ny, som jeg tænkte at overraske eder alle med, skønt det er jo ikke så meget at gøre af sort. Dog tror jeg, den klær mig godt. Og jeg så ikke mere syk ut; jeg fik et glimt af mig selv i flere spejl på slottet; for du må vite, vi blev vist om.

På den siden, vi først kom fra, derfra til venstre den store salon, hvori de kongelige gæstebud fejres med al sin pragt. Æn den, som engang kunde få være med! Salonen er klædt i hvitt med en arabesk på blå bund, og store, store malerier; et af Markus Larsson, et sol-stykke, jeg vét ikke, hvad det er, det er så besynnerligt. Og divaner og

stoler i blå silke, en uhyre lysekrone af mangefarvet glas, pragtfull 1 Ved væggen bærer to neger-inner, klædt i rødt og rikt forgylte, lamper; rene kunst-værk! En uhyre marmor-kamin — efter sin form det, vi kaller pejs; men ordet er så stygt — og rikt forgylte ur og vaser af porcellæn. Et højst besynnerligt blomsterbord af japanesisk porcellæn; hvor det var rart. Likeså et kinesisk eller japanesisk skrivebord af sort træ med gull-beslag; men det stod i kabinettet.

Her sitter jeg jo midt i beskrivelsen! Det er ikke meningen; så jeg får stryke kabinettet. Det skal du altsammen få læse iToras brev. Du må bare vite, at som utsig-ten er fra den store balkon over sundet og alle sejlerne og damperne og Helsingborg og Kronborg, således er der næppe én utsigt til i norden. Hvor skulde det være?

Tror du ikke, vi også var i sove-rummene ? Jeg vét ikke, om det var rigtigt; men vi var der. Det er med vold, at jeg ikke beskriver dig dem nu straks, de og d. d. m. m.'s dagligstuer. Gud, du skulde set et hvitt silkeoverdrag over både vægger og tak med lys-røde border i dronningens gemak, og et skrivebord! Kongens rum, hvor var de ædle og tarvelige! I kongens sove-værelse, på hodeputen, så jeg to hår, ja, du vét, hvor godt jeg ser; da gav jeg mig lit efter, og uten at nogen mærkede det, tok jeg dem; jeg fik dem in i min urkasse.

Men dette minner om min store begivenhed. Da vi gik in i haven igen, falt lyset netop så skarpt like på porten; da så jeg noget skrevet, nemlig på gærdet. Jeg hen. Det var

på fransk og utvilsomt af en dame.---

Ja, du ser, jeg har slettet det ut igen her også; for når man har lovet sig selv aldrig at fortælle, hvad der stod, så skal man ikke. Det var afskyligt. Jeg gned det ut med fingeren; men jeg måtte skynde mig og kom deived til at rive mig i en splint både hansken og fingeren dygtig, så jeg blødde, og så gnidde jeg detut med mit blod. Ingen dødelig har jeg sagt et ord derom før nu her. Og du siger det til ingen, du heller; til papa sa jeg, at jeg havde stukket mig; jeg vilde ta en rose.

At ingen så mig, du? Men de stod og betragtede noget i haven. Og at ingen annen har set det, som var skrevet, før jeg så det? Er det ikke underligt?

De kongelige og deres selskab var ikke længer i haven. Men den hærre, som mot-tok os, infant sig nu. Da han ingen mine gjorde til at føre os til de andre, bad papa ham fræmbære for d. d. m. m. vore underdanige hilsener, og så forlot vi haven. Vognen kørte atter fræm, og min elegante kavalér overrakte mig en dejlig buket -»från den kgl. trädgården«/ — hvad synes du? Den står her foran mig, mens jeg skriver. Den er i svenske og norske farver. Fiirst siger rigtignok, at det er de. fleste blomster; men jeg trodde, der lå en dypere mening i det.

Jeg beundrer især en lilje og en rose. Nogle forglemmigejer lægger jeg in i brevet.

For du må vite, min kære Nora, at nu kommer jeg ikke hjem. Jeg håper, det næsten er en likeså stor overraskelse for dig, som det var for mig, da papa sa det til mig idag morges. Jeg skal til Paris og lære fransk til fullkommenhed.Er det en bestemmelse, han har tat nylig med mig; eller hvorfor har han ikke sagt mig det før? spør du naturligvis. Du må vite, at vi rejser allerede imorgen; hvad synes du? Papa har ikke tid til at være længer borte; vi må skynde os. Men hvorfor rejste vi så ikke direkte? spør du igen. Ikke sant? Også jeg spurte så; — skønt gud skal vite, at dagen igår vilde jeg ikke ha undværet for aldrig det.

Papa svarer, at han tok bestemmelsen først igår; løjtnant Fiirst gjorde ham opmærksom på, at hvær svensk dame af opdragelse taler likeså godt fransk som svensk; og det gør også hvær tysk og russisk, overhovedet enhvær dannet dame må tale fransk som sit morsmål.

Det er mig ikke ubehageligt at rejse. Rigtignok må minst ét år til. Jeg må så skilles fra eder; men desto mere har vi at fortælle hværandre, når vi atter møtes.

Der er noget, jeg må spørge dig om. Løjtnant Fiirst fortæller, at . . .

Så langt, da far i formiddag kom, og jeg måtte gemme brevet. Han tok mig ut og gav mig ikke tid. Nu først, det er aften, er vi hjemme igen, og vét du hvorfor? For at pakke og rejse. Straks. Ny bestemmelse. Løjtnant Fiirst gør

far den fornøjelse at rejse

25med. Så kaster jeg brevet, som det er, i postkassen på jærn-banen. Jeg har en anelse om, at læste jeg det gennem, så fik du det ikke.

Din

Milla.

Nora var med sin mor rejst fra badet, da brevet kom dit. Det sendtes efter dem til Kristiania, hvor de opholdt sig. Da hun kom hjem, fant hun et telegram, dateret Hamburg-, det lød: »Læs ikke det brev, som kommer; send mig det Paris, Hötel Continental.«

Men da var brevet læst.

2.

En ulykkelig.

Lit efter skole-årets begynnelse åpnede miss Hall et forelæsnings-kursus for byens damer; det var biet på moden at høre lit af alt det uanstændige, deres døtre og ældre søsken havde hørt i det forgangne år.

Forelæsningerne holdtes to ganger om uken i den store laboratorie-sal, og den var i regelen full. De fleste af dem, som ifjor sat i øverste klasse og iår var gåt ut, fulgte også disse forelæsninger.Et godt stykke ut i oktober, som de samlede sig i forelæsnings-salen, kom Tora in, fulgt af sine væninner. Alminnelig forundring og hilsning. Hvor havde hun været? Hvorfor var hun så blek? og gud, hvor hun var mager! Det var altså sant, hun havde været syk? Var det på vestlandet, hun havde opholdt sig? Når kom hun til byen igen? Bodde hun nu heroppe?

Samtalen stansede ved, at fru Rendalen og miss Hall kom in; de, som ikke sat, skyndte sig at finne plads. Men der viste sig at være mangel; trængselen havde aldrig været så stor. Miss Hall holdt nemlig på med visse nærve-fænomener, som man før havde overset eller æn-og nægtet, og dette blev interessantere for hvær time. For at skaffe plas, åpnede man idag den store dobbelt-dør til den ytre gang, som samtidig afstængtes. I gangen sattes så ut en del stoler; likeså sattes et par rader stoler her foran på siderne af laboratorie-disken. Fru Rendalens ordnende kommandorøst hørtes, til der kom ro. Tora og hennes væninner blev der anvist plasser på disse stoler længst fræmme.

Miss Hall begynte med det, hvormed hun sist sluttede; »mænneskehedens moral og sundhed krævede, at kvinnens nærver styrkedes.« Dertil var ikke nok, at hun materielt

25*trivdes; hennes vilje måtte modnes af viden; hun måtte ha mål i livet, som ikke let lot henne bli et annet mænneskes vaskeklut.

På professor-manér gennemgik hun så kort for dem, som ikke sist var tilstede, hvad liun da havde talt om.

Nærvesvake og især hysteriske naturer kunde ved visse mekaniske påvirkninger bringes i »hypnotisk«, »somnambul«, »magnetisk« tilstand; tilstanden var afmagt med bevissthed; vi gjorde under afmagten, hvad den ønskede, som havde bragt os i den. Vi var hans bytte. Og det ikke alene, mens vi sov; også senere, når vi var vågnede, lød vi ubetinget de befalinger, vi havde fåt, mens vi var i hin tilstand. Miss Hall minnede tilhørerne om et par eksempler.

I denne tilstand kunde enkeltes forestillinger besøke andre steder, æn-også andres tanker, nærværendes og langt fraværendes. Nogle få kunde også ane forut.

Dette faktum lot sig ikke længer nægte; men forklares kunde det ikke. Før antok man, at denne ævne var afhængig af tro; nu vét man, at dermed har den intet at bestille. Men i hin abnorme tilstand kunde enkelte bringe sig selv; nogle ved svære anstrængel-ser, andre ved bare at ville. Alle gjorde det

— hvad de så forresten foretok — ved atstirre ufravendt på noget enkelt, i sin tanke eller på en utvortes genstand.

De fleste af os kænner lit til virkningen af at gøre slikt; men bare nærvesvake med visse betingelser kan derved bringe sig i ophidselse og beskuelse. Mange omvendelser foregik på denne måten, især blant kvinner.--

»Så kommer vi idag til det, som for kvinnen er det farligste. Visse mænnesker har den ævne at bringe andre, og da især kvinner, i denne tilstand uten det sædvanlige mekaniske middel, uten at være helt nær, uten nogen berøring, bare ved et blik. De kan tvinge vedkommende til at se på sig, og med sine øjne i hennes hærske over hennes vilje.«

Miss Hall fortalte, hvad hun havde hørt af en af værdens største sangerinner, at en dag denne stod i en jærnbane-kupé, — toget havde netop stanset, og hun så ut af det vindu, som vendte bort fra stationen —, følte hun sig uvel, følte sig tvungen til at se sig om og traf da et par stikkende øjne, som straks stirrede i hennes. Hun ilte uopholdelig ut og lot bytte kupé. Men mannen efter; han kænte antagelig sin magt og havde vilje til at bruke den. Hun fant sin impressario og bad ham fri henne »fra de grønne øjne.« Det skete. Men hun forsikrede selv, at uten det havde hun været fortapt.»Nu var sangerinnen tilfældigvis klar over sin svakhed. Hvor mange er det? Især når berøring kommer til, er de straks borte. En man, som ikke vét, hvad dette er, tar det naturligvis for vilje til mere og handler derefter. «

»Men det behøver det ikke at være. Jeg tør forsikre, at mangen en kvinne, bragt til fall, er likeså uskyldig i det som et uvidende barn.«

»Derfor . . . .«

Et skrammel af en stol, som væltede; af noget bløtt, tungt, som falt; — straks en skrapen af flere stoler like ved og skrik og utbrud af forskellige omkring, som rejste sig. Da rejste alle sig, de bakerste steg op på bænkerne. Igennem al ståk hørtes disse ord: »Gå tilside!« Det var fru Rendalens røst. De, som stod på bænkerne, så allikevel intet og spurte hviskende fræmover. Men bare de allernærmeste så, hvad det var, og de svarte ikke, de rørte sig ikke heller, intil fru Rendalen og et par til rejste sig op med et dødt legeme, som fru Rendalen bar bort i sine arme; det var Toras. »Gå tilside«, hørtes påny.

Miss Hall like efter, så Nora, så Tinka og Anna Rogne.. Derpå flere væninner.Miss Hall skyndte sig foran, straks de kom ut i gangen, og åpnede til fru Rendalens dagligstue; hun ilte in og stillede en pute tilrette på sofaen. Medens fru Rendalen la sin byrde ned og Nora hjalp til, vendte miss Hall sig til de mange omkring og bad dem gå. Straks fru Rendalen kunde rejse sig, gentok hun det barskt. De gik også alle. Ute i den store gang møtte de strømmen inne fra laboratoriet; man var blet nysgærrig; likeså den fra skolestuerne, som efterhånden åpnedes.

Bare Nora, blek som et lik, fant det rigtigst at bli. Men da hennes stakkars væninne begynte at gi livs-tegn, grepes hun af en forfærdelig anelse. Hun sprang hen og stængte dørene til de to ganger. Næppe var det gjort, så hørte hun Tora rope: »Ja, ja, dette er hændt mig! Ja, ja!« Og så fortvilelsens gråt. Den genlød over gangene.

Om nogen utenfor hørte det? Nora afsted over den indre gang, møtende strømmen; hun visste ikke klart, hvad hun vilde for at hindre, at de kom nær dørene. Hun forstod ikke rigtig, hvorledes hun trængte gennem mængden af voksne og barn, hvorledes hun fik stemme og mot til at rope, at de skulde ikke gå længer, de skulde komme in igen.

Hun gik op på katedret, tok en lineal og slog af al sin magt til lyd; de strømmede ogsåin fra bægge kanter. Så slog hun igen, og det blev stilt. Hun sa:

»Tora Holm har lagt i nerve-feber. Luften herinne blev for kvalm, og det, som blev sagt, gjorde henne ræd. Og —-og—og. Ja, nu skal miss Hall komme.«

Hun sa det siste, fordi hun ikke visste noget annet at sige; hun styrtede afsted for ikke at briste i gråt allerede herinne.

Men miss Hall kunde ikke komme, og enden på det blev, at fru Rendalen måtte derin og op på katedret:

»De får unskylde; miss Hall må være hos den syke. Jeg må for en del ta skylden for det, som er hændt, på mig.

Frøken Holm, så syk hun var, burde ikke fat sitte her i denne trængsel. Heller ikke var jeg tidlig nok opmærksom på henne; æmnet optok mig ganske. Det er også på tide, at alle vi, som har med opdragelsen at bestille, engang gripes af dette.«

Hennes røst dirrede, hun var hvit som sin kappe; hun gik uten at ænse dem, som vilde tale med henne.

Men inne i fru Rendalens sove-rum stod Nora og trykte sig op til Tinka og skalv og gråt. Tinka var fortapt. En gløttede in fra døren i gangen. Da ingen forbød det, kom hun stille in; hun så på dem med store forskende øjne; det var Anna Rogne.»Hvad er det?« hviskede hun. Nora løftede sit ansigt, begge stirrede på henne. Anna havde fra i sommer bevaret nogle ytringer af Tora; på disse byggede hun nu og hviskede: »Jeg aner det værste!« Hun foldede sine hænder; tårerne sprang fræm. Nora la sit hode ned igen på Tinkas skuldre og stor-gråt.

Samtidig hørte de Tora derinne i dagligstuen. De kunde ikke skelne ordene; de kom støtvis; jagende af fortvilelse, våte, ville. Så blev der ganske stilt.

Stilheden var næsten værre. Også her-inne blev dødelig stilt. Tilsist var det ikke til at holde ut. Hvad betød det? De vekslede øjekast og vilde netop bryte in, da de hørte tunge, hurtige skridt over gulvet, døren reves op, og fru Rendalen kom drivende in og forbi dem med hænderne over sig. Hvad er det? I Jesu navn, hvad er det? De gik in. Tora lå nu på gulvet; miss Hall stod over henne; på bordet et fat med vand.

Miss Hall så kort op. »Hjælp mig, så vi får henne op igen!« De gjorde så. Tora var ikke besvimet, det mærkede de; men hun vilde ikke eller hun kunde ikke ta del. Da hun atter lå i sofaen, ganske som død, blå, mager, oprevet, vendte miss Hall sig med et besynnerligt blik mot de andre. De så for-skrækkede på henne. Miss Hall svarte dem bekræftende med to alvorlige hoved-nik.--

Alle tre drog de sig et par skridt bort.

Efter en stund smøg først den ene over gulvet in til fru Rendalen, så den andre, så også den tredje. Fru Rendalen sat i en stor lænestol, urørlig. Nora kom og la hodet i hennes fang.

Der blev ikke talt.

Men så hørte de atter Tora derinnenfra. De hørte henne forklare sig, gråte, jamre. Og så kom miss Hall in til dem.

»Hvad er det nu igen?« spurte fru Rendalen overgit, næsten uvillig. »Vet I,« sa miss Hall, »han kom efter henne én gang til?« De stirrede på henne. — »Hun havde tyet ut på en holme til en lods-familje. Det fik han opspurt og passede henne op der også! Den skurk! Da var det, hun flygtede til vestlandet, og der blev hun syk.«

»Det arme barn,« ropte fru Rendalen, hennes medlidenhed blev atter vakt, hun rejste sig raskt og satte ivej inover til Tora igen; hun skulde aldrig ha forlat henne. »Mit kære, kære barn —!« kom hun. Men Tora så henne ikke, før hun vendte sig, løftede bægge hænder mot henne og ropte: »Nej, nej, nej! Kom ikke! Sig ikke noget! Nej, nej, nej! — Jeg kan ikke for det, jeg kan ikke for det! —Jo, Gud, jeg kan for det, ogsål« — og in i den villeste gråt.

Fru Rendalen kom nu allikevel. Så snart det nyttede, sa hun: »Tag det ikke så, mit barn! Vi skal ikke forlate dig for det.« Dette syntes at berolige henne; men da fru Rendalen yttrede, at her måtte uopholdelig gøres noget; hun måtte tale med sin søn om det, da brøt det løs igen.

»Nej, nej, nej! A, Gud, nej, nej!« hun blev som rasende. —

»Menkære Tora? Du vét selv, hvorledes det står. Detrøatil; for dette vil gå ut over . . .«

»Jeg vét det, jeg vét det! Men ingenting til ham! Ikke ænnu! Nej! Jeg vil først komme af vejen! Sig ingenting! Det behøves ikke!« Hun rasede, og hennes røst var så hjærte-slitende, at alle de andre kom ilende. De vilde stilne henne ved at holde i henne; men hun så dem vist ikke. Hun fridde hvær gang sine hænder og sit hode og væltede sig og gråt og bad, de måtte tie, tie, tie! Under dette kom Rendalen.

Han havde tilfældig åpnet til bade-rummet og hørte straks gråten og jammeren; han trodde, det var i sove-

rummet, og var gåt derin over gangen. Nu stod han her.

Tora sprang op, skrek, — kastede sig så fræmstupes med ansigtet i sine hænder. FruRendalen gik mot sin søn, tok ham ved hånden og fulgte ham in i hans rum.

Tora vilde op og ut; hun vilde nu ikke leve længer, ikke for al værden! Hun sloges med dem; uten Tinka havde hun sat afsted; hun var vanvittig. Hun både bet og slet; Tinka holdt, til hun ingen kræfter længer havde og bad om hjælp. Så hentede Anna fru Rendalen, og straks hun kom, gav Tora sig over. Af henne lot hun sig først lede til sofaen, og siden, da hun var biet stillere, in i soverummet og der klæde af og lægge i en seng, som var rullet in ved siden af fru Rendalens.

Så måtte fru Rendalen sitte og holde henne i hånden. Ænnu i søvne hikkede hun som et barn og klagede sig.

3-

Opgør inad; freds-forslag utad.

Dengang fru Rendalen tilbød straks at tale med sin søn, såvel som da hun tok ham ved hånden for at gøre det, var det ikke med lyst; tværtom, med stor angst. Forholdet mellem mor og søn havde, som vi vét, længst tapt sin karaktér af fortrolighed; i den senere tid havde det ikke engang været godt, og nu på det siste likefræm slet. Fra hans side lignededet mere et brud. Ingen kunde gå imellem, ikke engang Karl Vangen; Tomas nægtede at tale om det; han led, hvor Karl bragte det på bane.

Utvortes var denne siste vending kommet tilfældig nok. Efter bestemmelsen skulde jo Tora Holm ha hjulpet fru Rendalen; men da hun blev liggende syk på vestlandet, tilbød Nora sig at gøre det. Noras ævner lå annerledes til æn Toras; hennes hjælp blev derfor også annen; således sattes hun bl. a. til at føre bøkerne.

En dag Nora i ledighed sat og sammenlignede før og nu og bladede bakover i bøkerne, og Tomas kom gennem stuen, elegant, rask for utgående, spurte hun: »Hvad er det dog for en Tomasine, som har brukt så mange penger? Det er ikke deres mor. For på den post sætter hun: »Til mig selv« •—• likefræm.«

»Tomasine? Jeg har aldrig hørt tale om nogen Tomasine.« Han kom hen, satte hatten fra sig, og, nærsynt som han var, lutede han s'g dygtig ned over protokollen, strammede de lyshårede bryn, stirrede med de grå, skarpe øjne. Hun bladede og viste ham posten måned efter måned; det var flere år tilbake. Hun gjorde ikke meget af det; men så begynte han. For henne havde saken ingen større interesse; for ham syntes den højvigtig.Mens han studerede bøkerne, iagttok hun ham og virkningen på sig selv af hans legemlige nærhed; den var behagelig. Hun så på fræg-nerne i det glat-rakede ansigt; i denne stilling syntes munnens skarpe linjer, øjets hast og pannens kløkt ænnu klarere; kin-partiets styrke, det opsætsige røde hår morede henne. Hun fulgte de korte, lit opbrættede, nervøse fingre, der de bladede eller strøk ned ad bokens sider. En kraftig, frægnet hånd, tæt besat med lyse buster, en bred hånd-led; armen kunde ligesom føles; hun fulgte den uvilkårlig helt til skulderen; han måtte være stærk. Hun hørte skakningen af skjorten og en knirken i slipset, når han drog pusten; hun fornam den duft af let aroma, som nu, da hans hode var så nær, blandedes med duften af hans hud. Lit af en angst, eller en rus, en følelse af forhøjet intelligens var over henne. Hun tænkte lettere, hurtigere, var stærkere spænt. Hun ønskede, det måtte vare; det var ubetinget velgørende.

»Hvor er mor?«

»Nej, det vét jeg ikke.«

»Dette var dog besynnerligt.« Han grep sin hat og gik.

Næppe fem minutter efter, så kommer de bægge farende in fra den indre gang: »Men Tomas, hvor du tar på vej?«»Tar på vej —?«

Straks hun så, Nora var inne, vendte hun sig hurtig mot ham: »Hys!« og gik mot sovekammeret; han efter. Nora hørte ham i den heftigste tone tale uafladelig; hun hørte også fru Rendalen afværgende, tilsist gråtende forsvare sig. Endelig gik han; længe efter kom hun in, mat og sorgfull.

»Jeg har nok gjort noget rent galt, jeg?« sa Nora forlegen.

Fru Rendalen svarte ikke; hun blev gående langsomt op og ned. Så var det dog mere, æn hun kunde bære alene, og Noras synlige deltagelse fristede henne. »Ved gud, dette trodde jeg var en af mine beste handlinger; — og så hører jeg, det er den værste!« Tårerne duggede hennes briller, og hun gav sig som vanlig til med dem, idet hun satte sig.

Tora rejste sig og kom deltagende: »Men kære fru Rendalen —!« Hun knælte ned hos henne. Den gamle trængte til denne vænlighed, trængte til at tro sig til en, og så fik Nora høre, at »Tomasine« det var navnet på Tomas's søster. Pigen havde begynt godt; men fra hun rejste til Amerika, kom hun på gale veje og sendtes hjem igen sinds-syk. Fru Rendalen havde betalt for henne til hennes død. Dette havde moderen altsammen fortietfor sin søn; hvorfor skulde han også vite det? Men nu overfalt han henne med de frygteligste anklager. Den afdøde havde samme ret til formuen efter hennes far som han; lovene herom var nederdrægtige; intet hæderligt mænneske kunde følge dem. I de hidsigste ord havde han kastet søsterens ulykke i ansigtet på fru Rendalen; hun måtte stå til ansvar!

Nora blev forfærdet. Hun havde nok hørt et og annet, siden hun kom hitop; men dette —! Rendalens væsen i den tid, som nu fulgte, skræmte henne om muligt ænnu mere; hun led likeså meget som fru Rendalen. Han behandlede nemlig sin mor fræmmed, hårdt, når han var nødt til at være sammen med henne; som regel skydde han henne.

Like fra han var gut, havde Tomas stundom følt henne som grovkornet og plump, ja, som havde han ikke slægtkab med henne. Hværgang var det veget for taknemmelighed, overensstemmelse i livs-syn og forehavende; og hvilken æn hans følelse var, nærede han stadig beundring for hennes kraft, hennes forstand på at styre. Misstemningen kom altid bråt og gik straks over.

I senere tid derimot--.

Moderen forstod det ikke; Karl heller ikke. Men de forstod, at han var ulykkelig. Det såmest ut, som var lian inne i et stigende selvplageri; og deri tok de ikke fejl.

Nu igen kunde han med en Kierkegaard's kunst finne ut, at havde han ikke været, så havde hans søster levet lykkelig. Så havde hun havt formuen og en opdragelse derefter. Så havde ikke det i hennes arvede anlæg fåt magt, som nu førte i vanvid.

Eller han tænkte sig søsteren opdraget sammen med sig selv, med Augusta, med alle de andre piger her i haven og skolen. Du evige, disse fræmmede havde ret og adgang, bare ikke hun, hans søster, hans fars datter. At hans mor med rolig samvittighed kunde betale fra sig denne uafviselige pligt, — og det med nogle fattige daler om måneden! Aldrig kænne sig krævet for mere! Hvilken forbrydelse er ikke begåt mot den ulykkelige! Og ikke engang forstå det!

Midt under dette kom begivenheden med Tora. Moderen vilde tale med ham. Første gang, som vi vét, blev hun afbrutt. Men da Tora sov, gik hun in og betrodde ham alt.

Han overskuede straks bærevidden af det for skolen, væninnerne og sig selv og falt i et slikt raseri mot Niels Fiirst, som han heller ikke elskede fra før af, at det best kan tegnes med hans egne uttryk: »Havde jeg havt ham her, skulde jeg med disse mine to hænder

26pryglet ham sammen til en dejg!« Skønt Tomas ingen synnerlig ytre likhed havde med sin far, kunde han i den grad ligne ham, at fru Rendalen gyste.

Og netop denne angst gav henne mot. Nu havde hun i et års-tid sét hans utålsomhed, pirrelighed, let vakte raseri vokse. Så ofte hun selv havde fræmkalt det, vant hun ikke mere æn at forsvare sig, kanske gå af vejen; han havde virkelig efterhånden kuet henne.

Men nu galit det en annen. Toras fortvilelse drev henne fræm; den havde også et ængsteligt slægtskab med det,

hun så foran sig.

Da han efter et nyt overvældende utbrud vilde fare afsted, væk, — stillede hun sig ivejen.

»Tomas, du skræmmer livet af mig med denne voldsomhed! Du gir den friere tøjle for hvær gang, så den kan vokse dig over hodet, min søn.«

Der gik et ryk i ham, og han blev likblek.

»Ja, umådelighed er umådelighed, på hvad sæt den får lov. Og jeg tænker, du bør vare dig.« Hennes røst dirrede, deres øjne møttes og målte hværandre; i hans var steget noget ulykkeligt og forbitret; det stak.

»Men, Tomas, skal jeg ikke ha lov til at advare dig? Jeg, som er din mor? — Nej, sedog ikke således på migi Jeg har ikke skyld i dette. Jeg har møt det, så godt jeg forstod,

— ja, fra før du blev født, Tomas. Og jeg agter at møte det fræmdeles. Det er på det siste år, du ikke mere kæmper imot. Og det er især mig, du lar det gå ut over.«

Han var ved vinduet og stod og så ut. Nu vendte han sig, og der var sorg i hans blik.

»Hvad er det, Tomas, i guds navn hvad er det?« — Men han snudde sig bort og la hodet på sin arm. »Jeg forstår dig ikke, Tomas! Du er jo også mig så overlegen. Du har sagt, der er noget blindfødt ved mig. Og det erkænner jeg. — Ja, du ydmyger mig ofte. Ofte for mig selv, og det får være, men også for andre, — hvad du ikke behøvde. Men så skulde du kunne tåle, at jeg gør dig opmærksom, når du fejler, du også.«

Det siste sa hun næsten ydmygt; det havde svær virkning. Han talte ikke; men han vendte sig og begynte at drive fræm og tilbake i synligt oprør.

»Dersom jeg kunde få vite, hvad det er, du har mot mig for? Det er jo ikke bare det, som du tilretteviser mig for . . . Ja, Tomas, du tåler ikke, at jeg bruker det ord. Men jeg må tåle mere æn ordet. Det er ikke bare det, som er ivejen; der er noget under alt dette. Hvad er det? Hvorfor taler du ikke

26*mere, Tomas? Ikke med mig, ikke med Karl? Du er selv ulykkelig; — tror du ikke, vi ser det? Og da vilde jeg gærne få være noget for dig. Om jeg æn er dig underlegen . . .«

»Jeg tåler ikke høre det ord!« skrek han.

»Nej, nej; — men du værdiges jo ikke at tale med mig? Så jeg må tænke . . . nej, jeg skal ikke sige det! Men der ser du selv, hvordan du er? Til dig må en ikke engang nævne ordene! Og du —? Jeg tier. Jeg ser, du lider, min søn. Æn om du huskede, at det gør jeg også! Hærregud, jeg må få lov til at minne dig om, at nu er det snart et år, som dette står på. Og jeg vét ikke med mig selv det ringeste 1 Tomas, ikke det ringeste annet æn, hvad som kommer af min mangel på ævne. Er det noget, jeg kan rette, å, sig det! Ja, sig mig det, hvad det så er! Kan du ikke vise mig tillid —?«

»Kan du ikke vise mig, duh brast det ut af ham, han kastede sig på sofaen med ansigtet i sine hænder. — — —

Og så kom det for en dag, at han van-smægtede. At han var en varm, heftig natur, som måtte ha tillid, — tillid og kærlighed, hvis han ikke skulde sætte livet til. At »det forholdsløse«, som han havde vænnet sig til og havde utviklet i jagende studier, idelige rejser og planer, det slog over i savn, det af-løstes af den værste hunger her i faste forhold, daglig tilbakevendende med innerlighed, med hengivenhed, med opofrelse af de samme mænnesker mot de samme, — og han bestandig utenfor. At hans væsen skrek efter det, han så på, — »ikke det forbannede klineri«, som han uttrykte sig, nej, netop det, hvori grun-formen var tillid, tillid og ænnu én gang tillid. De måtte kunne bære over med ham og ta ham, som han var, fordi de trodde på ham. Ellers gik han aldeles istykker.

Og fru Rendalen sat der tilsist med hans hode i sit fang. — Hun hørte og hørte, og hjærtet vokste, og brillerne tok hun helt af; for det nyttede ikke længer med dem. Hun tænkte: han har ret, — gud, hvor han har ret! Det ene billede steg op for henne efter det andre. Men over alle andre: hvad der var hændt ham med lærerinnerne. Dem havde hun straks trod. Og for at føje dem straks tat skolen fra ham, ja, havde siden den tid fræmdeles et slags

overopsyn. Til dette øjeblik havde hun levet i den salige inbilning, at det var ham likegyldigt! Ja, en lettelse!

Så ante det henne, hvad hun også for resten kunde ha fejlet; — hun kænte ikke denne fine, sårlige natur. Når de tilbaketrængte kræfter i ham atter holdt på at få magt, så havde hun skyld!»Du mener dette med lærerinnerne, Tomas?« spurte hun, og stemmen var bare selvbebrejdelse.

Så tok han hennes hænder og holdt dem, mens han regnede op. Der kom en række så lang, så lang, — af større ting og af mindre;

— af så små, at hun ikke visste, de var til. Af svar, af råd i forbigående, af ord til en annen, ja, af tause blik til noget, han havde sagt. I sin forskrækkelse bad den redelige fru Rendalen om forladelse med hånd og mun og armer og bryst, og svor, at om han herefter sa, han vilde gå til månen, så skulde hun tro ham. Men ikke før havde hun arbejdet sig op til denne solide overdrivelse, hvorover også Tomas måtte smile, så vågnede hennes hukommelse. Hun minnedes klart, hvorledes det var gåt til, den første gang hun fattede mistillid. Det var efter hans store tale; han havde der fåt henne med på glat-is, langt længer, æn hun havde hjærte til at følge, og det mærkede hun først bakefter. Der lå grunnen! Hans overbevisningers styrke, hans overtalelses-ævne og noget til, som ikke var til at beskrive, lot ikke folk ha frihed; dette havde utvilsomt også lærerinnerne været ute for. Men nu er mæn-neskene slik desværre, at straks vi opdager, en har fåt os med længer, æn det passer os, så sætter vi os ikke alene til motværge der;det vilde jo bare være rigtigt; men vi ser siden med mistillid på alt, han siger. Fru Rendalen visste, at hun stundom havde gjort det, og havde forsøkt at rette det; men hun havde ingen anelse om, at det var så ofte, ænnu mindre om, at han la mærke til det. Hun havde følt, at hun skadede sig selv, når hun gjorde det, men det havde ikke før nu falt henne in, at hun også skadede ham. Han lot så overlegen og så fraværende.

Ja, så blev her opgør. Det afbrøtes, og det tokes op igen i de følgende par dager, hværgang det var muligt. Den stakkels Toras skæbne for nærmeste fræmtid blev afgjort derunder; det var bare en liten afbetaling på det store, den havde utrettet her. Nu åpnedes en fortrolighed, som fra hans side strømmede med den rigdom, der overvælder. Det store savn for et helt år mættede sig på to dager. Han gav så umiddelbart, så ømt og så tro in det minste, at hun mer æn beundrede; — hun blev forelsket. Hvis hun sat eller gik i sine egne tanker, og han uvæntet kom, blev hun rød. Bare hun hørte hans skridt, kunde man se det på henne; hun gættede, hvad han vilde, og alt, han vilde, var udmærket. Så hun ham i godt humør, å så sang hun, — det værste, hun kunde ta sig til; for ænnu har ingen begrepet, hvad det var, hun trodde, hun sang.Nora vilde ha følt sig ulykkelig, hvis ikke ogsä hun var revet med af denne store forsoningsfest, som varede fra morgen til aften og fra morgen til aften igen.

Midt i denne sindenes fornyelse blev, som sagt, Toras anliggende ordnet. Han havde snart på det rene, hvad som skulde gøres. Fiirst, det havde ståt i aviserne, var inkomman-deret til Stockholm, og Rendalen tilbød sig at rejse med Tora dithen uopholdelig. Fiirst skulde tvinges til at ægte henne. Naturligvis ikke, forat hun skulde leve sammen med en slik skurk, men for at få hans navn til barnet og underhold til henne selv, så hun kunde lære noget og sørge for sit barn. Om Rendalen skulde gå rundt til Fiirsts foresatte, ja, like til kongen, — han vilde innestå for, at uslingen skulde gøre sin pligt. Ingen af de inviede, allerminst moderen, tvilte et øjeblik. En varm, frodig luft, en optimistisk stemning bredte sig.

Den stakkars Tora havde fra begynnelsen funnet Rendalens forslag motbydeligt. Den afgørende grun til at give efter var hensynet til skolen og hennes vænne-ring, at en så liten skygge som mulig skulde falle over bægge. Man var skånsom nok til ikke at nævne det; men det nævnte sig selv.Bare i ét blev Rendalens plan ændret; fru Rendalen måtte rejse og ikke han; — det kunde ha havt følger, man ikke var tjent med.

To dager efterat planen var undfanget, tre dager efter den voldsomt afbrutte forelæsning rejste de.

Den siste dags eftermiddag blev fru Rendalen med én gang mismodig. Man visste, at der havde været noget ivejen med pengene

— men det hændte jo ofte deroppe —, og just nu var det klaret; desuagtet løftede tåkerne sig ikke. Rendalen gik efter henne og vilde vite, hvad det var. Et par ganger undgik hun ham ved påskud; men da han holdt henne fast, måtte hun rykke ut med, at hun umulig kunde sige det; det var en annens hemmelighed — ikke Toras, skyndte

hun sig at føje til. »Bruk dine egne øjne, så slipper du at friste mig!«

Og han brukte sine egne øjne både på mænnesker og dyr; men det var ham aldeles umuligt at begripe, hvorfra moderen hentede sin forstemning. Hun rejste med sin hemmelighed. Han gik bakefter rundt og spurte de andre; alle var de like dumme.

I byen vakte det opsigt, at fru Rendalen på denne årstid og midt i den travleste skole tok til — Stockholm. Og, når hun trængte følge, at hun valgte Tora Holm, som var syk.Tora Holms mor fortalte stolt, at datteren muligens ikke kom tilbake; viste nemlig Stockholm sig at være det rette sted, skulde hun der »fortsætte sine studier«. — Alle havde hørt, at Toras ævner var ualminnelige, så dette fant man ret rimeligt.

Fru Rendalen havde været oppe hos amtman Tue og talt med ham og hustru om Nora. Efter hennes skøn var Nora selvskrevet for undervisning og for at styre. Hun var mindre vigtig også, jo mere ansvar hun fik, og da heller ikke lunefull. Fru Rendalen spurte, om Nora ikke kunde flytte over' på skolen, og nu for det første i hennes fravær ta overopsyn med hus og pensjon, stå for kasse og bøker. Se-nere gå tilhånde — kanske også utdanne sig videre for skolefaget.

Dertil gav bægge forældre ubetinget og straks sit samtykke; de havde nøjagtig samme opfatning af henne som fru Rendalen. Faderen føjede smilende til, at hun syntes ikke at ha nogen sans for at forelske sig. »Nej,« mente moderen glad; »hun har intet kali for ægteskab.«

Deroppe i hus og pensjon fant man det jo underligt, at den yngste lærerinnen, elev i forrige skole-år, blev sat over dem. Men det var virkelig sant, at nu viste Nora sine besteegenskaber; hun var grej, snarrådig og utrolig hjælpsom.

Med Rendalen kom hun godt ut af det; han syntes at finne behag i at tale med henne. »Tale med« er ikke det rette ord; han talte, og hun hørte. Men han gjorde jo aldrig annerledes; han plejede at gå, når de andre skulde til.

Skønt ikke fullt tredve år gammel la han sig efterhånden snurrige vaner til; men hvær stod som tegn over noget i lians utvikling. Mon ikke den, at han løp sin vej fra forhandling, også oprinnelig havde sin grun i en række sørgelige erfaringer? Nu kæmpede han ærlig med det raseri, som visse ting, visse navn satte ham i. Følgen var, at hværgang han tok sig i det og holdt inne, harkede han, som havde han fåt det i vrang-strupen. Blev det alt for galt, spyttede han også hastig to, tre ganger med sammenknepne læber — intet synligt spyt, i det højeste en fin regn, et usynligt stråle-støv.

Tinka gjorde det uforlignelig efter. Hun satte et ansigt op — for mindre ting, som havde hun tat formeget sennep, for større, som havde hun slukt grøn-såpe, vendte hodet og harkede kattens tør-hark. Lot hun også, som hun spyttede, da var det med fornemfjærnhed af mange mil. Snart kunde alle elever det; der var intet, de kunde bedre.

På skolen var Tomas Rendalen nu som i den første tid, efter han kom hjem; bare lyst og liv, utrolig opfinsom for at få en ting klar, ofte henrivende. Rigtignok blev han atter lærerinnerne til et plage-ris; det er sant; men der var ingen grun længer tilstede for at misforstå ham, skønt de mangen gang svedede angstens sved, når han begynte at blande sig in. Det gik an at gå til ham og tale med ham om det, og da var han uimotstålig elskværdig; — men derfor hørte det ikke op. Den ujævne behandling af barnene og af samme sak i forskellig stemning blev desværre også ved; men det skete umiddelbart, og dette og det absolut retfærdige i hans sind, og fræmfor-alt den åpenhed, hvormed han bad om forladelse, når han var blet overbevist, rettede på det meste. Miss Hall måtte inrømme, at hun havde set for strængt på denne hans uforbederlige svakhed — som på flere andre. Ti selv ild-tilbedere måtte inrømme, at han var ikke fullkommen. Således når han med flere klasser foran sig i fysik gav sig til at skære et ansigt ut i disken, som et tilfælle havde begynt på . . ., og en stund efter raste som en tyrk, fordi en liten pige havde skåret et bitte litet navn i sin pult! »Trodde hun, det varslikt, en skulde foreta sig på skolen? Tænkte hun, pulterne var til for at skæres op?«

* *

*

Fru Rendalen meldte fra Stockholm, at Fiirst var fraværende, men kom igen om nogle dager; altså måtte de vænte. Tiden skulde brukes til at fa Tora insat hos en brav familje og undersøke betingelserne for undervisning.

Rejsen havde de tat overlangs; trods årstiden havde den frisket dem, likesom nu opholdet i Stockholm! Brevet var fullt af håp; Tora tok sig op for hvær dag.

Rendalen var henrykt; den, som ikke kænte ham, skulde tro, at han betragtede Toras ulykke som den største lykke. »Der kan man se!« ropte han glad, når han traf en af de inviede. Hvad han mente dermed, var ikke altid godt at vite.

Men det gav et farligt støt til hans og de andres sejers-sikkerhed, da det rygte spredtes i byen, at Niels Fiirst var forlovet 1 Og med hvem? Med »eders tro væninne, eders evig taknemmelige:

Milla Engel.«

Rygtet skrev sig fra Anton Døsen, Niels Fiirst's beste væn. Han gav det ikke ut for mere æn en formodning; men han trodde, hanvar sikker. Slægten på bægge sider forholdt sig diplomatisk; »den kænte ikke til det.«

Man skulde ha set »foreningens« medlemmer, når de møttes i de dager! Fræmfor alle Tinka Hansen, når hun højtidelig åpnede protokollen og synte dem Millas navn! Derpå kunde hun aflægge ed, at med »absolut usædelig« havde alle tænkt på Niels Fiirst. Milla havde været blant de strængeste. Hennes mors legat gjorde det også selvfølgeligt. — Nej, forlovelsen var umulig! Man kunde ikke tænke så slet om henne; det vilde være troløshed både mot levende og døde.

Millas forskellige brev til Nora fra Paris blev nu læst op igen. Hun bodde sammen med en amerikansk dame hos en fransk fa-milje, som havde lidt mange tap, men som havde fornem slægt og omgang. Hun levde i legitimistisk luft, dog ikke af den strængeste; hun beholdt lejlighed og lyst til at beundre alt »fint«, uafhængig af religion og politik; alt på moden, alt af talent eller skønhed. Og hun nyttede lejligheden. »Du vét, med mit sværmeriske temperament,« skrev Milla.

Hun havde begynt som »foreningens« tro medlem, skolens lydige elev og derfor stiklet på fransk ånd. Men næsten uten varsku kom omslaget. Malerier, romaner og teater-forestillinger henrykkede henne; det ydre liv, omog lit på afstand, pirrede. — Ganske selvstændig var ikke den ny opfatning; man fornam amerikanerinnens røst, skønt hånden var Millas. Men netop dette forhold gjorde, at man ikke havde fæstet fortjent opmærksomhed ved det.

Milla skrev, at hvad de havde tænkt, da de var sammen i skolen derhjemme, det passede ikke; hennes far havde havt ret. Hun fortalte i hvært brev et eller annet, som skulde bevise dette, — ikke i fjærneste måte slibrigt, tværtom med en finhed, som ikke var uten kunst. »Man fik selvfølgelig ingen illusjoner gøre sig,« skrev hun, »så blev man minst ulykkelig.«

Nora havde svaret, som hun tænkte om det.

Nu fik dette ny betydning! Skulde denne Millas måte at skrive på være mer æn tilfældige slag-skygger af det forbidragende liv? Skulde det virkelig være en velberegnet inledning til forlovelse med Niels Fiirst? Umuligt! Nora var ophøjet over at tro så slet om en væninne.

Hun havde givet Tora det højtidelige løfte »ikke at fortælle noget til Milla«; nu holdt hun sig for fritat og skrev af sit hjærtes fylde. Også Tinka skrev, grepet af den synd, her var begåt mot Tora, og af det rygte, at med en slik person havde Toras beste væninne forlovet sig. Hun, hvis navn stod i protokollen!--Hele fem dager gik, før de atter fik brev fra fru Rendalen, og det var tørt og kort; Fiirst var nemlig ænnu ikke kommet til byen. Like efter fik de et langt og rørende brev fra Tora; men så løp flere dager forbi, og intet nyt fra nogen af dem.

Siden Nora og Tinka skrev til Milla, var snart ti dager gåt; de kunde havt svar, hvis hun straks havde skrevet. Det burde hun også ha gjort efter en slik oplysning og en slik beskyldning.

De begynte at bli hete om ørene. Især da en, som ingen del havde tat, nu ytrede, at straks hun hørte, Milla og

Fiirst rejste sammen, havde hun tænkt; »det var et passende parti.«

Naturligvis var det Anna Rogne. Hvorfor havde hun så intet sagt? Fordi de andre vilde ha set mistillid i det; »og,« føjede hun smilende til, »det vilde ha været urigtigt.«

Endelig en eftermiddag, Nora kom in fra sang-undervisningen, lå en forseglet konvolut på bordet i daglig-stuen: »Her er det!« stod utenpå med Rendalens store håndskrift. Nora ante uråd, da han ikke selv var kommet med det straks. Hun havde lovet de andre ikke at læse det, før de kom til; men den sort løfter kan en ikke holde.Fru Rendalen havde altså havt sin store samtale med Fiirst. Han havde hørt på alt, fru Rendalen la fræm, med høflig ro, som om han havde været forberedt på det. Og da endelig han skulde svare, begyndte han med, at dette var vanskeligt; opfatningen af den person, det gallt, var så forskellig. I hans øjne var Tora Holm et i ualminnelig grad sanseligt fruentimmer, som i en mans nærværelse næppe kunde styre sig. Til spørsmålet, om han kænte den magt, han her havde, svarte han ja. Dog virkede den bare på en viss sort kvinner, og det var netop af Toras.

Han havde ikke det minste mere forpligtelse til at ægte henne æn andre, han før havde ståt i forbindelse med. Barnet skulde han sørge for, og gæme for henne også, d. v. s. et visst rimeligt antal af år.

Fru Rendalen truede ham med at fortælle alt til hans foresatte, ja, hvis det fornødiges, til kongen.

»Vær så artig I Jeg når visst like så langt fræm som De, frue.«

Hun sa ham, at dette blev en hård krig; og dertil svarte han, at han visste, hvorledes den skulde føres. Han lot sig ikke drive fra sin karriere af en hop intriganter. Den dame, det gallt, var bestemt til femme entretenue i

27finere selskab; at ville påtvinge ham henne til hustru var oprørende.

Men han forstod, hvad det gallt. Han skulde ofre sig for skolen. Han var dog ikke tilsinds at være så snil. Han visste, hvad slags foredrag var holdt på skolen, både i damernes »forening« og ellers; hvad slags samtaler og læsning de havde havt; det var rimeligt nok, at sanselige naturer blev opspillede ved slikt. Derfor fant han, at skolen måtte bære følgerne; den fik visst flere.

Fru Rendalen havde det bestemte intryk, at noget var hændt, som havde opbragt ham, og allerede før han kom til henne, lært ham, hvad han fik at svare på.

Samtalen havde i den grad angrepet henne, at hun blev syk, hvilket var grunnen til, at hun ikke før havde skrevet. Hun vilde ikke sige noget, før hun med det samme kunde melde, at næste dag rejste hun; dette kunde hun nu. Hun havde ikke mot til at foreta noget viderfe her på det fræmmede sted; heller ikke trodde hun, det var rigtigt. Så vidt hun forstod, var det netop offentlighed og krig, han ønskede.

Han var et frygteligt mænneske; man måtte ta sig iagt.

Hun dulgte ikke, at dette vilde bringe deres skole i fare og bli til stor sorg for Toraselv og hennes uskyldige væninner; Tora var ganske overgit. De gruede sig bægge for morgendagens afsked.

Brevet sluttede med en klage over, at disse kampe, som var skolens gærning uvedkommende, aldrig skulde slutte. »Vore fiender har her fåt en farlig undsætning; det vil snart vise sig, om vi har fåt nogen.«

Sent samme kvæll — miss Hall, Tinka, Anna Rogne havde alle læst brevet og sat sammen i daglig-stuen med Nora — kom telegram. Man væntede, det var fra fru Rendalen til Tomas, og Nora rejste sig for at be en af pigerne gå in med det, da Tinka ropte, at det var ikke til Rendalen; men til henne selv. »Til mig?« spurte Nora og kom. Ganske rigtigt; det var til henne fra Milla. Det lød: •»Afskyligt. Rygtet usant.«

Fjorten dager var gåt, siden Nora og Tinka skrev; Milla havde altså havt brevet i henved ti dager, og sendte så — et telegram? Hvad betød dette?

Mens de andre snart glemte det over efterretningerne fra fru Rendalen, mot hvilke denne nyhed nu var temmelig likegyldig, — blev Anna Rogne sittende med telegrammet i hånden. Hun grunnede og grunnede.

De andre spurte sig selv, om nu også de skulde op i Tora-skandalen? »Krigen« var

27*kanske allerede erklæret? Niels Fiirst havde skrevet til nogen her i byen og givet sin opfatning; hvad vilde så ske? Så kom vel en tid, hvori næppe nogen af dem turde vise sig på gaten.

Anna Rogne afbryter dem. »Dette telegram, — burde det ikke bringes in til Rendalen?« Jo, naturligvis; det blev også straks gjort. Alle væntede, at Rendalen straks vilde komme ut til dem. Men forgæves, de hørte ham tværtom efter en stund ved pianoet.

»Ja, når heller ikke Rendalen synes at lægge mærke til telegrammet, så tør kanske jeg få lov til at sige, hvorledes dette må være gåt til?« spurte Anna lit ceremonielt.

Sammenhængen, mente hun, måtte være den, at Fiirst og Milla virkelig var forlovet; men på Noras brev havde hun straks og bestemt slåt op med så vidt antydning, at han forstod grunnen. Derfor møtte han forberedt hos fru Rendalen; derfor ønsker han offentlighed og krig; ellers kan han ikke vinne. Og vinne må han; giftermålet med kystbyernes rikeste pige er vilkåret for hans karriere.

Just fordi Milla havde været forlovet med ham, havde hun havt ondt for at skrive. Så længe betænkte hun sig — prøvede kanske også —, til hun fant den utvej at telegrafere.Anna sluttede med at sige: »Jeg antar, at i dette øjeblik er løjtnant Fiirst i Paris.«

Det kan likeså godt siges straks, at Annas forhold til Milla blev skæbne-svangert for den siste. Det havde sin inflydelse — først på dem, hun her daglig sat iblant, senere også på fru Rendalen. Niels Fiirst var ganske rigtig på vejen til Paris; men havde Millas væninner straks lagt fru Rendalens brev i en konvolut til henne, — hun havde næppe mot-tat ham. Og havde de så bedt Tora skrive til Milla — ja, som hun siden skrev til dem selv, da det blev nødvendigt, . . . han havde ubetinget aldrig fåt tiltræde, det være med person eller brev. Selv som det nu stod, fik han det ikke. Der måtte først komme gentagende hjælp hjemmefra. Men den havde han også sørget for.

Han havde ikke forsømt sin tid.

4-

Krig.

Allerede dagen før fru Rendalens brev og Noras telegram nådde »Godset«, havde Anton Døsen fåt brev fra Fiirst. Det var vel vejet, før det blev skrevet, og øjensynlig beregnet på at læses højt eller vandre rundt.I hans fortælling om Tora gav han deres møte hos fru Grøndal en stor betydning. Han havde set henne bare én gang før, og flygtigt, ingen anelse havt om at møte henne derute. Hun havde været underholdende og hyggelig, fortalte fru Grøndal, like til han kom; men da blev hun straks unaturlig. Hun kunde ikke tåle, at han talte med fru Grøndal. Hun gemte sig væk, lot sig søke op — og fant på at rejse. Naturligvis fulgte han så med for at få se lit mere af, hvad dette var for noget. Straks han kom i nærheden af henne på dampskibet, gråt hun! Hun afslog at lade sig hjælpe i land; men gav sig til hvær dag at renne forbi, hvor han bodde, og kikede in, om han var hjemme! Gik så videre ut i lundene, eller op i skogen — alene.

Han minnede om visse forelæsninger og forhandlinger deroppe på skolen; han syntes, at en ung pige, som slap ut af en så sanse-hidsende luft, måtte omtrent bære sig slik ad. Han syntes, at dette var »magnetisk påvirkning« god nok; der behøvedes ingen annen.

Han vilde ikke undskylde, at han tilsist havde lat sig lokke til at følge efter ut i skogen, hvor hun morede sig med at leke gemme-lek med ham; små-pigerne begynner jo alle så. Men han vilde spørge, om nogen man med agtelse for sig selv vilde ægte enliten pige, som daglig løp forbi ens vinduer for at få ham ut i skogen?

Fru Rendalen tænkte annerledes; hun kom efter til Stockholm for at få et ægteskab istand. Dette måtte bli et i stil med hennes eget.

Han for sin del havde en alt for høj forestilling om ægteskabet til at ville prøve på at vanhellige det således.

Han havde tilbudt at forsørge henne, i alle fall så længe barnet trængte til sin mor, og at erkænne dette som sit. Så vidt bød ære og pligt ham at gå; men længer —? Det vilde være at bøte på en dårlig handling med en ænnu

dårligere. — — —

Og deri var alle enige, som Døsen læste brevet for. Det skete i butikken, på gaten, i klubben; nogle fik låne det med sig; uagtet papiret var omhyggelig valgt, vandrede det så længe rundt, til det blev en ulæselig trase.

Af dette brev blev taget to afskrifter, en til Rendalen på hans forlangende og en til — ja, Døsen betænkte sig et øjeblik på det; men efter gentagende bønner kunde han ikke nægte den — til Tora Holms mor.

Af denne siste afskrift fik han glæde. Toras mor var et voldsomt, stærkt, af livs-kampen forbitret mænneske. Hun så med tvil, med hån på de fleste forhold. Blev hun vred, var hun uten hensyn. En morgen, midt i fullskole, stod hun i en svær, slitt duffels-kåpe, en hat med hidsige fjær, med bare hænder i en gammel muffe, som hun fægtede med, i gangene der oppe og gråt, så hun skrek. På det bredeste bergensk forlangte hun, de skulde gi henne hennes datter igen! De havde forgjort henne og stjålet henne! Hun kom hit som et bra barn; men her, »oppi denne fordømte gamle Kurte-gården,« var hun blet fordærvet. Og nu, gud forlate dem det, var hun til folkesnak og skam. Henne, som var mor, »hadde de løgen full«. Men de skulde få betale det! »De skulde bli stævnet; — hun skulde sende politien på dem.«

Plennes harm var ustyrlig; men hennes sorg var ægte. Alle løp sin vej; så brøt hun in i en af klasserne, som straks opløstes derved, at lærerinnen rømte. Det lykkedes henne på den måten at opløse tre klasser. Hun skapte en umådelig forvirring. Der var dem, som blev så ræd, at de stormede helt op på mørk-loftene og stod der og frøs og lyttede, om de turde komme ner igen.

Nogle af de ældre elever, som huskede af historien, at ved visse lejligheder bør der vises mot, holdt stand for at tale henne tilrette. Men da blev hun ute af sig; hun havde åbenbart en slags forestilling om, at heroppe lærte de at bli uanstændige. Det oprørtehenne, at »bra mans barn« vilde forsvare slikt. De løp også derfra, somme med hænderne for sine øren.

Alene de små havde sin største fryd af henne. De omringede henne og fulgte henne i triumf. Hele toget kom drivende in i køkkenet, hvor hun gav samme forestilling; de der-inne havde ondt af henne; men de vogtede sig for at sige et muk. Så bar det snart ut i gangen igen foran Rendalens dør, som var stængt; foran Karl Vangens, som også var stængt; tilbake til fru Rendalens, som var åpen. Derin drog de; hun vilde se, om ikke Rendalen var til at finne.

Rendalen var i byen og skulde først være hjemme til næste time.

Men Karl Vangen kom hjem. Meget alvorlig påbød han taushed, fik barnene væk og tok den stakkars mor med sig in i sit rum. Der sat hun minst en time og utøste sit hjærte. Det gik i et surr for henne i hennes fortvilelse over Tora, over mannen, som drak, og over deres nød. Med hundre kroner i lommen og i stille gråt gik hun nerigennem alléen.

På skolen så det ut som i en hønse-gård, når nogen har brutt in til beboerne. Eller har ikke alle set det syn? Først flyr hønsene under forfærdede skrik mot vinduer og væggerog trapper og pinner, til de blir fortumlede og trætte og kan ikke fly. Så renner de videre storskrikende rundt gulvet mot kopper og kar og hværandre. Og når faren er over, er den dog ikke over, de snakker, jamrer, skriker, alle på én gang med uminsket larm; det varer og rækker; for hvær gang nogen vil slutte, er der andre, mere ihærdige, som ikke vil; de vækker så alle rædselens minner på ny, og hele flokken kagler værre æn nogensinne.

Endelig pusser man sine fjær, skaker sine vinger, ryster sig, til man er i det gamle lag.

— Men det kom skolen ikke tilbake i den ganske dag; virkningen sat tildels igen længe; ja, truede med at bli farlig.

Ute i byen for en skadefryd! For en sejers-latter! Inover kontorerne, utover bryggerne, på gaten! Der taltes ikke om annet.

Da fru Rendalen et par dager efter kom hjem, var der full-stoppet med folk — mest manlig ungdom — for at

mot-ta henne. Det var blet kænt på skolen lørdag, at søndag eftermiddag kom hun med dampskibet. Ingen kunde nytte sin fritid bedre æn til at se, hvorledes en storhed vender tilbage fra et tapt slag. Skandalen, hun havde villet dække med sin rejse, var jo nu blet så lang som rejsen.

Da Rendalen kom ned med vognen, kunde han ikke trænge igennem; men måttefinne nogen til at passe på, mens han selv prøvde at komme fræm. Nora, Tinka, Anna og nogle andre væninner, som havde aftalt at gå sammen, stansede, da de så mængden, — og vendte, idet de fulgte sankt Peters eksempel fra nogen tid tilbake, naturligvis med den ændring, som vor moderne tid tillater. Alene den lille miss Hall trodsede de farlige krigstilberedelser. Hun smøg fræm sålænge, til hun stod ved den nervøse Rendalens side, i det samme han skulde gå ombord.

Fru Rendalen så medtat ut; af de blik, hun i hast vekslede med Tomas og miss Hall, fræmgik tydelig, at hun forstod, hvorfor mængden var her, og at hun ikke kænte sig tryg. Hun tok sin søn under armen meget fast.

Men respekten for henne, kanske også nu, da det kom øje til øje, medlidenheden gjorde, at ingen foretok noget. Man åpnede vej for dem. Naturligvis sås det af øjne og miner, at man stod ikke her som æres-garde. Selv nogle ældre bekænte var der. Således byfogden og frue. De hilste næppe. Med en ædel morals hele strænghed så de synderne gå forbi.

De nærmest bryggen stående søkte ut til fløjene fræm mot vognen; efterhånden alle, som de tre havde passeret. Vognen var ganske omringet, da de satte sig i den. Selvfølgeligmåtte de langsomt, skridt for skridt passere mængden éngang til. Nu var den blet mere brysom. Næppe var de utaf den, så slog Rendalen dygtig på; — han var forarget.

Da så han oppi gaten Anton Døsen og en del med ham ile nerover mot dem, det beste de kunde; de flammede; de kom åbenbart like fra en middag. Alle hilste uhyre ærbødig. Enten nu Døsens hilsen var uartig, eller det var Rendalen, som i sin ophidselse syntes så. — i et nu holdt han hestene an, kastede tømmerne bakover til miss Hall, var af vognen og hos Døsen, og gav ham en ørefik, så han trillede. Til vognen, op og afsted så fort, at ingen rigtig fattede sig, før vognen rumlede på bro-stenene.

I gangen oppe på Godset stod de tre rømlinger, Tinka, Anna og Nora. Miss Hall var først opad trapperne og fortalte strålende, hvad som var hændt. Men fru Rendalen morede det ikke. Også Rendalen forsvant, straks han havde ført moderen op; han kom på længe ikke tilbake, og da var han forstemt.

Samtalen drejede sig utelukkende om det mørke punkt i Toras historie, som hun selv ingen vægt havde lagt på, næsten ikke fortalt om, — deres møte hos fru Grøndal. I byen havde det ødelagt alle forsøk på at få skylden over på Niels Fiirst. Fru Grøndal havde stad-fæstet Fiirsts opfatning til punkt og prikke.

»Tora Holm var gal af forelskelse; hun strøk til byen bare for at fa Fiirst med.«

Fru Rendalen kunde forsikre dem, at det eneste, som havde gjort Tora »gal«, var den fortrolige måte, hvorpå fru Grøndal og Fiirst omgikkes; den krænkede henne. Kanske bidrog hertil, at Tora var på veje at interessere sig for ham; nu bakefter forstod hun det.

Man kom overens om at la Tora selv fræmstille forholdet. Tinka skrev til henne samme kvæll.

Rendalen var kommet til under dette, og nu fortaltes om rejsen, om hvorledes Tora havde været. Fru Rendalen skulde just til at lægge fræm sin opfatning, som hun nu kænte henne, og de andre var meget spænte på den, da Karl Vangen afbrøt dem; han kom fra kirke. Møtet mellem ham og hans pleje-mor var mer æn alminnelig hjærteligt; hun gik også in med ham.

Og hun kom ikke tilbake.

Den, som Toras ulykke havde truffet dypest, var Karl Vangen; men det visste ingen uten fru Rendalen.

Han havde gåt sådan i al stilhed og været det lykkeligste mænneske på jorden. Han møtte aldrig Tora, uten at hun øjensynlig blev glad, hvilket han ikke vågede at lægge ut,som at hun elskede ham; langtfra; — men han elskede og tænkte, at når fru Rendalen engang vilde hjælpe ham, så kunde den smidige Tora kanske komme til at dele

nogle af hans interesser. Og gjorde hun først det, så fik hun kanske øje for hans store kærlighed til henne. Så følte hun kanske, at han kunde gøre noget, forat også hun skulde bli lykkelig.

Fru Rendalen havde nok set ham tale med Tora og om Tora; men intet anet, før hin morgen hun fortalte ham, hvad som var hændt. Da så hun ham sjcifte farve og istedenfor at ytre medlidenhed tilby hjælp, bli stum. Heller ikke dette tok hun for afgørende; hun gik også så optat af sit ny forhold til Tomas; men der dæmrede dog en slags forståelse. Da så de penger, hun havde gjort regning på til rejsen, ikke kunde fås, og Karl tok henne in til sig og tilbød sine spare,-skillinger og en liten arv, ... da så han i hennes øjne, at hun forstod alt. Så kunde han ikke længer, så strakte han armene ut: —

»Ja, det er så, mor!«

*

»Min kære Nora!

Jeg vét ikke, hvad du mere må tænke om mig, som ikke skriver.Men dit siste brev satte mig i så stor bevægelse for vor kære Toras skyld, at jeg virkelig ikke visste, hvad jeg skulde skrive. Hvor står man ikke forlegen og hjælpeløs over for sådant, kære Nora! Og lad mig straks tilføje det — også skamfull. Tænk, at sådant kunde hænde nogen, som vi har omgåts!

Jeg glemmer aldrig, hvad min far sa den første gang, hun var sammen med ham. Dengang blev jeg meget vred over det; vi tænkte jo så godt om hværandre.

Er du også sikker på, min kære Nora, at det er gåt ganske så til, som Tora har fortalt? Du vét jo, at hun ikke altid var nøjagtig. Og især i et forhold som dette, tænker jeg mig, at man bakefter er tilbøjelig til at lægge andre farver på. Tror ikke du også det?

Jeg vil ikke sige, hvad jeg har hørt; det kan være fejlagtigt, det også; men du vét selv, kære Nora, at forsigtig var hun aldrig. Husker du, at du et par ganger måtte stanse henne, når hun fortalte? Hun havde jo været i Frankrige; hun visste mere æn vi andre. Når jeg nu bakefter minnes, hvad hun undertiden har fortalt mig, så var det mange ting. Mon ikke noget af det stak i hennes natur?

Jeg siger jo naturligvis ikke dette som nogen bebrejdelse; allerminst kunde det fallemig in nu, da hun er ulykkelig. Men det forklarer måske et og annet.

Det gør mig gruelig ondt for henne, og du vilde bevise mig en tjeneste, om du kunde sige mig en måte, hvorpå jeg uten at støte henne eller gøre henne forlegen kunde være henne til nytte.

Jeg kommer ikke denne gang til at svare den kære Tinka. Hils henne venlig fra mig og sig, at det uttryk i hennes siste brev: »Toras beste væninne,« passer i alle fall ikke fra min side.

Det kunde i sin tid se således ut; det nægter jeg ikke; men det var Toras skyld helt og holdent. Hun truede sig ikke in på mig; det vilde være synd at sige; men det var umuligt annet æn i hennes omgang at komme til at gå for langt. Jeg måtte gøre mere af det, æn jeg havde lyst til, og det varte til siste dags siste time. Vét du, jeg havde ikke været tre dager alene, før jeg følte uvilje mot henne. Kanske var det stygt af mig.

Hennes inflydelse på mig rak imidlertid længer, æn til vi skiltes. Dette forstod jeg ikke straks; men jeg har her liggende et bevis, — det brev, du var så god at sende mig tilbake, det, hvori jeg i al hast rablede noget ned om mine intryk fra Sofiero. Jeg skalbeholde det; det skal være min straf. Jeg har netop nu læst det igennem. Da du desværre også har læst det (noget, jeg aldrig tilgiver mig selv), kan du dømme, om et brev kan være mig mere ulikt æn dette mig? Jeg vét ikke, men jeg ser Tora gennem det hele vejen; jeg kan ikke forklare det. Siden har jeg ikke kunnet skrive Tora til.

Her, hvor alt har sin form og der ingen plas er for sentimental fortrolighed, støter det så uhyre bare at minnes den sort. Det ligner noget at gå ut på gaten uten at være ordentlig coifferet — og i sine underklæder alene.

Men måske er jeg for stræng; ti skylden for at være således faller meget på omgangstonen hjemme. Jeg mintes så

om det forleden ved at være sammen med nogle tyskere; også de er slike. Tora var dog den værste, jeg har møt.

Men hvor begavet hun var! Jeg tar ikke en ny kjole på eller studerer et mønster, ja, jeg ser ingen ny mode, som interesserer mig, uten at jeg husker henne. Burde hun ikke bli modehandlerinne? Hvis jeg kunde gjøre noget til det, skulde det være mig en fornøjelse. Hvad skal hun ellers ta sig til? Jeg har virkelig så ondt af henne.

Jeg har meget at fortælle; jeg oplever jo noget næsten hvær dag. Men dette med Tora

28*>

har sat mig i en trist stemning; jeg fattes lyst til at begynne på noget muntrere.

Stakkars Toral Du må endelig hilse henne fra mig, men ikke sige noget af det, jeg i fortrolighed har skrevet; det vilde såre henne uten at være til nytte for nogen af os. Skæbnen har jo nu rejst en skille-mur, så vi behøver ikke.

Hils Tinka, fru Rendalen og alle, som spør efter din hengivne — og i andre henseender meget lykkelige —

Milla Engel.t.VII.

Kæmp selv.

i.

I bægge lejre.

fter Millas brev forsvant Nora fra stuerne; ja, hun var i flere dager ikke istand til at opta sin gær-ning; hun var helt magtstjålen. Først Tora på sin måte, nu Milla på sin, . . . det blev formeget for henne, som havde havt den ledende stilling i deres samliv, trod på, hvad de utrettede, og gjort sig til af det. I siste tid havde hun døjet spot — ikke minst af sin far, siden det viste sig, at hennes præsidentskab inbragte henne latter; hun havde prøvd at holde det ut; men efter Millas brev knak hun over.Også før havde hun, som vi vét, af og til følt sit liv overfladisk og utvortes. Men efter dette! Hun gik igennem atter og atter stemninger og begivenheder blant kammeraterne, siden hun kom hit; hun møtte overalt disse store længsler og denne jammerlige fejghed, når det kom til stykket — ikke minst hos henne selv. Let begejstrede, usigelig flygtige; hjærnerne fulle af fjas, forfængelighed, skin-syke. Hos mange en ækel lystenhed, som under hundre forklædninger narrede dem selv. Utskæmte af den tusenårige arv, at behage

den stærkere.--Hun vilde ikke mere være

foreningens forman, næppe medlem; det nyttede ikke til noget, og hun havde mere æn nok med sig selv. Hun så på sig som en del anlæg uden hold; »ånd med forstyrrelser«, som hennes far kalte moderen. Netop nu var forholdet mellem forældrene ikke godt. Nora klamrede sig til skolen, rigtig gemte sig der.

Julen kom; hun havde fri og skulde hjem, men bad om at måtte bli. Hun sat meget alene; Tinka var optat af Frederik Tygesen, som var hjemme i julen; forlovelsen var nu omtrent offentlig. Anna Rogne læste filosofi med Rendalen og var så lærd og lykkelig, at hun ikke passede.

Ofte, når nogen kom in, sat Nora og gråt. Hun havde da en snar måte at tørre tårernebort på; hånden for over bægge øjne så hurtig, som jagede hun en flue. Da smilte hun frimodig til den, som kom, — samme, hvem det var; grunnen til hennes misstemning bodde altså ikke der i huset.

Nora mismodig? Nora overgit? Alle visste, at det kunde hænde. Men denne gang stoddet længe på. Naturligvis spurtes der; men Nora blev straks så fornem, at ingen gjorde det to ganger. — — —

Endelig ut i julen kom det længe væntede brev fra Tora. Rendalen gjorde selskab på det for hennes væninner fra skolen. Brevets inledning forklarede straks, hvad man vilde vite; det minnede om noget, de straks huskede, men til nu ikke havde forstått, hvorledes det gik Tora, første gang Fiirst og hun møttes, hin formiddag på gymnastikken, da hun var ophidset og overanstrængt af øvelser, og han kom langsomt gående, borede sine øjne i hennes og holdt henne fastnaglet, til han stod ved hennes side.

Brevets bevægede fortælling, idelig afbrut af inskud, omskrivninger, forsikringer, gav et slående billede af Tora.

Havde hun ikke altid været »nøjagtig«, så var hun det nu til det rørende, — kanske netop fordi hun visste, at hun ikke uten grun havde hin mistanke på sig. Anna Rogne læste brevet højt i selskabet;hun kunde det utenad og foredrog det lit afmålt, med jævn tonevægt. Derved fik brevet virke selv; dets mange kroker og inkast sprang morsomt fræm; forsikringerne stod op som stråler. Man lo og rørtes.

Rendalen havde under læsningen sittet og set på Nora. Han havde netop hørt, at hun ikke længer vilde være forman i foreningen, og da måtte han bryte den tilbakeholdenhed, han havde pålagt sig.

Da de andre var optagne af brevet, hvær med sine naboer, satte Rendalen sig hen hos Nora og talte meget længe og livlig med henne, — intil en og annen opdagede, at hun ofte for med hånden over sine store øjne. Da stilnede samtalen; man begynte at se på dem.

Fru Rendalen foreslog, at der skulde gøres musik; hun bad sin søn. »Gærne det,« sa han; men blev sittende tankefull. »Hvad siger I til, at jeg først forsøker at møte den for-knyttelse, som kvinnen ofte overfalles af, når hun far øjnene op for al sin skrøpelige arv?«

Ja, det vilde alle hørel Han sa, at han ikvæll var biet minnet om, hvorledes han for mer æn et år siden i et forenings-møte havde talt mistrøstig om arv. Dette var virkelig bare sket ut af en ulykkelig stemning. Hans mening om arvelighed var netop den, at arv møterarv; en behøver ikke at være så mistrøstig. I tidernes løp er ætterne i den grad opblandede, at en lej arve-linje, som må tilbaketrænges ved ikke-bruk, næsten altid har en god ved siden af sig, som kan forstærkes ved bruk. Det gæller, aldrig at la tilfællet fa råde, men at først opdrageren og siden selv-opdrageren er opmærksom itide.

Han var så inne i æmnet, at han på stedet kunde gi en række historiske bevis. Han føjede andre til, samlet fra egen og andres erfaring. Fra gut af havde spørsmålet sysselsat ham. I hans familje var anlæg til vanvid. Hvært eksempel, som han kunde eftergå, viste bestemt, at bare der, hvor den svækkelse fik brede sig, som førte i vanvid, brøt sygdommen ut. Hvor svækkelsen var kraftig møt af blodblanding, opdragelse og selv-opdragelse, gik individet frelst til sin gæming. Arv var ingen bestemmelse, bare betingelse.

Sommetider taltes, som om kunskab og omgang ikke hjalp noget. Men hvad viste det brev os, som nu var læst? Jo, først meget tydelig Toras arvede svakheder; dernæst, at dersom miss Hall havde holdt sit foredrag fire måneder i forvejen, så havde Tora allikevel været frelst.

Så kan vi nok sige: hjælp hværandre med kunskab og frygtløse råd! Kvinnen er bletdømt til afsondring; mannen har søkt samfun og kunskab.

Først i samfun lærer også kvinnerne hværandre at kæmpe for sin egen sak.

»Den indre utvikling« har ofte kriser, og da er omgang besværlig. Dermed forholde enhvær sig, som hun kan; »men ingen tvile om, at vor indre utvikling bare gagnes af, at vi gør vor pligt.«

Mere var det ikke; men fra denne kvæll, fra de samtaler, som nu fulgte, skrev sig den stærke sammenslutning af alle de kvinner, som i den følgende tid førte skolens sak i byen. Fra denne kvæll skrev sig også foreningens magt over skolen. Enhvær mislyd dæmpedes, før den nådde nogen af lærerne. Allerede før havde foreningens medlemmer fordelt sig over alle klasser for i tiden for lekse-læsningen at hjælpe de tungnemste; dette havde givet dem inflydelse, og den brukte de. Fra denne kvæll skrev sig også — og det er vel i længden det beste — Rendalens foredrag i bedehuset over på bærget. Hvær lørdags-kvæll fræmstillede han naturhistoriske love, belyste af tegninger og eksperimenter, og hvær søndags-kvæll kulturhistoriske billeder, også ledsaget af tegninger. Nils Hansen betalte, hvad de første kostede Rendalen; selv fulgte han hvær eneste gang med. Rendalen havde begynt dette forogså i de lag at skaffe sig tilhængere; »han vilde ikke svæve i luften.« Men straks han stod der, grepes han af den opgave, her forelå, og fik også miss Hall til hvær søndag mellem 3 og 4 at tale for kvinnerne der borte. Miss Hall valgte at tale vekselvis over barne-sygdomme ogkvinnens underlivs-sygdomme. Hun fik en overordentlig tilstrømning. Det skyldtes vist ikke minst, at den slagfærdige miss straks forklarte, hvorledes bægge slags sygdomme for en ikke liten del havde samme årsak: mænnenes usædelige liv. — —

Men tilbake til hin kvæll!

Der er stunder, hvori viljerne, og hvad de har forberedt, samler sig villig, som havde de aldrig været tvilsomme, aldrig spredte; store inhøstnings-øjeblik for ny utsæd. Over »Godset« var en sådan kvællen den 29de december; dagen blev noteret og siden ofte nævnt. Man skiltes først over midnat; de bortdragende sang nedigennem alleen.

Da fru Rendalen havde begynt at klæde sig af, hørte hun til sin forbauselse, at Tomas gik ut igen. Hun åpnede halvt døren: »Kære, hvorhen?«

»Å, det er så stjæme-klast.« —

Sådan hvad man kaller »poetisk«, var fru Rendalen ikke; hun gik afsted til vinduet og kikede bak gardinet; jo, det var stjærne-klart.Punktum. Der er også så meget, en skole-mor har at tænke på; der blir ingen tid tilovers for stjærner. Men tonen, hvori han nævnte dem? . . . Egentlig havde Tomas aldrig i se-nere tid været gladere æn i kvæll. Han havde heller aldrig før holdt ut blant dem den hele kvæll, til over midnat I Han begynte bestemt at gro fast nu. Eller var det især kamplyst? Han lignede gruelig på Kurt'erne. —

»Fru Rendalen?«

»Gud!«

»Det er bare mig« —

»Men, kære Nora, har du ikke lagt dig? Nu skal jeg lukke op. - — Hvad ser jeg? Du er ænnu i full puss?«

»Ja, det var så stjærne-klart.«

»Tomas gik ut.«

»Det hørte jeg. Gud, fru Rendalen!«

»Hvad er det, min pige. Ja, undskyld, nu putter jeg mig i seng! — Se sål«

»Jeg er så lykkelig.«

»Er du? Deterbra, det; for du var længe så ulykkelig.«

»Alt, som Rendalen sa —«

»Ja, i kvæll var han god!«

»Fru Rendalen, går det an at takke ham for det? Tror De det?«

»Om jeg tror, det går an —? Hvad mener du, min pige?«»Jeg havde ingen ro, før jeg fik skrevet det ned.«

»Skrevet? Når I bor i samme hus?«

»Jeg tænkte at få sendt ham det i kvæll.«

»I nat, mener du? Du kan så godt vænte til imorgen, min pige; og da kan du sige ham det. — Du vét, Tomas er sær.«

»Men i kvæll er han i godt humør? —-Hvad ?«

»Du vil altså lægge et brev in til ham?«

»Gud, ikke jeg! Sæt, om pastor Vangen kom, eller Rendalen selv!«

»Vil du da, at jeg skal —?«

»Kære fru Rendalen!«

»Tag mine briller der, og lad mig se!«

»Værs'go!«

Fru Rendalen læste:

»Hr. Rendalen, jeg kan ikke gå tilsengs, før jeg har sagt Dem tak for i kvæll; jeg vil så nødig, De skal tro, jeg ikke havde trang til det. Men jeg fant ikke lejlighed derinne. Tak!

ærbødigst

Nora Tue.«

Det knakede i fru Rendalens seng, hun rejste sig. »Det skal jeg lægge in på hansbord ved lyset; ja, du har konvolut? Nå, der er den. — Du har skrevet utenpå?«

»Ja.«

»Bare skørt og tøfler, så —. Det var pent af dig, Nora. Ja, han var god i kvæll. Se sål« — Hun stabbede af.

Da hun atter lå i sin seng: »Men Nora, hvorfor sa du ham ikke tak med det samme?«

Istedenfor svar la Nora sit hode ned til fru Rendalens, kyssede henne god nat og gik let afsted. Hun vendte sig: »Skal jeg slukke lyset?«

»Nej. God nat, min pigel«

*

*

Vinteren drev over; man begynte at håpe, at også »krigen« skulde drive over, — denne gang som sist.

Men når sinnene er spænte, skal der så litet til. Den politiske strid rasede netop på det skarpeste; det såkalte »folkeparti« havde fåt sig et blad; Tilskueren syntes dem at ha nåd uretfærdighedens mål. Mellem denne avis og den ny, Den Frimodige, stod snart den skarpeste strid; den skakede nærverne dygtig.

Ut på våren, til Rendalens fødsels-dag, faller så »foreningen« på den ulykkelige idé at få en stor flag-stang slåt op på tårnet; fra denvajede på den store dag et uhyre norsk flag uten unions-mærke.

Pigerne tænkte vist ikke på den gamle flag-strid; men Rendalen havde synt hele skolen tegninger af jordens samtlige stats-flag og da forklaret, at unions-mærke førte fra gammelt bare de stater, som var gåt op i hværandre, som Skotland, Irland og England, eller de amerikanske fristater. Dette var altså værdens-opfatningen af et unions-mærke trods flagenes forskellige farver. Et unions-mærke gav altså os, den mindre stat, utseende af at være gåt op i Sverige.

Men flaget blev utlagt som »en demonstration«; det var »at drive politik på skolen«. Rendalen lot det så ikke hejse mere; han vilde undgå ny strid.

Men det hjalp ikke; de vrede ånder var vakte; alle de gamle beskyldninger mønstrede atter i Tilskuerens spalter, og på klubben optrådte pludselig byfogden med en gave på 5000 kroner »til en ny skole uten politik, uten en tendensiøs undervisning, uten en metode, som stred mot moralen.« Giveren vilde være anonym. Dermed var det afgørende sket.

Byfogden og hustru føjede hvær 1000 kroner til; det var han, som også forrige gang havde foreslåt en ny skole oprettet; nu trådte han offentlig fræm; han var blet »forarget«. —Denanonyme gave var akkurat så stor, som fru Engels i sin tid havde været; var konsul Engel giveren? — På stedet tegnedes flere beløp; men de var ikke store.

Uopholdelig søkte Tomas Rendalen adgang til klubben; samtidig med ham flere af hans vænner, deriblant Karl Vangen og Nils Hansen. Alle disse blev i et talrigt møte inlemmede; Nils Hansen dog med knepent flertal; klubben lå tildels på hans grun, hvilket han kunde takke, at det gik. Rendalens ansøkning derimot blev »utsat«. I lovene stod rigtignok, at enhvær ansøkning om optagelse skulde afgøres i f er ste møte; men heldigvis var der så mange jurister tilstede, at bestemmelsen kunde fortolkes, og da viste det sig, at »første« egentlig betød »næste«.

Dette næste møte blev da stærkt besøkt; byfogden åpnede med den overraskende erklæring, at Rendalen måtte holdes borte for »fredens« skyld.

Nu var der en del mæn sendt afsted af sine respektive koner for at stemme for Rendalen, og en af disse snille kone-mæn gjorde den sagtmodige bemærkning, at »freden« allerede var forstyrret ved byfogdens forslag. Herover blev denne så forbitret, at han længe ikke kunde snakke, så konsul Engels sakfører,byens første taler, fant det nødvendigt at komme til undsætning. Hans navn var Bugge, og han var af en fet veltalenhed. Flere sakførere fulgte i hans fotspor, og alle talte de mere eller mindre om freden, moralen og kristendommen, — æmner, de i alle fall kænte von horensagen.

Karl Vangen spurte, hvad i al værden disse store spørsmål kom den sak ved, at Rendalen vilde bli medlem af en selskabelig klub? Men ikke før havde Karl Vangen rejst sig, så drog byfogden en lang liste op af lommen. Han spurte, om han måtte få forelægge pastor Vangen nogle spørsmål.

»Gærne det.«

»Første spørsmål: Er det sant, at hr. Rendalen har sagt, at historie-undervisningen kan ikke godt overdrages til folk, som tror, at jorden har begynt som paradisisk, og dens beboere som fullkomne?«

Åndeløs stilhed; så Karl Vangen lit nølende: »Jo; det er sant. Men —.«

»Om forlatelse, jeg har ordet,« afbrøt byfogden.

»Nej,« mente en af de snille kone-mæn; »pastor Vangen har virkelig ordet; han blev jo spurt.«

Herover stor opstandelse; de virkelige mæn var gudskelov i flertal; de snille kone-mænhavde ikke engang så stærke struper. — »Annet spørsmål: Er det sant, at Rendalen har sagt —«

»Men kære dere,« ropte Nils Hansen, »ska Rendalen in på klubben for å konfer-meres?«

Et brøl af latter svarte. Fra hele salen uten parti-forskel uhyre munterhed. Byfogden væntede; straks der var fred, begynte han: »Annet spørsmål: Er det sant —«; latteren small i på ny, værre æn før. Byfogden pakkede sammen og gik.

Nu kom Karl Vangen op. Hans væn Rendalen var af den mening, at historieundervisningen burde samvittighedsfullt gi alle bevægelser, som de forelå, altså også kristendommens utvikling; men at skildre mænneske-livet som et værk af guds førelse tilkom kirkehistorien.

»Er han da ingen kristen?« spurte Bugge.

»Det har vi ikke med her,« ropte Nils Hansen.

»Er han da ingen kristen?« gentok Bugge.

»Nej, kristen er han ikke,« svarte Vangen, rød som en smågut.

»Det fæhode,« hørtes Nils Hansen halvhøjt sige; nu gik også han.

»Da har han bedraget os!« ropte Bugge.

»Det skulde han ha sagt fra først af,«mente en annen. Flere ropte; uro, larm, glæde. Alle de snille kone-mæn taug forskrækkede.

En rolig, anset man steg op: »Ja, jeg kunde næsten skønne, at Rendalen ikke var kristen. Kvinnen likestillet med mannen, det er mot kristendommen.«

Så kom pastor Vangen atter på talerstolen, og nu talte han varmt. Rendalen havde handlet fullkommen ærlig. Så længe kristendommen bærer mænneskenes moralske bevissthed, måtte enhvær skole-styrer passe, at den gaves barnene så sant og innerlig som muligt. Og således havde Rendalen handlet. Det var bare at beklage, at værktøjet var så skrøpeligt; ti det var ham selv. Men han kunde forsikre forsamlingen, at han fik full lejlighed til at gi, hvad han formådde.

Dette gjorde et godt intryk, og det lot et øjeblik til, at dermed skulde det slutte. Men mannen fra før steg op; det var åbenbart, at for ham var det alvor. »Havde Tomas Rendalen sagt dette, da han for to år siden talte i

gymnastikken deroppe, havde han sagt: »jeg er ingen kristen«, så var der ingen skole blet af.« — Dertil visste Karl Vangen i hasten intet at svare; det syntes ham nærmest at være san-synligt. Umiddelbart foregik afstemning, og med overordentligt flertal blev Rendalen ute-stængt. »Ikke fordi,« som Bugge ytrede, »at

29Rendalen ikke tror; ti her er man tolerant; men fordi han ikke har været ærlig.«

Så snart Rendalen kunde, samlede han sine vænner, og hvem som ellers vilde, til møte i gymnastikken. Og her var fullt. Dette var en kamp, som alle forstod, og de fleste havde interesse af den. Også det egentlige kvinne-spørsmål var nu annerledes oplyst æn for to år siden; Rendalen kunde tale frit. Han begynte med at erklære, at her var religionen brukt »som den siste klemmen«. Han havde længe væntet på den. Forsamlingen fik et morsomt billede af klubbens moralske og kristelige ansvar inne i tobaks-skyerne omkring kortbordene og punschen. Også af den manfolke-dyd, som bestod i strænge krav til — kvinnens; den var nemlig en god-bit for dem selv.

Et arbejde for likhed mellem kvinne og man kunde ikke kalles »kristendomsfiendtligt«, dersom ikke jødedommens vitterlige inskud i det kristelige skulde godkænnes. Gjorde man det, og altså godkænte tænkemåten om kvinne-forholdet for to tusen år siden i jødernes land, ja, da kunde han fortælle de kristne, at dermed sprængte de ikke nutidens krav, men sig selv.

Der var ingen hjælp, han attråede så stærkt som de alvorlige kristnes. Han mente også, at den kristne, som ikke havde reak-tionære øjemed, her måtte stille sig som den store franske præst Pressensé.

Selv havde han som lærer i historie søkt pålidelig at eftervise kristendommens gæming. Som lærer i naturfag kunde han derimot ikke hjælpe, at adskillige oplysninger vendte sig mot jødiske traditioner; på den mest kristelige skole måtte en brav lærer i naturfag komme i samme tilfælle. Men hoved-dogmerne, troen på gud og frelsen ved Jesus, stod urørte.

Skolens kristendoms-forkynnelse var fri, ledet af en præst, som alle højagtede. Selvfølgelig var han i sin gode ret, når han forlangte, at hans egen tro skulde holdes utenfor. Ja, det var hans pligt at forlange det, når spørsmålet vitterlig droges in alene for at forvirre.

Dennegangkløvdes strømningen mot skolen af ganske livlig motstrøm. Og det var et godt mærke, at miss Halls offentlige forelæsninger på skolen fræmdeles var bra besøkte.

Men hvad vilde Rendalen eller hans ivrige forkæmpere ha sagt, om de visste, at den hele bevægelse, like fra flaget hejstes, var ledet utenifra? At Tilskuerens beste opsæt ikke engang var skrevne her i byen? At byfogden var en brikke i en let, men stærk hånd? At de 5000 kroner, som begejstrede hans ævner og moral — og hans hustrus med, — aldeles

29*ikke kom fra konsul Engel? Hvad vilde byfogden, hvad vilde sakfører Bugge og hans kolleger ha sagt, om de visste, at den store anonyme, som havde kalt på deres veltalenhed, var en skælm, som nøje havde beregnet, at så vilde de karle bære sig ad, når de trodde, konsul Engel var giveren? Hvad vilde alle de agtværdige mæn og kvinner, som kæmpede for moral og kristendom, — hvad vilde de ha sagt, dersom de visste, at i Stockholm sat en man, som beregnede deres iver og fordoms-fullhed såvel som andres kryperi og snuhed med samme overlegenhed, hvormed styrken i de plumpe natur-kræfter tages i bruk for vore formål ?

Motstands-kraften kunde en fraværende man dog ikke træffe på en prik; hvor kvinner er med, er det heller ikke altid godt at regne. Trods de store anstrængelser var pengene få,

— meget, meget få.

Så bør man lægge en mine og sprænge bort noget af denne motstand! Og så gjorde han. •— Rygtet om Niels Fiirst's forlovelse med Milla Engel var forbi; nu levde det op igen, og med dette hele kvinnepartiets forbitrelse! Fra Rendalens omgivelser slyngedes harmfulle, hånende ord utover byen; de traf og krænkede bægge familjer, både Fiirst's og Engels. Navnlig blev konsul Engel såret ved, at Rendalenskulde ha sagt: »Alle konsulens friller burde den dag gå med som brude-piger.«

Engel lot hilse Rendalen, at til nu havde han holdt sig utenfor.

Men hvis der blev bryllup af, så skulde den ny skole betænkes både med hus og penger.

Den, som hjalp denne besked fræm til Rendalen, fik på stående fot svar: »Ja, det er best, konsulen sætter »hvis« til. For i nogen kirke her i byen tør Milla Engel ikke ægte Niels Fiirst.«

Dette var dog over alle grænser; det fant flere æn konsulen. Nu følte han sig drevet til at handle.

Milla var nemlig ikke atter forlovet med Niels Ftirst; lygtet var usant; det var et knep. Hitintil havde konsulen undlat at blande sig in; i slike saker bør man bruke lempe. Han havde nøjet sig med at sende utklip af Tilskueren, små beretninger, anekdoter o. s. v.;

— han havde også fåt andre til at skrive; hun korresponderte jo ikke mere med nogen fra Godset. Men nu skrev han likefræm til henne. Han var så heldig at kunne sende et utklip af et luthersk ukeskrift, hvori en højt anset præst netop analyserte den påstand, at kvinnen havde samme ret til at kræve kyskhed af mannen,som mannen af kvinnen; analysens strængt logiske følge var, at påstanden var ukristelig.

»Der ser du?« skrev faderen; »hvad er der så videre i vejen? Du elsker jo Niels Fiirst? Er der nogen betingelse, du sætter for at ægte ham, så nævn den, mit barni Din og min anseelse kræver, at du vies overens- • stemmende med vore forhold, i din fødeby.« — Og Milla nævnte den. Hvis hennes kære mors præst, gamle provst Green, som havde overbragt hennes mors legat til skolen, vilde vie henne, han personlig, så kunde papa straks bestemme bryllups-dagen.

Altså gamle Green, byens mest ansete man, skulde gå god for partiet? Dette fant konsulen temmelig umuligt. Han skrev til Niels Fiirst, at nu havde han litet håp.

Af den mening var ikke Fiirst. De fleste gamle ligger for kompromis. Han instruerede sin svoger, og efteråt denne havde været hos provsten, skrev Fiirst til konsulen, at kanske stod det bedre, æn han tænkte. Konsulen ivej. Det kan hænde, han blev forundret, da den gamle sa bestemt, at dermed burde angrepene på skolen ha slut. Et eget smil gled over konsulens ansigt, da han beklagede, at så stor inflydelse ejede han ikke. Den gamle møtte smil med smil; han trodde, det havde ingen nød med inflydelsen. Og så blev det.Det var en fredag morgen, at trykte brev utgik til vænner i byen som i nabo-byerne om at gøre ham den ære at overvære hans datters ægtevielse med marine-løjtnant Niels Fiirst.

Allerede mandag otte dager, kl. 4 eftermiddag, skulde den foregå i Kors-kirken; man skyndte sig. Til nogle få af konsulens ældste vænner skrev han egenhændig nedenunder, at familjens gamle sjælesørger, hans uforglemmelige hustrus væn, gamle provst Green, vilde gøre de unge den ære at vie dem.

Samme dag ved middagstid gik konsulen forbi bryggerne, netop som forretnings-mænnene kom derifra eller så derned. Alminnelig hilsen med strålende ansigter og store hatte-sving; og de, som havde lov til det, trykkede leende den lykkelige hånd.

Det havde harmet folk, at Rendalen vilde foreskrive, hvem som skulde gifte sig eller ikke, — akkurat som i gamle dager Max Kurt. Han, en stakkars gæld-bunden fyr med en stor skole, som kunde ramle over ham, hvad dag det skulde være!

Tidenden om ægtevielsen, og at provsten Green skulde forrette den, sejlede rundt med dampskibene til bægge sider lørdag, hoppede i land på holmerne, badede langs stranden, smøg fræm gennem skogene langt oppi landet. Overalt bragte den liv; det ene parti ferie-gæster jublede; det annets forargelse var stor. Men ingen kvinne på noget af partierne undlot at erklære, at den dag vilde hun til byen for at se på! Barnene tagg om at være med; vielsen foregik allerede inni lundene, ute på skærene ;. gamle provst Green stod i korte skørter og bare armer og messede over brudeparret med skælvende røst.

Noget senere kom det rygte humpende efter, at den, som havde givet de 5000 kroner til en ny skole, — havde tat pengene tilbake! at konsul Engel havde dadlet hele det »spektakel« med skolen! Dreves det videre, måtte han

effektivt støtte sin hustrus legat; hennes minne krævede intet mindre af ham.

Var her ingåt kompromis? Skulde Milla vende hjem som fredens engel? Æn kristendommen og moralen da?

Man blev opbragt, og man lo. Nogle vilde ikke gi sig, deriblant byfogden. Men hvor vilde man hen med en ny skole uten Engel? Og hvem vilde tilsist ikke ha fred, da man med koldere blod fik overskue dens fordele? Legatricens datter ægteviet med Niels Fiirst, . . . det var sejer, så det forslog! Et par slike giftermål til — helst blant skolens mest fræm-ragende elever —, og den gode gamle konstitution, den gode gamle dyds- og magtfordeling mellem kønnene stod urokket. Såmå Rendalen og foreningen og miss Hall gærne holde på. Om Tora taltes ikke mere.

Mandag skulde Milla vies, og samme nat skulde hun rejse. Fredag kvæll skulde hun komme; ikke tre dager i byenl — det tydede ikke på meget mot, mente hennes fordums væninner.

Det var da heller ingen af dem, som var gåt ned til landgangen for at ta mot henne. Men det behøvdes heller ikke; trods et øsende regnvejr var der stappende fullt. Det bryllup, hun kom hjem til, var, om også intet var gåt forut, i sig selv det mærkeligste i mans minne. Brudgommen kunde, støttet af den overordentlige formue, han blev rådig over, fra hoffet af begynne en karriere, som vilde føre til landets største stillinger. Alle, som kænte ham, kalte ham »en født politiker« — ikke meget smigrende for denne stand; men det kan jeg ikke hjælpe.

Bruden var en skønhed med anlæg for en fullendt værdens-dame; hun blev også så kort hjemme, at man måtte sikre sig et glimt af henne.

Flag var oppe overalt, men hang skam-fulle nerover stængerne som afskrapede farve-klatter. De vakre grøn-klædte bærg i runding om byen var dækkede af tåke; husene, haverne, havnen lå i en æske med grå stop over.Hus-takene var ikke rød-brune, men sorte, husene ikke hvite, men aske-skitne, ikke gule, men sotete; alle farver dæmpet flere toner, så husene krøp tættere i hop og syntes underlig små og skutryggede for den, som kom fra Paris og stod i regnvejret ute på dampskibet, mens de gled in mellem holmeme. Alene Godsets lange hoved-bygning og de stive stengærder langs alléerne ruvede derinne i sin ring af trær og grønt. Rødstens-farven var truende mørk, vindus-rækkerne bek-sorte; det butte, tværre tårn sat på lur; da hun kom nærmere, sås en uhyre hvit flag-stang på det uten flag . . . Godset lå innesluttet, bredt og truende. Hun søkte bort fra det og nerover mot Kors-kirken og dens slanke spir, hvori Max Kurts glade sjæl gik til himmels. Den tænkte forresten ikke Milla på; men under det spir skulde hun trods . . . Du himmel og gud, hvad er det? Alt det bevægelige sorte deroppe på landgangen? Helt bort til hus-væggene? Paraplyer? Sandelig bare, bare paraplyer! Hvad betød dette? Af alle de oplysninger, som var skikket henne, og måske ænnu mere af dem, som ikke var skikket henne, havde hun fåt den forestilling, at om ikke alt var, som hun ønskede det, så var her i alle fall nu fred og ingen fare. Provst Greens autoritet dækkede henne, og selv vilde hun vist ikke gøre noget mænneskefortræd. Men ved synet af alle disse mænnesker løp der gennem hennes hode en erindring om, hvorledes den stakkars fru Rendalen blev hilset, da hun kom tilbake fra at følge Tora. Og Milla blev lik-blek, — en forfærdelig rædsel grep henne. Skønt hun strævde imot af al, al magt, måtte hun skælve, — snart skælve helt ned i knæerne, så kroppen lystede; hun måtte holde sig fast, sætte sig. I en liten tid af fire minutter gennemgik hun . . . å, mere æn da hennes mor var død; for der var da en oversvævende trøster tilstede dengang, en lysning af løfter om gensyn, en forklarelse over mørket. Dette her var kort, afhugget, i afgrunnen utkastet. Ubarmhjærtig latterluende op omkring henne, gripende efter hennes hænder, . . . hvor kunde hun krype hen? — —

Hennes far var med, men i øjeblikket nede for at samle tøjet og klarere. Han hørte skibet svinge baskende in mot bryggen, derpå et hurra af hundrer, og atter et og atter et. Han op,

— da styrtede hans datter mot ham, famlede ved ham, trykkede sig in til ham, rystede intil i munvikerne. Hun, som til daglig var af helt træ, var i dette øjeblik bygget op af bare flis. »Men Milla—! De roper jo hurra for bruden!

Milla!«--

»Hold mig,« hviskede hun. »Lad mig fåfatte mig. Jeg visste ikke; jeg trodde —«, og hun gråt, — å, hvor hun

gråtl

Til al lykke var der noget ivejen ved bryggen; det tok tid, før skibet la godt til. Kaptejnen skændte, spænningen fordelte sig, mens hun hørte på, så at hun, da hun gik iland ved sin fars arm, ænnu blek, ænnu lit rystende, allikevel kunde smile i sin yndige rejsedragt under den kokette hat. Det klædte henne, at hun havde grætt. Rungende hurra for bruden, for konsul Engel! Næstén bare manfolk, og ingen, hun nærmere kænte; jo, der, Fiirst's søster og fru Grøndal. Så Win-gaard, og nu flere, og blomster, og velkommen, og trængsel, og atter og atter hurra, og ny velkommen, bare, bare hyllning, bare, bare frydefulle hilsener. Ænnu mer blomster! Vognen næsten full! Da hun sat i den, — den samme, hun for 13—14 måneder siden havde kørt hitned i med Tora, — hun fik ikke tid til at huske det. Dette var storartet, fullkomment! — —

& *

*

Samme nat, noget over to, kom en skyss-kærre langsomt op gennem alléen til Godset. En tæt tilsløret dame med et barn på armen sat i den. Hun var væntet; ti Rendalen komstraks ned for at ta mot henne og føre henne op; på trappen stod fru Rendalen. Der var et bevæget møte.

2.

Det flager i byen og pa havnen.

Kl. mellem 3 og 4 travede to ulykkelige trykkeri-djævler hvær til sin kant afsted med med Tilskueren. De hev den ind i gangerne, slap den på trapperne, puttede den in under portene. Afsted, afsted. Kirken var længst full; nu stod også torvet » stappa « fra øverst til nederst.

Når de gode borgere kom hjem igen og fant Tilskueren, kom de til at læse følgende: »I dette Øjeblik, da Bladet lægges under Pressen, frembyder vor Stad et højtideligt Skue. Hr. Marineløjtnant Niels Fiirst og Frøken Emilie Engel, begge af Byens ældste og mest høj-agtede Familier, skal idag Kl. 4 ægtevies i Korskirken af vor ærværdige Provst. Fra Landet, hvor alle Familier, som har Raad til det, nyder sine Sommerferier, er man strømmet ind til Højtideligheden. En anselig Mængde Fremmede fylder også vore Gader. Det fortælles, at Hr. Konsul Engel gjennem Hr. Øverste-kammerherren ved det norske Hof har mod-taget Hs. Majestæt Kongens Lykønskning. Hr. Konsul Engel har i Anledning af den lykkelige Familiebegivenhed tilstillet Foreningen til Hjælp for trængende Barselkvinder et Legat stort 10,000 Kroner, hvoraf den skal nyde Renterne. Alle Byens Fattige lader Konsulen idag bespise paa Byens Fattighus. Endvidere hører vi i dette Øjeblik, at han paa derom særskilt stillet Ansøgning har givet 2000 Kroner til en tidsmæssig Forbedring af Korskirkens udmærkede Orgel.

Det flager i Byen og paa Havnen.«

Ved middags-lejte havde en frisk bris viftet de glo-hete gater; nu bevægede bare et lunefullt blaf flagene, og hværgang de løftede sig lå der en rik farveflor over den ganske by, den lange havn; flere skib stod i flag fra top til dæk. En bark er halet ut, den rikest smykkede af alle, for at give minut-skud, fra det øjeblik parret er viet, og til brude-vognen holder for Engels hus; siden skal saluteres under middagen.

Et himmelens perle-humør over berg og li og sjø og by! Hvor var byen hjemmekoselig i solskinnet! Dens kvartaler stod små-skårne og provins-pyntelige mellem de runde bro-sten, varme af solen og så tilfredse efter sopelim-børstningen. Slagskyggerne var meget stærke; når et fredsommeligt mænneske kom ut af enaf dem og atter fræm i gatens grå-hvite glans, havde han samme fornemmelse som i gamle dager talg-lys-tannen, når den slap ut af lysesaksen igæn. Katten nøs i solskinnet; vågede sig dog over, for idag var hundene dovne. Rennstenen -— ellers meget småt skotøjs fryd og bane — gispede håpløst; avis-gutterne hoppede over den på skrås fra tomme hus på denne side gaten til tomme på den andre.

Overalt så rent og nydeligt og stilt. Bare i gaten langs bryggerne lugt af råttent træ, saltet sild, tran »og diverse« ; der arbejdedes også; fest på toppen, sved under og overdæk. Ellers i byen stansede det meste arbejde kl. 3.

Fra »bærget« sås tog af unger traske afsted mot torvet; noget senere flokker af kvin-folk, gamle og unge. De kænte lidt til de to familjer, som skulde forenes, de på bærget også.

For en vakker dag! De korte landvind-byger åndede bortover sjøen; i en urolig mørk spiss løp de fræm, men tapte sig i det blå-grå vand ved holmerne. Det store hav utenfor lå i mægtig ro og skuede in. Hvor var også de skog-klædte bærg og lier fagre i mætte farver af furu og løv-skog, og græsset i annen slåt nedenunder, dypere grønt æn vårens og mere ens.

På vejen under kirke-gården en lang stripe af fot-gængere; det nærmest-boende landfolkstrævede in i siste liten for at få et glimt af stasen; mannen foran, kvinfolket bakefter. Mellem holmerne piler fræm en liten forsinnet damp-båt, baskende og pustende. Den er forsinket. Den kommer med folk fra nærmeste by og har en horn-kvartet ombord.

Bærget stod op af sjøen i solskinnet som en myr-stak for dem, som kom fra havet. Men billedet brast, når man kom nærmere; da lignede længe dens små hus strømper og linned på tørk. Nærved blev det så til det morsomste hække-bur af reder for mænneske-barn af sjøfugle-arten. Alle de fornemme små nere i byen stirrede på det med frygtelig misunnelse

— især en dag som idag; thi flagene viftede fantasien op.

Tid om annen vendte folk hoderne mot Godset. Den mægtige røde murstens-bygning glimrede med sol i alle ruter; men flag var ikke oppe.

Ænnu så sent som Id. over halv fire gik konsul Engel med sin cigar op på mørkloftet for at se, om flaget var kommet. Emilie vilde netop ned mørklofts-trappen; hun var gåt derop full færdig, kun at hun ænnu havde sin peignoir på. Da hun møtte faderen, blev hun rød.

»Hvad gør du her oppe, min pige?«

»Jeg søker —» hun gled forbi uten at sige hvad. Intet flag på tårnet.Konsulen røkte. Om det havde været et flag uten unions-mærke, idag havde det allikevel gjort utrolig godt.

Fra det rygtedes, at Tora Holm var på Godset med sit barn — og det rygtedes straks lørdag morgen, — hang en skred i bærget deroppe færdig til at styrte over dem. Den havde klemt af ham alle hans gaver; bare nogen havde bedt om mere, han havde givet mere. Han havde havt to søvnløse nætter! Var det sant, at Rendalen havde sendt et brev til gamle provsten, fullt af ærbødighed, men hvori han sa, at skulde dette være »fred«, så viste det sig her igen, at freden hører fanden til, men kampen er guds!

Hvad tænkte de på? Skandale? .... Hele byen spurte.

Toras fræmmøte med sit barn netop nu, det var en doms-afsigelse. Så havde hun uræd samvittighed; så vilde noget ske.

Intet forsvar holdt ut mot dette ene: Tora Holm tør møte op; Rendalen, fra Rendalen tror henne; alle hennes væninner tror henne.

Så gik der liv i alle Fiirst’s ungkarlehistorier, d. v. s. dem på den kant af landet. Til hværdags kunde de vise, hvad Niels Fiirst var for en fa’ens fyr, og ralle væk i en galant latter. Nu stansede latteren. Historierne tålte

30ikke Toras nærværelse; de skiftede farve, somme blev rent råtne.

Og sviger-faderens 1 De droges også fræm igen. Ingen af dem handlede om dristig forførelse, uvæntet, storartet erobring; ingen skandale — gud bevare os! Men man kænte til visse stille forhold, ofte et par samtidige. Kostbare foræringer og små livrenter visste man også om. Man kænte barn, som gik for hans; somme lignede ham uforskammet. Nu vågnede alt; selv »uforsigtigheder«, tyve år gamle og ældre, steg op igen; en slik liten provins-by har en ubarmhjærtig hukommelse.

Nylig havde folk jublet over, at fru Engels legat fik et mot-legat, så den i uanstændighed« deroppe kunde få ende.

Nu, da kvin-nerne strømmede in allerede søndag, og de yngre straks skyndte op på Godset, eller samlede sig i flokker i gaterne, ... gled en erindring om fru Engels vakre begravelses-dag over byen. Hvad hennes datter her fullbragte, var i grannen ikke rigtigt mot moderens minne.

Selv var hun den eneste, som ikke visste, at Tora var der. Fiirst var kommet lørdag formiddag, og han hørte det straks. Både han og faderen tænkte, at Tora var kommet for at trænge fræm til Milla; med fullendt omhyggelighed passedes på, at ikke Tora selv, ikke bud fra Tora, ikke brev, ikke tegn kunde nåhuset uten at fakkes. Alle omgivelser var instruerede; de bestod også utelukkende af medlemmer af familjen på bægge sider. Brudepigerne kom til byen søndag; også de var slægtninger, og — på en enkelt undtagelse nær — alle utenfra. Milla visste intet, uten at det annet parti var slaget og fallit; det begærede intet hellere æn fred. Hennes far havde den faste plan at hjælpe skolen; den kunde jo virke meget godt, når den opgav en del af sine fantasterier. Især for dette faderens løfte var Milla så taknemlig. Hærregud, hvorfor ikke være gode med hværandre? Det vil vi være, forsikrede Fiirst. Skole-partiet har sluttet fred; gamle provsten Green er jo beviset. Det er sant, gamle provsten Green er beviset, gentok Milla for sig selv, når hun fik tvil.

Søndag var hun i kirke og hørte ham. Det gjorde så godt. Og om eftermiddagen aflagde hun ham et besøk med sin far. Hvor var han elskværdig 1 Han formanede henne til tålmod; vi forandrer ikke værden; men vi kan gi den et godt eksempel; det havde hennes mor gjort. Milla kom i så rørt stemning. Ak, hvis bare alle mænnesker vare gode!

Hennes far havde aldrig været så søt mot henne som nu. Hans uafladelige vænlighed minnede om den tid, hennes mor lå syk. Og

30*den store godgørenhed; ... på en finere, skønnere måte kunde han ikke vise henne ære.

Fiirst var bestandig morsom, og hans måte at være det på så overlegen. Han fortalte fra hoffet, gruelig ondskabsfullt forresten; det var så behageligt og åndfullt, hvor Fiirst var. Milla følte sig virkelig lykkelig, — d. v. s. med en liten bismak af savn, en liten rørelse af uro. Så meget, at hun i siste øjeblik måtte op på mørkloftet for at se efter flag på tårnet. Men der var intet. Kanske ingen var hjemme? Det vilde også være det beste for bægge parter. En annen gang kunde de så finne hværandre. — —

Nu på med brude-kjolen! ....

Havde Tora set den! .... Stakkars Tora! Men sådan går det, når man ikke er forsigtig. Milla bad jomfruen være så god at passe, at folderne falt bløte over tournuren. I det samme kom fru Wingaard in med brude-kransen.

* *

Alle, som fra de tilstøtende gater kom in på torvet, så noget rødt mot kirkens opslagne ytre ekedør til venstre. Det var en rød skjorte, og den sat på en lang matros. Kirketjeneren havde villet ha ham ned; umuligt. Rundt om stod damer, som gæme vilde ha den beste plas; han havde svaret, at han havde like sågod ret til at stå der som nogen annen. Og det havde han unægtelig. Han var ikke fra byen; ingen kænte ham. Et inprikket mærke på hånden viste, han havde været til orlogs; det fortalte han også; nu rejste han med en trælast-drager. Det var en svær kar.

Ellers stod på trappen og nede ved den og langt utover damer, bare damer, ældre og yngre, alle, som ikke var kommet in i kirken. Hværgang den indre dør gik op, og man så in i kirken, var også der til bægge sider helt op mot koret bare damer, bare hatter med blomster, med fjær, med slør. Et enkelt bart manfolke-hode i en stolrække så ut som et enkelt eftermodent stikkelsbær eller solbær på grenen om høsten. Havde salig hr. Max kunnet se op fra koret, hvor han lå, måtte det ha været et lifligt „siun“ for hans kvinne-kære øjne, især da de yngste overalt sat foran. De havde været de hidsigste til at skaffe sig plas.

Næsten alle de parasoller, som sås på torvet, var oppe på trappen eller omkring den, eller utover på den kant; et mangefarvet, bevægeligt skjold-tak, under hvilket der blev fortalt historier og ledd i det uendelige. Dette med »de trængende barsel-kvinner« fant alle så vellykket. At Engel, som havde takt, kunde . . . Nu, det kom naturligvis af, at fru Wingaard var direktrice; hun havde lokketham til det, den skalk. På hvær sin side af trappen og i hvær sin

klynge stod de to slemme søstre, som havde havt klubben og hotellet, like til de måtte overgi bægge til

— Engels husholderske. De havde ingen-somhelst grun til at skåne Engel eller hans gæster for dagen, kystens matadorer.

Nærmest denne skare kom en ny sværm af kvinner, de, som ikke havde havt fullt så god tid til at skaffe sig plas. Her var få parasoller, men hatter, tørklæder og barhodet ungdom. En knis og hvisk og tisk! . . Ingen andagt, ingen højtid, ingen autoritet, — slet ikke som i en provins-by. Selv hvor mænne-nes mørkere flok møtte, der møtte heller ikke alvoret, eller »sømmeligheden«, som byfogden vilde ha sagt, og som han virkelig sa, den gang han i stor uniform med sin hustru under armen et kvart før fire gik in blant de budne. En vittighed og latter, en mønstring af de højtidelig inbudne, hvis slut-resultat ikke var, at man blev imponeret; man så på dem med muntre øjne, som på kammerater! Byen var ikke til at kænne igen. Då to gutter havde skaffet sig adgang op på en skorstens-pipe på et af husene mot kirken, blev der klappet i hænderne til dem og ropt! Dette passerte, netop som byfogden kom. Midt mellem de inbudne, like efter byfogdens, kom byensorganist, død-drukken. Han var en ung man med langt blondt hår, en musiker fra Schwaben, som for tre-fire år siden kom hit på en koncertrejse og blev ved at være her. Organisten var netop død, orgelet var så utmærket, og så var her så stærke sjøbad. Et bløtt, fantastisk, ægte musikalsk mænneske, som til hværdags var alles kæledægge og havde mere at gøre, æn han kunde overta; men som til helg, d. v. s. „wenn Konstantinopel erobert 1vorden ischt“, som han uttrykte sig, drak sig drukken. Det var meget sjældent; men da gjorde han alt, hvad som falt ham in. Toppunktet havde han nåd en dag, som en indre-missjonær i kordøren talte om vore synder, og organisten så, at alle mænnesker gispede, — og gav sig til at spille orgel, så det durede! Det blev lagt ut så, at missjonæren gjorde altfor lange pauser; organisten havde tat fejl af den længste.

Idag havde han havt den lykkelige idé at gå muntert in til konsul Engel og be om penger til orgelet. Og dem fik han på hånden i en anvisning! Altså var atter „Konstantinopel erobert wordena, — og champagne-propperne sprang! Den første den beste kunde drikke med. Han kom salig skinnende, flagrende med store arme-sving. Alle lo, og han lo. Like efter byfogden og frue kom han! De blev såstive, så stive, som om organisten havde fat tømmer på dem og nu kørte dem in i kirken.

Stor sjau opstod, da en vogn vilde bryte vej; hittil var alle kommet gående. Her var ingen plas for vogner, påstod man og slog sig tvær; politiet måtte til. I vognen sat en smuk, pikant dame af ubestemmelig alder ved siden af en noget lasket hærre med et utmærket formet hode og et fornemt væsen; likeoverfor damen sat en ældre man med rødligt ansigt, store oberst-moustacher og fip og en mængde ordener; han talte den hele tid, latende som de tre sat i en stængt stue, hvor ingen kunde se dem. De var ikke fra byen; ingen kænte dem, før de var stegne ut, og mannen med ordenerne førte damen fræm. Da fortalte hotel-værtinnerne, at han var en general-konsul fra Kristiania; fruen ikke hans, men den hærres, som gik ved siden af. Dette var konsul Garman, af firmaet Garman & Worse. Umiddelbart efter dem kom to andre fræmmede, konsulerne Bernick og Riis. Den første gik til begravelse med en stok i hånden, den andre til bal med sin Olafs-orden på. Flere matadorer fulgte — med og uten hustru, millioner i sild, i tømmer, i is. Deres sorte ensformighed af-brøtes af amtmannen i stor uniform og uten frue, ved siden af en gammel gigt-svak general, i slægt med Furst. Så æmbedsmæn ogkøbmæn om hværandre, de fleste med hustruer. De hang ved sine mæns arm som en fullpakket, meget dyr kurv, mannen her ikke kunde vise sig foruten.

Den fullstændigste taushed bredte sig ut fra den nederste ende af torvet og skred opover som en langsom olje-strøm over oprørt sjø. Det var brudgommen, som steg ut dernede, fulgt af sin svoger konsul Wingaard. Af en annen vogn steg et par marine-officerer ut og to civile; den ene var Anton Døsen; disse fire sluttede sig til.

Alle de utmærkede manøvrer, som havde gjort, at Fiirst idag kunde sejle in mellem mængden her mot Korskirken, beundret eller misunt, ledsaget eller afskyet, dem havde han selv utført; for så vidt fortjente han en sejer-hærres ærefulle intog. Men han skred ikke fræm som sejerhærre; det så selv et barn med første øjekast.

Han gik nemlig i den dødeligste angst. Tora havde ikke vist sig, ikke sendt bud, ikke brev. Hværken hun eller nogen af hennes væninner havde engang været i nærheden af Engels hus. Altså ikke for at overtale eller

skræmme Emilie var hun kommet. Hvorfor var hun da kommet? Hvad gik Rendalens trusel ut på?Så langt som til kirken var der fare. Der-inne skærmede kirkens egen hellighed dem og den ærværdige præst. Men her —! Hans øjne så op i lien over Godset . . . Det var af vanvare. Ikke der, men her kunde hun træde fræm. Eller andre træde fræm —f Hun var ikke den eneste.

Plans halv-lukkede øjne spejdede, hans vejr-brune ansigt var uten bevægelse, trækbåndene ved hans mun var gåt itu; intet smil. Hans blonde whiskers hang og tøjede ansigtet. Den elegante mans gang var biet så knepen forsigtig; . . hvært skridt kunde bringe ulykke. Traf den ikke ham, så væntede den på henne, som kom efter. Overalt tindrede øjne, tildels skarpe, men ingen, han frygtede. Han var højere æn kvinnerne; han kunde se langt, og han så — til bægge sider. Intet.

Han havde just sat foten på første trappetrin, da den lange matros stiger et skridt fræm: »E ska hels fra ho Ane Marja!«

De nærstående hørte det; de fjærnere så bevægelsen: »Sa’n noget? Hvad sa’n?« .S’erne hvislede bortover. For dem, som stod langt borte, hørtes det som »hyssssssss« omkring kirken.

Fiirst stansede, øjnene sank i, ganske som var der blæst fint støv imot hans ansigt. Den behanskede hånd tok efter lomme-tørklædet;aroma spredtes med det. Han snøt sig — og gik videre. Hans følge efter.

Derinne dunkelt, straks en kom fra den sol-lyse dag; men i dunkelheden øjne, kvinne-øjne, øjne!

Her sat Toras væninner! Han kænte den hele by; han tok dem ut en for en. Fræmst sat de, spænte, urolige, truende. Der måtte være noget allikevel! I det samme hørtes de store kirke-klokker begynne; nu sås altså brudens vogn ved enden af torvet. Hvad vilde nu ske?

Nora, Tinka, Anna Rogne sat like ved hans venstre hånd, idet han skred op i koret; han kastede uvilkårlig øjnene over til den motsatte side; der stod første stol tom. I koret rejste man sig for brudgommen.

Utenfor blev der røre. Ikke alene kom nu endelig brude-vognen, fulgt af brude-pigemes og fru Wingaards; men kusken i det grå livré vilde fræm til kirken, og det gik ikke. De nærmeste trykte bakover for at skaffe plas; men de bakenfor vilde ikke trykkes og satte kraft på, så mange falt in mot vogn-ruterne. Skrik, vrede ord, kommando, og rædsel inne i vognene. Engel stak hodet ut, men han hørtes ikke; så steg han fræm. Politiet var ved hånden og gjorde ivrig plas for pengefyrsten, mens bruden steg ut, og straks ogsåbrude-pigerne. De ordnede sig og skred så fræm. De kom ikke, hvor de andre havde gåt-, men overalt veg man.

Med myrten i sit gul-røde hår så bruden ut som det udadleligste arbejde af en engelsk akademiker. Ansigtets tegning regelmæssig og ægte engelsk, farven sart, meget hvit, skulderlinjen noget sænket, en overmåte smuk arm, figuren den vedtagne for en bly, fin jomfru. Hun gik foroverbøjet uten at se på et mænneske. Hånden lå let på faderens arm; lit nedenfor hans Olafs-orden sås glimt af hennes diamant-smykke, men bare synligt for dem, der stod foran dem eller højere. En gammeldags agraf, et kosteligt smykke, som man kænte fra hennes mor, der gærne bar det, fæstede en buket til hennes bryst. Et vind-støt løftede hennes slør, idet de kom på trappen; det slog efter matrosens ansigt, men nådde ikke. En strøm af aroma fordeltes af vinden langt utover.

Hvor var Engel let, da han stod i døren! Dette havde været det værste vej-stykke, han havde tilbakelagt i sit liv! Og dog havde han ikke skyndt sig. Nej. Beskeden, sagte, mild, from var han skreden fræm; øjnene holdt han fæstede på ét punkt, — var det det nåle-øje, som det gallt at komme igennem? Hans regelmæssige, vakre ansigt så ut, som det aldrignogensinne havde været rørt af en forestilling, uoverensstemmende med ærbar vedtækt, gode råd af forældre og foresatte. Ja, han havde ikke engang af livet fåt bevissthed om, hvad sådant var. Altid havde hans hus været et gudfrygtigt hus; i tre led var stiftet legater. Forsåvidt kunde den aroma, der nu strømmede utover, gærne være fra Palæstina. Men du gode gud, så var der jo ingen fare? Nu er vi jo i kirken! Orgelet stemte i med en drukken schwabers hele brunst; dets fulle akkorder strømmede in i Engels sind og fylte ham igen med sig selv. Ingen lykke kan sammenlignes med en likevægt-naturs, som har følt sig i fare,

— og opdager, at der ingen fare var! Den hopper ikke, den lykke-følelse, den sprøjter ikke heller, den er stille

fordelt i alle organer som en mæt, ædel selvnydelse. Den ligner fryd af genvunnet, ordnet fordøjelse, en smilende utsigt over, en behagelig lugt af, hvad som så videre tør attrås. Han løftede sit smukkeste ansigt mot prækestolen, mens han lot sig bære af alle de øjne, som så. Han ante misunnelse, og den kitlede ham behagelig. Hvilken fræmtid gik han ikke også med under armen!

Da skalv brudens hånd. I en fart kom hans øjne ned fra prækestolen; dødelig blek var hun, stirrede og havde tungt for at følge eller vilde ikke. Hvad var det? Nora, Tinka,Anna Rogne og flere like foran, hvor de skulde forbi; — nu ja, var det så farligt?

En ophisselse, en blanding af skadefryd og skræk var over alles ansigter, alles, alles —, hvorhen han så, ... og den smittede ham! Hvad var det? Uvilkårlig søkte hans øjne koret ; bare de havde nåd dit! Der måtte da vel være fred. Men alle i koret havde rejst sig! De stod forfærdede og så hit ned, — ikke til den side, til den motsatte. Æn-og hans datter gav et kort skrik og gik bakover, dragende ham med. Der, i den fræmste kirke-stol til højre for dem, var netop nu kommet,. . . altså fra sakristiet, altså gennem koret . . . pastor Vangen, efter ham Tora Holm med noget i sine arme, så miss Hall, så Rendalen. I den orden holdt de på at sætte sig, just som brudeparret kom in døren. Tora havde et dobbelt sort slør for ansigtet og over, hvad hun bar, og det havde hæftet fast, så først nu ved miss Halls hjælp var hun fri og vendte sig med åpent åsyn og sit barn på armen mot henne, som kom. En harm, et forbud, en trusel, full af lyn, spænningen, orgelet, virkningen løftede det til taket.

Så blev Milla slæpt videre. Hun kom i koret som en hvit silkekjole mellem en hel del andre kjoler. En rassel, en tassel, et i-hværandre af hoder og hænder og buketter ogøjne, så Milla ikke kunde rede ut sig selv, sin egen stol, sin egen buket, sit eget lommetørklæde. Tilsist var alle der til hjælp med eau de Cologne, med hænder, med forstyrrelse. Det siste var hint røde uhyre med de store moustacher og de mange ordener; han vilde endelig true in på henne hennes egen buket, og hun tålte ikke lugten. Da hun endelig blev fri og kunde puste ut, å, én gang til, — å, og nok én ... så brast hun i gråt. Hun drog sit slør for. Hun syntes så synd i sig selv, Milla; det var jo frygteligt, hvad de havde gjort. Og så blev hun så rasende. A, hvor blev hun rasende!

Konsul Engel fik det første blik; — og til alt annet, han havde fåt, virkede det, som den siste dram, der gør en bevisstløs; han sat de-lirerende over, at han kænte sig så tynn i bukserne. Var der virkelig noget i det?---

Den elegante Fiirst sat ved hans side og byttede hånd til at holde hatten med og byttede lår til at lægge den på. Det var ham, det gallt, alt dette, og den vordende politiker var ænnu ikke kommet så langt, at han kunde sitte stille, mens man flådde ham, skar ham op og slap stykkerne i gryten. Døsen, som var like bak ham, strøk med sin hvite hanske de yterste spisser på sin blonde moustache, nu højre, nu venstre, nu venstre, nu højre, fort,fortere, fortest. Han var utrolig flittig. Folk i kirken så denne hvite hanske lyne under næsen og trodde, han gjorde kunster eller tegn, og kunde ikke begripe til hvem. Matadorerne følte situationens fortrykthed højst ubehagelig. Men de måtte dog samtidig få ænnu et glimt af henne med barnet; hun var fanden så vakker, — utenlandsk. Og de strakte hals, og de tøjede sig; selv konsul Bernick fik en hals så lang og fordrejet som hane-kyllinger, der skal lære at gale.

Til al denne ulykke kom den, at provsten uteblev. Kirketjeneren gik ut og in, in og ut, bestandig med et højtideligt uttryk af det ab-soluteste fjanteri.

Organisten kilte på! Han syntes, det drøjde noget længe, dette, før provsten Green kom, så han kunde gå over i salmen. Det pompøse havde han længst forbrukt; han var nu vandret over i den rake motsætning, i det kælne. Lutter hyrdefløjte-toner oppe i det allerumuligste kyllinge-pip. Hans fantasi ferdedes utvilsomt blant alle de små, som kom af dette ægteskab; han stak efter dem med fingrene og sa i kvinten: »ti — ti!« til dem.

Endelig havde Engel hentet sig så vidt, at han atter kænte forskellen på fint og grovt, på velopdragent og uopdragent. For folk af siste sort var skandale deres højeste lyst. Mendenne her var ny, aldeles uhørt. Der måtte en Kurt til for at tænke den ut, for at sætte i scene noget så rasende.

Hans lomme-tørklæde var allerede vått, hans hansker begynte at bli grå. Under alt han duftede sig og tørrede sig, skottede han ængstelig til Milla. Hun hatede ham I Han bad til gud, ja, det gjorde konsul Emil Engel, rigtig

innerlig tiggede han gud, at ikke deres synder måtte komme over denne stakkels uskyldige pige! De havde narret henne, ja, men i den beste mening af værden; det visste jo gud best! Men hvem kunde også være forberedt på, at noget så vanvittigt kunde foretages som at krænke helligdommen! Engel bante ikke til hværdags; han var altfor fin man til det; men umiddelbart på hint innerlige samfun med gud bad han af hjærtets hele kraft: fanden han innerlig annamme dem allesammen!

Det våte tørklæde op igen. Samtidig sat ganske rigtig Milla og tænkte: skal jeg rejse mig og gå?

Engel så det i hennes øjne, i hennes bevægelser på stolen. Fiirst så det også. Bægge kænte det som millioner elektriske stik, men kunde dog ikke slippe det siste håp, at Milla var for velopdragen til at gøre skandalen større. Den første følte, at selv om hun blev, — han var fra denne stund en brutt, tilsølet man, . .den andre følte, at bare hun gik fræm med ham til alteret, skulde han nok gøre karriere allikevel!

Men Green, som aldrig kom! Nu samlede alles tanker sig om dette; det blev forfærdelig pinligt! Alles øjne stirrede mot sakristi-døren. Var han blet syk? Eller lot han syk for at slippe? Hvor var så kateketen? Fræm med kateketen 1 Hvorfor rejste ikke Karl Vangen sig? Kvinnerne i koret, som ænnu ikke havde kommet sig af den første skræk — der var dem, som havde måttet ta fast med hånden under stolen for at stanse skælvingen — dem gjorde den ny spænning ganske syke; flere begynte at gråte. Ja, tænkte Milla, det er syndi mig, forfærdelig synd i mig! Gud, havde mor levet! Og hun gråt nu så innerlig. Alle mænnesker havde sammensvoret sig mot henne, som intet havde gjort. Skulde nu også gamle Green la henne sitte så grusomt på forundringsstol for alle de stygge, stygge mænnesker!

Og således gik det til, at hun slap det første, det egentlige spørsmål og tumlede in i følelsen af sin forlathed med en slik styrke, at da Green endelig kom, følte hun det som en lettelse, en himlens belønning.

Men havde hun altså ikke et øjeblik kunnet komme så vidt bort fra sig se.lv, at hun kunde tænke, hvorfor dette gjordes, ... nu vel,så tænkte de det, som sat nedenfor koret. Ikke alene de, som hørte til de inviede, de var jo meget få; —• ikke alene partiet, og de var mange; nej, alle kvinner følte det oprørende, at Milla efter det, der trådte ivejen for henne, kunde, vilde gå videre! Og om hun var slæpt ditop, — hvorfor rejste hun sig ikke nu? Hvorfor gik hun ikke fra dem? De væntede på henne fra øjeblik til annet; men Milla blev sittende! Var det virkelig muligt efter en så stor henvendelse til hennes samvittighed! —

Enhvær brav kvinne, som står frit, tar uvilkårlig parti med den svake, med den, som lider uret. Sindene bølgede som et hav dernede; oprøret blev større og større. Er det tænkeligt, at hun vil gå til alteret med den skurk? Skam over disse bisiddere, som tør gå god for det!

Alle stirrede mot alteret. Kom ikke gamle Green? Han betænker sig i siste stund på at gi kirkens velsignelse her! Aldrig havde Karl Vangen gjort det! Han sat hos henne, som var forført og bedraget, han. Han var så enfoldig, at han trodde, kirkens plas var der, Karl Vangen. Så mange taknemlige blik, som hans store ansigt fik i disse få minutter,... de kunde ha forgylt flere kirke-hvælv og salmebøker og bibler i tusenvis!Nu så man på dem i koret, at endelig

kom gamle Green! Altså dog virkelig?--

Langsom og syk kom han; ja, meget syk også. Han så ganske ut som et kirkeligt kompromis, hviskedes der.

Næppe stod han for alteret, så begynte salmen. Hele korets forsamling sang med. I sin iver, i sin lettelse, i sin taknemlighed mot forsynet sang de, brudgommen, Engel, generalen og generalkonsulen, Bernick, Døsen, Riis, matadorerne, amtmannen, — sang om den første brud, som blev ledet til den første brudgom af gud personligen. Der var ikke en af dem, som trodde det, men de sang, sang, så det var synd, orgelet overstemte dem; for slike salmerøster burde høres. Deres kvinner kom kvinti-lerende med; de var så opskræmte, at de fant ikke salmen; men de kunde den så omtrent utenad. Den kvikkeste til at istemme og den, som sang lydeligst til ægteskabets pris, var fru Garmann.

Men foruten dem og klokkeren ikke en eneste i den hele kirke. Oprøret blev så stort, så alminneligt, at flere ikke

kunde sitte. De rejste sig. De bakenfor vilde også se og rejste sig, de med.

Men før alle andre Tora. Hvad hine her omkring henne havde følt og følte, var i sin voldsomhed bare mat mot, hvad hun kænte,som, når det dypeste rørtes, var sin mors datter, og i en spænning fra rejsen og hit, som bare hennes konstitution kunde bære. Om for intet annet, så for Millas egen skyld måtte det hindres, at hun ægtede den skurk. Hertil behøvdes, at Tora viste sig, hun og barnet. Alt annet kunde glippe; men dette vilde tvinge Milla til at stanse; hun kænte henne! Det kom bare an på, om Tora havde vilje og mot til det. Jo, hun havde! Ti hennes vænner havde vilje og mot til at være med. Det gallt jo ikke bare henne selv; det gallt skolen, det gallt Milla, det gallt en stor sak, det gallt tusener!

Ingen, allersist hun selv, havde havt bare en sagte tvil om, at det: at stå op mot bruden med barnet i armen, ikke skulde være nok. Fra Milla begynte at gråte deroppe i koret og allikevel blev sittende, ... og til nu, Green kom, steg Toras ophidselse i den grad, at de nærmeste blev rædde. I den motsatte stol kunde de også se den. Da visste de, at nu måtte komme noget, som ikke de, ikke hun havde tænkt, før det skete. Tora var Tora. Og ganske rigtig . . .

Fiirst var alt ved alteret, ført af konsul Wingaard; Engel kom gående foi'sigtig over tæppet for at føre datteren fræm til ham. Hun rejste sig og lod sit slæp og sit slør ordne afbrude-pigerne, — da Tora styrtede ut af stolen og fræm.

Alle deroppe så på bruden, som rakte hånden til sin far og vendte sig med ham mod alteret. De så ikke Tora op over trapperne. De hørte bak sig som en sjø bryte in over, og i det samme strøk noget sort forbi. Damerne skrek, hærrerne stivnede. De ved alteret vendte sig, Engel tumlede bakover, Tora mellem ham og datteren.

»Vil du, jeg skal lægge barnet foran dig, Milla? Vil du knæle på det?«

»Nej, nej!« ropte Milla forfærdet; hun veg, og med hænderne foran sig tok hun flugten fra koret; sløret lå langt efter.

Alle her havde rejst sig, Tora var straks faret videre ut i sakristiet. Hun kænte, at nu var kræfterne opbrukte. Miss Hall fulgte efter.

Men da Milla nådde ned fra koret, visste hun ikke hvorhen. Nogen måtte dog komme, nogen måtte dog følge henne videre; hennes kvinnelige takt sa det. Hun drejede sig og så sig fortvilet om. Sakristi-døren deroppe åpnedes, en skærende lirampe-gråt hørtes derifra, bare så lang tid, som behøves for at åpne og lukke en dør; men det var nok. Milla begynte også at gråte. Da la en arm sig om hennes liv og drog henne bestemt ut med; det var Noras.I samme øjeblik Milla havde git sig, var alt over. Al vrede blæst væk. Og det hos de fleste. Rendalen var straks ved siden; gik nu foran for at bane vej.

Organisten, som ikke havde set begynnelsen, men efter første salme-værs væntede på talen, rejste sig, da bevægelsen blev så stor-, hvad var det? Han så bruden ute på gulvet, de andre i koret, og hele forsamlingen på benene . . . „Aber das war kurios! Wird's nichts daraus? Ho — ho! Ich hab' meine 2000!“ — Og han gav sig til at spille orgel. Nogle vilde stanse ham; men han spurte, »hvad de hafde gjort den brat? Hun kan have god af musik.«

Ikke før hørte ringeren orgelet, så tænkte han: »se-så; nu er de gifte!« — og klemte i med bægge sine klokker. Og ikke før hørte de ute på salut-skibet klokkerne, før kanonerne dundrede løs. De skulde skyte derute, like til bruden holdt for døren; og da dette var noget, de ikke kunde se fra skibet, men skulde få tegn om, og man i forstyrrelsen glemte at gi dem tegn, skøt de fræmdeles, skøt, skøt, skøt. De syntes selv tilsist, at det blev mange skud, men det var de andres sak; — så længe de havde krudt, lot de byen dundre. For også de derute havde drukket dygtig. Dette vakte altsammen moro. Det hele slog om fra alvor til latter — først blant den mængde, som kom utfra kirken under orgel-sang og klokke-klang og kanon-dunder; så forplantede latteren sig voksende til dem på torvet, som forplantede den til al by. Der var aldrig i mans minne ledd så meget på én gang fra elvebakkerne til det yterste hus på bærget eller på tangen. Landfolket gik også leende hjem under dunderén, og hvor de kom hen, blev latter.

Det flagede i byen og på havnen.

Det dundrede og flagede, flagede og dundrede. Og latter!

Brude-følget begynte med at se på hværandre med rædsel. Spredt og plukket pakkede de sig ut af kirken. Men latteren derutenfor var smittende-, da de kom hjem og læste Tilskueren, lo de også. Selv byfogden lo!

Opover alléen gik Nora og Rendalen. Det dundrede, og de vendte sig og så på flagene over by og havn — og lo. Karl Vangen for forbi på sine lange ben; Tora var atter over hos Nils Hansens. Hun var uhyre mat, men tilfreds.

Han skulde op efter vogn, — og borte var han.

Ikke mindre æn femten unge piger kom på én gang forbi til fru Rendalen; et nyt stort følge var på vejen efter dem. De gik ikke, de stormede og var snart også forbi. Fru Rendalen kom senere ut på trappen for at tamot sin søn og Nora; men de var motsat alle andre, de stansede hvært øjeblik. Nu, når hun længtes så forfærdelig! At de også kunde glemme henne!

Med én gang rev hun sine briller af og pussede dem. Så satte hun dem på langsomt. — — — —

Og Rendalen gik og sa dernere i alléen, at der vist var meget ensidigt og uklart, meget af en fiks idé i hans første tale. Og meget i hans utvikling ellers også, som langt fra var halv-færdigt. Men »livet er en skole«, og det gæller først og fræmst skole-mesteren.

D. v. s. han sa ikke et ord af alt dette her. Han havde ikke det minste bruk for noget så stivt og koldt. Rent ut sagt, mens de ufrivillig flagede for hans livs-mål i byen og på havnen, gik han her og fridde.. Det var til henne, hvis hår »flammede«. Hun syntes, hun var ikke værd det, og jog en mængde fluer bort fra øjnene. Men det var så rent umuligt annet æn at ville, og allikevel — —.

Så kom de overens om mange, mange, mange ting. Den første var, at når en står tryg i en gærning, så kan det bli til noget med utviklingen; og den andre var, at når de er to om den, går det én gang til så fort. Eller kanske var den siste den første, og den første den siste; de var ikke tilregnelige.--Men femten piger var på én gang oppi tårnet; de havde idag trang til at hejse et flag, som der ikke var løgn i. Og det for en sak, som der heller ikke var løgn i. De ropte ner og ba om lov. Da stod Rendalen under trappen; han lo til dem. Nora var sprunget fra ham — trappen op til fru Rendalen. Hun lå nu så tæt, så tæt in til henne, væntelig for at sætte hennes briller bedre på.

»Å nej,« ropte Rendalen op til dem i tårnet, »ikke idag — for Millas skyld. Men vi skal snart til at begynne.«INHOLD.

Pag.

DET PLAGEP

I ::gYEN :|l

OG Pf HATBEi